

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gulsara AKİMKANOVA

ULUSLARARASI BİR HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMASI OLARAK TÜRKİYE’NİN
KAMU DİPLOMASİSİ SÜRECİNDE ETNOSPOR KULLANIMI: “DÜNYA ETNOSPOR
KONFEDERASYONU”
VAKA ANALİZİ

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gulsara AKİMKANOVA

ULUSLARARASI BİR HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMASI OLARAK TÜRKİYE’NİN
KAMU DİPLOMASİSİ SÜRECİNDE ETNOSPOR KULLANIMI: “DÜNYA ETNOSPOR
KONFEDERASYONU”
VAKA ANALİZİ

Danışman

Prof.Dr. Ahmet AYHAN

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gulsara Akimkanova'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç.Dr.Yeşim ÇELİK (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof.Dr.Ahmet AYHAN (İmza)

Üye : Doç.Dr.Ali KORKMAZ (İmza)

Tez Başlığı:

Uluslararası Bir Halkla İlişkiler Uygulaması Olarak Türkiye'nin Kamu
Diplomasisi Sürecinde Etnospor Kullanımı: "Dünya Etnospor
Konfederasyonu" Vaka Analizi

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 01/04/2021

Mezuniyet Tarihi : 15/04/2021

(İmza)

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Uluslararası Bir Halkla İlişkiler Uygulaması Olarak Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Sürecinde Etnospor Kullanımı: “Dünya Etnospor Konfederasyonu” Vaka Analizi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Gulsara AKİMKANOVA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Gulsara Akimkanova
Öğrenci Numarası	20185220012
Enstitü Ana Bilim Dalı	Halkla İlişkiler ve Tanıtım
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof.Dr. Ahmet Ayhan
Tez Başlığı	Uluslararası Bir Halkla İlişkiler Uygulaması Olarak Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Sürecinde Etnospor Kullanımı: "Dünya Etnospor Konfederasyonu" Vaka Analizi
Turnitin Ödev Numarası	1551760367

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 163 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 09/04/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 3

alıntılar dahil % 7'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1 Kavramsal Olarak Kamu Diploması.....	4
1.2 Geleneksel Diplomasiden Yeni Kamu Diplomasisine.....	8
1.3 Kamu Diplomasisinde Temel Yaklaşımlar	12
1.3.1 Kamu Diplomasisinin Üç Modeli (E.Gilboa)	12
1.3.2 Stratejik Kamu Diplomasisi (J.B. Mannheim).....	13
1.3.3 Yeni Kamu Diplomasisi (J. Melissen vd.)	13
1.3.4 Kamu Diplomasisinin Üç Boyutu (M. Leonard vd.).....	15
1.3.5 Üç Seviyeli Kamu Diplomasisi (J. Cowan, A. Arsenault).....	16
1.3.6 Kamu Diplomasisinin Alt Özellikleri (J.R. Kelly)	16
1.3.7 Analiz Çerçevesi (E. Gilboa)	17
1.3.8 Kamu Diplomasisinin Beş Uygulaması (NJ. Call)	17
1.4 Kamu Diplomasisi ve Güç İle İlişkisi	18
1.4.1 Güç	18
1.4.2 Yumuşak Güç.....	19
1.4.3 Sert Güç.....	21
1.5 Farklı Disiplinler Bağlamında Kamu Diplomasisi	22
1.5.1 Kamu Diplomasisi ve Ulus Markalaşması.....	22
1.5.2 Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler.....	28
1.5.3 Kamu Diplomasisi ve Propaganda	31
1.6 Kamu Diplomasisinin Türleri ve Aktörleri.....	33
1.6.1 İnsani Diploması	33

1.6.2 Sivil Toplum Diplomasisi	34
1.6.3 Kültürel Diplomasisi.....	37
1.6.4 İnanç Diplomasisi.....	40
1.6.5 Eğitim Diplomasisi	40
1.6.6 Medya Diplomasisi	43
1.6.7 Dijital Diplomasisi.....	45
1.6.8 Spor Diplomasisi.....	47

İKİNCİ BÖLÜM

SPOR DİPLOMASİSİNE GENEL BAKIŞ

2.1 Modern Diplomasinin Bir Aracı Olarak Spor.....	49
2.2 Spor Diplomasisi: Gelişimi ve Uygulaması.....	53
2.3 Spor Diplomasisinin İki Yarısı	56
2.4 Spor Diplomasisinde Başarılar	61
2.5 Spor Diplomasisinde Başarısızlıklar.....	63
2.6 Spor Diplomasisi Aktörleri.....	65
2.6.1 Spor Elçileri	66
2.6.2 Medya ve Teknoloji	68
2.6.3 Uluslararası Spor Organizasyonları	69
2.6.4 Uluslararası Olimpiyat Oyunları	72
2.7 Mega Spor Etkinlikleri ve Pazarlama	75
2.8 Mega Spor Etkinlikler İle Ülke Markalaşması	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTA ASYA'DA TÜRKİYE KAMU DİPLOMASİSİ

3.1 Araştırmanın Yöntemi	79
3.2 Araştırmanın Amacı.....	79
3.3 Araştırmanın Önemi	79
3.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	80
3.5 Araştırmada Veri Toplama Aracı	80
3.6 Türkiye'nin Kamu Diplomasisi: Temel Yönelimleri.....	80
3.7 Orta Asya devletleri	85
3.7.1 Kazakistan.....	87
3.7.2 Özbekistan.....	88

3.7.3 Türkmenistan.....	88
3.7.4 Kırgızistan.....	89
3.7.5 Tacikistan.....	90
3.8 Türkiye'nin Orta Asya'da Kullandığı Kamu Diplomasisi Araçları.....	91
3.8.1 Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY).....	92
3.8.2 Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA).....	93
3.8.3 Türk Konseyi.....	93
3.8.4 Uluslararası Türk Akademisi	94
3.8.5 Türk İş Konseyi.....	94
3.8.6 Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA)	94
3.9 Türkiye'nin Orta Asya Ülkeleriyle İlişkileri	99
3.9.1 Türkmenistan-Türkiye İlişkileri	103
3.9.2 Kazakistan İle İlişkilere Öncelik	104
3.9.3 Özbekistan İle İlişkilerin Yeniden Kurulması.....	106
3.9.4 Kırgızistan ve Türkiye: İlişkide Duraklama.....	108
3.9.5 Tacikistan: İran'a Etnik Yakınlık Bir Engel Değildir	110
3.10 Etnospor Alanına Genel Bakış	111
3.11 Dünya Etnospor Konfederasyonu	113
3.11.1 Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun Vizyon ve Misyonu.....	114
3.11.2 Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun İdari Yapısı.....	115
3.11.3 Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun Faaliyet Alanı.....	117
3.12 Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun Fonu Örneğinde Türkiye Kamu Diplomasisi Faaliyetler Analizi.....	118
3.13 Orta Asya'da Etnospor Alanında Yapılan Girişimler	125
SONUÇ	129
KAYNAKÇA	134
ÖZGEÇMİŞ	148

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Kamu Diplomasisinde Paradigma Kaymasının Düğüm Noktası	10
Şekil 1.2. Yeni Kamu Diplomasisi	11
Şekil 1.3. Güç	20
Şekil 1.4. Kültür Taşıyıcısı Olarak Öğrenci	43
Şekil 3.1. Organizasyon Şeması	115

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Kamu Diplomasinin Üç Boyutu	6
Tablo 1.2. Nicholas Cull'un Taksonomisi.....	7
Tablo 1.3. Kamu Diplomasisi İle Ulus Markalaşma Arasındaki Farklar	24
Tablo 1.4. Geleneksel ve 21.Yüzyıl Kamu Diplomasisi Karşılaştırması	27
Tablo 3.1. Türkiye İle Kazakistan Arasındaki İkili Ticaret (Bin ABD Doları Cinsinden)	96
Tablo 3.2. Türkiye İle Özbekistan Arasındaki İkili Ticaret (Bin ABD Doları Cinsinden)	96
Tablo 3.3. Yönetim Kurulu	116
Tablo 3.4. Kurumsal Üyeler	116

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEB	: Association of European Businesses
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü
AFC	: Asya Futbol Konfederasyonu
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BBC	: British Broadcasting Corporation
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BECA	: Bureau Of Cultural Affairs
BM	: Birleşmiş Milletler
BRICS	: Brazil, Russia, India, China, South Africa
CAF	: Confederation of African Football
CNN	: Cable News Network
CONMEBOL	: CONFederacion sudaMERicana de FutBOL
CONCACAF	: Confederation of North, Central American and Caribbean Association Football
DEK	: Dünya Etnospor Konfederasyonu
ECO	: Economic Cooperation Organization
FIFA	: The Fédération Internationale de Football Association
GOSAM	: Geleneksel Oyunlar ve Spor Araştırma ve Uygulama Merkezi
ICO	: Information Commissioner's Office
İKT	: İslam Konferansı Teşkilatı
KD	: Kamu diplomasisi
KGAÖ	: Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü
KOBI	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
MÖ	: Milattan Önce
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
NBA	: National Basketball Association
OA	: Orta Asya
OFC	: Oceania Football Confederation
RSS	: Rich Site Summary

SCO	: Shanghai Cooperation Organisation
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TAPI	: Türkmenistan – Afganistan – Pakistan – Hindistan Doğalgaz Boru Hattı Projesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TÜRKPA	: Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi
TÜRKSOY	: Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
UEFA	: The Union of European Football Associations
UFS	: Uluslararası Spor Federasyonları
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UOK	: Uluslararası Olimpiyat Komitesi
USIA	: United States Information Agency (Birleşik Devletler Bilgi Ajansı)
YDIK	: Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi

ÖZET

Dünyanın sürekli değişen jeopolitik resmi bağlamında, ulusal çıkarları gerçekleştirmek için etkili bir araç olarak olumlu bir devlet imajı oluşturma konusu giderek daha önemli hale geliyor. Modern çağda, en gelişmiş ülkeler bile ulusal çıkarlarını yalnızca askeri-politik ve ekonomik güçlerini konumlandırarak veya kullanarak gerçekleştiremezler. Devletlerin ulusal çıkarlarını desteklemenin ve dünya arenasında etki alanını genişletmenin yeni yolları daha önemli hale geliyor. Kamu diplomasisi, bu hedeflere ulaşmak için etkili bir araç olarak hareket eder.

Son yıllarda, kamu diplomasisine olan ilgi yalnızca bilimsel kavramlar çerçevesinde değil, aynı zamanda siyasi figürler, politikacılar, gazeteciler ve halk arasında da artmıştır. Bugün, küresel lider konumunda olduklarını iddia eden ülkeler, kamu diplomasisi araçlarına özel önem veriyorlar.

Son on yılda Türkiye'nin kamu diplomasisinde ve yumuşak gücünde bir artış görülmektedir. Ülke, yabancı toplumlarla etkileşime daha fazla önem vermeye başladı. Özellikle Türkiye Orta Asya ile işbirliğinin geliştirilmesine büyük önem vermektedir.

Çalışmada kamu diplomasisi kavramı, kamu diplomasisinde yeni dönem, kamu diplomasisinin temel yaklaşımları, farklı disiplinler bağlamında kamu diplomasisinin açıklanması, kamu diplomasisi çeşitleri ve aktörleri incelenmiştir. Ayrıca çalışmada spor diplomasisine de önem verilmiştir. Spor diplomasisinin kavramsal çerçevesi, araçları ve kavramın iki yarısı açıklanmıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin Orta Asya ülkeleri ile olan ilişkisine, bölgedeki her ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarına analizi yapılmıştır. Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun tanıtımı ve Orta Asya ülkelerinde ne gibi faaliyetler yürüttüğü incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise yapılan araştırmada kullanılan yöntemler sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun spor diplomasisi uygulamaları ve etnospor politikaları ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye'nin etkili bir spor diplomasisi yürütüp yürütemediği üzerinde durularak, sonuçlar doğrultusunda oluşturulan bazı görüş ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Kamu Diplomasisi, Spor Diplomasisi, Türkiye, Orta Asya, Dünya Etnospor Konfederasyonu

SUMMARY

THE USE OF ETHNOSPORTS IN TURKEY'S PUBLIC DIPLOMACY PROCESS AS AN INTERNATIONAL PUBLIC RELATIONS PRACTICE: WORLD ETHNOSPORT CONFEDERATION CASE ANALYSIS

In the context of the constantly changing geopolitical picture of the world, the issue of forming a positive image of the state as an effective tool for the realisation of national interests is becoming increasingly significant. In the modern era, even the most advanced countries cannot realize their national interests solely by positioning or using their military-political and economic power (traditional power). New ways of promoting the national interests and expanding the sphere of influence on the world stage are becoming more important. Public diplomacy is considered as one of the effective tool for achieving national interests and expanding the sphere of influence on the world stage.

Over the last years, interest in public diplomacy has grown not only within the framework of scientific concepts, but in politics, politicians, journalists and the public as well. In our days, countries who claim to be global leaders put special emphasis on their public diplomacy tools.

Over the past decade, there has been an increase in Turkey's public diplomacy and soft power. The country pays more attention to interaction with Central Asian countries.

The study examined the Concept of public diplomacy, a new era in public diplomacy, the main approaches to public diplomacy, the disclosure of public diplomacy in the context of various disciplines, varieties and subjects of public diplomacy. The study also focused on sports diplomacy, its tools and two halves of the concept are described. However, in analysis of Turkey's relations with the Central Asian countries the political, economic and socio-cultural areas of each country was conducted. The representation of the World Confederation of Ethnosport and activities conducted in the countries of Central Asia.

In the conclusion part, in line with the information obtained as a result of the methods used in the research, the sports diplomacy practices and the ethnosport policies of the World Ethnosport Confederation have been tried to be presented. Also attention is paid to the effectiveness of Turkey's sports diplomacy and the place has been given to some opinions and suggestions on the results generated.

Key Words: Public Diplomacy, Sports Diplomacy, Turkey, Central Asia, World Ethnosports Confederation

ÖNSÖZ

Uzun bir çalışmanın ürünü olan bu tezin yazım sürecinde, bana destek olan herkese teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmalarımın her aşamasında bana destek olan, her yardım isteyişimde beni anlayışla karşılayan değerli hocam ve tez danışmanım Prof.Dr. Ahmet Ayhan'a çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans derslerime giren ve bana önemli katkılar sağlayan değerli hocalarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Sabırla ve büyük emeklerle, en önemlisi sevgiyle beni bugüne getiren ve bana her zaman güç veren sevgili aileme çok şey borçluyum.

Gulsara Akimkanova

Antalya 2021

GİRİŞ

Kamu diplomasisine olan ilgi son zamanlarda tüm dünyada artmıştır. Bu, modern çağda dünya siyasetinde meydana gelen büyük değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Önceden diplomasi, yabancı bir devletin resmi çevreleriyle etkileşimle sınırlıydı, bugün ise, toplumun çeşitli katmanlarıyla iletişim kurmaktadır. Günümüzde iletişim ve bilgi teknolojileri hızlı bir etki sağlıyor, bu nedenle dış politika görevlerini teşvik etmenin yeni yolları önem kazanmaktadır. Bu, hem doğrudan hem de çeşitli yapı türleri - iş örgütleri, üniversiteler, kar amacı gütmeyen kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilen kamu diplomasisidir.

Kamu diplomasisi uluslararası ilişkiler ile halkla ilişkilerin kesişme noktasında bulunan çalışma alanıdır. Kavramın ortaya çıkışı, uluslararası halkla ilişkiler alanındaki gelişmeler ve diplomasi kavramının değişmesiyle doğrudan bağlantılı olmuştur. “Kamu diplomasisi” terimi, 1965 yılında Amerikalı diplomat Edmund Gallion tarafından kullanılmaya başlanmıştır. XX. yüzyılın sonlarından - XXI. yüzyılın başlarından beri aktif olarak hem teorisyenlerin hem de uygulayıcıların tarafından kamu diplomasisi araştırmasına olan ilgi artmıştır. Kamu diplomasisi, halkla ilişkilerin dış politika faaliyetlerinin oluşumu ve uygulanması üzerindeki etkisi ile ilgilenir. Bu faaliyet, geleneksel diplomasiin ötesinde olan uluslararası ilişkilerin yönlerini, bir ülkenin hükümeti tarafından başka bir ülkede kamuoyunun oluşumu ve kültürlerarası iletişim süreci kapsamaktadır. Kamu diplomasisinde önemli olan, uluslararası bir fikir ve bilgi akışıdır.

Modern kamu diplomasisi anlayışı ve bileşenleri, “yumuşak güç”, “akıllı güç”, “ulusal markalaşma” kavramlarının ortaya çıkması ve kamu diplomasisi, pazarlama ve halkla ilişkiler arasındaki yakın etkileşim, uluslararası işbirliği çalışması, bilgi teknolojilerinin gelişimi ile bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda, devletlerin hem yeni iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi hem de çeşitli iletişim biçimlerini kullanarak, uluslararası imajını geliştirmek ve dış politikalarının yabancı halkın gözünde çekiciliğini arttırmak için uluslararası ilişkiler faaliyetlerini yoğunlaştırmaktadır. Ayrıca, değişen küresel iletişim ve dünya politik bağlamı karşısında, kamu diplomasisinde yeni kavramlar ortaya çıkmaktadır.

Spor diplomasisi, ülkenin kültürel ve kamu diplomasisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Büyük uluslararası spor müsabakaları daha iyi bir anlayışa hizmet eder, farklı ulusların özelemlerinin birliğini gösterir. Sporcuların eğitim seviyesi, kazanma arzuları, sadece kazanma yeteneği değil, aynı zamanda başarısızlıkla karşılaşmaya da layıktır - tüm bunlar devletin

olumlu bir imajının oluşumuna katkıda bulunur. Türkiye gibi bir ülke için spor diplomasisinin başarılı bir şekilde uygulanması büyük önem taşımaktadır. Spor diplomasisinin dış ilişkiler organlarına açan fırsatlar hafife alınmaz. Türkiye’de spor diplomasisinin gelişimi için beklentiler, ülkenin imajını iyileştirmek ve uluslararası prestijini artırmak için potansiyelini ve ayrıca yumuşak güç kaynaklarının daha derin kullanımı - tüm bu koşullar araştırma konusuna özel bir önem vermektedir. Buna dayanarak, Orta Asya ülkelerinin nüfusunu etkilemek için bir araç olarak sporun (etno tarzında) sahip olduğu potansiyeli dikkat çekmektedir.

Çalışmanın konusu, dış politika hedeflerine spor yoluyla (etnik tarzda) ulaşma süreci, Türkiye’nin Orta Asya’da özel bir diplomatik faaliyet türü olan spor diplomasisidir.

Araştırma konusunun güncelliği, Ankara’nın uzun vadeli jeopolitik hedeflerine ulaşmak için bir araç gördüğü Orta Asya bölgesine giderek daha fazla odaklanmasıdır. Bu bağlamda, “Türk dili konuşan dünyayı” birleştirmek için yeni girişimleri giderek daha aktif bir şekilde gelişmektedir. Bu çerçevede, Orta Asya ve Türkiye ülkelerinin iş çevrelerinin liderleri ve temsilcileri arasında en üst düzeyde temasların sıklığı artmaktadır. Türkiye’nin Orta Asya bölgesindeki ekonomik varlığı, coğrafi yakınlığı ve bölgedeki ülkelere açıklığı ile güçlenmektedir.

1990’ların başında Sovyet sonrası Orta Asya, Türk diplomasisinin aktif faaliyetlerinin arenası haline gelmiştir. Türk liderliği tarafından tarihsel bir şans olarak nitelendirilen SSC Birliğinin çöküşü, “uluslararası ilişkilerin bir alt sistemi olarak Türk dünyasını” oluşturma sürecinin başlangıcıydı. Orta Asya ülkelerinin halklarıyla kültürel, tarihi ve dilsel bağların geliştirilmesi, Türk hükümetinin dış politikasının öncelikli yönlerinden biridir. Orta Asya’da, gerçekten Türk göçebe gelenekleri ve kültürü korunmaktadır ve şu anda bu ülkeler kendi kimliklerini yeniden inşa etme yolundadır. Bu nedenle, etnik-dinsel tarzda Türk birliği fikri, bölge ülkeleri ile Ankara arasındaki bağların geliştirilmesi için çekici bir cephe olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, miras kalan etnik sporların ve kültürlerin korunması ve gelişmesini amaçlayan Dünya Etnospor Konfederasyonu önemli bir rol oynamaktadır.

Bu çalışmanın bilimsel yeniliği, spor diplomasisinin yalnızca sporcuların başarılı performansı, yüksek kaliteli yarışmalar veya uluslararası toplantılar ve değişim programlarının organizasyonu yoluyla diğer ülkelerin nüfusunu etkilemenin bir aracı olarak değil, aynı zamanda kamu diplomasisinin bir unsuru, yani spor yarışmaları aracılığıyla seçkinlerin iletişimi olarak görülmesidir.

Tezin temel amacı, kamu diplomasisinin bir türü olarak, Türkiye’nin spor diplomasisinin Orta Asya ülkelerinde uygulanmasına yönelik mevcut durumu ve geleceği belirlemektir.

Bu hedefe ulaşmak için aşağıdaki görevler belirlenmiştir:

- Kamu diplomasisi kavramının oluşumundaki eğilimler, amaçları, araçları, türleri ve evrimiyle ilgili bilimsel fikirleri açıklamak,
- Spor diplomasisinin temel teorik özelliklerini, kamu diplomasisi bağlamında bilimsel bir kategori olarak nitelendirmek,
- Spor diplomasisinin temellerini oluşturma sürecini, bu fenomenin diğer ülkelerdeki gelişimini incelemek,
- Türkiye'nin kamu diplomasisi alanındaki temel yönelimleri belirlemek,
- Orta Asya ülkelerinin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarına analiz yapmak,
- Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun kamu diplomasisi alanındaki esas stratejilerini belirlemek ve etkinliğini değerlendirmek.

Birinci bölümde, “kamu diplomasisi” kavramı, kamu diplomasisi türleri, tarihi altyapısı, yeni kamu diplomasisi kavramı, farklı disiplinler bağlamında kamu diplomasisinin tanımı, kamu diplomasisin araç ve teknikleri açıklanmaktadır.

İkinci bölümde, spor diplomasisinin kavramsal çerçevesi, araçları, spor diplomasisinde olan başarılar ve başarısızlıklar, mega spor etkinliklerin doğası ve Stuart Murray geliştirdiği spor diplomasisinin iki yarısı kavramı açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, Türkiye'nin Orta Asya ülkeleri ile olan ilişkisine, bölgedeki her ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarına analizi yapılmıştır. Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun tanıtımı ve Orta Asya ülkelerinde ne gibi faaliyetler yürüttüğü incelenmiştir.

Sonuçta, araştırmanın ana sonuçları özetlenmektedir.

1. BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1 Kavramsal Olarak Kamu Diplomasi

Kamu diplomasisi uluslararası ilişkilerde önemli bir siyasi güç sağlamaktadır (Baker, 2014). Kamu diplomasisi, “onları düşündürerek” olumlu imajlar ve algılar yaratarak, olumsuz görüşleri tamamlayarak ve başkalarının önemli konuları görmesini sağlayarak, insanların ülkelerine ilişkin farkındalıklarını ve takdirlerini artırmayı amaçlamaktadır (Durra, 2017:5).

Yabancı ülkelerdeki insanlar ve kuruluşlarla uzun vadeli ilişkiler kurmak, kamu diplomasisi için zorunlu bir gerekliliktir. Bir ilişki kurmak “yüksek düzeyde” bir güven kazanmak ve fikirleri paylaşmak, tanıma kazanmak ve destek almak için tarafsız ve güvenli bir ortam yaratmaya bağlıdır. Yansıma yapmaya eğilimli kişilerin ziyaretlerini organize etmek, seminerler ve konferanslar, eğitim ve öğretim programlarını paylaşmak yabancı bir kitleyle uzun vadeli ilişkiler kurmaya yardımcı olmaktadır (Durra, 2017:5).

Kamu diplomasisi, “tek taraflı mesajların iletilmesi” yerine, hedef gruplarla karşılıklı anlayış geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kamu diplomasisi tartışmaları kazanmakla ilgili değil, etkileşime girmekle ilgilidir. Bu “akıllı iletişim biçimlerinin” ötesine geçmeyi ve insanların amaçlanan mesajlara tepkilerini etkilemek için deneyim, duygu ve imgelerin kullanılmasını gerektirmektedir (Durra, 2017:5).

Kamu diplomasisi terimi ilk 1965 yılında Tuffs Üniversitesi Kamu Diplomasisi Merkezi Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu dekanı E.Gullion tarafından kullanılmıştır. Okulun en eski broşürlerinden birinde kamu diplomasisine aşağıdaki tanım verilmiştir:

Kamu diplomasisi... halkla ilişkilerin dış politikanın oluşumu ve uygulanması üzerindeki etkisi ile ilgilenir. Geleneksel diplomasinin ötesine geçen uluslararası ilişkilerin yönlerini; hükümetlerin diğer ülkelerde kamuoyunu şekillendirmesini; özel grupların ve çıkarların etkileşimi; uluslararası ilişkiler ve politika üzerindeki etkiler hakkında raporları; diplomatlar ve yabancı muhabirler arasında iletişimi; ve kültürlerarası iletişim süreçleri kapsar (Hjalmarsson, 2013:12).

Ancak kamu diplomasisinin gelişmesi soğuk savaş yıllarında gerçekleşmiştir. SSCB ve müttefikleri, dünyada hakimiyet için ABD ile rekabet ederken, kamu diplomasisini bir etki aracı olarak kullanılmıştır. Soğuk savaş bittikten sonra kamu diplomasisi de sona ermiştir. Rusya’da anında, Amerika’da ise yavaş yavaş kaybolmuştur (Dolinskiy, 2013).

ABD kamu diplomasisi çabaları, esas olarak 1953’te kurulan Birleşik Devletler Bilgi Ajansı (USIA), Voice of America, Radio Free Europe ve Radio Liberty gibi kuruluşlar ve ABD uluslararası askeri yayıncılığı tarafından yönlendirilmiştir. Bu tesisler Soğuk Savaş

sırasında iyi tedarik ediliyordu fakat Sovyet tehdidinin sona ermesiyle bu kaynaklar, kazanılması gereken ideolojik bir mücadelenin henüz olmadığı düşünüldüğü için durdurulmuştur. 1999 yılında, yeni mevzuatı Birleşik Devletler Bilgi Ajansı'nı kaldırmıştı ve görevlerini Dışişleri Bakanlığı'na vermiştir (Kennon, 2009: 1).

11 Eylül saldırılarından ve ABD'nin Irak ve Afganistan'daki askeri operasyonlarından sonra, bir dış politika ve ulusal güvenlik aracı olarak kamu diplomasisine ilgi yeniden canlandırılmıştır. Ortadoğu'daki olaylarla ilgili endişelerden dolayı, ABD politikacıları, iyi düşünülmüş, iyi donanımlı bir kamu diplomasisi programına ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaç, dünyada, Amerika Birleşik Devletleri'nin algısının son yıllarda önemli ölçüde bozulduğu ve ABD'nin çoğu zaman dünyanın en güvensiz ve tehlikeli ülkelerinden biri olarak kabul edildiği gerçeğiyle güçlendirilmiştir (Kennon, 2009: 1).

Literatürde kamu diplomasisinin birçok tanımı mevcuttur (Tago, 2017). Örneğin Nicholas J.Cull, kamu diplomasisinin, uluslararası bir aktörün dış politikasını, yabancı bir halkla etkileşim içinde sürdürme girişimi olduğunu savunmaktadır (Cull'den akt.Tago, 2017). Ayrıca kamu diplomasisinin genel olarak insanlar arasındaki iletişim olarak görüldüğünü vurgulamaktadır.

Gregory, kamu diplomasının devletler, devlet dernekleri ve bazı devlet düzeyinde aktörler ve devlet dışı yapılar tarafından, kültürleri, ilişkileri ve davranışları anlamak; ilişkileri kurmak ve yönetmek; düşüncelerini etkilemek, çıkarlarını ve değerlerini ilerletmek amacıyla eylemleri harekete geçirmek için kullanılan bir araç olduğuna inanmaktadır (Gregory, 2011). Bu yeni tanım, kamu diplomasisinin dinamiklerinin daha yatay bir yapıya doğru kaymasından ve insanların yeni teknolojilerle uluslararası ağlarda birbirleriyle bağlantı kurmaya başladıktan sonra gelmiştir (Tago, 2017).

Adından da anlaşıldığı gibi kamu diplomasisi, hedef kitle olarak kamuoyuna odaklanan bir diplomasi türüdür. Kamu diplomasisi alanında önemli bir isim olan Jan Melissen de, kamu diplomasisini halkla etkileşim olarak tanımlamaktadır (Melissen, 2013:7). Rutledge'ın Kamu Diplomasisi Rehberi'nde Nancy Snow da kamu diplomasisini toplumlar arasındaki ilişki olarak tanımlamaktadır (akt. Aksoy, 2019:7). Ancak, Edmund Gallion ve bazı kuşkucu bilim adamları, kamu diplomasisi terimini sadece propaganda için bir örtmece olarak görmektedir.

Kamu diplomasisi terimi olumsuz bir çağrışımı, İkinci Dünya Savaşı sırasında kazanmıştır. Kitle davranış psikolojisi alanında uzman A.P. Nazaretyan'ın belirttiği gibi, en olumsuz çağrışım, Alman dili grubu ülkelerinde (Almanya, İngiltere, ABD) görülmüştür (Krivojih, 2014:22). Melissen ayrıca propaganda ve kamu diplomasisinin insanların

zihniyetlerini değiştirme hedefleri açısından benzer olduğunu, ancak temelde farklı olduklarını ve kamu diplomasisinin insanların söylediklerini dinlediğini (yani, kamu diplomasisi iki yönlü bir iletişim biçimidir) savunmaktadır (Melissen'den akt. Tago, 2017).

Aynı zamanda Joseph Nye de, kamu diplomasisinin propaganda olmadığını tanımlamaktadır. Nye'ye (2004:107) göre fark, gerçeklikte yatmaktadır. Bu bilgiyi iletme ve olumlu bir imaj satmak için gerekli bir temeldir. Ancak kamu diplomasisi aynı zamanda ülke politikası için elverişli bir ortam yaratan uzun vadeli ilişkileri kurmayı da içermektedir. Açıkçası, çoğu araştırmacılar, kamu diplomasisinin bilgi programlarından daha fazlasını içerdiiğini ve bu nedenle propaganda terimi ile karşılaştırmak uygun olmadığını düşünmektedir (McGee, 2011:80-81).

Kamu diplomasisinin üç boyutu vardır, üçü de önemlidir ve farklı oranlarda doğrudan hükümet bilgisi ve uzun vadeli kültürel bağları gerektirmektedir (Nye, 2004:107).

Tablo 1.1 Kamu Diplomasisinin Üç Boyutu

Amaç	Haber Yönetimi	Stratejik İletişim	İlişki Kurma
	Politik/Askeri	Ekonomik	Toplumsal/Kültürel

Kaynak: Nye, 2004:107

İlk ve en önemli boyut, iç ve dış siyasi kararların bağlamını açıklayan günlük iletişimdir. Kararlar alındıktan sonra, modern demokrasilerde hükümet yetkilileri genellikle basına ne ve nasıl söyleyeceklerine çok dikkat etmektedir. Fakat yerel basını hedef alma eğilimindedirler, ancak kamu diplomasisinin ilk boyutu için en önemli hedef yabancı basın teşkilatı olmalıdır. Örneğin, birkaç demiryolu kazasından sonra, İngiliz basını İngiltere'yi "üçüncü dünya ülkesi" olarak nitelendirmişti. Bağlamı açıklamaksızın, bazı yabancı basın mensupları tarafından bu tür ifadeler raporlarda tekrarlandı ve İngiltere'nin imajı düşük yaşayan bir ülke olarak şekillendirilmiştir. Günlük değerlendirme, krizlerin üstesinden gelmek ve saldırılara karşı koymak için hazırlık da içermelidir. Hızlı yanıt verebilmek, yanlış suçlamaların veya yanıltıcı bilgilerin derhal yanıtlanabileceği anlamına gelmektedir (Nye, 2004:108).

İkinci boyut, politik veya reklam kampanyasına benzer bir dizi konu geliştiren stratejik iletişimdir. Kampanya, ana temaları güçlendirmek veya belirli hükümet politikalarını iletme için yıl boyunca sembolik etkinlikler ve iletişimler planlanmaktadır. Örneğin, 1990'larda İngiliz Konseyi İngiltere'yi modern, çok uluslu ve yaratıcı bir ada olarak aktif

şekilde tanıtırken, başka bir devlet kurumu olan İngiliz Turizm Ofisi, İngiliz geleneklerini, törenleri ve tarihini aktif olarak tanıtmıştır (Nye, 2004:108).

Kamu diplomasisinin üçüncü aşaması, burslar, değişimler, eğitimler, seminerler, konferanslar ve medya kanallarına erişim yoluyla yıllardır önemli insanlarla güçlü ilişkiler geliştirmektir. Zamanla, Amerikan kültürel ve bilimsel değişimlerine yaklaşık 700.000 kişi katıldı ve bu değişimler Anwar Sadat, Helmut Schmidt ve Margaret Thatcher gibi dünya liderlerini eğitmeye yardımcı olmuştur (Nye, 2004:108-109). Eski Kamu Diplomasisi Dışişleri bakan yardımcısı Charlotte Bierce, 200'den fazla mevcut veya eski devlet başkanının bu tür değişimlere katıldığını ve terörle mücadele koalisyonundaki liderlerin yarısının bir zamanlar değişim ziyaretçisi olduğunu belirterek, bu “devletteki en iyi satın alma olmalı” ifadesinde bulunmuştur (Nye, 2004:109).

Ek olarak Cull, 2008 yılında “Tarih Üzerine Değişen Bir Dünyada Kamu Diplomasisi” makalesinde üç farklı taksonomi tablosu sunmuştur. Onun için her zamanki üç yerine beş tür kamu diplomasisi vardır, bu durumda bilgi üç ayrı kategoriye ayrılır - propaganda, uluslararası yayıncılık ve dinleme. En son, kamu diplomasisi teorisinin sıra dışı bir unsurudur ve Cull onu, çoğunlukla sonuçları değerlendirmek amacıyla geri bildirim aramak için bir örnek olarak kullansa da, aynı zamanda daha fazla ilişki odaklı kültürel ve eğitimsel değişimin önemli bir bileşenidir. Aslında dinleme, kamuya açık olsun ya da olmasın herhangi bir diplomatik görevin parçası olmalıdır. Diğer iki tür haber programı - propaganda ve uluslararası yayıncılık - bilginin yalnızca dışa doğru yayıldığı ve genellikle tek bir çaba olarak görülmektedir (McGee, 2011:106).

Tablo 1.2. Nicholas Cull'un Taksonomisi

Kamu Diplomasi Türü	Zaman Çerçevesi	Bilgi Akışı	Güvenilirlik Kaynağı	Hükümet İle Algılanan Bağlantı Yardımcı Oldu Mu?
Dinleyici	Kısa Ve Uzun Vadeli	Analiz Ve Politika Sürecine Doğru	Kullanılan Yöntemlerin Geçerliliği	Evet, Aktörün Dünya Görüşünü Dinlediğini İma Ediliyorsa
Propaganda	Kısa Vadeli	Dışa Doğru	Hükümete Yakınlık	Evet
Kültür Diplomasi	Uzun Vadeli	Dışa Doğru	Kültürel Otoritelere Yakınlık	Hayır. Bazen, Evet

Değişim Diplomasi	Çok Uzun Vadeli	İçe Ve Dışa Doğru	Karşılıklılık Algısı	Evet, Eğer Bu Aktörün Dünya Görüşünü Dinlediğini İma Ederse
Uluslararası Yayın	Orta Vadeli	Dışa Doğru Ama Bir Haber Bürosundan	İyi Gazetecilik Pratiğinin Kanıtı	Genellikle Hayır

Kaynak: McGee, 2011:107

Basitçe ifade etmek gerekirse, kamu diplomasisi, hedef ulusun politikalarını avantaja dönüştürmek amacıyla o ulus hükümetinin kamuoyunu ve ulusun seçkinlerinin fikrini etkileme girişimidir. Hans Tuch’a göre, hükümetin, ülkenin, kurumlarının ve kültürünün fikir ve ideallerinin yanı sıra ulusal hedefleri ve mevcut politikaları hakkında bilgi edinme çabasıyla yabancı vatandaşlarla iletişim kurma sürecidir (Potter, 2008:3).

1.2 Geleneksel Diplomasiden Yeni Kamu Diplomasisine

Kamu diplomasisinin önemine olan ilgi son yıllarda artmıştır. Bunun iki ana bileşeni vardır. İlk olarak bilginin siyasi bir kaynak olarak yaratılmasına, dağıtılmasına, kontrolüne, kullanımına, işlenmesine ve etkisine dayanan bir “stratejik kamu diplomasisine” önem verilmiştir. Mesajlar, belirli bir kitlenin davranışlarına, kültürel normlarına ve medya tüketimine uygun olarak tasarlanır ve hedeflenmektedir (Manheim’den akt. Smith ve Mos, 2009). İkincisi ise sonuçlarında daha kapsamlı olan yeni kamu diplomasisidir. Sadece devlet için, yurtdışındaki dış politika için olumlu bir karşılama sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda ulus devletlerin tüm diplomatik mekanizmasının değişen küresel siyasi ortamın gerekliliklerine uygun olarak nasıl etkilemesi gerektiğini de düşünmeyi amaçlamaktadır (Smith ve Mos, 2009).

Küreselleşen dünyasında Nye (2002), yumuşak gücün sert güçten daha önemli hale geldiğini savunmaktadır. Yumuşak gücün kullanımındaki ana faktör, devletin büyük kanallara ve bilgi hacimlerine erişim sağlama yeteneğidir. Yumuşak gücün büyümesindeki başka önemli faktör, devletin ideolojik kültürünün çoğulculuk ve liberalizm gibi küresel normlara ve değerlere yakınlığıdır. Devletin egemen ideolojisi dünya normlarına ne kadar yakınsa, o kadar yumuşak olmalıdır. İkincisi, devlete olan güven arttıkça yumuşak gücü de artmaktadır (Nye’den akt. Kim, 2017). Ancak, çekici bir ulusal kültür, değerler ve siyaset içeriği olmayan kamu diplomasisi, ülke üzerinde olumsuz bir etki yaratabilir (Nye, 2008). Nye (akt. Kim, 2017), hükümetin devlet dışı aktörlere yayıldığı ve diplomasisini zorlaştıran internet

çağındaki bilgi operasyonundaki yapısal değişikliklere vurgu yapmaktadır. Melissen (2005), iletişimi başarılı bir şekilde kamu diplomasisine aktarmaktadır ve bunun uluslararası ilişkilerde bir devrim olarak önemini vurgulamaktadır. O zamandan beri, kamu diplomasisinin iletişimsel yönleri, bilim adamları arasındaki söylemin önemli bir parçası haline geldi ve yeni kamu diplomasisinin kavramsallaştırmasına entegre edildi.

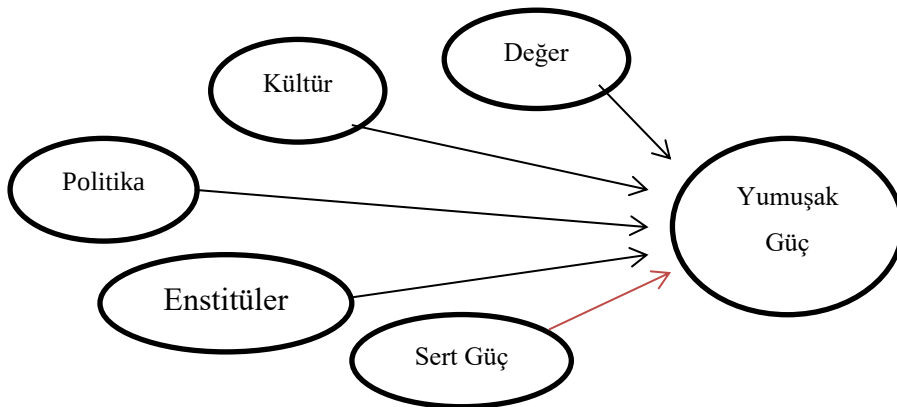
Fitzpatrick (2001:9) yeni kamu diplomasisinin özelliklerini tanımlarken, artan küreselleşme nedeniyle devletlerin siyaset ve hükümetin bazı yönleri üzerindeki genel kontrollerini kaybettiklerini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, devlet dışı aktörler dünya meseleleri üzerinde daha fazla kontrol kazanmaktadır (Kim, 2017). Bu, devletlerin tek taraflı monologlar yerine yabancı kitle ile ikili diyalog kurmaları gerektiği yeni bir dinamik yaratmaktadır. Devletler aynı zamanda uyumlu girişimler oluşturmak için yerel topluluklarla bağlarını da göz önünde bulundurmalıdır (Zaharna, 2010: 65). Yerel halkın kamu diplomasisi eylemine dahil edilmesinin önemi göz ardı edilemez çünkü küreselleşme ve dünya çapında iletişim, yabancı ve yerel halk arasındaki sınırları daha az net hale getirmektedir (Kim, 2017).

Melissen (akt. Kim, 2017) diplomasiinin sosyal boyutu, yani klasik diplomasiden uzak vatandaşların günlük yaşamlarını etkileyen konular, dışişleri bakanlıklarının ve diplomatlarının gündemine doğru kaydığı konusunda ısrar etmektedir. Ona göre, geleneksel diplomasiyi ve kamu diplomasisini tamamen farklı uygulamalar olarak görmek yerine, onları ayrılmaz olarak görmek daha iyidir. Geleneksel diplomatik yöntemler her zaman kamuoyunu etkileyecektir, bu nedenle kamu diplomasisi tüm diplomasi önlemlerine dahil edilmelidir. Gregory'ye (2008) göre, kamu diplomasisi, ilişkiler ve kültürler hakkında farkındalık ve anlayış oluşturmak için hükümetler ve vatandaşlar tarafından çeşitli stratejik eylemlerin kullanılmasıdır. Gregory kamu diplomasisini, insanlar, kurumlar ve siyasi liderler arasındaki diyaloga katılım olarak tanımlar ve siyasi kararlar hakkındaki kamuoyunu dikkate almaktadır. Kamu diplomasisi ayrıca davranış ve tutumları etkilemek için iletişim ve eylemi kullanmaktadır. Yapılandırmacı bir bakış açısına dayanarak, Peter Van Ham (akt. Kim, 2017), pozisyonel markalaşma sürecinin - değerlerin ve fikirlerin önemine odaklanmasıyla - kamu diplomasisi konularını ele alırken, önemli görülmesi gerektiğini öne sürmektedir. Sharp (akt. Kim, 2017) enstrümantalist bir yaklaşım kullanarak, kamu diplomasisi sürecini temsil edilenlerin çıkarlarını ilerletmek ve değerlerini genişletmek için “hedef ülkedeki insanlarla yapılan ilişkiler” olarak tanımlamaktadır. Başka bir tanımında, Michael McClellan (akt. Kim, 2017) kamu diplomasisinde “bilgi, kültürel ve eğitim programlamanın” stratejik doğasını vurgulamaktadır. Bu programların kullanılması, hedef ülkedeki kamuoyunu etkilemesi

gerektiğini, böylece siyasi liderlerinin politikaları daha kolay uygulayabileceğini ve savunan ülkenin hedeflerine dayalı kararlar alabileceğini açıklamaktadır.

Süreçler açısından, Soğuk Savaş sonrası dönemde, dış politika ve diplomatik faaliyet hakkındaki görüşlerde belirgin bir değişme tanık olmuştur (Smith ve Mos, 2009). Birincisi, medyanın çeşitlendirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması, bilginin kullanılabilirliğini (en azından internete bağlı olanlar için) artırdı ve devletlerin haberlerde gündemi kontrol etme yeteneğini azalttı. Diğer katılımcılar, bireysel vatandaşlar dahil, artık haberleri küresel bir kitleye sunmada katkıda bulunmaktadır. İkincisi, bu bağlamda, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra meydana gelen genel demokratikleşme dalgasına uygun olarak siyasi faaliyetlerin şeffaflığında bir artış olmuştur. Dış politikanın elit bir kuruluş alanı olarak azalması ve yerel halkın gözünde siyaseti meşrulaştırma ihtiyacı ile birleşmesi, hükümet ve vatandaşlar arasındaki ilişkiyi değiştirmiştir. Bu bağlamda, stratejik kamu diplomasisi giderek kalabalık yayınlarda hükümet iletişimi için özel bir yer yaratmayı amaçlamaktadır. Öte yandan, yeni kamu diplomasisi, yerel seçim bölgesini dikkate almak için değil, ulus devletin belirli çıkarlarını bir bütün olarak ilerletmek için gerekli yolları bulmayı amaçlamaktadır (Smith ve Mos, 2009).

Araştırmalar Amerikan mirasının ardından kamu diplomasisinde bir paradigma değişikliği olduğunu ortaya koymaktadır. Önceden paradigma, bilginin ve kamuoyunun değerini pekiştiren ve bunu bir dış politika aracına dönüştüren, öncelikle yumuşak güç arayışındaki ikili iletişimle ilgiliydi. Buna ek olarak, bu paradigmatik değişim, dış politikanın düzenleyici hedefleri doğrultusunda, yumuşak güç kaynaklarının çoğunu kapsayan ve aynı zamanda yumuşak gücün ötesine geçen bir evrime yol açmıştır (Kim, 2017).

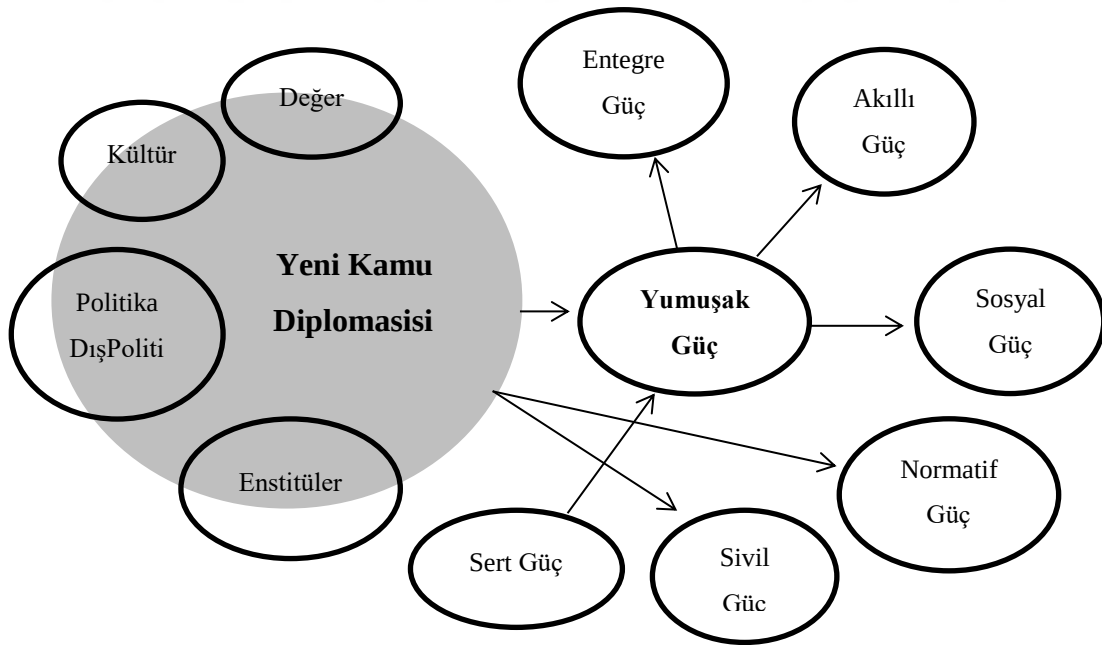
Şekil 1.1 Kamu Diplomasisinde Paradigma Kaymasının Düğüm Noktası

Kaynak: Kim, 2017

Şekil 1.1, kamu diplomasisindeki bu paradigma değişikliğinin - yumuşak güç kavramıyla ilişkili “eski” den “yeniye” odak noktasını göstermektedir. Çünkü yumuşak güç, dış politikanın modern bağlamda verimlilik stratejileri ile “yeni” kamu diplomasisinin (güvenin geliştirilmesi için genel hedefler) şekillendirilmesinde ve uygulanmasında, “eski” kamu diplomasisinin geleneksel diplomatik faaliyetleri bıraktığı boşluğu başarıyla kapatmıştır (kamu bilgilendirme ve kültürel bağlar). Paradigma değişiminin bu düğüm noktasında, bilgi ve dış politika arasındaki bağlantının diplomatik işlevlere, yapılara uzandığını ve kamu diplomasisinde bu iletişim biçimlerinin yakınlaşmasını yönlendirdiğini bulmuştur. Bu yumuşak güç girişiminden sonra, kamu diplomasisi akademisyenleri ve uygulayıcıları, bu terimi geniş çapta “yeni” kamu diplomasisi argümanlarıyla ilişkilendirmektedir (Kim, 2017).

Bunun aksine, bazı akademisyenler tarafından yumuşak güç kavramı ile kamu diplomasisi birleşimi eleştirildi çünkü yumuşak güç yeni kamu diplomasisi ve etki kavramları arasında temel bir çelişki göstermektedir (Kim, 2017).

Yeni kamu diplomasisi, hükümetin ikili simetrik iletişim yoluyla güven ve karşılıklılık elde etme çabaları olarak tanımlanmaktadır. Bu çabalar, devlet dışı aktörleri dahil ederek, dış politikaya yatırım yapmak amacı ile hükümet ve yabancı veya dünya halkı arasında kamuoyu ile etkileşime izin vermektedir.

Şekil 1.2. Yeni Kamu Diplomasisi

Kaynak: Kim, 2017

Şekil 1.2’de akademisyenlerin yeni kamu diplomasisi anlayışına yumuşak gücü ve kaynaklarını nasıl dahil ettikleri ve diğer güç kavramlarını nasıl geliştirdikleri gösterilmektedir.

Uluslararası ilişkiler açısından, araştırmalar yeni kamu diplomasisinin altı özelliğini tanımlamaktadır:

1. Yeni kamu diplomasisi bir dış politika yönteminden daha fazlasıdır, amacı yumuşak güce ulaşmaktır
2. Yeni kamu diplomasisi öncelikle devletin uluslararası otoritesine bağlıdır
3. Yeni bir kamu diplomasisi, bilgi çağında ikili ve simetrik iletişimi yönlendirir
4. Yeni kamu diplomasisi ortak hedeflere ulaşmak için işbirliğini geliştirir
5. Yeni kamu diplomasisi devlet dışı aktörleri çekmektedir ve çok taraflı paydaşları ve ortaklıkları ele alır
6. Yeni kamu diplomasisi, dünya siyasetinde devlet için elverişli bir diplomatik ortam yaratabilir (Kim, 2017).

Öte yandan yeni kamu diplomasisi, önceki yaklaşımlardan üç yönden farklılık göstermektedir:devletlerarası ilişkileri ile devlet dışı aktörlerin önemi artmıştır; yurtdışında kamu diplomasisi uygulaması, ülke içindeki kamu işleri uygulamalarıyla yakından ilişkilidir; bilgi yönetmeye, başkalara farklı bir bakış açısı benimsetmek için değil, aynı zamanda karşılıklı ilgi veya endişe temelinde diyalog kurmak amacıyla diğer çıkar gruplarıyla etkileşime girmeye de yöneliktir. Bu nedenle, yeni kamu diplomasisi sadece diplomatik pratiğe bir ek değil, aynı zamanda 21.yüzyılda gerçek reformunun temelidir (Smith ve Martijn Mos, 2009).

1.3 Kamu Diplomasisinde Temel Yaklaşımlar

İlk üç model temel olarak kamu diplomasisinin geniş amacını kavramsallaştırmaktadır ve disiplin içinde birçok çelişki ve anlaşmazlığa işaret etmektedir.

1.3.1 Kamu Diplomasisinin Üç Modeli (E.Gilboa)

Eitan Gilboa, değişken aktörler, başlatıcılar ve hedefler, medya türleri, araçlar ve yöntemler ile geliştirdiği üç kamu diplomasisi modelini sunmaktadır. Bu yaklaşım daha çok, kamu diplomasisinin 20. yüzyıldaki başlangıcından günümüze kadar olan evriminin tarihsel bir açıklaması gibidir. Soğuk Savaş modeli; Soğuk Savaş döneminde ortaya çıktı ve öncelikle ABD ve Sovyetler Birliği tarafından etki alanlarını genişletmek için kullanılmıştır. Her iki güç de, uygun yayın medyasına güvenerek, kendi siyasi modellerini yücelterek ve birbirlerini

itibarsızlaştırarak, rakiplerinin ideolojik alanını hedef alma gerçeğinden oluşuyordu. Kamu diplomasisi ancak o anda yeniden canlandırılmıştır. İkinci olarak, devlet dışı ulusötesi modeli, devlet dışı aktörlerin büyümesine verilen bir kamu diplomasisi tepkisiydi. İlk modelin aksine, aktörler sahip olan medyaya ehil değildir. Üçüncüsü, yerel aktör modelidir. Devlet, hedef ülkedeki çevreyi en iyi bilen PR firmalarıyla sözleşme yapar. Bu, kampanyaya daha fazla meşruiyet kazandırır ve gerçek çaba düzenleyicisini gizlemeye yardımcı olmaktadır. Ayrıca iletişim odaklı ve stratejiktir. Modelde somut bir şey olmamasına rağmen, bu tasarım kamu diplomasisinin son on yıllardaki gelişimini göstermektedir (Kersaint, 2014:27).

1.3.2 Stratejik Kamu Diplomasisi (J.B. Mannheim)

Jarole B. Mannheim, stratejik kamu diplomasisi kavramını oluşturarak kamu diplomasisine daha ihtiyatlı bir odak noktası vermiştir (Mannheim'den akt. Kersaint, 2014:20). Jarole B. Mannheim dört tür diplomasiyi ayırt etmektedir: hükümetten hükümete, diplomattan diplomata, insandan insana ve hükümetten insana. Birincisi, klasik anlamıyla diplomasi; ikincisi ise onu bireysel bir düzeye ayırmaktadır. Son ikisi, halk katıldığı için kamu diplomasisi olarak kabul edilmektedir (Mannheim'den akt. Kersaint, 2014:20). Mannheim'e göre "kamu diplomasisi" terimi artık o kadar çok faaliyete atfedildiği için asıl anlamını yitirmektedir. Aslında sadece bir ulusal dış politika olmalıdır. Bu konuda Andrew Alliot (akt. Kersaint, 2014:20) vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşları uluslararası düzeye çıkmalı, ancak hükümetlerine resmi olarak faaliyet göstermedikleri ve bunu yaparken de dış politika oluşturmadıklarını açıkça belirtmelidir ifadesinde bulunmaktadır. Buna ek olarak, bireylerin hükümetle ilintili olması gerekmez, fakat bu sivil diplomasiyi oldukça tehlikeli hale getirmektedir (Kersaint, 2014:20). Bu, bireylerin iktidara sahip olmalarına ve kamuoyunu kendi amaçları için manipüle etmelerine yol açmaktadır. Bu nedenle, tüm bunları kamu diplomasisi olarak sınıflandırmak, devleti büyük ölçüde kontrolden mahrum kaldığı anlamına gelmektedir. Joseph Nye tarafından vurgulandığı gibi, kamu diplomasisi diğer hükümet yetkililerinden ziyade halka yönelik olsa bile diplomasi olarak kalmaktadır. Dolayısıyla, bireylerin uluslararası ilişkiler üzerinde bir etkisi olsa bile, kavramsal olarak kamu diplomasisi değildir (akt. Kersaint, 2014:20).

1.3.3 Yeni Kamu Diplomasisi (J. Melissen vd.)

Üçüncü yaklaşım kamu diplomasisinin daha modern bir anlayışını temsil eden yeni diplomasisidir. Klingendel Diplomatik Araştırma Programı'nın yöneticisi Jan Melissen, bu yaklaşımın en ünlü savunucularından biri olarak kabul edilmektedir. Geçen yüzyılın başından

bu yana, bu akış “yeni bir kamu diplomasisi” ilan ederek büyük değişiklikler görmüştü (Kersaint, 2014:21). Selefinden farklı olarak, propaganda söylemlerinden kaçınarak diyalog yoluyla kalpleri ve zihinleri kazanmaya çalışmaktadır. Kamu diplomasisinin bu modern versiyonu, aslında izleyicileriyle etkileşime giren iki yönlü bir bilgi akışı olarak tasarlanmıştır (Kersaint, 2014:21). Melissen, bilgi ve iletişim teknolojisi çağında “etkileşim eksikliği” ölümün öpücüğü olduğunu söylemektedir. Etkileşim kavramı, kamu diplomasisinde yaygın olarak kullanılmaktadır. İnsanların birlikte çalıştığı ve birbirini etkilediği faaliyetleri ifade etmektedir (Kersaint, 2014:22). Kamu diplomasisine uyarlanmış olan etkileşim, sadece hükümet tarafının (diplomatlar veya kültürel kurumlar gibi) seslerini seslerini duyurabileceği anlamına gelmez, aynı zamanda görüşleri de dikkate alınacak olan halk için de geçerlidir. Melissen (akt. Kersaint, 2014:22) ayrıca, kamu diplomasisinin potansiyeli konusunda bir şüphecilik getiriyor ve bunun oldukça sınırlı olduğunu ve eşlik eden küresel bağlamdan büyük ölçüde etkilendiğini düşünmektedir. Kamu diplomasisinin ulusal dış politika ile çok yakından bağlantılı olmaması ve karıştırılmaması gerektiğini savunmaktadır. Ona göre çok fazla yakınlık kamu diplomasisinin, dış politikanın düzenli olarak karşılaştığı tuhafliklar, çatlaklar ve çelişkilerle yüzleşmesine yol açabilir ve Alliot’un yukarıda bahsedilen sözleriyle çelişmektedir (akt. Kersaint, 2014:22). Melyssen’in yaklaşımının eleştirmenleri, çok çeşitli aktörler ve önlemler içerdiği için onu aşırı genişliğinde eleştirmektedir. Örneğin Daniel Ostrowski, stratejik hedeflerini ve propagandayla olası bağlantılarını ihmal ederek kamu diplomasisi kavramına etik ve ahlaki açıdan eleştirisiz davranmanın tehlikesine işaret etmektedir (akt. Kersaint, 2014:22).

Robert Entman (akt. Kersaint, 2014:22) ise, yaklaşımı yalnızca politikacıların “çoğunluğun konumunu yanlış algılamaya” eğilimli oldukları için değil aynı anda kamuoyunu düzgün bir şekilde kontrol edememe, kamuoyunu bir çoğunluk olarak görme, medyayı toplumun aynası olarak yanıltma ve etkisiz sonuçlar çıkarma eğiliminde olduğu için eleştirmektedir. Entman ayrıca, kamuoyunun/halkın kamu politikasında rol oynayıp oynamadığı sorusunun gerçekten imkansız olduğunu, özellikle de kamuoyunun, haber görüntülerinin ve yetkililerin eylemlerinin son derece birbirine bağlı olduğuna inandığını savunmaktadır: (akt. Kersaint, 2014:22).

1. Halkın gerçek görüşleri, uluslararası ilişkilerin gerçekleriyle doğrudan temas temelinde değil, çerçeve içindeki bilgiler, seçilmiş olaylar, sorular ve endişeler temelinde ortaya çıkmaktadır.

2. Elitler, kendi açılarından, halkın düşünce ve duygularının tüm gerçekliğini bilmeyebilirler, ancak büyük ölçüde haber görüntülerine dayanan seçici yorumlara güvenmek zorundadır.
3. Politikacılar, kendilerini etkileyen enformasyon çerçevelerini etkilemeye çalışmaktadır. Bu, halkı etkileyerek başka bir devletin dış politika tercihlerini etkilemeyi amaçlayan kamu diplomasisi çabalarının önemli bir kısmına hala şüphe uyandırmaktadır.
4. Bu, dış politikada başka bir devletin seçimini halk ile iletişim kurarak etkilemeyi amaçlayan kamu diplomasisi çabalarının önemli bir kısmına şüphe uyandırmaktadır.

Aşağıdaki modeller daha çok kamu diplomasisinin somut uygulamasına odaklanacaktır.

1.3.4 Kamu Diplomasisinin Üç Boyutu (M. Leonard vd.)

İngiltere Dış Politika Merkezi'nden siyaset bilimci Mark Leonard, Jan Melissen ile aynı kamu diplomasisi anlayışına sahiptir, ancak çok daha spesifik çalışma alanları sunmaktadır. Jan Melissen'ı ve yukarıda bahsedilen eleştirileri dikkate alarak, gölgede kalan kamu diplomasisinin amaca yönelik niteliğini vurgulamaktadır. Leonard, Joseph Nye (2004:107-110) ve diğerleri, zamanın bir metrik olma şartıyla kamu diplomasisi teorisine üç boyut ekleyerek kavramı tamamlamaktadır. Birincisi, haber yönetimi, günlük sorunları ele alır ve iletişimin geleneksel diplomasinin önlemleri ile uyumlu hale getirilmesi ihtiyacını gösterir ve böylece genel olarak kamuoyunu hedefler. İkincisi, stratejik iletişim, ülke hakkında stratejik mesajlar iletmek için ilgili katılımcıları bir araya getirmeye çalışır. Örneğin British Council, hedef kitlesi için dikkatli bir şekilde bir strateji oluşturmuştur (Kersaint, 2014:24). Bu Gyorgy Szondi'nin 21. yüzyıl kamu diplomasisinin çok daha parçalı sosyal grupları hedeflediği iddiasını doğrulamaktadır (akt. Kersaint, 2014:24). İlişki kurma amacı, belirli hedef gruplar, düşünce liderleri veya etkileyicilerle güçlü ilişkiler geliştirmektir. Örneğin değişim programları, bursları vd. Böylece uzun vadeli boyutunu açıkça gösterir (Leonard, 2002: 8-21). Her halükarda, böyle bir ilişki kurmak zaman aldığı için kamu diplomasisi oldukça yavaş bir iştir. Ancak, kamu diplomasisinin eski Dışişleri Bakan Yardımcısı Karen Hughes, bu değişim programlarını son 50 yılda kamu diplomasisinin en başarılı aracı olarak gördüğünü söylemektedir (Kersaint, 2014:24).

YouGov ve Ipsos MORI tarafından yaptırılan, 18 ve 34 yaşları arasındaki on ülkeden yaklaşık 10.000 katılımcıyı içeren British Council araştırma, bu argümanı doğrulamaktadır. İngiltere'nin kültürel, sanatt, dil, öğrenci değişim program katılımcıları İngilteredeki insanlara

daha fazla güvendiğini ve Birleşik Krallık ile iş ve ticaret yapma konusunda daha yüksek ilgi gösterdiklerini belirtmektedir. Buna ek olarak, Leonard vd. kamu diplomasisine üç stratejik seçenek eklemektedir: ekonomik, politik/askeri ve sosyal / kültürel. Bunlar reaktif olarak (saatler/günler), proaktif olarak (haftalar/aylar) veya ilişki kurmaya odaklanarak gerçekleştirilmektedir (Philip, 2012).

1.3.5 Üç Seviyeli Kamu Diplomasisi (J. Cowan, A. Arsenault)

Jeffrey Cowan ve Amelia Arsenault, yaklaşımın zaman çerçevesini kamu diplomasisi türlerini ayırt etmek için ana kriter yapmaktan uzaklaştılar. Çabaları artırmak için etkileşim derecesini kullanmaktalar ve kamu diplomasisi önlemleri monolog, diyalog ve işbirliği olmak üzere üç kategoriye ayırmaktalar. Monolog, temelde konuşmalar, basın bültenleri ve kültürel miras öğeleri gibi geniş bir izleyici kitlesine yönelik tek taraflı, “kapalı iletişim biçimlerinden” oluşur (Cowan ve Arsenault, 2008). Bununla birlikte, bu unsurların gerçekte ne kadar kapalı olduğu sorgulanabilir, çünkü birbiriyle bağlantılı medya dünyasında her zaman iletişim kurma ve yanıt verme fırsatı vardır. İkinci olarak iki yönlü bir bilgi akışı olan “fikir ve bilgi alışverişidir” (Kersaint, 2014:25). Örneğin, ev sahibi ülkedeki bilim adamlarının veya politikacıların halka açık dersleri, gruplar arasında sosyal etkileşimi tetikleyen veya mümkün kılan bir iletişim aracı kategorisi veya türüdür. Son olarak, “farklı ülke vatandaşlarının ortak bir projeyi tamamlama veya ortak bir hedefe ulaşma çabalarıdır” (Kersaint, 2014:25). Fulbright girişimi gibi değişim programları başlıca örneklerdir. Böylelikle yaratılan, paylaşılan deneyim, kalıcı bir ilişkinin temeli olarak görülmektedir. Her kategori eşdeğerdir ve diğerlerini tamamlayıcıdır ve uygun şekilde uygulanmalıdır (Kersaint, 2014:25).

1.3.6 Kamu Diplomasisinin Alt Özellikleri (J.R. Kelly)

John Robert Kelly, kamu diplomasisinin yukarıda bahsedilenlere benzer üç ana boyutunu tanımlamaktadır: bilgi (bilgi ve haber yönetiminin oldukça kısa vadeli yayılması), etkileme (tutum değişikliğini teşvik etmek için hedefli ikna kampanyaları) ve katılım (ilişki kurma) (Kersaint, 2014:26). Daha sonra iki kamu diplomasisi modeli (savunma ve danışmanlık), birincisi tek taraflı ve ikincisi iki taraflı bilgi akışı sunmaktadır. Böylece Kelly’nin modeli Cowan ve Arsenaud’un teorik gerekçesine benzemektedir. Bu model kamu diplomasisine bir propaganda boyutu atfederek Jan Melissen gibi diğer bilim adamlarına karşı çıkmaktadır (Kersaint, 2014:26).

Kamu diplomasisini teorileştirmeyi amaçlayan modeller çoktur ve önceki modeller gösterdiği gibi, genellikle önemli benzerliklere sahiptir. Bununla birlikte, çeşitli tanımlanmış değişkenleri, pratik durumları analiz etmek veya açıklamak için kolayca uyarlanabilen bir yapıya entegre etmekte başarısız olmaktadır. Durumu düzeltmek için Gilboa, mevcut konfigürasyonları sentezleyerek kendi yaklaşımını önermiştir (Gilboa, 2008).

1.3.7 Analiz Çerçevesi (E. Gilboa)

Bu model, yalnızca zamansal boyutu değil, aynı zamanda hükümetin etkisi ve araçlarının seviyesini de içerdiğinden, kamu diplomasisini tanımlamak için uygun görünmektedir. Ayrıca, dijital diplomasi (Siber-KD) içermektedir. Bununla birlikte, çabalara hükümetin katılım derecesini de belirlemektedir. Ancak, modelin, hedef grubu, etki faktörleri, kurumsal, ulusal kısıtlamalara ve sonuçlara ulaşmak için belirli bir hedefi yansıtacak şekilde değiştirilmesi gerekmektedir (Kersaint, 2014:26).

1.3.8 Kamu Diplomasisinin Beş Uygulaması (NJ. Call)

Son olarak Nicholas J. Cull, tarihsel perspektifi göz ardı ederek ve beş uygulama tanımlayarak kamu diplomasisinin alabileceği biçimler üzerinde durmaktadır. Birincisi, duruşma, istihbarat servisleri ve geleneksel diplomasi de dahil olmak üzere, yabancı halkın görüşleri hakkında veri toplamaktır. Böylelikle, iki yönlü bilgi akışını yararlı bir boyut vermeden birleştirir ve ona bir dış politika aracı için daha uygun görünen açık bir stratejik karakteri vermektedir. İkincisi, savunuculuk, giden bilgi akışı yoluyla kısa vadede ulusal çıkarları ilerletmek için “uluslararası iletişim faaliyetlerini aktif olarak yürütmekten” oluşmaktadır (Kersaint, 2014:28). Kültürel diplomasi veya bir ülkenin kültürel başarılarının yurt dışında tanıtılması üçüncü boyuttur. Örneğin, kendi ülkesinden bir yazarın ulusal televizyondaki bir belgesel gibi çeşitli kanallar aracılığıyla verdiği konferanslar gibi kültürel etkinlikleri organize etmeyi ve tanıtmayı içermektedir. Değişim diplomasisi, vatandaşların bir ülkeden diğerine değişim anlamına gelmektedir. Son olarak, uluslararası haber yayıncılığı, ulusun ilerlemesi için internet, televizyon ve radyo gibi mevcut teknolojilerin yaygın olarak kullanılması anlamına gelmektedir (Kersaint, 2014:28). Bu model, belirleyici faktör olarak yalnızca zamanı kullanmak yerine, çeşitli araçlara odaklanarak kamu diplomasisinin çeşitliliğini vurgulamaktadır. Diğer taksonomilerin çoğundan daha kapsamlı bir kavram açıklaması ve aynı zamanda mevcut uygulaması sunmaktadır. Ancak Call’ın modeli, önceki Gilboa modeline verilen eleştirilerin çoğunu ortadan kaldırmamaktadır.

Joseph Nye dediği gibi kamu diplomasisinin etkililiği, harcanan dolarlar veya iyi üretim paketleri ile değil, zihnin değişmesiyle ölçülmektedir. Bilinçte neler değişti? Bu nasıl ölçülür? Kamu diplomasisi, bilimsel olarak anlaşılamayan güven gibi belirsiz kavramlara dayanmaktadır, (akt. Kersaint, 2014:28) bu nedenle Brian Fang, kamu diplomasisinin her zaman kesin olmayan bir bilim olduğunu yazmaktadır (Kersaint, 2014:29).

1.4 Kamu Diplomasisi ve Güç İle İlişkisi

1.4.1 Güç

Güç çeşitli disiplinlerden ve metodolojik yaklaşımlardan değerlendirilebilir. Bu kadar çok ilgi almasına rağmen, gücün spesifik tanımı ve özellikleri hakkında, konunun belirsizliğine ve karmaşıklığına yol açan dikkate değer tartışmalar vardır.

Güç, “yapabilmek” anlamına gelen Latince “potere” kelimesinden gelmektedir. Genellikle, bir şeyleri etkileme yeteneğini tanımlamak için kullanılmaktadır. Kelime, otorite, etki, zorlama, kuvvet, şiddet, manipülasyon ve başka terimleri içeren semantik alanın merkezinde yer almaktadır (Raimzhanova, 2018:2). Örneğin, plüralistler arasında güç, etki ve diğer benzer terimler, birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bu kavram, tüm bu terimlerin temelini oluşturur (Dahl, 1969). Ek olarak, Nelson Paulsby (akt. Raimzhanova, 2018:22) güç, etki ve kontrolün eşanlamı olduğunu ve bir aktörün başka bir aktörü etkilemek ve gelecekteki olayların muhtemel modelini değiştirmek için bir şeyler yapma yeteneği olduğunu savunmaktadır. Bu terim kapsamlıdır ve bireyleri, grupları, rolleri, hükümetleri, ulus devletleri veya diğer insan topluluklarını ifade etmektedir (Dahl, 1969).

Devlet içinde uygulanan gücün en etkili tanımlarından biri Max Weber’e aittir. Ona göre güç sosyal ilişkilerdeki bir öznenin direnişe rağmen kendi başına hareket etme olasılığıdır (akt. Raimzhanova, 2018:23). Weber’in teorisinde güç, bir öznenin nitelikleri, kaynakları ve yeteneklerinden çıkan bir özelliktir (Pallaver, 2011: 32). Ancak, Weber’in tanımı bir kaç eleştiriye de yol açmaktadır. Örneğin Roderick Martin, Weber’in gücü tanımlamadığını, bunun yerine aktörlerin özelliklerini karşılaştırmak için bir çerçeve sağladığını belirtmektedir (akt. Raimzhanova, 2018:23).

Castels, Weber’in tarzında gücü bir sosyal aktörün, başka bir sosyal aktörün kararlarını, iradesine, çıkarlarına ve değerlerine katkıda bulunacak şekilde asimetric olarak etkilemesine izin veren bir ilişki yeteneği olarak tanımlamaktadır. Güç, baskı, tahakküm, şiddet veya potansiyel şiddet ve asimetri ile ilişkilidir (Fuchs, 2009). Castels, Weber ve Habermas’ın güç kavramlarına atıfta bulunarak, Giddens’in yapılandırma teorisinden yararlandığını iddia etmektedir. Fakat Giddens, gücü Castells tarafından bahsedilmeyen veya

tartışılmayan tamamen farklı bir şekilde algılamaktadır. Giddens için güç, “dönüşüm yeteneğidir”, bir şekilde değiştirmek için belirli bir olay kümesine müdahale etme yeteneğidir (Giddens’ten akt. Fuchs, 2009). Giddens’e göre güç, tüm sosyal ilişkilerin karakteristiğidir, genellikle sosyal uygulamaların yapılmasında yer alır ve insan eyleminde hareket eder (Giddens’ten akt. Fuchs, 2009).

Buna karşılık, Talcott Parsons, gücü çatışma açısından tanımlamayan, ancak bunu sistemik bir kaynak olarak gören bir iktidarın kavramsallaştırılmasını önermektedir. Ona göre güç, kolektif organizasyon sistemindeki birimler tarafından bağlayıcı yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlamak için genelleştirilmiş bir kabiliyettir. Yükümlülükler, kolektif hedeflere yönelik tutumları gerekçe göstererek meşrulaştırılmıştır ve itaatsizlik durumunda, zorlama varsayımı bulunmaktadır (Raimzhanova, 2018:24).

Temel tartışmalardan biri, gücün nasıl ölçülmesi gerektiği sorusuyla ilgilidir (Raimzhanova, 2018:24). Gücü değerlendirmenin iki ana yöntemi vardır: gücü ulusun mülkü olarak tasvir eden “ulusal otoriteye yaklaşımın unsurları” veya “bir kaynak olarak güç” (Baldwin’dan akt. Raimzhanova, 2018:24). Başka bir deyişle, bazı bilim adamları gücü kaynaklar açısından tanımlarken, diğerleri onu başka aktörleri etkileme yeteneği olarak algılamaktadır. Her iki yaklaşım da güç biliminde belirgindir. Morgenthau (akt. Raimzhanova, 2018:25), gücü onu uygulayanlar ile üzerinde uygulandığı kişiler arasındaki psikolojik bağlantı olarak tanımlamaktadır. Birincisi, ikincisinin zihninde sahip olduğu etki ile ikincisinin belirli eylemleri üzerinde kontrol göstermektedir. Siyaset bir güç için mücadeledir ve uluslararası politikanın nihai hedefleri ne olursa olsun, güç her zaman asıl bir hedef olmuştur (Morgenthau’dan akt. Raimzhanova, 2018:28).

Genel olarak güç, istenen sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını etkileme yeteneğidir ve bunu yapmanın üç ana yolu vardır (Nye, 2006).

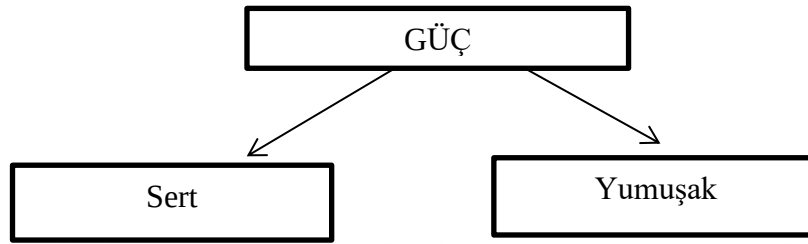
1.4.2 Yumuşak Güç

Joseph Nye, uluslararası çerçevenin değişen doğası, kültür, ideoloji ve kurumlar gibi somut olmayan güç biçimlerinin kullanımını vurguladığını söylemektedir. Büyüyen sosyal seferberlik ise, teknoloji, eğitim ve ekonomik büyüme faktörlerini, coğrafya, nüfus ve kaynaklar kadar önemli hale getirmektedir (Raimzhanova, 2018:33).

Baldwin, askeri iktidar biçiminin öneminin “abartıldığını” ve “askeri olmayan iktidar biçimlerinin hafife alındığını” söylemektedir (akt. Raimzhanova, 2018:33). Örneğin, bir hükümet tercih ettiği sonuçlara ulaşabilir, çünkü diğer ülkeler onu takip etmek, değerlerine

hayranlık duymak, örneğini taklit etmek veya refah ve açıklık seviyesine ulaşmak istemektedir (Nye, 2008).

Nye güç kaynaklarını iki biçime ayırmaktadır: sert ve yumuşak. Bu nedenle, sert ve yumuşak güç, iki “ideal güç biçimi” olarak düşünülebilir (Pallaver’den akt. Raimzhanova, 2018:33).

Şekil 1.3. Güç

Kaynak: Nye, J. 2008

Yumuşak güç kavramı, Joseph Nye ilk olarak 1980’lerde kullanmaya başlamıştır. Ona göre alternatif güç yapıları ekonomik ve askeri gücü ile birlikte uluslararası ilişkilerde mevcuttur. Nye’ye göre hedefe ulaşmanın üç yolu vardır: diğer tarafı tehdit etmek ve gerekirse savaşa gitmek; diğer tarafı “satın almak”; ve diğer tarafı yumuşak bir güçle ikna etmek (Nye, 2004).

Yumuşak güç, istenilen şeyi baskı veya ödeme yoluyla değil, çekim/ikna yoluyla elde etme yeteneğidir. Karşı tarafı etkileyici argümanlar ve rasyonel politikalarla ikna etmekle mümkündür. Burada güven ve ikna yumuşak gücün temel unsurlarıdır. Bu unsurlar aynı zamanda iktidar kullanımının meşruiyetini de sağlamaktadır. Bir ülkenin yumuşak güç potansiyeli, politikalarının bütünlüğü ve etkinliği ile birlikte kamu diplomasisinin başarısını da belirlemektedir. İktidarın “değer” tanımına dayanan yumuşak güç, bir ülkenin ne kadar çekici ve başkaları için ne kadar örnek olarak adlandırılmaya layık olduğunu açıklamaktadır. Bir ülke politikasının, başka toplum tarafından yasal olarak tanınması o ülkenin yumuşak güç alanındaki potansiyelini belirlemektedir (Kalın, 2011).

Yumuşak güç kavramının kökleri, Stephen Lux’ın iktidardaki üçüncü taraf hakkındaki argümanına kadar uzanmaktadır (Lukes, 2005:15). Bu, “İktidarın Yüzleri” hakkında iyi bilinen teori ile ilgilidir (Bachrach ve Baratz, 1962). Başka bir deyişle, iktidarın ilk iki tarafı, bir kişinin iradesine karşı bile istediğini yapması için iktidarın nasıl kullanabileceği ile ilgilidir; iktidarın üçüncü bir tarafı, gücün orijinal tercihlerini değiştirerek bir aktörü nasıl

etkileyebileceğini açıklamaktadır. Dış politikada uygulanabilir bir yaklaşım olarak, yumuşak gücün popülaritesi son yirmi yılda üç ana nedenden dolayı hızla artmıştır. Birincisi, “yumuşak güç stratejileri” güç dağılımı ve dijital devrim tarafından yönlendirilen dış politikanın değişen doğasına uygun bir yanıttır. İkincisi, yumuşak güç kaynaklarının kullanımı, sert güç taktiklerinden çok daha uygun maliyetli olmaktadır. Üçüncüsü, işbirliği, temel küresel sonuçların oluşturulmasında en etkili yaklaşım olmuştur. Çünkü tek taraflı eylem daha zor, maliyetli hale gelmektedir (Raimzhanova, 2018:36).

Bir ülkenin yumuşak gücü esas olarak üç kaynağa dayanır: kültürü (başkalarına çekici geldiği yerler), siyasi değerleri (yurtiçi ve yurtdışında uygun olması) ve dış politikası (meşru ve ahlaki otorite olarak görüldüklerinde) (Nye, 2004:11).

Yumuşak güç, paydaşlar arasındaki ortak görüş ve değerler temelinde işbirliği yoluyla hareket eder, bu nedenle devlet dışı kurumların katılımını içermektedir. Nye perspektifinden bakıldığında, bu daha uzun vadeli bir sonuç verir (örneğin, devletlerine sadık olan vatandaşlar gerekli siyasi kararların alınmasını etkileyebilir). Ancak yumuşak güç tüm dış politika sorunları için bir tedavi değildir. Çünkü dış politikada farklı etkileşim seviyeleri vardır ve yumuşak güç taban seviyesinde olduğu için kamu kurumları arasında değil, toplumlar arasındaki etkileşimde bulunmaktadır (Смирнов, 2015).

Ayrıca kültür özel bir rol oynamaktadır. Kültür, toplum için anlam yaratan değerlerin ve uygulamaların bir toplamıdır. Ancak bunun birçok tezahürü vardır. Eliti çeken edebiyat, sanat ve eğitim gibi yüksek kültür ile kitlesel eğlenceye odaklanan popüler kültür arasında yaygın bir ayrım vardır (Nye, 2004:11).

1.4.3 Sert Güç

Sert güç, devletlerin anarşi sisteminde var olduğu ve iktidarın politikalarına güvenmek zorunda kaldığı gücün en eski anlayışıyla ilişkilidir. Sert güç, kişinin hedeflerine zorlayıcı eylem veya tehditler yoluyla ulaşma yeteneği olarak tanımlanamaktadır. Bu, uluslararası ilişkilerde iktidarın askeri ve ekonomik güç bağlamında kolayca ölçülebilir “sert” terimlerle tanımlandığı ve değerlendirildiği gerçekçi bir çerçeve ile ilgilidir (Raimzhanova, 2018:33). Sert güç, zorlama yoluyla askeri müdahale, zorlayıcı diplomasi, ödeme teşvikleri ve ekonomik yaptırımlar gibi taktiklere dayanmaktadır (Wilson, 2008).

Sert ve yumuşak güç birbiriyle ilişkilidir çünkü her ikisi de başkalarının davranışlarını etkileyerek amaca ulaşma yeteneğinin yönleridir. 2007’de J.Nye, “yumuşak güç” yöntemlerini askeri ve ekonomik araçlarla birleştiren “akıllı güç” kavramını belirtmiştir (Смирнов, 2015). “Akıllı güç” kullanımına bir örnek terörizmle mücadeledir (Смирнов,

2015). İnsanlar yenilmezlik mitleriyle komuta gücüne çekilmektedir. Usame Bin Ladin'in videolarından birinde söylediği gibi, insanlar güçlü bir atı ve zayıf bir atı gördüklerinde, doğası gereği güçlü bir atı seveceklerdir. Yumuşak güç olsa bile, kimse üzerinde manipölasyon hissetmeyi sevmez. Herhangi bir güç biçimi gibi yumuşak güç iyi ve kötü amaçlar için kullanılabilir ve bunlar genellikle bakanın gözüne bağlı olarak değişmektedir. Eğer bir birey parayı çalmak isterse, silahla tehdit ederek yada o parayla dünyayı kurtaracağını iddia ederek ikna edebilir. İkinci çözüm, çekiciliğe veya yumuşak güce bağlıdır, ancak sonuç her iki durumda da hırsızlık olarak kalmaktadır (Nye, 2006).

1.5 Farklı Disiplinler Bağlamında Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi terimini tanımlanmasında atıfta bulunan birçok farklı kavram vardır. İlişkili olduğu en temel kavramlar; ulus markalaşması, halkla ilişkiler ve propaganda. Kamu diplomasisi, multi-disipliner bir alandır. Bu nedenle terimin daha anlaşılır hale gelmesi için bazı kavramların açıklamasının yapılması gerekmektedir.

1.5.1 Kamu Diplomasisi ve Ulus Markalaşması

“Ulus Markalaşma”¹ (Nation Branding) gibi bir olgu hakkında, Batı bilim camiasında 2000’lerde konuşulmaya başlamıştır. Kavramı ortaya koyan Batı bilim adamları: K. Dinnie, S. Anholt, F.Kotler, J.Fan ve W.Olins’tir. Hepsi şiddetli rekabet koşullarında ülkelerin sadece hayatta kalmakla değil uluslararası arenadaki konumlarını nasıl güçlendirdikleri sorusuyla meşgul olmuştur (Kaganoviç, 2018).

Ulus markalaşma kavramlarının birkaç tanımı mevcuttur:

1. Ulus markası, bir ulusun kültürel farklılaşmasının temelini oluşturan benzersiz, çok yönlü bir unsur karışımıdır (Dinnie’den akt. Vasilenko, 2012:26).
2. Ulus markası, yabancı bir izleyici arasındaki tüm devlet hakkında algılarının toplamıdır. Bu algılar, insanlar, yerler, kültür, dil, tarih, ulusal mutfak, moda, ünlü kişilikler, dünya markaları ile ilişkilendirilebilir. Ülkelerin zaten yerleşik bir imajı vardır: zayıf veya güçlü, açık veya bulanık (Fan’dan akt. Vasilenko, 2012:26).
3. Ulus marka, yabancı bir kitlenin bir ülkenin popülerliği, imajı ve güvenilirliği üzerinde olumlu bir etkisi olan bir süreçtir (Anholt’tan akt. Vasilenko, 2012:26).

---

¹ Ulus markalaşması, benzersiz, çekici ve tanınabilir olumlu bir imajının oluşumu ve tanıtımıdır. Ülkenin imajı insanlar için önemli, özgün (diğer ülke-markalardan farklı) ve belli değerleri taşımaktadır. Bir ülkenin imajı, siyasi ve ekonomik fırsatlarını, uluslararası durumunu etkiler ve aynı zamanda iç ve dış politikanın kaynaklarından biri olarak görülmektedir. Genel olarak, ulus markalaması daha fazla turist çekmek için yapılır.

Küreselleşme yatırımcılar, turistler, tüketiciler, bağışçılar, göçmenler, medya ve diğer alanlarda ülkeler ilgisi, saygısı ve güveni için birbirleriyle rekabet ettikleri anlamına gelmektedir. Bu nedenle güçlü ve pozitif bir ulus marka devlet için belirleyici bir rekabet avantajı sağlamaktadır. Anholt'e göre (2005) ülkelerin, dünya çapında halk tarafından nasıl algılandığını anlamaları önemlidir; başarılarının ve başarısızlıklarının, varlık ve yükümlülüklerinin, çalışanlarının ve ürünlerinin ülke imajına nasıl yansıdığını öğrenmelidir. Bununla birlikte S. Anholt ulus markasını “devletin altı alanı” ile tanımlamaktadır: turizm, ihracat, halk, hükümet, kültürel miras, yatırım ve göç. Birlikte, bu alanlar ülkenin marka altıgenini oluşturmaktadır (Смирнов, 2015) .

Günümüzde kamu diplomasisi ile ulus markalaşma arasındaki kavramsal ilişki konusunda ciddi araştırmalar yapılmaktadır. Szondi Gyorgy'ye (2008:17) göre “Her iki alan da yabancı bir kitleye yöneliktir ve kimliklerinin belirli bir algısını oluşturma hedefini takip eder.” Ancak, eğer kamu diplomasisi siyasi temettüleri elde etmeyi hedefliyorsa, ulus markalaşma ekonomik sonuca odaklanmaktadır (Szondi, 2008:13)

Ulus markalaşması ve kamu diplomasisi arasındaki ilişki konusunda Szondi'nin beş farklı görüşü öne çıkmaktadır. Birincisine göre, bu kavramlar ilgisizdir ve herhangi bir ortak zemini paylaşmazlar. Bununla birlikte, diğer görüşlerde, bu kavramlar ilişkilidir ve kamu diplomasisi ile ulus markalaşması arasındaki farklı entegrasyon derecelerini belirlemek mümkündür. Son versiyonda, kavramlar tam olarak aynıdır, kamu diplomasisi ve ulus markası eşanlamlıdır (Szondi, 2008:14).

Szondi'nin birinci görüşü, kamu diplomasisi ve ulus markalaşması farklı alanlardır: Bu görüş ulus markalaşmasının ve kamu diplomasisinin farklı hedefleri, strateji araçları ve aktörleri olduğunu savunmaktadır. 1990'lı yıllarda her iki alan da kendi gelişimleriyle farklı kabul edilmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından, kamu diplomasi bir “kimlik krizi” geçirirken, uluslar arası markalaşma daha yeni çıkmıştır (2008:14).

Markalaşma, olumlu ülke imajları yaratmak amacıyla çok fazla imaja odaklıdır. Ayrıca iletişimcinin genellikle basit ve özlü olan, diyalog ve etkileşim için çok az alan bırakan mesajı kontrol eden tek yönlü bir iletişimdir. Kamu diplomasi, A ülkesinin B ülkesindeki kamu diplomasisi çabalarının B ülkesinin A ülkesindeki kamu diplomasisi kadar önemli olduğu iki yönlü iletişime dayanmaktadır. Bu simetrik yaklaşım, diyalogun gerçekleşmesini ve rekabetten ziyade operasyon ve karşılıklı anlayışı sağlamaktadır (Szondi, 2008:16). Karşılıklı anlayış ulus markalaşmasının nihai hedefi değildir, asıl amacı bir ülkenin farkındalığını artırmaktır. Ülkenin markalaşması daha görünür çünkü görsel unsurlara ve simgelere büyük ölçüde dayanmaktadır. Bu nedenle hedef kitle, daha ince bir operasyon olan

kamu diplomasisinin aksine başka bir ülkede marka kampanyaları yürüttüklerini fark edebiliyor (Szondi, 2008:16). Ulus markalaşma, tüketicilerin ülkeye yatırım yapması, ülkelerin ürünlerini satın alması veya bir ülkeyi ziyaret etmesi ve orada para harcaması ile kendini gösteren semboller, işaretler, bölgeler ve tüketim alanlarının üretimi olarak da karakterize edilebilir (Szondi, 2008:17).

Tablo 1.3. Kamu Diplomasisi İle Ulus Markalaşma Arasındaki Farklar

	Kamu Diplomasi	Ulus Markalaşma
Hedef	Siyasi ilginin desteklenmesi	Ekonomik ilginin (çoğunlukla) desteklenmesi
Bağlam	Politiklaştırılmış, odaklanmış ve öncelikler hükümet değişikliği ile değişebilir	Politik olmayan, aktörler ve siyasi partiler arasında genel anlaşma (ancak bazı durumlarda siyasallaştırılır)
	Kimlik odaklı	
	Uluslararası ilişkiler ve kültüre bağlı	Görüntü odaklı
		Pazarlama ve tüketim tarafından yönlendirilir
...hedeflenen	Aktif olan kamu / paydaşlar	Pasif olan kitle / tüketiciler
	Vatandaşlar	Tüketiciler (resimlerin, ürünlerin, yerlerin)
	Önemli jeopolitik ülkeleri hedeflemek	Herhangi bir ülkeye uygulanabilir, daha evrenseldir
Yön	Yabancı kamuoyu	Hem yerli hem de yabancı kitleler. Yerli izleyicilerin rızası olmadan başarısızlığa mahkumdur
Hükümetin rolü	Başlatıcı ve mesajları gönderen - hükümetin mesaj üzerinde daha fazla kontrolü vardır	Hükümet, başlatıcı olabilir, ancak nadiren gönderen (propaganda tehlikesi) - hükümet kontrolünden daha az veya hiç yok
Aktörler	Devlet ve devlet dışı aktörler, hükümet, hükümet kuruluşları, elçilikler, Kültür Bakanlığı; Dışişleri Bakanlığı, Kültürel Kurumlar, STK'lar, diasporalar	Ulusal turizm kurulları, seyahat acenteleri; yatırım teşvik ve ihracat ajansları; ticaret kurulları, ticaret odaları, çoklayıcı kuruluşlar
Stratejiler	İlişki kurma ve sürdürme	İmaj yönetimi
	Güvenilir yapı	
	Madde ve içeriğe vurgu	Görsel ve sembolik öğelere vurgu

	Merkezi olmayan yaklaşım, farklı hedef ülkelerde yerel izleyicilere yönelik farklı strateji ve faaliyetler	Küresel ve homojen bir kitleye göre uyarlanmış marka özü (one-size-fits all) tarafından yönlendirilen merkezi yaklaşım
	İnsanları ve kültürleri birbirine bağlayabilecek olumlu ve olumsuz unsurlara odaklanma	Yalnızca bir ülke kültürünün ve insanların pozitif ve “pazarlanabilir” öğelerine odaklanma
Taktik	Sergiler, uluslararası film festivalleri, değişim programları, dil öğrenimi tanıtımı, ağ oluşturma, yıldönümleri, PM'ler, dışişleri bakanları ve yabancı günlük gazetelerdeki diğer politikacıların makaleleri, gerçek olaylar	Logo ve slogan; Önde gelen uluslararası TV kanallarında ülke reklamları, önde gelen uluslararası dergilerde sponsorlu sayfalar; e-pazarlama, web portalları; basın turları, broşürler, sözde etkinlikler
Medya	Kitle iletişim araçları daha az önemlidir, ana rolleri bilgi sunmak ve yorumlamaktır. Sosyal medya önem kazanıyor	Ana kanal olarak kitle iletişim araçlarına büyük ölçüde güvenir. Medya pasiftir, genellikle ücretli reklamlar taşır
Bütçe	Hükümet tarafından destekleniyor	Kamu ve özel sektör ortaklığı
Zaman aralığı	Devam ediyor, sürekli	Geçici, kampanya odaklı
Değerlendirme	Kısa, orta ve uzun vadeli	Çoğunlukla uzun vadeli

Kaynak: Szondi, 2008:17

İkinci görüş, kamu diplomasisi ulus markalaşmasının bir parçasıdır (Szondi, 2008:19). Marka uygulayıcıları ve akademisyenler tarafından geliştirilen en popüler görüş - kamu diplomasisinin çok daha geniş bir kavram olan ulus markalaşmasının tam entegre bir parçası oluşturmastır. Lewis (akt.Szondi, 2008:19) örneğin kamu diplomasisini “politikacıların markalaşma teknikleri” olarak tanımlamıştır. Ulus markalaşmasının büyük başarılarından biri, ülke tanıtımını canlandırmak oldu ve insanın bu kavramı kabul edip etmediğine bakılmaksızın kamu diplomasisini uykusundan uyandırdı.

Üçüncü görüş, ulus markalaşma kamu diplomasisinin bir parçasıdır (Szondi, 2008:23-24). Bu yaklaşım akademik literatürde oldukça sınırlıdır, ancak pratikte birçok hükümet bunu desteklemektedir. Bu yaklaşıma göre, uluslar arası markalaşma, yabancı ülkelere ve insanlara ulaşılabilecek bir kamu diplomasisi aracı olarak görülmektedir. Uluslar arası markalaşma yüksek görünürlüğe sahip olduğundan, bazı unsurları ulusal bir sorun veya bir ülkenin belirli bir sorundaki konumu hakkında hızlı bir şekilde farkındalığı artırmak için bir yanıt aracı olarak da kullanılabilir. Uluslar arası markalaşma ihtiyacının ortaya çıktığı bağlamlar da önemlidir.

Leonard ve arkadaşları (2002:10) kamu diplomasisinin üç boyutunu ayırt etmiştir: politik-askeri, ekonomik ve toplumsal-kültürel. Ülkeler, farklı zamanlarda kendilerini bulabileceği acil koşullara bağlı olarak, bu yönlerden bir veya iki tanesine odaklanabilirler. Ayrıca Leonard markaların tüketicilere ulusal kimlik iletim kanalları olarak adlandırdığı “marka diplomasisi” terimini de aktarmaktadır. Bu bakış açısı, stratejik ulus markasıyla karşılaştırıldığında oldukça kısıtlayıcıdır, ancak ürünlerin ve şirketlerin de diplomasiyi kendi araçlarıyla yürüttüklerini göstermektedir.

Dördüncü görüş, farklı ama örtüşen kavramlardır (Szondi, 2008:26). Bu görüşe göre, kamu diplomasisi ve ulus markalaşma bazı ortak temelleri paylaşmaktadır, ancak yine de ikisi de birbirini kapsamamaktadır ve her birinin kendine özgü özellikleri vardır. Bu yaklaşım, kamu diplomasisi üzerine en sık atıfta bulunulan Amerikan unvanlarından biri haline gelen Uluslararası İlişkilerde Yeni Kamu Diplomasisi - Yumuşak Güç adlı kitabın editörü Profesör Jan Melissen (akt. Szondi, 2008:26) tarafından desteklenmektedir. Melissen markalaşma ve kamu diplomasisi arasındaki bazı kavramsal farklılıkları ve benzerlikleri tespit etmişti ve farklı yaklaşımlar olduğu sonucuna varmıştır. Ancak “ikisi de açıkça benzer faaliyetlere gelirler” ve iki kavramın “deri altındaki kardeşler” gibi birlikte çalıştığını belirtmiştir. Ona göre uluslar arası markalaşmanın daha fazla çaba gerektiren çok daha iddialı, bütünsel yaklaşım içeriyor, kamu diplomasisi ise basit başarılar için çabalamaktadır.

Szondi her ne kadar birçok uluslararası ilişki ve uluslararası iletişim uzmanı ve ulus markalaşma uygulayıcıları halkla ilişkileri reddetmiş ya da yanlış anlamış olsalar da, terminolojisini ve temel kavramlarını kullanma eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Jönsson ve arkadaşları (akt. Szondi, 2008:28) üç tür ağı ayırt ettiler: malların, insanların ve bilgilerin taşınması için çizgiler ve kanallardan oluşan fiziksel ağlar. Kurumsal veya örgütsel ağlar ekonomik ve siyasi varlıkları birbirine bağlarken, sosyal ve kültürel ağlar bireyleri birleştirir, fikir ve dürtüler iletir. Fiziksel ağlar (kitle iletişim kanalları) ve kurumsal ağlar (kültürel kurumlar, politika ağları) ulus markalaşmasına ve kamu diplomasisine hakimdir. Kurumsal ağlar, daha az sıklıkta ancak ilişki geliştirmede daha alakalı olan sosyal ağların kurulmasını ve geliştirilmesini kolaylaştırabilir. Jönsson ve arkadaşlarının iddia ettiği gibi, devlet sosyal bilim teorilerinde ayrıcalıklı bir konuma sahip olan birkaç disiplinin düzenleyici ilkesi haline gelmiştir. Aynı şey, kamu diplomasisi ve ulusun markalaşması da dahil olmak üzere uluslararası ilişkiler için de söylenebilir. Van Ham’ın (2001) markanın gelişimi hakkındaki makalesi devleti spot ışığa koyuyor. İlişkiler yoluyla bağlanan ağlar, ulusun bir çalışma ve odaklanma birimi olarak yerini alabilir. Ağlar devletlerden daha esnek birimlerdir ve ortamdaki değişikliklere daha hızlı uyum sağlayabilirler.

En son, ulus markalaşma ve kamu diplomasisi aynı kavramlardır (Szondi, 2008:30). Son seçenek, hem ulus markalaşma hem de kamu diplomasisinin aynı faaliyeti benimsemesidir: olumlu imajlar yaratma ve ülkenin tanıtımı. Ulus markalaması birçok bakımdan geleneksel kamu diplomasisine benzemektedir ve bu nedenle kamu diplomasisinin daha önceki kavramsallaştırmaları ulus markalaşma ile neredeyse aynıdır.

Tablo 1.4. Geleneksel ve 21.Yüzyıl Kamu Diplomasisi Karşılaştırması

	Geleneksel kamu diplomasisi	21. yüzyıl kamu diplomasisi
Koşullar	atışma, devletler arasındaki gerilimler	Bariş
Hedefler	Davranışı değiştirerek hedef ülkelerde siyasi değişim sağlamak	Alıcı ortam yaratmaya ve ülkenin yurtdışında olumlu bir ne kavuşması için siyasi ve ekonomik çıkarların geliştirilmesi
Stratejiler	İkna Halkları yönetme	İlişkiler oluşturma ve sürdürme. Halkla ilişki kurma
İletişimin yönü	Tek yönlü iletişim (monolog)	İki yönlü iletişim (diyalog)
Araştırma	çok az, eğer varsa	Geri bildirimin de önemli olduğu bilimsel araştırmalara dayanan KD
Mesaj içeriği	İdeolojiler ile İlgili Alanları Bilgisi	Fikirler Değerler İşbirliği
Hedef kitleler (halklar)	Hedef ülkenin “genel” halkı; Mesajların göndericisi ve alıcıları	Bölümlere ayrılmış, iyi tanımlanmış kamuoyu + yerli kamuoyu; Katılımcılar
Kanallar	Geleneksel kitle iletişim araçları	Eski ve yeni medya; genellikle kişiselleştirilmiş
Bütçe	Hükümet tarafındandestekleniyor	Kamu ve özel sektör ortaklığı

Kaynak: Szondi, 2008:30

Bazı bilim adamları, hem kamu diplomasisini hem de ulus markalaşmasını propaganda ile eşanlamlı olarak bile görebilirler. Ulus markalaşma aynı zamanda propagandadan başlayan bir evrim çizgisini temsil eden kamu diplomasisinin postmodern mutasyonu olarak da düşünülmektedir (Szondi, 2008:30).

1.5.2 Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler

Son yıllarda, giderek daha fazla sayıda bilim insanları, halkla ilişkiler teorilerini, modellerini ve metodolojilerini kullanarak kamu diplomasisi alanında araştırma yapmaktadır. Signitzer ve Coombs (akt. Gılboa, 2008) kamu diplomasisi ve halkla ilişkilerin çok benzer olduğunu iddia ederek ikisinin halkla ilişkiler teorilerinin ampirik araştırmada kullanılması çağrısında bulunmuştur. Ham (2002) kamu diplomasisi, halkla ilişkiler ve pazarlamanın bir araya geldiğini iddia etmektedir. Wang ise (akt. Gılboa, 2008) “ulusal itibarın yönetilmesi” kamu diplomasisinde anahtar bir kavram olduğunu öne sürmektedir. Grunig ise (1993), klasik halkla ilişkiler modellerinin kamu diplomasisine yayınlanabileceğini savunmaktadır.

Halkla ilişkiler, genellikle kuruluşlar ile halkları arasındaki veya kamusal alandaki iletişim ve ilişkilerin stratejik yönetimi olarak tanımlanır (örneğin, Cutlip ve diğerleri, 2005; J. Grunig ve Hunt, 1984; van Ruler ve Vercic, 2002, 2005; van Ruler, Vercic, Bütschi ve Flodin, 2004; Seitel, 2007). Küresel halkla ilişkiler teorisi, hem politik hem kültürel ve sosyal değişkenler dahil olmak üzere bu geniş bakış açısını geliştirmiştir (van Ruler, Vercic, 2002; van Ruler ve diğerleri, 2004; Sriramesh ve Vercic, 2001, 2003a, 2003b) (akt. Van Dyke ve Vercic, 2009).

Ulusal hükümetler ve askeri-siyasi ittifaklar genellikle halkla ilişkiler işlevini kamu bilgisi veya halkla ilişkiler olarak adlandırmaktadır. Bu isimlendirme, bazı ülkelerde devlet kurumlarındaki halkla ilişkiler faaliyetlerini kısıtlayan mevzuat ve düzenlemelerle ilişkili tarihi bir kamuyu bilgilendirme modelinden doğmuştur (Van Dyke ve Vercic, 2009).

Signitzer ve Coombs, halkla ilişkiler ve kamu diplomasisine dahil olan kişilerin, müşterilerinin/kuruluşlarının çıkarları doğrultusunda kamuoyunu etkileme konusunda genellikle aynı amaca sahip olduklarını belirtmektedir (Fitzpatrick vd., 2013). Özellikle yeni teknolojilerin ortaya çıkardığı yeni talepleri ve devlet dışı aktörlerin dünya meselelerindeki artan etkisini karşılamak için bu “doğal yakınsama sürecinin” göz ardı edilmek yerine yetiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

L’Etang (akt. Fitzpatrick vd., 2013) benzer şekilde halkla ilişkiler ve kamu diplomasisindeki üç ortak işlevin “açık bir örtüşmesini” bulmuştur: temsilci (retorik, halkla konuşma), diyalog (müzakere, barış sağlama) ve danışma (danışmanlık). Aynı zamanda, L’Etang (2007), iki disiplinindeki farklılıkların da araştırılması gerektiğini öne sürmektedir.

11 Eylül’den sonra, bu iki alan çok sayıda akademisyenlerin dikkatini çekmiştir. Örneğin, Kruckeberg ve Vujnovic, (akt. Fitzpatrick vd., 2013), Amerika Birleşik Devletlerin, “propaganda veya pazar korumasından” vazgeçerek, onun yerine yalnızca siyaset ve uluslararası ilişkiler teorilerine değil, aynı zamanda halkla ilişkiler teorilerine, modellerine ve

iki yönlü simetrik iletişime dayanması gereken gerçek kamu diplomasisi uygulamasını önermiştir. Dutta Bergmann (2006), diyaloga ve karşılıklı saygıya dayalı ve kültürler arasında karşılıklı anlayışı geliştirmeyi amaçlayan kamu diplomasisi yaklaşımının gelecekteki ABD kamu diplomasisi için en etkili olacağını öne sürmüştür. “Yeni” kamu diplomasisini (11 Eylül’den sonra) gözlerken Melissen (2005:21), yeni kamu diplomasisinin işleyiş şeklinin halkla ilişkiler yaklaşımından farklı olmadığını belirlemiştir. Signitzer ve Wamser (akt. Fitzpatrick vd., 2013), halkla ilişkiler ve kamu diplomasisinin, örgütlerin ve devletlerin stratejik iletişim fonksiyonları olduğuna ve genellikle sponsor ile kamuoyunun birbirleri üzerinde yarattığı karşılıklı sonuçlarla ilgilendiğini belirtmiştir.

Halkla ilişkilerin çağdaş düşünceye ve kamu diplomasisine potansiyel katkısını değerlendiren Fitzpatrick, ilişki yönetimi teorisinin (Ledingham, 2003) bir ülkenin uluslararası ilişkiler hedeflerine etkili bir şekilde ulaşılması için iyi bir kavramsal çerçeve sağlayabileceğini öne sürmüştür. Ona göre ilişkiler paradigması, hem simetri ve karşılıklılık ile karakterize edilen belirleyici bir dünya görüşünü ve kamu diplomasisinin stratejik boyutlarını desteklemek için birleştirici bütünsel bir çerçeve sağlayacaktır (Fitzpatrick vd., 2013). Pigman ve Deos (2007) benzer şekilde, hükümetlerin hem halkla ilişkiler yöntemlerinden hem de tekniklerinden yararlanabileceğini ve doğrudan dış halkla ilişkiler ve siyasi iletişim uzmanlarıyla çalışabileceğini iddia etmişlerdir. Onlar küresel medya ortamı daha rekabetçi hale geldikçe ve küresel topluluk bilgi akışlarına daha fazla erişim kazandıkça kamu diplomasisini tek başına başarılı bir şekilde yürütmek daha zor olacağını söylemektedir.

Yun (akt.Gilboa, 2008) mükemmellik modelinin kamu diplomasisine uygulanabileceği konusunda bugüne kadarki en iddialı teorik çalışmayı yapmıştır. Yun çalışmasına, mükemmellik modelinden beş ilkeyi eklemiştir: stratejik yönetimde halkla ilişkiler katılımı, uzmanlaşmış halkla ilişkiler fonksiyonlarının entegrasyonu, iç ve dış simetrik iletişim ve departman bilgisi. Daha sonra bu modeli, Washington DC’deki 113 büyükelçilik uygulamasında kullanmıştır (Gilboa, 2008). Sonuçlar, halkla ilişkiler teorilerinin kamu diplomasisi teorisinin ilerlemesine katkıda bulunma potansiyelini ve “ulusların kamu diplomasisini nasıl ve neden uyguladıkları ve yönettikleri” anlayışını derinleştirdiğini göstermiştir (Fitzpatrick vd., 2013).

Siyasi halkla ilişkiler akademisyenleri, halkla ilişkilerin uluslararası siyasi çabalardaki rolünü kabul eden ve halkla ilişkiler ile kamu diplomasisi arasındaki boşluğu dolduran araştırma ihtiyacına önem vermiştir. Örneğin, Stromback ve Kiusis kamu diplomasisinin ülkeler arasındaki başarılı ilişkilerin önemli bir parçası olarak kabul edildiğini ve siyasi halkla ilişkiler faaliyetlerinin bu hareketin kilit bir bileşeni olduğunu belirtmiştir (akt. Fitzpatrick

vd., 2013). Molleda, bu düşünceyi, karmaşık politik ortamlarda faaliyet gösteren ve çeşitli hükümetin beklentilerine ve mevzuatına dikkat etmelerini gerektiren çok uluslu şirketleri içerecek şekilde genişletmiştir (akt. Fitzpatrick vd., 2013). Macnamara (2012) ise halkla ilişkilerin kamu diplomasisinden öğrenilebilecek bazı şeylerin olduğunu öne sürmüştür. Macnamara, mükemmellik teorisinde tanımlandığı şekliyle “yeni” diplomasi ile halkla ilişkiler arasındaki temel kavramları karşılaştırarak, iki alan arasında güçlü paralellikler ve ortak noktaları bulmuştur. Entman de (2008), kamu diplomasisi süreçlerinin “izleyiciyle sadece konuşmak yerine aktif etkileşim ve empati yoluyla” geliştirilebileceğini öne sürmüştür.

Grunig’in (1993) dört halkla ilişkiler modeli arasında basın ajanı, kamuyu bilgilendirme, iki taraflı asimetrik ve iki taraflı simetrik iletişimi içermektedir. Basın ajanı modeli, çoğunlukla yanıltıcı olan, medyada olumlu bir haber sağlamak için tasarlanmış halkla ilişkiler programlarını açıklar. Kamuyu bilgilendirme modeli, kendi yazarları tarafından yazılan, gazeteci gibi hareket eden ve haber bültenleri, broşürler ve doğrudan posta gibi kontrollü medya aracılığıyla dağıtılan bilgileri ifade eder. İlk iki model, tek yönlü iletişim ve asimetrik ilişkileri göstermektedir. Üçüncü model, ikili asimetrik model stratejik iletişime dayanan ve hedef devletteki toplumu halkla ilişkileri kullanarak devletin çıkarlarına uygun davranmaya ikna edebilecek mesajların formülasyonudur. İki yönlü simetrik model de araştırmaya dayanmaktadır, ancak hem halkla ilişkileri kullanan devletin hem de hedef devletin politikalarında ve davranışlarında değişikliklere izin vermektedir.

Kamu diplomasisinin gelişimi için en umut verici yol olarak kabul edilen “yeni” kamu diplomasisinin özellikleri, halkla ilişkiler modellerinin tanımlayıcı özelliklerine çarpıcı bir şekilde benzemektedir. Fitzpatrick’in “yeni” kamu diplomasisini tanımladığı gibi:

- uluslararası ilişkilere daha işbirlikçi bir yaklaşım bekler
- ülkeler/uluslararası aktörler ve yabancı kamuoyu arasında karşılıklı anlayışı teşvik eder
- ülkeler/uluslararası aktörler ve yabancı topluluk arasındaki ilişkilerin kurulmasına ve sürdürülmesine yardımcı olur
- hem kamu hem de özel sektördeki kuruluşlar ve insanlar arasındaki ilişki ağlarının gelişimini teşvik eder.
- hem yabancı hem de yerli halkı ilgilendirir.
- yabancı kamuoyunu siyasi süreçlere dahil eder
- diyalog ve karşılıklılık ilkelerine dayalı
- iki yönlü iletişim ve etkileşimi vurgular
- kitle mesajlaşma yöntemlerinden ziyade insanlar arasındaki iletişimi tercih eder

- öncelikle proaktif, uzun vadeli bir ilişki kurmaya odaklanır (Fitzpatrick vd., 2013).

1.5.3 Kamu Diplomasisi ve Propaganda

Kamu diplomasisinin ilk uygulamalarından bu yana, genellikle propaganda ile karşılaştırılmış ve özdeşleştirilmiştir. Şu anda bile, “kamu diplomasisi” ve “propaganda” kavramları arasındaki farklar bazı araştırmacılar tarafından görülmemektedir (Snow, 2012).

Propaganda, amaçlarına hizmet etmede kitle bilincini geliştirmek için kitle inançlarını kullanan duygu dolu bir kaynaktır. Tüm sosyal kurumlar (devlet, ticari, sivil) propagandayı kendi amaçları için kullanırlar ancak bu kullanım, iyi ya da kötü anlamına gelmez. Propagandayla ilgili etik konular, araçlar/amaçlarla ilgili anlaşma, bunların eksikliğini ve her zaman propaganda sponsorunu destekleyen asimetrik iletişimi içermektedir. En iyi ihtimalle propaganda, gerçeklerden çok uzak olmayan sosyal yanlısı nedenleri (pro-social reasons) içerir. En kötü durumda propaganda, hedeflerine ulaşmak için gerekli tüm araçları kullanan bir kaynak olarak hizmet eder. Ünlü siyaset bilimci Harold Lasswell, Fransız bilim adamı Jacques Ellul ve halkla ilişkiler gurusu Edward Bernays, propagandanın modern teknoloji toplumunun bir aracı veya silahı olarak görüyordu. Onara göre hiçbir propaganda geçerli değildir, onun yerine sadece rekabet vardır (Snow, 2012).

Propaganda, bitki kesimlerini kullanarak bir bitkilerin çoğalmasını teşvik etme sürecini tanımlamak için kullanılan Latince “yayılma” kelimesinden kaynaklanmaktadır. Roman Katolik Kilisesi, 17.yüzyılda Congregatio de Propaganda Fide’nin (inancın yaymak için bir cemaat) oluşturulmasıyla terimin gelişmesine yardımcı olmuştur. Fransız Devrimi sırasında terim, dini bir çağrışımından çok siyasi bir anlam kazanmaya başlamıştır (Mull ve Wallin, 2013). Propagandanın birçok resmi tanımı vardır, ancak çoğunun ince nüansları vardır. Temel anlamda propaganda şu şekilde tanımlanabilir:

Propaganda çoğu zaman doğru bilgilerdir. Bu bilgi doğru olsa da, genellikle seçici bir şekilde bazı gerçekleri vurgulamak için sunulur ve konu hakkında farklı bakış açılarını temsil ederek, diğerlerini de ihmal etmektedir (Mull ve Wallin, 2013). “Propaganda” terimi giderek daha olumsuz bir ilişki aldığından, politikacılar kendilerini doğrudan propaganda kullanmaktan uzaklaştırmaya çalıştılar. Bunun bir örneği olarak, Edmund Gullion (akt. Mull ve Wallin, 2013), halkla ilişkilerin dış politikanın oluşumu ve yürütülmesi üzerindeki etkisi ile ilgilenen, “kamu diplomasisi” teriminin modern kullanımını oluşturmuştur.

Propaganda üç farklı biçimde gerçekleşmektedir: beyaz, gri ve siyah. Beyaz propaganda, gerçek kaynağına doğru bir şekilde atfedilir ve genellikle gerçekleri ve doğru mesajları ikna edici bir şekilde kullanmaktadır (Osgood, 2020). Gerçeğe dayanmasına

rağmen, genellikle önyargılı bir şekilde sunulmaktadır (Mull ve Wallin, 2013). Gri propagandanın belirli bir kaynağı yoktur ve yaratıcısını gizlemektedir (Osgood, 2020). Siyah propaganda, yanlış bir kaynağa yönlendirmektedir. Ayrıca, izleyicinin propaganda edildiğini fark etmesini engellemek amacıyla, yanlış bilgiyi izleyiciye gerçek olarak göstermektedir (Mull ve Wallin, 2013).

Kamu diplomasisi ve propagandanın tartışmalı bir ilişkisi vardır, çünkü her ikisi de kamuoyunu etkilemekle ilgilenir. Propaganda ve kamu diplomasisi kamuoyunu etkilemeye çalışsa da, farklı bir kurallar dizisi tarafından yönlendirilirler. Kamu diplomasisi, açık diyalog yoluyla karşılıklı anlayış oluşturmaya ve kültürel, eğitimsel etkileşimi genişletmeye daha fazla odaklanarak çok daha büyük bir etki alanı kapsamaktadır. Propaganda, hem açık hem de gizli birçok farklı biçimde var olduğundan, kamuoyunun üzerindeki etkinin derecesini belirlemek için, nihai olarak bir birey tarafından karşılanmaktadır (Mull ve Wallin, 2013).

Kamu diplomasisi, hükümetin yurtdışında kamuoyunun dikkatini çekme girişimidir (Misyuk, 2013). Kamu diplomasisi kavramının eleştirmenleri, kamu diplomasisinin kamuoyunu etkilemeyi amaçlayan beyaz propagandanın modernize edilmiş bir versiyonu olduğu söylemektedir. Onlara göre, kamu diplomasisi sadece propaganda için bir örtmece, çünkü propaganda yapan hükümetler ona propaganda diyemezler çünkü propaganda negatif, kötü ve yanlış bir şeyle ilişkilendirilmektedir. Ancak diğer taraftan bakılırsa, kamu diplomasisinin hedefleri arasında ülkenin değerleri, siyaseti ve kültürünün daha derin bir şekilde anlaşılması, olumlu bir ülke imajının yaratılması, halklar arasında istikrarlı güven ilişkilerinin kurulması yer almaktadır (Misyuk, 2013).

John Robert Kelly, üç ana yaklaşımla (bilgi, etki veya izleyici katılımı) ilgili üç kamu diplomasisi modeli tanımlamaktadır.

Propaganda iletişim tarzı, “etki” karakteristiğidir. Kelly’ye göre, “etki” hedef kitleye agresif doğasıyla yaklaşmaktadır ve daha yumuşak ikna biçimlerinden gerçekleri manipüle etmeye kadar uzanmaktadır (akt. Misyuk, 2013). Kısa veya uzun vadede en iyi şekilde işlev görür ve genellikle savaşların psikolojik tekniklerinin bir parçası olarak kullanılmaktadır. Ancak barış zamanlarında bu, ülkeyi büyük bir güven kaybı ve imajının bozulma riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle propaganda, birçok ülke tarafından dış bilgi politikalarının bir parçası olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte, kültürel değişimler, eğitim programları gibi bazı önemli kamu diplomasisi araçları propaganda ile uyumlu değildir. Bu örnekler Jan Melissen, kamu diplomasisi iki yönlü bir sokak olduğunu ve insanları ne düşünceleri gerektiğine ikna etmeye çalışması propagandaya benzediğini, ancak asıl fark kamu diplomasisinin kamuoyunun söylediği şeyi dinlediğini belirlemektedir. Ama

propaganda ile durum farklıdır (Melissen, 2005:18). Mevcut küresel bilgi çağında, propaganda dış bilgi politikası için çok dardır ve Melissen'in söylediği gibi diplomatlar giderek daha iddialı hale gelen yabancı halk arasındaki ilişkideki modern çeşitliliği yansıtamaz. Ayrıca propaganda, “diplomasi” kavramına işaret etmez ve modern diplomasideki değişiklikler bağlamında yabancı kitle ile iletişimi dikkate almaz (Melissen, 2005:17). Bu değişiklikler arasında, kitlelerin ilgisini çekmek ve toplumlar arasında sosyal ağlar kurmak için en önemli öncelik olan yeni kamu diplomasisinin oluşumu yer almaktadır.

Modern dünyada propaganda, özellikle demokratik ülkelerde etkili dış politika aracı değildir. Bir dereceye kadar, ciddi tehditler durumunda, yumuşak gücün bir parçası olarak askeri eylemler ve sert güç durumunda uygun görülebilir. Ancak propaganda stratejisinin etkinliği oldukça kısa vadelidir ve beklenmedik sonuçlara yol açabilir. Kamu diplomasisi, mevcut zorluklara yanıt veren ve uluslararası anlayış ve işbirliği için yeni yollar sunan, daha yeterli ve gelişen bir kavramdır (Misyuk, 2013).

1.6 Kamu Diplomasisinin Türleri ve Aktörleri

1.6.1 İnsani Diplomasi

Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin Kamboçya ve Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'ndeki (Kuzey Kore) insani yardım faaliyetlerine olan yüksek ilgisi ve bu faaliyetleri etkileme girişimleri, insani diplomasinin yüksek politikalar alanında önemli bir faaliyet haline gelebileceğini göstermektedir (Minear ve Smith, 2007:37).

İnsani diplomasi (İD), 2000'li yılların başında bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Her zaman ve her koşulda, kitlenin yararına ve temel insani ilkelere uygun hareket etmeleri için karar vericileri ve yöneticileri etkileme olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel olarak, insani diplomasi, insani yardım kuruluşlarının yer almasına ilişkin müzakerelerden, korunmaya ihtiyacı olan sivillere erişim müzakerelerine kadar çeşitlilik göstermiştir. Yardım programlarını izlemeyi, uluslararası hukuka uyumu teşvik etmeyi ve daha geniş insani hedefleri desteklemek için savunuculuk yapmayı içermektedir (De Lauri, 2018).

İnsani yardım ilkeleri, tarafsızlık (ihtiyacın ciddiyetine dayalı yardım), nötrlük (siyasi veya diğer harici programlar olmadan faaliyet göstermek) ve bağımsızlık (temel ilkelere müdahaleye etme üstlenmesi) gibi ilkeleri içermektedir. İnsani diplomasinin etrafında yer aldığı belirli konular arasında, zor durumdaki sivillerin ihtiyaçlarının değerlendirilmesi ve zaman içinde değişen durumlarının izlenmesi; savunmasız kitlenin insan haklarının korunmasının sağlanması; program ve genel müdürlük personeli için ülke ve köye giriş organizasyonu; yerel meslektaşlarla makul ölçüde engelsiz iletişimi teşvik etmek; uluslararası

insancıl hukuka daha fazla uyumu teşvik etmek; sivillere ve yardım çalışanlarına karşı suistimalini bastırmak gibi faaliyetleri içermektedir (Minear ve Smith, 2007:15). İnsani diplomasi evrim sürecindedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, geleneksel diplomasinin bir tutulma durumunda olduğu ve uluslararası sorunları çözmek için daha ağır yaklaşımların modaya uygun olduğu dönemde kendi rolüne girmektedir. Risk altındaki nüfuslara yardım etmek ve korumak için başarılı çabaların ayrılmaz bir parçası olan bir araçtır. (Minear ve Smith, 2007:32).

Devlet aktörleri gibi, hükümetler arası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve ikili insani yardım kuruluşları iki taraflı ve çok taraflı olarak çalışmaktadır. İnsani yardım kuruluşları genellikle parçalanmış iktidar yapılarına sahip devletlerde çalışmaktadır. Uluslararası insani yardım kuruluşlarının iki amaç için ev sahibi ülkelerden güvenilir bilgi toplamaları gerekmektedir. Birincisi, programlarını ve faaliyetlerini etkili bir şekilde uygulayabilmek ve ikincisi, sponsor ülkelere vergi mükellefleri tarafından tahsis edilen paraları nasıl harcadıkları konusunda rapor vermektir (Minear ve Smith, 2007:54).

İnsani yardım kurumları için risk, sponsor ülkelerin dünya sistemindeki en zengin ve politik olarak etkili devletler olmasıdır. Bu devletler, Afganistan, Irak ve Kuzey Kore'deki krizler gibi karmaşık ve tehlikeli küresel çatışmalarda ana aktörlerdir. Hükümetlerarası insani yardım kuruluşları, küresel görevleri, deneyimleri, yetenekleri ve diğer uluslararası varlıklara yönelik maddi yardımı nedeniyle önemli uluslararası aktörlerdir. Kızılhaç ve Kızılay operasyonları hariç (Minear ve Smith, 2007:55).

Sponsorlara bilgi sunma sayesinde, büyük uluslararası insani yardım kuruluşları, Batılı hükümetlerin normalde erişemeyeceği ülkelerin ekonomisi ve toplumu hakkında bilgi vermektedir (Minear ve Smith, 2007:55).

Diplomat olarak hümanistler, aynı anda siyasi müzakerecilerdir. İnsani yardım kuruluşları, müzakere rollerini yerine getirirken, bilerek veya bilmeyerek diplomatik yöntem, prosedür ve araçların özelliklerini kullanmaktadır. Diplomatik temsilciler gibi, her zaman insani yardım yetkilileri de ev sahibi ülke hükümeti ile merkez arasındaki iletişim işlevini yerine getirmektedir (Minear ve Smith, 2007:56).

1.6.2 Sivil Toplum Diplomasisi

Devlet dışı aktörler, şirketler ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) gibi kurumlar da dahil olmak üzere, dünya çapında kamu diplomasisinde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Bir görüş, bu örgütlerin resmi olarak hükümet çabalarının bir parçası

olmamakla rağmen, dış politika hedeflerine (demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesi gibi) ulaşılmasına etkin bir şekilde katkıda bulunmaktadır (Simons, 2018).

STK'ların modern dönemi resmi olarak 1972'de Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı ile başlamıştır. Stockholm Konferansı'na ortak değerler, bilgi veya ilgi alanlarına sahip insanların çıkarlarını temsil eden 250'den fazla sivil toplum kuruluşunun (STK) temsilcileri katılmıştır. Willetts (akt. Betsill ve Corell, 2008:1), Stockholm Konferansı STK'ların küresel yönetime katılımı açısından bir dönüm noktası olarak görmektedir ve gelecek yirmi yıl içinde gerçekleşen STK sisteminin yavaş ama kararlı bir şekilde serbestleştirilmesinin başlangıcını işaret etmektedir. Stockholm'den sonraki iki küresel konferansa STK'ların katılımları, onların gittikçe çevre ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili uluslararası karar verme süreçlerine ortak olduğunu göstermektedir. Rio de Janeiro'da 1992'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda 1.400'den fazla STK akredite edilmiştir ve 167 ülkeden 25.000'den fazla kişi bu küresel foruma katılmıştır (Betsill ve Corell, 2008:1). Geçen bu yüzyılda STK'ların sayısı artmaktadır ve uluslararası siyasi süreçlere giderek daha fazla dahil olmaktadır. Bu aktörlerin küresel çevre politikasındaki rolüne yönelik akademik ilgi 1990'ların başından beri artmıştır ve STK'ların doğal kaynakları korumak ve uluslararası anlaşmaları müzakere etmek için iç politika yapımına ilişkin hükümet kararlarını etkilediğine dair artan kanıtlar vardır (akt. Betsill ve Corell, 2008:2).

STK terimi tartışmalıdır ve farklı kuruluşların geniş bir kategorisi için birçok farklı tanımı vardır (Simons, 2018). "Sivil toplum örgütü" terimi, 1945'te Birleşmiş Milletler Tüzüğü'nün oluşturulması sırasında uluslararası hukuk sözlüğüne girmiştir ve 71.maddenin eklenmesi sayesinde STK'ların uluslararası ilişkiler ve devletlerarası diplomasiye yasal olarak katılmasına izin verilmiştir (Haymob, 2013). 1994 tarihli Birleşmiş Milletler belgesi, bir STK'yı, faaliyetleri bir veya daha fazla topluluğun ihtiyaçlarına yanıt olarak üyelerinin ortak iradesi ile belirlenen, kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak tanımlamaktadır (Simons, 2018). Uluslararası sivil toplum kuruluşları, Dünya'nın beş yerleşik kıtasının tamamında faaliyet göstermektedir ve merkezleri çoğunlukla Kuzey'in gelişmiş ülkelerinde bulunmaktadır (toplamın yaklaşık% 90'ı; Uluslararası Af Örgütü – Londra'da, Uluslararası Kızılhaç Komitesi - Cenevre, Oxfam Kukuluğu – Oxford'da, Greenpeace – Amsterdam'da vb.). Küresel yönetim alanında en görünür olanı, insani, ekonomik ve insan hakları odaklı sivil toplum kuruluşlarıdır (Haymob, 2013).

Zhang ve Schwartz (akt.Simons,2018), kamu diplomasisinde STK'ların rolünün artmasına dört neden belirlemiştir:

- STK'lar artık hükümetlerin çıkarlarını uluslararası meselelerde temsil etmelerine güvenmemektedir;
- Artan demokrasi anlayışının bir sonucu olarak, politika oluşturma sürecine katılma konusunda artan bir hak ve beklenti duygusu;
- Teknoloji devrimi, dünya çapında pazarlama programlarına anında erişim sağlama;
- Uluslararası liderlik, fikirlerin gücü, özellikle ve bu fikirlerin nasıl aktarıldığı ile tanımlanmaktadır.

Yukarıdaki gözlem, siyasi ve teknolojik ortamda meydana gelen değişikliklerin, yeni oyuncuların kamu diplomasisi aşamasına girmesine izin verdiğini ve teşvik ettiğini göstermektedir. Dışişleri Bakanlığı'nın Afrika işleri Bürosu'nun kamu diplomasisi bölümü Müdürü Bruce Wharton, STK'ların inanılmaz bir ses sağladığını ve geleneksel kitlenin ötesine geçtiğini belirtmektedir. Ona göre tüm kamu diplomasisi yereldir ve STK'lar yerel halkın durumunu daha iyi bilmektedir (Simons,2018). Leonard, Stead ve Smiving' göre STK'ların hükümetler üzerindeki rekabet avantajı, otorite, uzmanlık ve ilgili ağlara sahip olmalarıdır (2002: 56).

Bugün bu yapılar insani yardım, insan hakları ve çevrenin korunması, barış ve güvenlik konularında, eğitim programlarına, spor projelerine aktif olarak yer almaktadır. Sıradan insanların ihtiyaç ve isteklerini hükümetlerin ve dünya toplumunun dikkatine sunan sivil toplum kuruluşlarıdır. STK'lar devlet organlarının faaliyetleri üzerinde sivil kontrol uygulanmasını ve yerel ve uluslararası düzeylerde kitlelerin kamusal ve siyasi hayata aktif katılımını teşvik etmektedir. Küresel konular da dahil olmak üzere çok çeşitli konularda analiz ve uzmanlık sağlamaktadır, bir "erken uyarı" mekanizması olarak hareket eder ve uluslararası anlaşmaların uygulanmasının izlenmesine yardımcı olmaktadır (Haymob, 2013).

Güven oluşturmaının en etkili yollarından biri kişisel iletişimidir (Johansen'den akt. Simons, 2018). Snow ve Taylor (akt. Simons,2018), halkla ilişki kurmanın itibar veya imajı yönetmekten çok daha etkili olduğuna dikkat çekmektedir. Doğrudan etkileşim, halka ilk elden bir deneyim kazandırmaktadır. İtibar ve imaj genellikle ikinci elden kazandırılır ve daha az spesifiktir. Bu bağlamda, STK'lar ilişkiler kurmak, güven inşa etmek için halkla etkileşim için ideal bir mekanizmadır. Bu nedenler, STK'ların uluslararası ilişkilerdeki rolüne dair birkaç ikna edici argüman sağlamaktadır.

STK'ların küresel yönetim süreçlerine aktif katılımının en önemli koşulu, ulus devletlerle etkileşimleridir. Bu ilişkiler çok çeşitli biçimler alır ve sadece iş ve etkileşim ruhuyla değil, aynı zamanda iki tarafın ilişkileriyle de ilgilidir. Çoğunlukla, uluslararası sivil toplum kuruluşları, karşılıklı fayda sağlayan devletlerle işbirliği yapmayı tercih etmektedir.

STK'lar ülkenin siyasi elitlerinden mali ve yasal destek alırken, siyasi elit kamu yönetimi sisteminin verimliliğini artırmak için öncelikle bilgi olmak üzere üçüncü sektörün yeteneklerini kullanmaktadır (Haymob, 2013). Devletlerin STK'lar ile işbirliği yapmasına ve sorunlar üzerinde birlikte çalışmasına başka bir nedeni, insanların artık iktidar ve hükümete karşı giderek daha fazla şüphelenme eğilimidir. STK'lar daha tarafsız ve objektif olarak daha meşru bir katılımcı olarak görülebilir. Bu, işlevsel bir ilişkinin iletişimci ve halk arasında bir güven ve yasallık duygusu gerektirdiği göz önüne alındığında önemli bir özelliktir (Simons, 2018).

1.6.3 Kültürel Diplomasi

Kültür, önemli sayıda insana ulaşabilir ve bu onu kamu diplomasisi için ideal bir ortam haline getirmektedir. “Kültür” geniş bir tanıma sahiptir (Pickard, 2007:31). Joseph Nye'ye göre kültür, toplum için anlam yaratan bir değerler bütünüdür. Bu, hem yüksek kültürü (seçkinlere hitap eden edebiyat, sanat ve eğitim) hem de popüler kültürü (kitlelere hitap eden) içermektedir (akt.Tenkorang, 2019:18). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) 2001 Kültürel Çeşitlilik Evrensel Beyannamesi'ne göre kültür, bir toplumun veya sosyal grubun kendine özgü manevi, maddi, entelektüel ve duygusal özelliklerinin bir kümesi olarak görülmektedir. Sanat ve edebiyatın yanı sıra, yaşam tarzı ile birlikte değer sistemleri, gelenekler ve inançları içermektedir (Tenkorang, 2019:18).

Kültür diplomasisi, yabancı devletlerle kültür, sanat ve eğitim yoluyla ilişkilerin kurulması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi ile ilgili diplomasi alanıdır. Aynı zamanda, ulusal kurumların, değer sisteminin ve eşsiz kültürel kimliğin ikili ve çok taraflı düzeylerde ilerlediği aktif bir dış tasarım sürecidir. Kültürel diplomasi, bir ulusun “etkileyici yaşamı” olarak adlandırılabilir şeyleri içerir, fakat aynı zamanda değer paylaşımını ve kapsamlı fikirleri de içermektedir. Tarihsel olarak, kültürel diplomasi genellikle sanat, eğitim ve fikirleri içeren bir değişim programı olan kamu diplomasisinin bir “alt kümesi” olarak görülmüştür, aynı zamanda sağlık ve sosyal ve ekonomik kalkınmayı, kültürel alanın dışındaki faaliyetleri de içermektedir (Hurlburt ve Ivey, 2008:1).

Arap ile Batı ülkeleri arasındaki ilişkileri yorumlarken M.D.Berger, uluslararası ilişkilerde kültürün rolüne vurgu yapmaktadır. Kamu diplomasisinin siyasete vurgu yapmasına rağmen, kültürel diplomasinin karşılıklı anlayışa odaklanan çok yönlü bir yaklaşım olduğuna inanmaktadır (akt.Hurlburt ve Ivey, 2008:12). M. Leonard kamu diplomasisinin üç boyutunu belirlemektedir: bilgi yönetimi, stratejik iletişim ve ilişki kurma. Kültür diplomasisi açısından en ilginç olan son boyut, ilişkilerin inşa edilmesidir. Bu, belirli bir ülke kültürünün,

bilimsel değişimleri, konferanslarının ve sunumlarının organizasyonuna dayanmaktadır (akt. Hurlburt ve Ivey, 2008:12). A. Haig, kültürel diplomasi kavramının kökleri kültürel ilişkilerden kaynaklandığına inanmaktadır ve bunu “uluslararası kültürel ilişkiler alanında devletlerin üstlendiği yükümlölükler” olarak tanımlamaktadır (akt. Hurlburt ve Ivey, 2008:12). G. Szondi, kültürel ilişkilerin amaçları ülke toplumları arasında karşılıklı anlayış sağlama olduğunu inanmaktadır. Kültürün nihai hedefi, yabancı kitleye ülkeyi, sakinlerini, kültürünü, dilini tanımak ve kültürü aracılığıyla ülkenin olumlu bir imajını oluşturmaktır. Bazen kültürel diplomasi uzun vadeli bir değer alışverişini içermektedir (akt. Hurlburt ve Ivey, 2008:12).

Taylor, kültürel diplomasiye medya açısından bakmaktadır ve bunun 19. yüzyılın sonlarında Fransızlar tarafından icat edildiğine inanmaktadır. Bu, kendileriyle ilgili bilgileri siyasi olmayan bir şekilde medya aracılığıyla diğer ülkelere ileten hükümet üstlenmesidir. Ancak, kültürel diplomasi araçları, bu dil öğretimi, değişimler, sergiler ve sunumlardır. Taylor bunları kültür şemsiyesinin altında ulusal çıkarlara hizmet eden siyasi bir faaliyet olduğuna inanmaktadır. Bu olguyu kültürel emperyalizm ile ilişkilendirerek, birçok ülke hükümetlerinin bütçelerinin önemli bir bölümünü, yurtdışında kültürlerini tanıtmak için harcadıklarını belirtmektedir (Taylor, 1997:80).

Y. K. Uyazdowski, kültürel diplomasinin dış politikanın üçüncü unsuru olduğuna söylemektedir. Ona göre, bu ülkenin kültürel ve entelektüel başarıları aracılığıyla ülkenin dış politikasının uygulanmasını sağlamaktadır. Kültürel ilişkilerin diğer işbirliği biçimlere yol açtığına inanmaktadır (akt. Kiełdanowicz, 2009). Ayrıca sıkı siyasi işbirliğinin mümkün olmadığı yerde kültürel iletişim uluslararası ilişkiler oluşumunda ana araç olmaktadır (akt. Kiełdanowicz, 2009).

Kültür diplomasisi, farklı yaklaşımları göz önünde bulundurarak, bir ülkenin kültür, tarih, sanat, değer sistemi ve gelenekleri hakkında geniş çapta anlaşılan fikirlerle ilerlemesi olarak tanımlanmaktadır. Amacı, halklar arasında karşılıklı anlayışı teşvik etmektir. Kamusal ve kültürel diplomasi kavramları, “markalaşma” veya daha basit bir ifadeyle “marka yönetimi” kavramıyla iç içe geçmiştir. Bugün ülkeler dünya pazarında birbirleriyle rekabet halindedirler ve ürünlerde olduğu gibi, diğer ülkelere göre rekabet avantajlarını korumaktır. Ülkenin markası ekonomisi, ihracatı, turizmi ve özel sermaye ile ilişkilidir. Bütün bunlar ülkenin ilerlemesine katkıda bulunmaktadır. Bu sürece farklı bir bakış açısıyla bakıldığında, iyi bir markaya sahip bir ülkenin turizm, doğrudan yatırım ve ihracat girişlerini teşvik ettiği söylenebilir (Kiełdanowicz, 2009).

V.Olins'e, ülkeler varlıklarını politik, kültürel, popüler eylemlerin yanı sıra mallar, hizmetler, sporlar, davranış kalıpları, mimari ve sanat yoluyla aktarmaktadır. Kültürel konular, ülkeleri tanıtmada önemli ama aynı zamanda tartışmalı bir rol oynamaktadır. Birçok hükümet değerinin farkında değildir ve genellikle diğer iletişim kanallarına odaklanır (akt. Kielanowicz, 2009). Aslında kültür, bir ülkenin itibarını artırma sürecinde merkezi bir rol oynar ve alıcıları tarafından ülkenin kendisini ve değerlerini daha iyi anlayacak alanlarda algısına rehberlik etmektedir (Anholt'ten akt. Kielanowicz, 2009).

Kültürel diplomasi yumuşak bir güç olarak işleyebilir. J. Nye, kültürel diplomasının yumuşak gücün en iyi örneği olduğuna ve bir değer ve fikir kültürü kanalı aracılığıyla aktarma yeteneği sahip olduğunu söylemektedir (akt. Kielanowicz, 2009). Ayrıca, J. Nye, zorlama veya para olmadan istenilen çekiciliğe ulaşma yeteneği olduğunu iddia etmektedir. Daha önce de vurgulandığı gibi, kültür ve onun sunumu, ülke imajının olumlu yaratılması için çok önemlidir. Kültürel diplomasi, belirli bir ülkede veya hem yurt içinde hem de yurt dışında medya aracılığıyla yürütülebilir. Bu sadece ülkenin yabancılar için imajını desteklemek için değil, aynı zamanda kendi vatandaşları için de geçerlidir. Başka bir deyişle, kültürel diplomasi evde başlamaktadır (Kielanowicz, 2009).

ABD şirketlerinin markaları ve temsilcileri, dünya çapındaki insanlara çoğu zaman devlet yetkililerinden daha çok ulaşmaktadır. Hollywood, McDonalds veya Tiger Woods tarafından verilen Amerikan kültürünün kamuoyu üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Televizyon da politika üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olmaktadır. Küresel televizyonun etkisi öncelikle dış politikayı etkileyen kamuoyunu şekillendirmektedir. (Tiedeman, 2004:7) Hollywood bir yüzyıl boyunca genel kuralları üretmektedir. “Kim milyoner olmak ister” ve “The Weakest Link” gibi franchise TV programları ortak kültürel formlar haline gelmektedir (Pickard, 2007:29). Sinematik turizm de, turist ziyaretlerini teşvik etmek için yasal bir araç olarak kabul edilmektedir (Frost, 2006; Hudson ve Ritchie, 2006; Riley vd., 2003; Beeton, 2016). Örneğin “Yüzüklerin Efendisi” ve “Hobbit” filmlerin küresel olarak piyasaya sürülmesi ile yeni Zelanda'yı ziyaret etme artmıştır (akt. Herrschner ve M. Cheer, 2018).

Başka bir önemli kültürel ihracat - gıda. Tayland yurtdışı restoranları kültür ve turizmini tanıtmak için bir araç olarak kullanmıştır. 2003 yılında hükümet, turizmi geliştirmek ve Tayland'ın farkındalığını artırmak amacıyla dünya çapında Tayland restoranlarının sayısını artırmak için “Global Thai” planı başlatmıştır (Pickard, 2007: 29).

1.6.4 İnanç Diplomasisi

Din, yabancı toplumlarla diyalog kurmak için kullanılabilecek devletin kültürel değerlerinden biridir. Literatürde kullanılan inanç diplomasi (dini diplomasisi, dinler arası diplomasi) hem aynı dine mensup insanları etkileme potansiyeline sahiptir hem de bazı siyasi sorunları aşabilecek dinler arası diyalogu kolaylaştırmaktadır. Ünlü bilim adamı Douglas Johnston için dini diplomasi bir koz gibidir, “doğru zamanda kullanılacak önemli bir kaynak” olarak görmektedir. O politikacıların hesaplarından dini faktörlerin dışlandığı bir dar güç politikası döneminin sonunu işaret ederken, aynı zamanda gerçekçi politika için yeni bir hedef önermektedir (akt. Sunar, 2013). Ayrıca, kamu diplomasisinin dini yönünün yükselişinin ardında, dünyada “dinin yeniden canlanmasına” genel bir değerlendirmenin hayati bir rol oynadığı da belirtilmelidir. Dinin toplumlara ve siyasete geri döndüğüne dair sinyaller, politikacıları dinle yaşamak için siyaseti yeniden analiz etmeye ve tasarlamaya sevk etmektedir (Sunar, 2013).

İnanç diplomasisi, dış politikada dini faktörün kullanılmasından oluşan devletin faaliyeti olarak nitelendirilebilir; yani pragmatik olarak tanımlanmış ulusal çıkarlar, dini kurumların, fikirlerin ve dini sembollerin (mevcut siyasi hedeflere uygun olarak doğru bir şekilde yorumlanmış) uluslararası faaliyetlerde kullanılmasıdır. İnanç diplomasinin pragmatizmini vurgulamak önemlidir, çünkü yalnızca siyasi elitlerin dindarlığına bağlı değildir. Dini diplomasi sadece teokratik devletlerle sınırlı değildir. Dini kurumlar (aktörler) dini fikirler, semboller ve diğerleri öncelikle politik hedeflere ulaşmak için kullanılabilecek varlıklar olarak kabul edilmektedir (Curanovic, 2012:7). Bununla birlikte, bir kişinin kişisel inançları ile siyasi kararları arasında net bir çizgi çizmek kolay değildir ve belirli bir eylemin tamamen politik bir hesaplamanın sonucu olup olmadığını veya dini motiflerden kaynaklandığını belirlemek neredeyse imkansızdır. Çoğu zaman, kilise ve devlet arasındaki ilişki, her iki taraf için de yararlı olan ve karşılıklı bağımlılığa dayanan işbirliğini işaret etmektedir. Bununla birlikte, diplomasi alanında devlet daha güçlü bir oyuncudur. Etkili inanç diplomasinin yürütülmesi iki koşula bağlıdır. İlk olarak, kilise-devlet ilişkileri minimum düzeyde karşılıklı güven gerektirir. İkincisi, dini kurumlar uluslararası alanda faaliyet gösterebilirlerse devlet diplomasisine faydalı olurlar (Curanovic, 2012:8).

1.6.5 Eğitim Diplomasisi

Uluslararası eğitim değişimleri, programarı 20. yüzyılın bir ürünüdür (Ferreia de Lima Jr, 2007). Uluslararası eğitim programarı, Mitchell’in “uluslararası ilişkilerde üçüncü boyut” olarak adlandırdığı, yani uluslararası eğitim ve kültürel meselelerin geniş repertuarında

tartışmasız en başarılı araçlardan biridir (akt. Ferreira de Lima Jr, 2007). Örneğin James Tierney, uluslararası eğitim programları “insanları eğitim amaçlı ulusal sınırların ötesine taşımak” olarak tanımlamaktadır (akt. Ferreira de Lima Jr, 2007). Uluslararası eğitim programları akademik değişim, seminerler, eğitimler, konferanslar ve teknik yardım programları gibi uluslararası bir boyuta sahip tüm eğitim faaliyetlerini içermektedir. Örneğin Fulbright (ABD), Erasmus European Region Action Scheme for the Mobility of University Students ERASMUS (AB), Deutscher Akademischer Austauschdienst DAAD (Almanya), Monbukagakusho MEXT (Japon).

Türkiye’nin eğitim diplomasi alanındaki uygulamalarına ise Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğu Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Mevlana Değişim gibi programlar girmektedir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğu Başkanlığı (YTB) yurt dışındaki Türk vatandaşlarına, kardeş topluluklara ve Türkiye’de eğitim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etme ve faaliyetleri düzenleyip geliştirme amacıyla 6 Nisan 2010 tarihinde kurulmuştur (www.ytb.gov.tr). Kamu diplomasisinin bir diğer önemli ayağı da diaspora, yani vatanlarından ayrı yaşayan vatandaşlara yönelik faaliyetlerdir. Türkiye de diaspora faaliyetlerini 51 YTB kurumuyla gerçekleştirmektedir. YTB’nin bir diğer çalışma alanı da Türkiye Bursları adı altında yürüttüğü uluslararası öğrencilere Türkiye’de burslu yükseköğretim imkanı sağladığı projesidir. Bu proje ile “Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki karşılıklı ilişkileri geliştirmek ve küresel bilgi zenginliğine katkıda bulunmak” amaçlanmıştır (www.ytb.gov.tr). Ayrıca Türkiye Bursları ile 190 ülkeden (15 bini Türkiye Burslusu olmak üzere) 80 bin uluslararası öğrenciye hizmet vermektedir (Er, 2018:87).

Yunus Emre Enstitüsü, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak, diğer ülkelerle kültürel alışverişte bulunup dostluğu geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Faaliyetlerine 2009 yılında başlayan Yunus Emre Enstitüsü’nün bugün yurt dışında faaliyette olan 58 kültür merkezi bulunmaktadır. Kültür merkezlerinde hem Türkçe dil eğitimi hem de Türkoloji bölümleri ve diğer eğitim kurumlarıyla iş birlikleri yapılmakta; bunun dışında da tanıtım amaçlı birçok ulusal veya uluslararası etkinlikler düzenlenmektedir (www.yee.org.tr). Enstitü, şu an 43 ülkede 54 kültür merkezi ve 85 ülkede uygulanan Türkoloji projesi ile toplamda 139 ülkede 441 personel ile faaliyet yürütmektedir (Er,2018:128).

Mevlana değişim programı Erasmus programındaki ülkeler dışında ülkeleri kapsamı açısından önemli bir eğitim diplomasisi uygulamasıdır. Mevlana eğitim programı yurt içindeki yükseköğretim kurumları ile yurt dışındaki yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişim sağlayan bir programdır. Türkiye’ye gelen öğrencilere

burs ve öğretim üyelerine maddi destek sağlamaktadır. Mevlana programının finansmanı YÖK tarafından sağlanmaktadır. Öğrencilerin hareketlilik süreleri en az bir, en fazla iki yarıyıdır. Öğretim elemanlarının hareketlilik süreleri bir eğitim öğretim yılı içinde en az bir hafta en fazla üç ay ile sınırlıdır (Kaya, 2019).

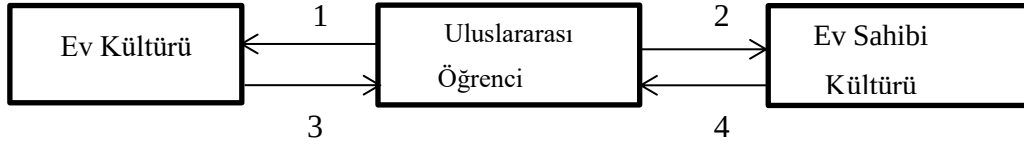
Deutsch ve Hans de Vit diğer taraftan, yukarıda bahsedilen ve diğer faaliyetleri (yurtdışında eğitim ve uluslararası çalışmalar) “uluslararası eğitim” terimi altında birleştirmeyi tercih etmektedir. Onlara göre bu faaliyetler perspektif veya hareketlilik açısından uluslararası olan değerleri ve yetenekleri etkilemek için “herhangi bir organize girişimidir (akt. Ferreira de Lima Jr, 2007).

Hugh M. Jenkins, uluslararası eğitim programlarını “en az iki taraflı bir ortaklık” (öğrenci/ başvuru sahibi ve ev sahibi kurum) olarak tanımlamaktadır. Genellikle üçüncü taraf, bir eğitim programını tamamen veya kısmen sağlayan bir kamu veya özel kuruluş (akt. Ferreira de Lima Jr, 2007). Sonuç olarak, uluslararası eğitim değişim programlarının, barışı teşvik etmek, karşılıklı anlayış oluşturmak, bölgesel entegrasyon veya uluslararası kalkınma gibi belirli politik hedeflere ulaşmayı amaçlayan bir faaliyettir (Ferreia de Lima Jr, 2007).

Karşılıklılık, tartışma ve kültürlerarası etkileşim - bu üç unsur, uluslararası eğitim programlarının diplomatik araçlar olarak kullanılması için gereklidir (Ferreia de Lima Jr, 2007). Kamu diplomasisi bağlamında, uluslararası eğitim programlarının bir ülkenin imajını iyileştirmenin ve dış politikasını olumlu bir şekilde sunmanın bir yolu olduğu tartışılmaktadır. Bu anlamda değişim öğrencileri, ev sahibi ülkeyi anlayabilecekleri ve siyasi sistemine, kültürüne ve değerlerine sempati geliştirebilecekleri şekilde seçilmektedir. Ayrıca değişimler hükümetlerin yabancı halkla güçlü ve istikrarlı ilişkiler kurması için bir moda olduğu ve aynı zamanda bunun dış politikanın başarılı bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunacağı belirlenmektedir (akt. Ferreira de Lima Jr, 2007).

İmajların ve stereotiplerin uluslararası ilişkilerin ayrılmaz bir parçası olduğunu söylemek gerekmektedir (Ferreia de Lima Jr, 2007). Bunlar, genellikle günlük yaşamda ders kitaplarından, filmlerden, müzikten veya televizyon programlarından elde edilen, tüm bir grubun kısa açıklamalarıdır (Ferreia de Lima Jr, 2007). Dolaylı yollarla aktarmanın yanı sıra, imgelere farklı ülkelerin vatandaşları arasında doğrudan temas yoluyla da oluşmaktadır. Bu, devletler arasındaki yanlış anlamaları azaltma konusunda uluslararası eğitim programına merkezi bir rol atfetmektedir. Aslında, değişim programları, kendi idealleri, temel değerleri ve inançları hakkında konuşan bir ev sahibi ülkenin üç boyutlu bir görüntüsünü yaratmanın en başarılı yolu olarak kabul edilmektedir (Ferreia de Lima Jr, 2007).

Ingrid Eide yabancı öğrencileri bir “kültür taşıyıcısı” veya kültürler arası bir bağlantı olarak tanımlamaktadır. Bu teori eğitim değişimler yoluyla yanlış stereotiplerin nasıl ortadan kaldırıldığını açıklamaktadır (akt. Ferreira de Lima Jr, 2007).

Şekil 1.4. Kültür Taşıyıcısı Olarak Öğrenci

Kaynak: Ferreira de Lima Jr, 2007

Şekil 1.4’te gösterildiği gibi, öğrenci yabancı bir ülkeye seyahat ettiğinde iki şekilde kültür taşıyıcısı olarak hareket etmektedir: birincisi, kendi ülkesinde edinilen ve içselleştirilen kültürünü taşır (ok 1) ve değişim süresi boyunca ev sahibi ülkeye (ok 2) aktarmaktadır. İkincisi, öğrenci aynı zamanda ev sahibi ülkenin kültürünü de öğrenir (ok 3) ve bu kültür ülkelerinde olanlara aktarılır (ok 4) (Ferreia de Lima Jr, 2007).

Eğitim programlarında öğrencilerinin imajı ve algılarının oluşumu üzerindeki etkisini analiz ederken, aşağıdakiler gibi birçok seçenek akılda tutulmalıdır: değişimin amacı; değişim programının süresi; öğrencinin kendi kültürü ile ev sahibi kültür arasındaki fark; öğrenci beklentileri; öğrencinin ülkesine olan bağlılığı; öğrencinin ülkesi ile ev sahibi ülke arasında kurulan diplomatik ilişki türü (Ferreia de Lima Jr, 2007). Bununla birlikte, bazı unsurlar önemli rol oynamaktadır. Örneğin, çok geleneksel bir toplumdaki ayrılan bir öğrenci, diyaloga daha açık olduğu veya insanlara kendilerini ifade etme özgürlüğü verdiği ev sahibi ülkeye hayranlık duyabilir. Öte yandan, aynı geleneksel toplumdaki ayrılan başka bir öğrenci, ev sahibi kültürü ahlaksız bulabilir. (Ferreia de Lima Jr, 2007). Sonuçta, izlenim diplomatik ilişkilerin bir sonucu olabilir, çünkü ziyaretçinin bir ülkeye bakış açısı, uluslararası siyasi ilişkilerde kendini gösteren düşmanlık ve dostluktan sıklıkla etkilenmektedir (Ferreia de Lima Jr, 2007).

1.6.6 Medya Diplomasisi

Medya diplomasisi (aynı zamanda televizyon diplomasisi, gazete diplomasisi, fotoğraf diplomasisi olarak da bilinir) medyanın, vatandaşlar ve politikacılar arasında ve politikacılar ile diplomatlar arasında bir iletişim köprüsü olarak rol oynamaktadır. Medya, dış politikayı formüle etmek ve tanıtmak, ayrıca yabancı kamuoyunu ve politikacıları etkilemek ve yerel seçmenlerle etkili bağlar kurmak için kullanılmıştır. Bu, medyaya ikili bir rol vermektedir. Bir yandan yabancı oyunculara karşı fikir birliği ve siyasi ikna araçları olarak sunulur, diğer

yandan da vatandaşlar ve yerel kurumsal aktörler için bir kanal olarak sunulmaktadır (Saliu, 2014).

Castells (2009:194) politikanın, ekonomik sektörlerin, hizmet endüstrilerinin kamusal alanda görünme eğiliminde olduğunu ve bu gösteri için medyayı bir iletişim aracı kanalı olarak kullandığını söylemektedir. Bilgi devriminin ve bilgi toplumunun gelişmesi, devletlere potansiyel olarak sınırsız bir izleyici kitlesine ulaşma fırsatı sunulmuştur (Saliu, 2014). Medya diplomasisinin ortaya çıkışı ve gelişmesine, iletişim teknolojisi araçlarının gelişmesi ve dış politikanın doğasındaki değişimler neden olmuştur. Medya diplomasisinin kökleri, Soğuk Savaş döneminde devletlerin güçlerinin Sputnik lansmanından ayın istilasına kadar uzanan yarıştta yatmaktadır (Saliu, 2014).

Amerika Birleşik Devletleri ve SSCB, düşmanın en olumsuz uluslararası imajını yaratmak için şiddetli bir savaş başlamıştır. Böylece, 1957’de Sovyet lideri Kruşçev, CBS ile yaptığı bir televizyon röportajında, barış içinde bir arada yaşamayı ilan ettiği yeni bir uluslararası siyasi iletişim çağının başladığını duyurmuştur (Saliu, 2014). Aslında, bu medya diplomasisi hamlesi ile Sovyet sekreteri, SSCB’nin olumsuz uluslararası imajını biraz aydınlatmaya çalışmıştır. Çünkü bir yıl önce Macaristan’a askeri bir müdahale yaptığı için “halkların özgürlüklerine saygısızlık” imajı eklenmiştir. Bu konuda başka bir örnek, geleneksel Beyaz Saray yöntemleri göz önüne alındığında, Kennedy gazetecilerin ötesine geçiyor ve doğrudan Amerikalılara hitap ederek onları başkanlık seçimlerine katılmaya çağırmıştır. Bu tür ilk canlı yayın 25 Ocak 1961’de, kablosuz mikrofonların ilk kullanım sayesinde Cumhurbaşkanına soru sorabilen 418 gazetecinin katıldığı bir oditoryumda gerçekleşmiştir. Onu 60 milyon izleyici takip etmiştir (Saliu, 2014). Ancak, iç siyasal iletişimde olduğu gibi, uluslararası iletişimde de medyanın olayın anlamından çok “olayı yansıtmaya” eğiliminde olduğu sıklıkla görülmektedir. Bu, medyanın “bilgi yönetimi” ile ilgilendiği durumlarda geçerlidir. Terim ilk olarak 1955’te bir kongre komitesi önünde James Reston tarafından kullanılmıştır (akt.Saliu, 2014). Aslında, haberler, dış politikanın hassas meselelerinde olduğu gibi gizlenmez veya işlenmez, ancak her şeyden önce önemli olan haber değil, “sahte olaylar” yaratılmasıdır. “Sahte olaylar” (pseudo-events), haberlerin oluşturulduğu kriterleri göz önünde bulundurularak inşa edilen gerçeklere dayanır, ancak haberlerin kendilerine değil. Buna sosyolojik fenomenin araştırmacısı Burstin (akt. Saliu, 2014), simülasyon ya da tanıtım demiştir. Ona göre Amerikan kültüründe böyle bir olayın “yankısı” olayın kendisinden çok daha önemli olduğu sıklıkla görülmektedir. Örneğin, otel sahipleri halkla ilişkiler danışmanlarına otelin profilini ve işlerini nasıl geliştireceklerini sormuştur. Tesisatın iyileştirilmesi, odaların boyanması, kristalli avizelerin takılması gibi bir

cevap beklenmiştir. Ancak halkla ilişkiler danışmanları 40.yıl dönümü partisi düzenlemeyi önermişlerdir. Konuk listesinde bankacılar, avukatlar ve etkili vaizler vardı. Parti gerçekleşti ve fotoğrafçılar gelmiştir. Daniel J. buna “sahte olaylar” (pseudo-events) diyor (akt.Boosrtin, 1992: 9-10). Bu tür bir yönetimle, “sahte olaylar” bilgi boşluğunu doldurmaktadır.

Gelişmiş iletişim teknolojisi çağında, ikili veya çok taraflı ilişkileri etkileyen politik bir açıklama aynı zamanda ülkenin doğrudan mesajıdır. Mesaj herhangi bir ülkede, ne kadar küçük olursa olsun, dünyanın başka bir köşesindeki bir ülkeye teknoloji sayesinde hemen iletilmektedir. Modern zamanda, İran ve İsrail gibi düşman ülkeler arasında bile iki yönlü iletişim görülmektedir. Diplomatik ilişkileri olmayan ülkeler arasında uzaktan olsa bile kesintisiz iletişim gerçekleşmektedir (Saliu, 2014). Medyanın hızlı gelişimi ve özellikle kıtadaki her eve giren televizyon etkisi, insanları politik olayları daha rahat takip etmeye haline getirdi. Ancak bu durumda izleyici politik tekliflerde pasif bir katılımcı olmaktadır. Televizyonun kullandığı mükemmel teknikler, siyaseti tiyatro gösterisine dönüştürerek izleyicilerin ilgisini artırmaktadır. Siyasetin bu küreselci etkisine örnek olarak, gençlerin Kosova’da başkan adayı Obama’ya sempati duymasıydı. Arnavutluk’ta ise birçok genç Obama’nın yüzüyle şapka giymişlerdi. Bu, televizyonun ülkedeki seçim kampanyasının sınırları aşmasına neden olduğunu ve sadece seçmenleri değil, dış kitleyi de etkilediğini göstermektedir (Saliu, 2014).

1.6.7 Dijital Diplomasi

Küreselleşme süreçlerinin hızlanması, internetin yoğun gelişimi ve topluma yeniden aktarılması, kamu diplomasisinin dünya siyasetinin en önemli araçlarından birine dönüşmesine katkıda bulunmuştur. Rus siyaset bilimci M.M. Lebedeva’ya (2015) göre, modern dünya büyük bir dönüşüm geçirmektedir. Bu koşullarda diplomatik faaliyet giderek daha karmaşık hale gelmektedir, yabancı kitle üzerindeki iki ana etki düzeyi giderek daha katı hale gelmektedir. Birincisi, resmi yapılar (diplomatlar ve politikacılar) üzerindeki etkiyle ilişkiliyken, ikincisi (kamu diplomasisi) kamu kuruluşları, ticaret, ülke nüfusu üzerindeki etkiyle ilişkilidir (Antyukhova, 2016). Dijital diplomasisi terimi ilk kez 2010-2011’de ABD dış politika söyleminde yer almıştır (Svetkova, 2013).

NATO kamu diplomasisi stratejisinin yazarlarından biri olan Stephanie Babst, Ekim 2011’deki röportajında internetin önemini belirtmiştir: Eski Romalılar için forum nasıl rol oynuyorsa, 21.yüzyılda “World Wide Web” de aynı rolü oynamaktadır. Ancak, bu “forumun” sanal ve küreseldir. Bugün dünyanın her yerinden insanların arkadaşlarıyla iletişim kurmasına, iş aramasına, kendi işlerini tanıtmalarına veya bir miting düzenlemesine olanak

tanınmaktadır. Sosyal medya - Facebook, Twitter veya YouTube, giderek sıradan insanların, kullanıcılarının uluslararası politikayı etkilemek için bir araçlar haline gelmektedir. Sosyal ağlarda en önemli sosyal ve politik konuları tartışan internet kullanıcılarının sayısının giderek artması, modern kamu diplomasisinin özünde bir değişikliğe neden olmaktadır (Antyukhova, 2016).

Son yıllarda, internet aracılığıyla yabancı toplumu etkilemenin bir dizi yolu ortaya çıkmıştır. Bilimsel literatürde, internet üzerinden iletişim kurma şeklini belirtmek için kullanılan birkaç terim vardır: Web 2.0 kamu diplomasisi, dijital diplomasi, internet diplomasisi, Twitter diplomasisi. Kamu diplomasisi alanında önde gelen yerli uzmanlardan biri olan Svetkova, dijital diplomasiyi aşağıdaki yöntemlerle yabancı izleyicileri etkileme mekanizması olarak tanımlamaktadır: radyo ve televizyon yayınlarını internete yerleştirmek, ülke hakkında kamuya açık literatürü dijital formatta dağıtmak, blog alanındaki tartışmaları izlemek, hükümet üyeleri ve diğer yetkililerin kişiselleştirilmiş sayfalarını sosyal ağlarda oluşturmak ve cep telefonları aracılığıyla bilgi dağıtmak (akt. Antyukhova, 2016).

Genelde devletler bu aracı diplomatik uygulamalarında kullandığını gizlemez. Örneğin, ABD hükümeti, Washington ile yabancı ülkelerdeki muhalif gruplar arasında bir diyalog kurmak için dijital diplomasiyi kullandığını defalarca ifade etmiştir (Svetkova, 2011). Almanya, İran, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya gibi ülkeler aktif olarak dijital diplomasi araçları geliştirmektedir örneğin, çeşitli web siteleri oluşturmaktadır, Twitter ve Facebook portallarında hükümet hesapları açmaktadır ve yabancı blog alanını incelemektedir. Söz konusu ülkelerin dijital diplomasisini bir araya getiren özellik, politika bilgilerinin İngilizce olarak yayınlanmasıdır. Bu dil, küresel bir kitleyi “fethetmek” için en etkili araç olduğu kanıtlanmıştır (Svetkova, 2013).

Teknolojide gelişim (Web2.0) ulusal markalaşmaya ve genel olarak kamu diplomasisine yeni bir yaklaşım getirmektedir. Buna göre, dijital diplomasi terimi artık hem akademisyenler hem de uygulayıcılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Glassman’a göre, dijital diplomasi yeni bir yaklaşım, ancak yeni bir teknoloji değildir ve iki yönlü etkileşimler dijital diplomasiside iyi çalışmaktadır (Tago, 2017).

İnternetteki blog yazıları, podcastlar, Facebook, Twitter ve diğer sosyal ağlar, kamu diplomasisinin resmi araçları haline geliyor. Pek çoğu yabancı ülkelere olmak üzere milyonlarca insan ABD eski cumhurbaşkanı Obama’yı takip etmektedir. Resmi tweet’ler ve Facebook, interneti aktif olarak kullananlar ile bağlantı kurmaya çalışmaktadır çünkü onlar birincil bilgi kaynağı sayılmaktadır. Bazı araştırmalara göre (Harris, 2013), başarılı bir tweet, ABD büyükelçisine ve ülkenin imajına olumlu bir bakış açısı getirmektedir. 11 Mart 2011’de

Kuzey Japonya'daki depremde hemen sonra, ABD Büyükelçisi John Roos, ABD silahlı kuvvetlerini nereye göndereceğini bulmak için tweet'leri kullanmıştır ve bu da felaketten kurtarma çabalarına yardımcı olmuştur. Olaydan bir yıl sonra, Büyükelçi abonelerinin sayısı günde yaklaşık 1000 kişi artmıştır ve aralık 2012'nin sonuna kadar takipçi sayısı 50.000'i aşmıştır (Tago, 2017).

Dijital diplomasi, özellikle Kuzey Atlantik İttifakına üye devletler tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Dijital diplomasi, İttifak devletleri ile dünyanın diğer ülkeleri arasında etkileşimli bir diyalog platformu haline gelmektedir. Kuzey Atlantik İttifakı'nın basın ve diğer kitle iletişim araçlarıyla geniş bağları vardır. Organizasyon, sosyal medya ve iletişim araçlarını başarıyla kullanmaktadır. Kurumsal web sitesi (www.nato.int) iyi organize edilmiş, çok bilgilendirici, kullanışlı ve sürekli güncellenmektedir. Basın bültenleri, haberler, NATO görevlilerinin konuşmaları ve görsel-işitsel kütüphane içeren bir haber odası içerir. Sosyal medyaya ve yeni dijital teknolojilere çok dikkat ediliyor. İttifak, Facebook, Twitter sayfası ve basın açıklamaları, haberler, fotoğraflar, videolar ve diğer multimedya materyallerini yayınladığı bir YouTube, Google, Flickr ve RSS kanal hesabına da sahiptir. NATO ayrıca dijital bir iPad uygulaması da sunmaktadır. Ayrıca, NATO Genel Sekreteri ve yardımcıları gibi üst düzey NATO yetkilileri, hedef kitleyle daha yakın bir bağ kurmak için kendi sosyal medya sayfalarına sahiptir (Antyukhova, 2016).

Stephanie Babst'e göre (akt. Antyukhova, 2016) kamu diplomasisi, 2.0 web dünyasının çağrılarına yanıt vermelidir. Etkili olabilmek için kamu diplomasisi, yüz yüze tartışmalardan yeni sosyal çevrimiçi ağlara katılma fırsatlarına kadar uzanan iletişim araç setinin tamamını kullanmalıdır. Sosyal ağların aktif kullanımının bir takım olumlu yönleri vardır: birincisi, sosyal ağlarda ve çevrimiçi topluluklarda fikir oluşumunu yönetmeye imkan verir; ikinci olarak, diplomasi bu şekilde geri bildirim alır ve politikalarını koordine etmesine izin verir; üçüncü olarak, bu bilgi kaskadının gereksiz aşamalarını atlayarak, gerekli bilgileri doğrudan alıcıya iletmek için bir fırsattır. Şu anda, dünya liderlerinin dörtte üçünden fazlasının (% 77,7) birbirleriyle bağlantı kurmak, günlük faaliyetlerini rapor etmek ve vatandaşlardan gelen yorumlara ve itirazlara yanıt vermek için kullandıkları bir Twitter hesabı vardır (Antyukhova, 2016).

1.6.8 Spor Diplomasisi

Geleneksel diplomatlar, spor organizasyonları ve sporcularla giderek daha fazla etkileşim halindedir. Bu büyüyen ağ, diplomatik çalışmalar sözlüğüne "spor diplomasisi" teriminin girmesine yol açmaktadır. Bu sporcular tarafından devletler hükümetleri adına ve

hükümetleri ile birlikte yürütülen temsilci ve diplomatik faaliyetleri içermektedir. Bu uygulama, geleneksel diplomasi tarafından teşvik edilmektedir ve yabancı kamu ve kuruluşlar arasında algılarını bir hükümetin dış politika hedeflerine katkıda bulunacak düzeyde şekillendirmek, bilgilendirmek ve olumlu bir imaj oluşturmak için sporcuları ve spor etkinliklerini kullanmaktadır (Murray, 2012).

2. BÖLÜM

SPOR DİPLOMASİSİNE GENEL BAKIŞ

2.1 Modern Diplomasinin Bir Aracı Olarak Spor

Sporun bir “kültürel sermaye” (cultural capital) taşıyıcısı statüsü, küreselleşmenin büyümesiyle tanınmış ve desteklenmiştir. Kültürel sermaye, bireyler ve kolektifler için malların sembolik maddi olmayan değeri olarak tanımlanır. Onlar sosyal tanıma, kamu dikkati, kolektif uygulamalar ve kimlik gerektirirler (Munt, 2015:32).

Spor-Sanayi kompleksi, sporun basit bir yarışmadan çok daha fazlasını yapmasına yardımcı olmuştur ve spor başarısı genellikle kültürel ve politik üstünlükle ilişkilendirilmektedir. Brownell’in dediği gibi, olimpiyatlar, uluslararası tüketim için dünyanın en büyük “ulusal kültür üretim” etkinliği haline gelmiştir (akt. Polson ve Whiteside, 2016).

Sporu “kültürel sermaye” olarak kullanmak birçok toplumda yaygınlaşmıştır. Dekoratif bir araç olarak spor, her yerde var olan ve ruhunun kaçınılmaz bir parçası olan küresel bir fenomen haline gelmektedir (Murray, 2012). Colin Tatz, sporu, parası ve kazanılmış çıkarları olan ciddi bir endüstri olduğunu ve bir ideoloji, prestij, statü, milliyetçilik, enternasyonalizm, diplomasi ve savaş aracı olarak tanımlamaktadır (akt.Munt, 2015:13). Tatz’ın tanımı, sporun uluslararası alanda siyasi değişim üretme yeteneklerinin göstermektedir. “Kamu Diplomasisi Olarak Spor” adlı kitapta Barry Sanders (2015), uluslararası bilgi, itibar ve ilişkilerin yayılması için sporu, güçlü bir ortam olarak nitelendirerek Tatz’ın fikirlerini genişletmektedir. Ayrıca, Sanders sporun ülke arasında diplomatik ilişkiler yapması ya da uluslararası hükümet ve sivil toplum örgütleri arasındaki politikada güçlü bir kaynak olmasının iki nedenini belirtmektedir. İlk olarak, spor endüstrisi düşünülemez miktarda para taşıyan bir devdir ve ikincisi, dünya çapında geniş bir kitleye siyasetten ve hatta filminden daha fazla ulaşma kabiliyetine sahip bir endüstridir (Munt, 2015: 13).

2009 yılında, Beyaz Saray’ın eski Asya İşleri müdürü Victor Cha (Murray, 2012), spor diplomasisi hakkında birkaç iç raporda şunları belirtmektedir:

- Müdahale için fırsatlar sağlayabileceği için spor önemlidir.
- Spor önemlidir, çünkü arkadaş kazanımını etkilemeye yardımcı olabilir.
- Spor önemlidir, çünkü bazı diplomasi biçimlerinden daha çok benimsenmiştir.

Barrie Houlihan, sporla uluslararası politikanın geleneksel olarak kesiştiği beş alanı tanımlamaktadır: diplomasi, ideoloji, ulus inşası, erişim ve para (akt. Munt, 2015:14).

Birçok eleştirmen için spor, diplomatik uygulama için henüz keşfedilmemiş, düşük riskli bir ortamı temsil etmektedir. Houlihan, herhangi bir hükümet için uluslararası spor, uluslararası meseleler veya belirli devletler hakkındaki politikalarını savunmak için onlara düşük maliyetli ve son derece profesyonel bir kaynak sağladığını belirtmektedir (akt. Munt, 2015:14). Steve Jackson (2013) yüzyıllar boyunca dünya toplumlarında sporun önemli sosyal rol oynamsının nedeni “küreselleşen bir dünya” olduğunu söylemektedir. Buna ek olarak spor ve spor faaliyetleri televizyon, radyo, internet ve diğer medya aracılığıyla milyonlarca insan tarafından takip edildiği belirtmektedir.

Stuart Murray (2012), spor diplomasisi sporcuları ve spor etkinliklerini yabancı kamu ve kuruluşlar arasında uygun bir imaj oluşturmak, onları bilgilendirmek ve yaratmak için kullanmaktadır, bu da (büyük ölçüde) hükümetin dış politika hedeflerinin belirlenmesine katkıda bulunmaktadır. Murray’e göre, spor diplomasisine artan ilgi, diplomatik ortamdaki değişikliklerin bir sonucudur ve bu da diplomasiyi yeni yaklaşımları benimsemeye ve test etmeye itmiştir. Hükümetler, dış politika hedeflerine ulaşmanın dolaylı bir yolu olarak spor diplomasisini kullanarak, devletlerinin daha çekici bir dış politika imajını yaratmada ilerleme kaydediyor ve böylece bunu yenilikçi ve ilgi çekici bir şekilde yabancı izleyicilere yansıtmaktadır (Munt, 2015:14).

Uluslararası spor ve diplomasinin birleştiği ağları analiz ederken, Rofe ve Pigman iki ayrı kategoriye sunmaktadır. Birincisi daha geleneksel versiyonu, spor ve sporcuların hükümetler tarafından kasıtlı olarak diplomatik bir mesajı yaymak için kullanıldığı veya hükümetlerin, devletler arasındaki gerilimi azaltmak veya olası politika değişikliklerinin zeminini test etmek için kamu diplomasisi fırsatlarını genişletmek amacıyla büyük spor etkinliklerini kullanmak. İkinci versiyonu, hem uluslararası sporun diplomasi üzerindeki etkisini hem de uluslararası sporun özel diplomasisini içeren, uluslararası spor müsabakalarını mümkün kılan diplomatik eylemlerdir. Bu büyük spor müsabakalarına Yaz ve Kış Olimpiyat Oyunları Komitesi, Uluslararası Futbol Federasyonu (FIFA) girmektedir (Murray ve Pigman, 2014).

Spor diplomasisi kültürel farklılıkların aşar ve resmi diyalogun ve kişilerarası ilişkilerin üstesinden gelmek için alternatif yollar için fırsatlar yaratır, bireysel ulusları spor sevgisiyle birleştirir. Geleneksel diplomasi, devletin dış politikasının hedeflerine ulaşmanın bir yolu ise, spor diplomasisi bu hedeflere ulaşmanın yollarından biridir (Murray, 2013).

Gittikçe daha fazla diplomatik kurum spora yönelmektedir. Bunu en az dört nedeni vardır. Birincisi, spor ve sporcular ulus devletin diplomasisini geliştirebilir ve tamamlayabilir. İkincisi, spor mega etkinlikleri ev sahibi ülkeye kamu diplomasisi için önemli fırsatlar sunabilir. Böyle bir etkinliğe ev sahipliği yapma hakkı, iyi bir uluslararası vatandaşlığın kanıtıdır ve eğer diplomatik konum, imaj ve mesaj düşünülürse ve olumlu spor değerleriyle uyumlu hale getirilirse, yabancı kamuoyunun büyük kesimleri etkilenebilir. 2012 Olimpiyatları'nın açılış töreni dünyanın dört bir yanında yaklaşık bir milyar insan izlemiştir, Londra'da ise 4,8 milyar ve kapanışında üç yüz milyon insan izlemiştir. Olimpiyatlar kapanışında Uluslararası Olimpiyat Komitesi Başkanı Jacques Rogge, organizatörlere “dünyaya mutlu ve şanlı oyunlar gösterdik...en iyi İngiliz misafirperverliği... [ve] dünya halkının saygısını ve hayranlığını kazandık” ifadesinde bulunmuştur (Murray, 2013). Yirmi birinci yüzyılda spor, kapsamı, gücü ve otoritesi ile etkileyicidir. 1990'da Appadurai küreselleşmenin beş boyutunu - etno-manzaralar, tekno manzaralar, finansal manzaralar, medya manzaraları ve ideolojik manzaraları tespit etmiştir. Manzenreiter ise 2011'de eksik olan “spor manzarasını” önermiştir (akt. Murray, 2013).

Küreselleşmenin bir sonucu olarak sport Uluslararası Futbol Federasyonu (FIFA), Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve Leo Messi, David Beckham ve Roger Federer gibi spor yarı tanrıları giderek daha belirgin devlet dışı aktörler tarafından yönetilmektedir. Bugün, spor önemlidir ve hükümetler bu duruma bağlanmak için isteklidir. Postmodern bilgi çağında, yabancı halkın kültürel veya spor alışverişleri gibi ülkelerin yumuşak güç girişimlerine katılma olasılığı daha yüksektir (Murray, 2013).

Dördüncüsü, spor diplomasisi, resmi siyasi konumlar dışındaki diplomatik ilişkilerin güçlü ve zayıf yönlerini incelemede hükümetlere önemli ölçüde esneklik sağlamaktadır. Spor diplomasisini paylaşmak, olası bir politika değişikliğini incelemek için yumuşak bir yöntemdir. Başka halklar ve uluslar arasında diyalog için alternatif kanallar yaratırlar ve bazı durumlarda başka bir ulusu cezalandırmak, küçümsemek veya kışkırtmak için bir araç olarak kullanılabilir (Murray, 2013).

Gerçekten de spor, hem uluslararası hem de ulusal düzeyde katılımcıların ikna politikalarına katılabileceği bir platform sunmaktadır. Havard Mokleiv Nygard ve Scott Gates (2013), sporun yumuşak bir güç aracı haline geldiği dört mekanizmaya odaklanmaktadır. İlk mekanizma, siyasi sermayeye yatırım yaparak bir imaj yaratmaktır; bunun en iyi örneği Olimpiyat Oyunlarına veya FIFA Dünya Kupası'na ev sahipliği yapmaktır. Büyük spor etkinliklerine ev sahipliği yapmak, dünya sahnesine girişi işaretler ve organizatörün günlerce dünyanın tüm dikkatini çekmek demektir. Rejimler bunu, sermayeyi ve insan kaynaklarını

çok kısa bir süre içinde harekete geçirmenin bir yolu olarak kullanılmaktadır. Bu, yumuşak güç kullanımının tipik bir örneğidir. Buna bir örnek, 2000'de Sidney'de düzenlenen Olimpiyat Oyunlarının açılış töreninde Kuzey ve Güney Kore'nin aynı bayrak altında yürüyüş yapma kararıdır. Rhamey ve Early (2013) bir imaj yaratma için mutlaka bir spor etkinliğine ev sahipliği yapması gerekmediğini göstermiştir. Ülkeler, Olimpiyatlarda başarılı bir şekilde performans göstererek uluslararası prestijlerini arttırabilmektedir (Nygard ve Gates, 2013).

İkincisi, spor diplomasisi bir diyalog platformudur. 1986'da, Amerika Birleşik Devletleri ile SSCB arasında Moskova'da yapılan ilk İyi Niyet Oyunları (Goodwill Games) iki ülke arasındaki resmi ilişkilerin restorasyonu için geniş bir kanalı açmıştır. Aynı şekilde pin pon diplomasisi, Çin ile ABD arasındaki ilişkilerin açılmasının temelini oluşturmuştur. Genel olarak, FIFA Dünya Kupası ve Olimpiyat Oyunlarından basit bir dostluk maçına kadar, spor etkinlikleri, halklar ve halklar arasındaki bağları güçlendirir ve siyasi ilişkileri daha da normalleştirmek için bir temel oluşturabilecek barışçıl kültürel alışveriş için bir platform sağlamaktadır. Burada bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmanın iki farklı mekanizma içerebileceğine dikkat edilmelidir. Spor diyalog için bir platform olarak kullanmanın ana fikri, bir imaj oluşturmaktan farklıdır. Biri kendini tanıtmayı (bir imaj yaratmayı) ve diğeri (diyalog için bir platform oluşturmayı) ilişkileri teşvik etmeyi içermektedir (Nygard ve Gates, 2013).

Üçüncüsü, spor ülkeler, toplumlar ve bireyler arasında güven oluşturmak için kullanılabilir. İsrail ve Filistinli gençler arasında güven oluşturmak için tasarlanmış futbol maçları buna bir örnek olmaktadır. Her yıl Norveç, üçüncü dünya ülkelerinden takımlar da dahil olmak üzere dünyanın dört bir yanından gelen takımlara ev sahipliği yapan uluslararası bir gençlik futbol maçı olan "Norveç Kupasını" düzenlemektedir. 1995 Norveç Kupası sırasında ilk kez bir Filistin takımı bir İsrail takımına karşı oynamıştır. Bu olay çok önemli görülüyordu ki, Filistin takımı Batı Şeria'dan Oslo'ya doğru ilerlerken, Yaser Arafat İsrail ile barış görüşmelerini durdurarak, havaalanına takıma iyi şanslar dilemek için gitmiştir. Bu tür turnuvaların ana fikri, karşılıklı anlayış ve arkadaşlığın geliştiği kişisel etkileşimi teşvik etmektir (Nygard ve Gates, 2013).

Son olarak, spor, uzlaşma, entegrasyon ve ırkçılığa karşı mücadelenin teşviği için bir katalizör olarak görülebilir. Örneğin, UEFA, taraftarların fikirlerini ve eylemlerini etkilemenin yanı sıra başkalarına saygıyı teşvik etmeyi amaçlayan ırkçılığa karşı büyük bir kampanya başlatmıştır. Güney Afrika'da, beyaz yönetici sınıfla yakından ilişkili olan rugby,

Apartheid'in² bir sembolü olarak kabul edilmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi, büyük spor etkinliklerine ev sahipliği yapmak birçok mekanizmayı içermektedir. Bu durumda Mandela'nın Rugby Dünya Kupası'na ev sahipliği yapma amacı, esasen Güney Afrikalılar arasında uzlaşmayı ve entegrasyonu teşvik etmektir. 1980'lerde Apartheid Güney Afrika'nın birçok spor salonunda yasaklanmıştır (Nygard ve Gates, 2013). Ndlovu (2013), Güney Afrika futbolunda Apartheid ile mücadelede FIFA'nın rolünü ayrıntılı olarak belirlemektedir. Çünkü FIFA, 1963'te Güney Afrika'nın faaliyetlerini durdurmuştu. Güney Afrika'da Apartheid'in sona ermesinden sonra yeniden açmıştır ve 2010 yılında Güney Afrik Dünya Kupası'na ev sahipliği yapmıştır (Nygard ve Gates, 2013).

Bununla birlikte, spor diplomasisinin uygulaması ve etkinliği, bir dizi eleştirmen tarafından büyük ölçüde eleştirilmiştir. Bazı yazarlara göre, sporla siyasetin yanı sıra diplomasi birbirine karışmamalıdır. Diplomasi barışçıl yollarla bir devletin dış politikasını sağlamayı amaçlayan siyasi bir faaliyet iken uluslararası spor en basit haliyle ülkenin milliyetçi coşkısına hitap etmektedir ve aynı zamanda hükümetlerin spor yeteneklerinden ideolojisine kadar, belirli bir devlet sistemi üzerinde üstünlük türlerini sergilemek için bir alan sağlamaktadır (Murray, 2012).

2.2 Spor Diplomasisi: Gelişimi ve Uygulaması

Antik çağda modern anlayışında “spor” kavramı yoktu. Bu kelimenin etimolojisi basit değildir. Latince “dispotrus” – eğlence anlamına gelir. Dolayısıyla bu dönemdeki insanlar için sporun sadece fiziksel ve ruhsal gelişimin bir aracı değil, aynı zamanda bir gösteri olduğunu söylemek mümkündür. Sporu bugün bile bu kadar çekici bir siyasi araç yapan şey tam da bu özelliği – eğlenceli olmasıdır (Шелягина, 2016:8).

Yunanistan'daki ana spor etkinliği Olimpiyat Oyunlarıydı (MÖ 776'dan itibaren). Bu günlerde olduğu gibi dört yılda bir yapılmıştır. Olimpiyat Oyunları, zamanının en seçkin spor yarışmasıydı, çok sayıda yüksek rütbeli kişiyi çekmişti ve bu da onu en üst düzeyde müzakere için mükemmel bir alan haline getirmiştir. Yunan antik döneminden sonra kalan spor diplomasisinin ana mirası “ekeheiriadır” (Olimpiyat ateşkesi). Bu terim, oyunlar döneminde

² Apartheid – Afrika'nın güneyinde bulunan Güney Afrika Cumhuriyeti ile bu devlete bağlı Güneybatı Afrika'da 1948 - 1994 yılları arasında resmî devlet politikası olarak iktidarda bulunan Ulusal Parti hükûmeti tarafından uygulanan ve bu doğrultuda yasalar çıkartarak ırksal ayrımcılığı savunan sistemdir. Apartheid kelimesi “ayrılık” anlamına gelmektedir. Bu süreç Avrupa kökenli beyazlar tarafından, baasskap adı da verilen ve beyaz ırkın diğer ırklardan üstün olduğunu savunan bir ideoloji ile yürütülmüştür <https://tr.wikipedia.org/wiki/Apartheid> (erişim tarihi: 06.02.21).

kurulan evrensel kutsal ateşkesi ifade etmektedir. Savaşan devletlerin temsilcileri, güvenli bir ortamda, çatışmaların çözüm yollarını tartışabilirdi ve bu da Olimpiyat oyunlarını o dönemin en önemli siyasi platformlarından biri haline getirmiştir. Ek olarak, ateşkesin ortaya çıkışı, sporun eğlence ve sağlıklı yaşam ve barış işlevine katkıda bulunmuştur. Yerel ölçekte bir yarışma olarak başlayan Olimpiyat Oyunları yavaş yavaş Yunan kolonilerinden olan Akdeniz'den Karadeniz'e kadar insanları da çekmiştir (Шелягина, 2016:9). Böylece, spor diplomasisinin oluşumu için temel oluşturan antik dönem olduğunu söylenmektedir. Şu anda, spor yaygın bir popülerlik kazanıyor ve yarışmalar, bağlantılar, ilişkiler kurmak ve acil sorunları tartışmak için çok uygun bir platform haline gelmektedir. Sporun popüleritesi, yarışmalar ve eğlence programlarının iç içe geçmesi ve ayrıca üstünlüklerini herhangi bir şekilde göstermeye çalışan şehir/devletleri arasındaki yüksek rekabet seviyesi nedeniyle artmaktadır. Modern spor diplomasi fikirlerinin oluşumunu antik olimpiyatların yüksek hümanist ruhu etkilemiştir. Pierre de Coubertin devletler arasında dostane ilişkiler kurmanın en iyi yolunun spor ve olimpiyat yarışmaları olduğuna inanmıştır. Onun sayesinde olimpiyatların temeli olarak alınan bu hümanist, barışçıl ruhu yeniden canlandırılmıştır (Шелягина, 2016:10).

Ayrıca, antik çağda spor ve onun gelişimi hakkında konuşulursa, din ile olan yakın bağı dikkat çekmektedir. Tüm büyük spor müsabakaları tanrıların şerefine düzenlenmiştir ve insanlar herhangi bir spor zaferi tanrıların istekleri ile olduğuna inanmıştır. Paganizm, insan vücudunun güzelliği ve yüceltilmesi arzusuyla karakterizedir ve bunun en çarpıcı örneği Sparta'dır. Spor ve beden eğitimi her vatandaşın göreviydi. Ebeveynler çocuğu büyüklerin kenseyine göstermek zorundaydı, eğer konsey bebeğin zayıf ve yaşanamaz olduğunu tespit ederse, efsaneye göre Tayget Dağı'ndan çocukları atıyorlardı. Kalan çocuklar doğum anından itibaren alışmaları için kundaklanmamış. Hristiyanlığın gelişile birlikte durum değişmiştir. Erken Orta Çağların Hristiyan öğretisi (V - XV) sporu hor görüyordu. Bu öğreti, inisiyasyon ritüellerini ve ilgili fiziksel denemeleri yasaklamıştır. Oyunlar, çalışma ve duadan uzaklaştıran gereksiz şakalar olarak kabul edilmiştir (Шелягина, 2016: 9-10).

Bizans'ta ulusal bayramlarda imparatorun emriyle bazen şehirlerde yaşayanlar için spor gösterileri düzenlenirdi. Özellikle Konstantinopolis'teki oyunlar çok popülerdi. Büyük İmparatorluk Sarayı ve Ayasofya Katedrali'nin (şimdi Ayasofya Cami) yanında at yarışları düzenleniyordu. Genel olarak bu dönemde sporun gelişimi iki yönde gerçekleşmiştir; kentsel veya halk fiziksel kültürü ve şövalye turnuvalarında kendini gösteren elit sporu. Spor diplomasisi açısından elit sporun önemi vardı, çünkü krallar, feodallar, devlet meselelerini tartışabilmek için bir araya geliyorlardı (Шелягина, 2016:12).

Durum, Rönesans'ın (XV-XVI yüzyıllar) başlamasıyla değişmiştir. Rönesans'ın felsefi ve pedagojik temeli, 14.yüzyılın sonunda İtalya'da ortaya çıkan yeni bir ideolojik yön olan "hümanizm" idi. Hümanizmin karakteristik özelliği, tüm değer sistemlerinin ve davranış normlarının merkezinde duran bir insanın ön plana çıkmasıdır. Hümanistler, Yunanistan ve Roma'nın antik kültürünün yeniden canlandırılmasına büyük önem vererek olimpiyat oyunlarını teşvik etme girişimleri başlamıştır (Шелягина, 2016:12).

Spor diplomasisi için en önemli olay, 1894'te Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin kurulması ve 1896'da ilk oyunların düzenlenmesiydi. Komite, ilk günden itibaren sadece bir spor organizasyonu olarak değil, aynı zamanda dünya çapında hümanist değerleri teşvik edebilen bir kurum olarak da görülmeye başlamıştır. Olimpiyat Komitesi'nin ana belgesinin ilk baskısında, örgütün temel amacının daha iyi bir dünya inşa etmek ve gençleri spor yoluyla eğitmek, herhangi bir ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve Olympizm ilkelerine uymak olduğu yazılmıştır. Ayrıca, olimpiyat hareketinin yeniden canlanmasının nedenlerinden biri, Pierre de Coubertin'e göre, Fransız askerlerinin zayıf fiziksel durumudur. Ona göre Fransız askerlerin 1870-1871 Fransız-Prusya Savaşı'nda yenilmesi olimpiyat hareketinin yeniden canlanmasının nedenlerinden biridir. Bu, siyasi motiflerin resmi yaratılışından önce bile olimpiyat hareketine atıldığını göstermektedir. Diplomasi bakış açısından, Olimpiyat Komitesinin yeniden canlandırılması da büyük önem taşıyordu - yeni bir diyalog platformu ve devletin kendini tanıtmayı için yeni bir fırsat ortaya çıkmıştır (Шелягина, 2016:13-14).

Böylece, spor diplomasisinin oluşumunun ve gelişiminin tekdüze ve aşamalı olmadığı sonucuna varılabilir. En büyük katkı, insan vücudunu ve fiziksel yeteneklerini öven fikirleri ortaya koyan Antik dönem tarafından yapılmıştır. Orta çağlar sporun tamamen reddedilmesi ile karakterize edilirken, Rönesans ve Yeni Zaman, insanlığa fiziksel kültürü geri getirdi ve antik fikirlerin yeniden canlanmasını mümkün kıldı (Шелягина, 2016:14).

Sporun siyasi amaçlar için kullanılmasında, Almanya merkezi rol oynamıştır. Almanya'nın spor siyasetine ve Olimpiyat oyunlarına katkısı, 1936'da "Hitler'in oyunları" olarak adlandırılan ilk gerçek spor etkinliğinin düzenlenmesini içermektedir. Etkinlik Almanya ve Nazileri sergilemek amacıyla düzenlenmiştir (Grix, 2013). Yetmiş yıl sonra Almanya, bir spor mega etkinliğine ev sahipliği yaparak yurtdışındaki imajını değiştirmiştir. Almanya'nın 2006 FIFA Dünya Kupası için yumuşak güç stratejisi, Almanya'nın yurtdışındaki itibarını ve imajını iyileştirmek için uzun vadeli, dikkatlice planlanmış ve hedeflenmiş bir dizi kampanya içeriyordu. Böylece Almanya kaygısız, eğlenceli ve son derece verimli ve kusursuz bir etkinlik organize edebileceğini dünyaya göstermiştir (akt. Grix, 2013).

Soğuk Savaş döneminde spor, liberal demokrasiyi ve serbest piyasayı temsil eden Amerikalılar ile komünizmi temsil eden Sovyetler arasında alternatif bir rekabet aracı haline gelmiştir (Kobierecki, 2013). 1960’larda Sovyetler Birliği ve diğer komünist ülkelerin egemenliği daha belirgin hale geldiğinde, Amerikalılar sporun uluslararası bir prestij meselesi olduğunu fark etmiştir ve 1964-1968 Olimpiyatlarında en çok madalya kazanmaya çalışmıştır. Durum 1970’lerde Doğu bloğu lehine tekrar değişmiştir. Madalya sayımı ve iki karşıt blok arasındaki rekabet, oyunların siyasi amaçlar için ve Soğuk Savaş sırasında ulusal çıkarları teşvik etmek için kullanıldığını kanıtlamaktadır (Lusa, 2017).

2.3 Spor Diplomasisinin İki Yarısı

Stuart Murray (2012), makalesinde spor diplomasisi kavramıyla ilgili sorunlar hakkında önemli bir noktayı gündeme getirmektedir. Ona göre, bu terim kendi kendisiyle çelişir, çünkü bir spor diplomasisi bölümünde, müzakerelerin ön aşaması geniş tanıtım alabilir, ancak müzakere sürecinin kendisi katı gizlilik içinde yürütülmektedir. Devlet başkanları çıktıktan sonra bu çabalar, gizliliğin değerini anlayan deneyimli müzakerecilerin takdirine bırakılmaktadır. Bu bağlamda, Jacques DeFrance ve Jean Marc Chamo, spor ve diplomatik olan iki kültürün bazı temel yönlerden ayrıldığını yazıyor;

İki kültür - spor ve diplomatik – kutuplardır. Birincisinde, ajanlar kendilerini vücutları aracılığıyla ifade ederler, ikincisinde kelimelerle çalışırlar: Birincisi kendini gösterirken, ikincisi ihtiyatlı davranır, sporculardaki “adrenalin” dalgası diplomatların sessiz jestlerinden farklıdır, stadyumun gürültüsü, büyükelçiliklerin barışçıl atmosferinin tam tersidir (akt. Munt, 2015:21).

Rekabetçi spor etkinlikleri genellikle yüksek dozda vatanseverlikle doludur; fanatikler duygularını ilahiler söyleyerek ve gururla ülkelerinin renklerini giyerek ifade ederler; bu coşku gösterisi kolaylıkla büyüyen bir milliyetçilik anlayışına yol açabilir. Murray (2012) düşmanlığı yoğunlaştırdığı; spor, kuralların ve diplomasinin gerektirdiği nezaketten çıktığını, kabalığın ve en kötü durumda şiddetin başlangıcı olacağını belirtmektedir.

Stuart Murray ve Geoffrey Pigman (2014), hükümetler tarafından bir “diplomasi aracı olarak kullanılan” uluslararası spor ile “diplomasi olarak kullanılan” uluslararası spor arasında ayırım yapmaktadır. Birinci kategori, devletlerin diplomatik amaçlarına hizmet eden spor mega etkinliklerinin ve uluslararası alanda tanınmış sporcuların kullanımını kapsamaktadır. Bu anlamda, spor mega etkinlikleri, kamu diplomasisi, itibar, ticaret, turizm ve yumuşak güç fırsatları sunarak popüler diplomasi biçimini öngörmektedir (Grix ve Brannagan, 2016). Bu, spor diplomasisinin bir disiplin alanı olarak devletler arası etkileşime ne kadar değerli olabileceğine dair bakış açısı sağlamaktadır. İkinci kategori, spor örgütlerinin topluma, hem doğrudan hem de çeşitli diplomatik arabuluculuk biçimlerini kullanan kurumsal, ulusal ve

bölgesel spor aktörleri aracılığıyla özel katkılarını ifade etmektedir. Bu süreç sporun, ruh normları, olimpiyat ateşkes, spor haysiyeti, üstünlük ideolojileri ve skandallarla ilgili itibar krizleri gibi sosyal değerler üzerindeki etkisini kapsamaktadır (Pamment, 2016).

Spor ve siyaset arasındaki ilişki geniş çapta tartışılmıştır, ancak spor ve diplomasi teorisi ve pratiği arasındaki ilişki büyük ölçüde araştırılmamıştır. Bazı hükümetler spor diplomasisini, yabancılaşmayı, çatışmayı ve yoksulluğu azaltabilecek ve daha geniş bir kalkınma ve diyalogu teşvik edebilecek unutulmuş ancak güçlü bir diplomatik araç olarak tanımlamaktadır. Spor ve diplomatik kurumlar, kapsam ve karakter bakımından küreseldir ve birlikte çalıştıklarında, hem yerleşik hem de katı diplomatik ilişkilerde karşılıklı saygı, nezaket, disiplin, hoşgörü ve şefkat gibi olumlu değerleri yayabilirler (Murray, 2012). Geleneksel diplomatlar, spor organizasyonları, profesyonel sporcular ve küresel spor topluluğu, izleyiciler ve taraftarlarla giderek daha fazla etkileşim halindedir. Ortaya çıkan bu ağ, diplomatik araştırmalar sözlüğüne “spor diplomasisi” teriminin girmesine yol açmıştır. Spor diplomasisi çok çeşitli kamu diplomasisi kapsamına girmektedir ve sporcuların hükümetler adına yürütülen temsili ve diplomatik faaliyetleri içermektedir. Geleneksel diplomasi ile desteklenen bu uygulama, sporcuları ve spor etkinliklerini, yabancı kamu ve kuruluşlar arasında, hükümetin dış politika hedeflerine daha fazla katkıda bulunacak şekilde algılarını şekillendirmek, bilgilendirmek ve olumlu bir imaj oluşturmak için kullanmaktadır. Diplomasi, bir devletin dış politikasının hedeflerine ulaşmanın bir aracıdır ve spor diplomasisi bu hedeflere ulaşmanın birçok yolundan biridir. Murray, hükümetlerin uluslararası sporların diplomatik bir araç olarak kullanımına gittikçe daha fazla ilgi duymasının yedi nedenini tanımlamaktadır (Murray, 2012).

Birincisi, Soğuk Savaş sonrası diplomatik ortam, hükümetleri diplomasi yürütme yöntemlerinde reform yapmaya, değişmeye ve deneyler yapmaya zorlamıştır. Yeni diplomasi biçimlerine geçiş, geleneksel diplomasiye ve kültürüne karşı sürekli olarak ortaya çıkan ilgisizlik, eskimişlik ve belirsizliğin argümanlarına karşı çıkmanın bir yoludur. Spor diplomasisi, ülkedeki ve yurtdışındaki halka, devletin diplomasisinin artık elit, müstakil ve eski olmadığını, yirmi birinci yüzyılın sunduğu diplomatik ağın yeni olanaklarından en iyi şekilde yararlanmak için reform yaptığını gösteren proaktif, özgün ve yenilikçi bir etkileşim biçimidir (Murray, 2012).

İkinci neden birinciden kaynaklanmaktadır. Spor ve spor tesisleri daha büyük, daha güçlü ve daha çekici hale gelmektedir. Soğuk Savaş sonrası hükümetler, halkın kaprislerine her zaman duyarlı bir şekilde tepki göstererek, sporun gelişimini ve Uluslararası Futbol Federasyonu (FIFA) veya spor yarı tanrıları (Yao Ming) gibi etkili devlet dışı aktörlerin

önemini takip etmeye çalışmaktadır. Yazarlara göre hükümetler bu spor “sihrinden” yararlanmayı istiyorlar ve kim onları ya tutabilir ya da eleştirebilir, ayrıca spor nükleer silahlardan daha iyidir (Murray, 2012).

Üçüncüsü, “yumuşak güç” olarak spor, yabancılaştırmış halkları, ulusları ve devletleri bir araya getirmenin veya ilişkilerin meslektaşlığını göstermenin bir yolu ve geleneksel versiyonundan çok daha etkili bir diplomasi yöntemidir. Silah antlaşmalarının, sınır belirlenmesi veya ittifaklarının yüksek siyaseti üzerine inşa edilmiş, güçlü diplomatik çalışmalar hala önemli olsa da - bir zamanlar olduğu gibi aynı kamu ilgisini çekmiyor. Postmodern bilgi çağında, spor, kültür ve diplomasi artık belirsiz kurumlar olmadığını ve dış politikanın uygun araçlarını temsil ettiğini kanıtlamaktadır (Murray, 2012).

Dördüncü olarak, spor, modern yaşamın önemli bir parçasıdır. FIFA Dünya Kupası ve Olimpiyat Oyunları gibi spor mega etkinlikleri, ev sahibi ülkelere spor yoluyla yabancı bir halkla ilişkilerini genişletmek için önemli fırsatlar sunabilir. 2008’de tarihteki en pahalı Pekin Olimpiyatları, Çin’in yükselen modern bir ekonomi ve spor gücü imajını desteklemiştir. Çin Komünist Partisi, oyunları yurtiçinde ve yurtdışında kimliğini ortaya koymak için kullandı ve “teknik ve örgütsel yeterliliğini kabul ettiği ve ekonomik gücünü gösterdiği için” birçok övgü almıştır (Murray, 2012).

Spor ve diplomasinin yakınsamasının beşinci nedeni temsil ile ilgilidir. Bir kurum olarak, diplomasi bir barış meselesi ve uluslararası anarşi koşullarında, uluslararası düzen ve istikrarlı bir toplum kavramını temsil etmektedir. Müzakere, uzlaşma yoluyla, açık ve doğru iletişim temelinde, asil değerleri somutlaştırır ve uygulayıcıları “hakikat, doğruluk, huzur, sabır, iyi ruh hali, alçakgönüllülük ve sadakata” çağırır. Aynı şekilde spor, hükümetleri ve diplomatlarını cezbeden asil nitelikleri ve değerleri bünyesinde temsil eder. Eski ABD’nin Danimarka Büyükelçisi Jim Caine, 2009’daki İkinci Lahey Diplomatik Konferansında şöyle ifadeye bulunmuştur;

Spor, kültürel ve etnik farklılıklara rağmen, karşılıklı saygı, hoşgörü, şefkat, disiplin, fırsat eşitliği ve hukukun üstünlüğü gibi değerler içeren olumlu bir mesajla, ağ oluşturma ve ilişkiler kurma için güçlü bir araç olabilir. Spor birçok yönden kırbaç veya sopadan daha etkili bir dış politika kaynağı olabilir (akt.Murray, 2012).

Sports United bölümü aracılığıyla ABD Dışişleri Bakanlığı, Hillary Clinton’ın daha geniş bir konsepti olan “akıllı gücün” bir parçası olarak “diyalog ve daha fazla kültürel anlayışı” güçlendirmek için kültürel farklılıkların üstesinden gelmek ve insanları bir araya getirmek için spor temsilcilerini işe almaktadır. Bu büyükelçiler arasında dünya artistik patinaj şampiyonu Michelle Kwan ve Cal Ripken Jr. ve Hall Of Fame’den Ken Griffey Jr.

gibi beyzbol oyuncularını vardır. Bazı yorumcular, Dışişleri Bakanlığı'nın neden sporla ilgilendiğini şöyle belirtmektedir:

Yalnızca belirli kültürler veya toplum kesimleri, İngilizce konuşmaya, Amerika Birleşik Devletleri'ne seyahat etmeye, klasik müzik konserlerine katılmaya veya insan hakları tartışmalarına katılmaya büyük ilgi duyarlar. Öte yandan, tüm kültürler ve tüm vatandaşlar spora ilgi ve değer vermektedir. Bu, özellikle dış görüşlerin başarı için çok önemli olduğu bir çağda, diplomatlar için en iyi değişim yöntemlerinden biri haline getirmektedir (akt.Murray, 2012).

Spor ve diplomatik değişimler, uluslararası anlayışı ve dostluğu geliştirebilir, ayrıca klişeleri ve önyargıları ortadan kaldırılabılır (Murray, 2012).

Altıncı olarak, diplomasi ve sporun küreselleşmeyle daha da iyileşen başka bağları vardır. Tıpkı, bir asker artık bir asker değil, aynı zamanda bir insani işçi, inşaatçı, diplomat olduğu gibi. Bu diplomat ve sporcu için de geçerlidir. Roller değişiyor ve halk her iki mesleğin temsilcileri tarafından sosyal sorumluluk konusunda daha fazla farkındalık talep ediyor. Bu koşullar altında, spor ve diplomasi doğal olarak birbirlerine yönelir: devletlerini uluslararası hizmetin ayrıcalığı olarak temsil eden vatanseverler, her iki kurumda da çalışırlar ve ister yuvarlak masa isterse koşu bandı olsun, hem sporcular hem de diplomatlar kazanmak isterler. Bu nedenle, belirgin bir simbiyoz ortaya çıkmaktadır (Murray, 2012).

Son olarak, yabancılaşmış devletler, diplomatik ilişkilerin normalleşmesini keşfetmenin bir yolu olarak sporu kullanabilir. En iyi örnek, Çinli ve Amerikalı masa tenisi oyuncularları arasındaki 1971 pin pon diplomasisi olayıdır. Bu oyunlar, Henry Kissinger liderliğindeki 23 yıllık Soğuk Savaş düşmanlığının ardından Halk Cumhuriyeti ile ABD arasındaki ilişkilerin normalleşmesinin yolunu açtı ve ardından Başkan Richard Nixon'un Şubat 1972'de Pekin'e yaptığı önemli ziyaret sırasında gerçekleştirildi (Murray, 2012).

Murray (2012), iki terimin mantıksal bir paradoks oluşturduğuna öne sürmektedir. Bu kavramı anlamak için bu iki terimin kesin bir tanımı gereklidir. Diplomasi, şüphesiz, düşman ve rekabetçi bir uluslararası ilişkiler sistemi bağlamında mevcuttur, ancak savaş haricinde asıl anlamı barış ve “devletler arası diyalog” olan bir dış politika aracıdır. Spor, tanımlamak için geniş, kaygan ve belirsiz bir terimdir. Teoride ve pratikte bu, farklı insanlar için farklı şeyler ifade etmektedir. Sporu oyun gibi faaliyetlerden ayırmak önemlidir. Spor bir çeşit fiziksel boyuta sahip olmalıdır, bir çeşit kaba hareket veya ince psikomotor becerileri içermelidir. İçinde genellikle bir rekabet unsuru olmalıdır ve etkinlik “yapılandırılmalıdır”, yani oyun anlaşılan bir kurallar dizisi üzerinde yürütülmelidir (Stewart, Nicholson ve Smith'ten akt. Murray, 2012). Sporun ideolojisi, yunanlılardan bu güne kadar, açık gelmiştir: kurallar, fiziksel aktivite, yarışmalar ve ayrıca zafer. Bu nedenle, bir yarışma olarak spor, bir barış meselesi olan diplomasiye aykırıdır. Spor diplomasisi, “kazanma değil, katılım önemlidir”

gibi kanatlı ifadeleri somutlaştırırken, spor aslında “kazanmak tek şey olduğu” rekabet ilkeleri üzerine inşa edilmiştir. Spor severler, kahramanlarının eğitimi veya stadyuma yüksek rütbeli görevlilerin gelişi gibi sporun çevresini izlemez. George Orwell’in 1945’te gözlemlediği gibi “savaş eksi atış” (war minus the shooting) gibi yarışmaları izliyorlar. Sporun ıstırap, kabilecilik, mücadele acıları ve savaşla ilişkisi diplomasinin tersidir. Diplomasi genellikle sporun saldırganlığın yerini alabileceğini ilan eder, ancak ikinci okul sporun seyirciler ve az katılımcılar arasında saldırganlığı artırdığını ve teşvik ettiğini savunmaktadır (Murray, 2012). Bazı değerlendirmelere göre, spor savaşı “taklit etmektedir”. Günlük spor sayfasının bir örneği, zafer, savaş, yıkım, erkeklik, onur ve prestijin ortadan kaldırılmasını gösterir (Fischer’den akt. Murray, 2012).

Uluslararası spor, insanları bir araya getirebilir, ancak aynı zamanda bayrak sallama, milli marşlar, arenada ve dışında vatanseverlik çağrılarıyla milliyetçiliği teşvik ederek “diğerlerinden” uzaklaşmaya katkıda bulunabilir. Spor, mantıksal olarak diplomatik ilişkilerde sürtüşmeyi en aza indirmeyi ve çatışmayı önlemeyi amaçlayan diplomasinin tam tersidir. Ayrıca rekabet düşmanlığı yoğunlaştırır, spor kuralların ve diplomasinin talep ettiği nezaketten uzaktır, kabalık ve en kötü ihtimalle şiddetin başlangıcı olabilir (Delay’den akt. Murray, 2012). Sporda şiddetin varlığı ya da en kötüsü savaş ve terörizm olsun, diplomasinin barış olan özüyle çelişmektedir. Örneğin, 1972 Olimpiyatlarında Münih’teki rehine krizi (Jackson ve Haigh’ten akt. Murray, 2012). Bu olumsuz yön, spor diplomasisinin belirsizliğini doğrulamaktadır (Murray, 2012).

Murray (2012), terörizmin, savaşın ve şiddetin sporda kendini gösterdiğine inanmaktadır. Bazıları için spor barış amacından çok rekabet, zafer, çatışma ve savaşla daha yakından ilgilidir. Ayrıca spor diplomasisinde ikiyüzlülük sorunu vardır. Blatter gibi insanlar, futbolun barış ve vatandaşlığı temsil ettiği için ırk ve yoksulluk sorunlarını ortadan kaldırıp gelişime katkı sağlayabileceğini söylemektedir. Murray ise sporun gerçekliğinin idealden çok farklı olduğuna inanmaktadır. Çoğu zaman kumar, hile, çöpçatanlık, dalış, doping olayları ön sayfalara çıkmaktadır. Bu durumda Olimpiyat Antlaşması hedeflerinden birinin “sporu uyumlu insani gelişmenin hizmetine sunmak” olduğunu söylediğinde veya Dışişleri Bakanlığı, spor diplomasisinin aslında rekabetle ilgili olmadığını iddia ettiğinde çelişki çıkmaktadır. Ülkeler sporu kendi amaçları için, bir tür politik stratejiyi teşvik etmek için kullandıklarını düşünüyorlar, aslında insanlar ters mesajı almaktadır (Murray, 2012). Hükümetler için spor etkinlikleri olumlu diplomatik ilişkilere dönüştürebilir ve daha da önemlisi, yerleşik ilişkilerin statükonun ötesine geçmesi için alternatif bir kanal önerebilir. Spor diplomasisi bunu benzersiz bir şekilde yapmaktadır. Ancak, spor ve diplomasinin harmanlanmasının yararları

sorusu değişmeden kalmaktadır. Açıklamak için birkaç neden vardır, bunların en önemlisi Murray'ye (2012) göre, sporun kutsal doğasına saygı duyma ihtiyacıdır.

2.4 Spor Diplomasisinde Başarılar

Valeria Munt'ın yaptığı çalışmasında, spor diplomasisinin olumlu sonuçlar verdiği üç hedefi belirtmektedir: ping-pong diplomasisinde yeni ilişkiler için kapıların açılması, kriket diplomasisinde gergin ilişkilerin yatıştırılması ve rugby'nin Güney Afrika'da bir entegrasyon aracı olması. Bu üç durumda iki ortak neden vardır: yeterli siyasi bağlam ve proaktif liderlik. Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ping-pong diplomatik müzakereleri, 1949 olaylarından bu yana, yirmi yıl boyunca ilişkilerini bozan geniş bir sürecin doruk noktasıydı ve bu müzakereler iki ülke arasında ilişkiler iyileşmesine yol açmıştır (2015:57). ABD Başkanı Richard Nixon, Ulusal Güvenlik Konseyi Direktörü Henry Kissinger ve Çin Komünist Partisi Başkanı Mao Zedong, bu olası huzurun sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Başkan Nixon için, Çin-ABD ilişkilerinin iyileştirilmesi onun en büyük sorunu olmuştur (Munt, 2015:57). Vietnam Savaşının genişlemesi, ABD hükümetini Asya'daki komünist hükümetlere yönelik dış politika stratejisini yeniden gözden geçirmeye zorlamıştır. Bu tür politikaların gelecekteki çatışmayı azaltabileceği, komünist ülkeler arasındaki ittifakları bozacağı, Kuzey Vietnam'ı diplomatik olarak izole edebileceği ve ABD'nin Sovyetler Birliği üzerindeki etkisini artırabileceği umuduyla ABD, gerekli eylemlere geçmiştir (Munt, 2015:58). Batı ile bir arada olması dahil, Marksizm-Leninizm'in farklı yorumları nedeniyle ideolojik olarak ayrılmaya başladıkları için, Sovyet ve Çin rejimleri arasındaki ilişki stres sinyalleri vermeye başlamıştır. Bu ABD için uygun bir zaman olmuştur.

1950'lerin başından itibaren, ABD hükümeti Çin'e seyahat ve ticaret üzerindeki kısıtlamaları kademeli olarak hafifletmiştir ve 1969'da, uzun bir aradan sonra üst düzey büyükelçiler, Çinli yetkililerle toplantılara katılmaya başlamıştır. Aynı zamanda Başkan Nixon, Pakistan Cumhurbaşkanı Yaya Khan'ın bu müzakerelere üçüncü bir taraf olarak katılmasını istemiştir. Çünkü Yaya Khan'nın hem ABD'nin hem de Çin'nin liderleriyle iyi ilişkileri olduğu için çekici bir arabulucuydu (Munt, 2015:58). Yakınsama, hem Nixon hem de Kissinger'ın Çin'e yaptığı çeşitli seyahatlerle hızlanmaya devam ederken, ping-pong diplomasisi ortaya çıkmıştır ve görüşmelere bir kamu imajı sağlamıştır. Nixon'un Çin ile ilişkilerini iyileştirerek, seçmenlerin gözünde iyi görünme şansını arttırmıştır (Munt, 2015:58). 1979'da Nixon ve Mao resmi diplomatik ilişkilerin kurulması için temel oluşturan, Tayvan sorusunu yanıtlayan ve ilişkilerin normalleştirilmesi ilkelerini belirleyen Şangay

deklarasyonunu imzaladılar. Bu deklarasyonun aynı anda Sovyetler Birliği ve ABD arasındaki ilişkiyi boşaltmak için çok önemliydi (Munt, 2015:58).

2011 yılında, Hindistan-Pakistan kriket diplomasisi, iki ülke arasındaki barış görüşmelerinin iki yıldan fazla süreyle askıya alındığı bir zamanda ortaya çıkmıştır. Bu gerginlik 2009 yılında Bombay'daki terör saldırılarının ardından başlamıştır. İngiltere'den bağımsız olduklarından beri, Hint-Pakistan ilişkileri tartışmalı kalmıştır. Kriket diplomasisi, özellikle iki ülke arasındaki gerginliğin arttığı bir dönemde, pek çok kez bir yatıştırma aracı olarak kullanılmıştır. Bu eylemlerin sonuçları karışık oldu, ancak her zaman diyalogun gelişmesi için gerekli fırsatı sağladılar ve iki ülkeyi tekrar müzakere masasına getirdiler ve uzayan bir barış sürecini yeniden başlattılar (Munt, 2015:59). 2011 Kriket Dünya Kupası sırasında Hindistan ve Pakistan arasında oynanan yarı final maçı, kriket diplomasisinin etkinliğini bir kez daha test etmek için ideal bir fırsat sağlamıştır. Bu kez, Hindistan Başbakanı Manmohan Singh, Pakistan Başbakanı Yousef Raza Gilani'yi oyuna davet etmiştir. Birçok siyasetçileri bu hareket sasırmıştır. Bu davet, her iki ülke arasında yıllarca süren hareketsizlikten sonra bir başlangıç olarak kabul edilmiştir. Siyasi numara ya da gayri resmi olarak nitelendirilen bu toplantı, güven artırıcı bir hareketi (Munt, 2015:59). Bu kriket diplomasisi dönemi Hint hapishanesinden bir Pakistanlı mahkumun serbest bırakılması ve Pakistan'ın Hint yargı Komisyonu'nu için Pakistan topraklarında Mumbai'deki terör saldırılarını soruşturmasına izin vermesi gibi fırsatları sağlamıştır (Yardley, 2015).

Güney Afrika'da Başkan Nelson Mandela, apartheid tarafından ağır şekilde aşağılanmış siyah Afrikaner azınlığını yok etme, dışlama çabaları nedeniyle uzlaşma ve entegrasyon sürecini başlatmak için 1995 Rugby Dünya Kupası'nı düzenlemiştir. Rugby, ağırlıklı olarak bir Afrikaner sporuydu ve aynı zamanda siyah çoğunluk tarafından şiddetle reddediliyordu. Güney Afrikalı gazeteci Drew Forrest, rugby ile Afrikalı kültür arasındaki bağlantılar hakkında yazdığı makalede, oyun her zaman bir Afrika milliyetçi projesi olarak, düşmanlara karşı bir kolektif performans biçimi olduğunu belirtmektedir (Munt, 2015:60). 1994 yılında seçilmesinden sonra Mandela, ülkesinde potansiyel bir iç savaştan kaçınmak için bu olaylara "beyazları" dahil etmesi gerektiğini biliyordu ve bunun için eski önyargılardan uzaklaşmaya hazır olduğunu göstermek için gerekli hareketleri yapmıştır. Rugby bu hedefe ulaşmak için bir araç olmuştur (Munt, 2015:61). Yazar Lynette Steenveld ve Larry Strelitz'e göre, 1995 Rugby Dünya Kupası, Mandela'ya ulus kurma projesini sürdürme fırsatı vermiştir. Topluluk kültürü duygusunun eksikliği ve bir ulus inşa etmenin milliyetçi bir proje olduğu anlayışı nedeniyle, bu turnuva bir Güney Afrika topluluğunun kurulması için bir araç haline gelmiştir (akt. Munt, 2015:61). Bunun için haklın, rugby sadece beyaz afrikanerler için bir

spor olduğu ve futbolun sadece siyahlar için olduğu fikrinden vazgeçmesi gerekiyordu. Güney Afrika Rugby temsilcileri bu durumu anladılar ve yanıt olarak “Bir Takım, Bir Ülke” sloganıyla ortaya çıktılar (Munt, 2015:61). Mick Cleary, “Nelson Mandela, 1995 Rugby Dünya Kupası fırsatını yakaladı” başlıklı makalesinde Mandela, Rugby kullanımının potansiyel olarak çok daha büyük ulus inşaat projesinde önemli bir rol oynayabileceğini anladığını belirtmektedir. Bu yüzden, Güney Afrika Başkanı olarak seçildikten sonra, o zamanlar Springboks kaptanı François Pienaar ile toplantılar planlamaya özen göstermiştir. Bu ittifak sadece kaptan Pienaar ile değil, diğer önemli Springboks üyeleriyle olan bu ittifak Mandela’nın daha büyük planı için kritik öneme sahipti. 1995 Rugby Dünya Kupası’nda Milli Takım, eski afrikaner “Die Stem” milli marşı yerine, Güney Afrika’nın yeni milli marşı “Nkosi Sikelele Afrika’nın” sözlerini ezberlemiştir (Munt, 2015:61).

Mandela, bu turnuvaya katılarak bir risk aldığını biliyordu, ancak güçlü bir politikacı olarak, Rugby yarışmasına katılma seçimi, ortaya çıkan afrikaner azınlığı ile ilgili sorunların ortadan kaldıracağına, aynı zamanda yeni Güney Afrika’nın inşasında önemli bir rol oynayacağını biliyordu. On yıllardır ilk kez, beyazlar ve siyahlar Springbok’ları kutlamak ve birbirlerini rakip olarak değil, insanlar olarak görmek için bir araya geldiler. Daniel Idowu, 1995 Rugby Dünya Kupası’nın etkisini sadece “rugby takımının zaferi” olarak değil, aynı zamanda kapsayıcı bir atmosfer yaratmaya yardımcı olduğunu vurgulamaktadır. Sosyal değişiklikler spor tarafından değil, yarattığı elverişli ortam tarafından kolaylaştırılmaktadır. Nelson Mandela, Güney Afrika Rugby kaptanı François Pienaar ve herhangi bir kökenden çıkan Güney Afrikalılar, farklılıklardan daha fazla ortak noktaya sahip olduklarını belirtmek için bir fırsatı kullandılar. Ayrıca, oyun normalde birbirleriyle etkileşime girmeyen grupları bir araya getirmeye yardımcı olmuştur (Munt, 2015:62).

2.5 Spor Diplomasisinde Başarısızlıklar

“Spor ruhu” adlı makalesinde George Orwell, sporu “adil oyunla ilgisi yok” diye tanımlamaktadır. Nefret, kıskançlık, övünme, tüm kuralları göz ardı etme ve sadist zevkinden kaynaklandığını, başka bir deyişle, ateşsiz bir savaş olduğunu söylemektedir (akt. Munt, 2015:63).

El Salvador ve Honduras arasındaki savaşın nedenleri öncelikle iki ülke arasındaki huzursuz sınır anlaşmazlıkları ve Honduras’a yaklaşık 300.000 El Salvador vatandaşının yoksulluk ve dayanılmaz yaşam koşullarından kaçan kademeli akını olmuştur. Bununla birlikte, honduraslılar arasında, özellikle köy alanlarda Salvadorlulara nefret ortaya çıkmıştır. İki ülke arasındaki hoşnutsuzluk, sınırın bazı bölümlerinin hiçbir zaman net bir şekilde

tanımlanmadığı gerçeğiyle daha da kötüleşmiştir (Munt, 2015:63). Vincent Cable, “Futbol Savaşı ve Orta Amerika Ortak Pazarı” başlıklı makalesinde, Honduras ile El Salvador arasındaki düşmanlığı açıklayabilecek üç neden tanımlamaktadır. Birincisi, özellikle imalat ve hizmet sektörlerinde iş arayan insanlar arasında Honduras’taki kaçak işsizlik oranı; ikinci olarak, El Salvador’daki toprak eksikliği ve yüksek doğum oranları nedeniyle, çok sayıda insan yasadışı yollardan sınırı geçerek Honduras’ın izole sınır bölgelerinde boş arazilere yerleşmesi ve üçüncüsü, Honduras hükümetinin Salvadorluları dışlayan bir tarım reformu (Munt, 2015:64). Bu tarihsel rekabet 1970’te Meksika’da yapılan FIFA Dünya Kupası için üç eleme maçında, futbol sahasına kadar yayılmıştır. Oyunlar sırasında hem sahada hem de dışarıda şiddetle mücadele görülmüştür. Şiddet her iki taraftan da geliyordu, çünkü bu oyunlar sadece spor müsabakaları değil, “ulusal onur puanları” yaratmayı amaçlıyordu. El Salvador’un ilk maçtaki yenilgisinden dolayı genç bir Salvadorlu kadın canına kıydıktan sonra, Salvador medyası, durumdan yararlanarak Honduras futbol takımını ve Honduras’ı bir bütün olarak kınayan propaganda başlatmıştır. Gerginlikler artmaya başlamıştır, yerel Hondurasslı çetelerin, Salvadorlu yerleşimcileri mahallelerinden çıkarmak için terörize etmeye başlamıştır. Karşılık gösterdiği zaman evlerini yakıyorlardı. El Salvador medyası yine değişken durumdan yararlanarak, Honduras’ı “medenileştirmenin” tek yolu güç olduğunu belirterek, oldukça militan bir duruş sergiledi. Bu maçların yarattığı korkunç ortam için yaklaşık 17.000 mülteci El Salvador’a geri gönderilmiştir. Son maç güvenlik nedeniyle Mexico’da yapılmıştır ve El Salvador’un zaferinden sonra diplomatik ilişkiler tamamen kesilmiştir (Munt, 2015:65).

Yuri Weitzkin, Claire Lockerby ve Stephen McMullen’in “Futbol Savaşında” yazdığı gibi, savaş öncesi ve sırasında geliştirilen propaganda kampanyaları üç ilkeye dayanmaktadır:

Gazeteler ve hükümet, futbol taraftarı olmanın aslında bir mikro milliyetçilik eylemi olduğunu anlamaktadır. Uluslararası futbol, daha sonra bu mikro-milliyetçiliği Dünya Kupası elemelerinin aşamasında güçlendirmektedir. Son olarak futbol, ulusal davayı kolayca körükleyebilen yoksunluk ve hayal kırıklığı fikirlerine dayanmaktadır (Veytskin, 2013).

Propaganda kampanyaları 1969 Honduras tarım reformu yasasının, Salvadorluların büyük akınına tepki olarak gösterdiği gibi, iç politikada radikal değişikliklere yol açmıştır. Buna ek olarak, gazeteciler ve diğer kaynaklara göre El Salvador ordusu Salvadorlu göçmenleri zulümden kurtarmak için Honduras’ı işgal ettiğinde, ulusal liderler ve gazeteler tarafından yayılan propaganda bu savaşın ana katalizörüydü. Spor diplomasisinin başarılarını ve başarısızlıklarını değerlendirirken, bu alan sahip olduğu yukarı doğru eğrinin altını çizmek önemlidir. Bu, siyasi sorunları bütünsel olarak çözmeyebilir, ancak geleneksel olarak çatışma içinde olan veya önemli sosyal değişime neden olabilecek ülkelerin ilişkilerine büyük

saldırlara yol açabilir. Valeria Munt'un belirttiği gibi, böyle olaylar Çin, Hindistan, Güney Afrika ve diğer birçok ülkede olmuştur (Munt, 2015:66).

2.6 Spor Diplomasisi Aktörleri

Kamu diplomasisinin bir parçası olarak spor diplomasisinin aktörleri veya katılımcıları vardır. Kuşkusuz, spor diplomasisindeki ana aktörler devletlerdir, çünkü ortalama bir insanın ilk dikkat ettiği şey, sporcunun savunduğu bir bayraktır. Özellikle Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve Uluslararası Futbol Birliği gibi uluslararası kuruluşlar koşulsuz bir aktördür. Özellikle transnationalizm okulunun (Robert O. Coohin, Joseph Nye) destekçileri, uluslararası örgütlerin yakında küresel toplumun yaşamı üzerindeki etkisi açısından devletleri aşacağına inanmaktadır. Büyük spor alanında, bugün Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin veya belirli bir konuyla ilgili diğer büyük organizasyonu görüşleri daha önemli olduğu ve ülkelerin bakış açısından daha fazla sonuç taşıdığı bir durum gözlemlenmektedir. Spor hareketleri ve bireysel kulüpler de dünya siyasi süreçleri üzerinde belirli bir etkiye sahiptir. Onlar kamuoyunu etkileyebilirler ve bu devletin politikasını şekillendiren hükümete baskı yapar. Ayrıca, efsanevi sporcular ve antrenörler ciddi bir güçtür, güvenilirlikleri kamuoyunu ve bazı kararların alınmasını ciddi şekilde etkileyebilir (Шелягина, 2016:46).

Stuart Murray (2012), sporcuları ve spor etkinliklerini yabancı halk ve kuruluşlar arasında olumlu bir imaj oluşturmak, bilgilendirmek için kullandığı bir uygulama olarak tanımlamaktadır. Spor etkinlikleri, spor takımları ve sporcular, takip eden sadık hayranlarını harekete geçirme yeteneğine sahip bir küresel markalar haline geldi (Munt, 2015:17).

Kuşkusuz, sporun bir diplomasi aracı olarak siyasi hedeflere ulaşmanın ana cazibesi eğlencedir. Modern spor mega etkinlikleri, herhangi bir siyasi toplantı ve forumdan çok daha büyük bir izleyicinin dikkatini çekmektedir. Birçok kişinin FIFA Dünya Kupası maçları yerine, BM Güvenlik Konseyi toplantısını izlediğini hayal etmek neredyse imkansızdır (Шелягина, 2016:47).

Buna dayanarak, spor diplomasisi faaliyetlerini, klasik bir şekilde resmi ve gayri resmi olarak ikiye ayırmak mümkündür. Resmi yön, sporun gayri resmi siyasi toplantılar için bir platform olarak kullanılmasını, çıkarların tartışılmasını, belirli konularda anlaşmalar yapılmasını ve çoğu zaman ikili ilişkiler için geçerli olduğunu göstermektedir. Özellikle, Soçi'deki 2014 Olimpiyat Oyunları sırasında, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Çin, Türkiye, Hollanda, Tacikistan ve Japonya başkanları ile görüşmelerde bulunmuştur. Cumhurbaşkanı'nın böyle bir dizi toplantısından sonra, halk arasında Rusy'nın Doğu'ya yeniden yönelmesinden bahsetmeye başladığı belirtilebilir. Bu tür tartışmalara sahip olmak,

toplumun dikkatinin, devletler arasındaki böyle bir etkileşime yönelik olduğunu söyleme hakkını vermektedir (Шелягина, 2016:47).

Spor diplomasisinin resmi olmayan diğer tarafı - kamu diplomasisinin bazı hedeflerini, yani yabancı nüfus üzerindeki etkiyi içerir. Bu durumda spor, belirli bir devletin gücünü ve başarısını göstermede psikolojik bir faktör olarak hareket eder. Zaferler, dünya rekorları, basitçe başarılı performanslar insanların hafızasında biriktirilir ve devletin olumlu bir imajının oluşmasına katkıda bulunur. SSCB'nin "Soğuk Savaş" sırasında ülkede sporun gelişmesiyle bu kadar meşgul olması boşuna değildi. Ayrıca spor, topluma "buhar atması" için, başka bir deyişle, bir siyasi rakibi askeri hareket ile olmasa da, spor arenasında tüm dünyanın önünde onu yenme fırsatı sağlamaktadır (Шелягина, 2016:48). Bu tür olaylar, kültürel işbirliği kurmak, deneyim alışverişi yapmak, otoriteyi geliştirmek ve devletlerin imajını geliştirmek, sporda ırk ve ulusal ayrımcılığın azaltılması için mükemmel bir platform olabilir. Spor diplomasisinin uygulama biçimleri, spor yarışmaları ek olarak, uluslararası eğitim kampları, açık eğitim oturumları, spor konularına adanmış konferansları, forumları ve ayrıca uluslararası uzman değişimini kullanarak gerçekleştirilebilir. Bu tür etkinliklere genellikle büyük uluslararası kuruluşların temsilcileri katılmaktadır; BM ve onun kuruluşları, Uluslararası Olimpiyat Komitesi, çeşitli spor dallarındaki uluslararası federasyonlar ve farklı ülkelere önemli spor yetkilileri. Bu tür fenomenler, kültürel işbirliği oluşturmak, deneyim alışverişi yapmak, otoriteyi geliştirmek, devletlerin imajını iyileştirmek için mükemmel bir platform olabilir (Шелягина, 2016:48).

2.6.1 Spor Elçileri

Pek çok popüler sporcu, dünyanın dört bir yanındaki gençler için örnektir, bu noktada sporcular ülkelerinin kamu diplomasisi temsilcileri olarak hizmet etmektedir. (Sancak'tan akt. Özşarı vd., 2018). Belirli amaçlar için farklı veya benzer kültürlerden gençleri veya sporcuları ve spor personeli (antrenörler, hakimler, spor yöneticileri, vb.) bir araya getirebilmek ve görüşlerini dış dünyaya ifade etmelerine izin vermek çok önemlidir. Ülkenin sporcuları, antrenörleri, hakemleri ve spor yöneticileri spor diplomasisinin önemli elçilerdir (Gök'ten akt. Özşarı vd., 2018). Sporcular ülkeler arasında çeşitli ortak programlar aracılığıyla karşılıklı anlayışın geliştirilmesinde arabuluculuk yaparak diplomatik işlevleri yerine getirirler. Ünlü beyzbol oyuncusu Ken Griffey, Başkan George W. Bush döneminde kamu diplomasisinde çalışmak üzere atanan sporculardan biridir. Ayrıca, birçok sporcunun BM Çocuk Vakfı'nın (UNICEF) büyükelçileri olarak görevlerini yerine getirdiği ve aynı zamanda spor elçileri olarak kabul edildiği de görülmektedir (Özşarı vd., 2018).

Uluslararası sporcular ve takımlar tarafından elde edilen başarılar, son 20 yıldır uluslararası ilişkiler literatüründe “yumuşak güç” olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca spor, uluslararası arenada ülkelerin imajlarının ve algılarının oluşumunda önemli bir yer haline gelmiştir. Buna iyi bir örnek, 2002 yılında Japonya ve Güney Kore’de düzenlenen FIFA Dünya Kupasıdır. Yarışmada Türkiye üçüncü dereceyi aldıktan sonra, bu ülkelerin Türkiye’ye olan ilgisi önemli ölçüde artmıştır (Erhan, 2010).

Daha önce de bahsedildiği gibi, spor takımları, etkinlikler ve hatta bireysel sporcular ülkenin spor elçisi ve yüzü olabilir. Spor etkinliklerinin ve bireysel sporcuların resmi diplomatlar ve politikacılar üzerindeki avantajı, müzakerelerin hükümetle ilgili olarak değil, özgür ve spontan olarak görülmesidir. Bazı insanlar politikacılara güvenmezken, sporcular genellikle sevilir ve insanlar arasında kültürel empati yaratabilirler. Ülkenin dost ve olumlu bir yüzünü yaratıyorlar. Dünya standartlarında sporcuların performanslarını izlemek, hem siyasi liderlerin hem de sıradan bir insanın, favori etkinliklerinden biri olmuştur. Birçok eski sporcu, atletik kariyeri bittikten sonra siyasi kariyeri seçti ve kendi popülerliğini yeni ilişkiler kurmak için kullandılar. Örneğin, basketbol kariyerinden sonra, Bill Bradley ABD Senatörü oldu ve 1992’de Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki değişimlere izin veren “Özgürlük Destek Yasası” adlı bir tasarıya sponsor olmuştur (Trunkos ve Heere, 2017).

Pele, George Weah ve Manny Pacquiao gibi eski sporcular, kendi ülkelerinde iç ve dış siyaseti belirleyen politikacılar haline geldi. Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar da sporcuların uluslararası ilişkiler kurmadaki gücünü kabul ettiler ve birçok sporcuyu içeren yapılandırılmış elçi programları geliştirdiler: Muhammed Ali, Karl Lewis, Maria Sharapova, Marta, Didier Drogba v.d. (www.un.org). Spor elçilerinin ünlü sporcular olması gerekmez. Kamu diplomasisine mükemmel bir örnek olarak, ABD Dışişleri Bakanlığı’nın Eğitim ve Kültür İşleri Bürosu (BECA) olabilir (Trunkos ve Heere, 2017). Bu ofiste, uluslararası kültürel değişim misyonlarına Amerikan sporcuları gönderen ve kliniklere, sergi oyunlarına katılmak için ABD’ye yabancı sporcuları getiren “SportsUnited” adlı programı vardır. Dışişleri Bakanı Hillary Clinton;

Aslında spor değişimlerimiz en popüler olanlarımızdır. Dünyanın diğer ülkelerine seyahat ettiğimizde ve insanların ne tür değişimler aradığından bahsettiğimizde, çoğu zaman lider der ki: peki ya spor değişimleri? (Clinton, 2011).

Ek olarak, profesyonel sporcular dünya çapında hayran oldukları çok olduğu için kültürel farklılıkların üstesinden gelebilirler. Yao Ming (Çin), Vlade Divac (Yugoslavya / Sırbistan), George Wea (Liberya) ve Katie Freeman (Avustralya’nın Aborijin nüfusu) gibi sporcular, insanların çok az bildiği bir ulus ya da etnik grubu temsil ettiler, böylece bilgi ve anlayış sağladılar (Trunkos ve Heere, 2017).

2.6.2 Medya ve Teknoloji

İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte iletişimdeki zamansal ve mekansal boyut ortadan kalkmaktadır ve artık dünyada hızlı bir etkileşim dönemi başlamıştır. İletişim araçları, kamu diplomasisi açısından da çok stratejik bir işlevdir. Televizyon, radyo, gazete ve dergiler, ülkelerin kültürel ve sosyal değerlerinin uluslararası düzeyde tanıtılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Özsarı vd., 2018).

Kamuoyunun şekillenmesinde bireylerin ve grupların rolü çok önemlidir; medyanın teknolojik gelişmelerle düşünme sürecine katkıda bulunduğuna, sayılarını ve etkililiğini artırdığına şüphe yoktur (Özsarı vd., 2018). Örneğin kırk üç dilde yayın yapan BBC World, aynı anda 150 milyon insanı İngiliz kültürü ile tanıştırıyor (Özsarı vd., 2018).

Bugün internetin, özellikle sosyal medya, uluslararası toplumu değiştirmektedir. Teknolojinin gelişimi, diplomatik iletişim kanalı haline geldi ve diplomatik uygulamaları değiştirdi. Twitter, Facebook ve sosyal medya platformları gibi dijital teknolojiler, genellikle devletler tarafından yabancı kamuoyuyla iletişim kurmanın düşük maliyetli yollarını içermektedir (Adesina, 2017). Spor, dünyanın dört bir yanındaki büyük kitleleri etkileyebilir ve kamu yararı nedeniyle hem ticari hem de devlet kurumlarının ve uluslararası medyanın dikkatini çekmektedir (Özsarı vd., 2018).

Küresel kamuoyunda basketbol bu NBA'dır. NBA ise ABD'dir. Futbol, sporlar arasında özellikle Avrupa ülkeleri arasında özel bir yer tutmaktadır. İngiltere Premier Ligi, İspanya La Liga ve İtalya Serie A-Ligi dünya kamuoyu tarafından yakından izleniyor. Buna ek olarak, Real Madrid ve Barcelona gibi bazı başarılı takımların ismi ülkelerinin isimlerinin daha önde olduğu söylenebilir. Şampiyonlar Ligi maçları gibi düzenli olarak gerçekleşen organizasyonlar; UEFA Kupası, ülkeleri tanıtmak için büyük önem taşımaktadır (Özsarı vd., 2018). Modern sosyal medya platformları (Twitter ve Facebook), fiziksel bir katılım yokluğunda, spor deneyimini paylaşmaya yardım vermektedir (Simon Rofe, 2016). Spor hikayeleri, popüler filmlerde, televizyon dizilerinde ve dünya çapında milyonlarca insanı yakalayan çeşitli alanlarda ortaya çıkıyor. Spor, dünya eğlencesinin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir (Munt, 2015:32).

Uluslararası organizasyonlara ve maçlara gösterilen büyük ilgi, aslında sadece futbol değil, katılımcı ülkelerin itibarı ile de ilişkilendirilerek, uluslararası basının konuya daha fazla ilgi göstermesine neden olmaktadır. Uluslararası arenada milli birlik, milli kimlik ve millet inşasının “stratejik iletişim yönetimi” ile oluşturulacağına inanılmaktadır. Bununla birlikte, büyük paranın harcanabileceği reklam faaliyetleri, büyük spor organizasyonlarının medyadaki varlığı nedeniyle daha verimli bir şekilde gerçekleştirilmektedir (Özsarı vd., 2018).

Teknoloji ve diplomatik uygulamanın uzun bir geçmişi vardır. Matbaa, radyo, telgraf , ardından telefon, uçak ve şimdi de sözde “dijital devrim” diplomasi için aşamalı değişiklikler geçmiştir. Bu teknolojilerin diplomasi üzerinde amaçlanan etkiye sahip olup olmadıkları tartışılır, ancak spor üzerinde bir etkisi olmuştur. Matbaa ve telekomünikasyon alanındaki gelişmeler, medyanın gelişmesine ve daha sonra sporu kamuoyuna tanıtmaya izin verdi. Örneğin, Jet motoru, sporcular ve seyirciler için seyahat sürelerini önemli ölçüde azalttı (Simon Rofe , 2016).

Son yirmi beş yıl içinde, dijital teknolojiadaki gelişmeler, gezegenin neresinde olurlarsa olsunlar sporun erişimini ve eşzamanlı kullanımını önemli ölçüde genişletti. Teknolojinin yalnızca spor kapsamını değil, sporun kendisini de etkilediğini unutmamak önemlidir. Örneğin, tenis ve krikette “Hawk-Eye” (Şahingöz) izleme teknolojisi, bir spor etkinliğinin sonucu üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Aynı zamanda teknoloji, sporda iletişim kalitesini etkiledi. Bu nedenle, teknoloji ve spor, şirketlerin iş çıkarlarına dayanarak el ele gitmektedir. Örneğin, Avrupa ağı olan Sky Plc’in spor yayınlarını, özellikle de kıtanın en sevdiği futbol maçlarının gösterme haklarını alma çabalarıdır. Bu nedenle, Pigman’ın belirttiği gibi, yeni teknolojiler aracılığıyla sporun iletişimsel gücü, uluslararası sporu, modern bir ortamda küresel halkla ilişki kuran önemli bir iletişim kanalı haline getirdi (akt. Simon Rofe, 2016). Başka bir deyişle, bugün uluslararası spor, diplomatik temsil ve küresel toplumlar arasındaki bağlantı için benzersiz şekilde uygun bir küresel platformdur (Simon Rofe, 2016).

2.6.3 Uluslararası Spor Organizasyonları

Spor kurumları diplomasiinin popüler alana yayılmasının bir örneğidir. Spor kurumları, kamuoyunda büyük bir etkiye sahiptir, örneğin, Spor kurumları devletlerin elit çevrelerin dışında temsil etmekte zorlandıkları yollarla, uzaklaşmış halkları ve devletleri bir araya getirme yeteneğe sahiptir (Pamment, 2016). Jeffrey Pigman’a göre BM, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü ve Dünya Ticaret Örgütü hem aktörler hem de mekanlardır (akt. Pamment, 2016).

FIFA, UOK gibi kuruluşlar artık sadece sporla ilgilenen bir kuruluş değildir. Artık çocukların eğitimi ve yoksullukla mücadele alanlarda sosyal, kültürel, politik ve sportif bir boyut kazanmıştır. Aynı zamanda güçlü bir ekonomik fenomen haline gelmiştir (Murray, 2012).

2.6.3.1 Uluslararası Olimpiyat Komitesi (UOK)

6 nisan 1896'da Amerikalı James Connelly üçlü atlamada altın kazandığında, 1500 yıldan uzun bir süredir ilk Olimpiyat Şampiyonu olmuştur. Modern Olimpiyatların ilk kutlaması 1896'da Yunanistan'ın Atina kentinde gerçekleştir. Faaliyete 14 ülkenin temsilcileri ve 43 yarışmaya katılan 241 sporcu gelmiştir (Lord, 2014: 29). Bu etkinlik, modern Olimpiyatların babası olarak bilinen Fransız aristokrat Baron Pierre de Coubertin'in fikriydi. Coubertin, 23 Haziran 1894'te Paris'ti Uluslararası Olimpiyat komitesi'ni birkaç Avrupa ülkesinden gelen delegelerin bir toplantısında kurmuştur. O zamandan beri kuruluşun boyutu ve etkisi büyümeye devam etmektedir. Başlangıçta, Coubertin UOK başkanının bir sonraki Olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapacak bir ülkeden olması gerektiğini söylemiştir. Böylece, Yunanistan'dan Demetrius Wikelas, 1894'ten 1896'ya kadar UOK'un ilk başkanıydı. Ancak bu kural hızla değişti ve Couberten 1896'dan 1925'e kadar kendisi başkan olmuştur. Coubertin'den sonra yedi UOK başkanı daha vardı ve şu anda bu görev Almanya'dan Thomas Bach üstlenmektedir (Lord, 2014: 29).

Coubertin, sporu daha eğitimi ve çok yönlü bir vatandaş eğitmenin bir yolu olarak görmüştür. Dünyanın dört bir yanından diğer spor meraklıları ve eğitimciler, özellikle İngiltere'den Dr. William Penny Brooks ve Thomas Arnold, Coubertin'in uluslararası bir spor etkinliği oluşturma fikrini desteklemiştir. Coubertin'e göre, UOK'un oluşturulmasının nedenleri basitti: daha barışçıl bir dünya yaratma çabasıyla halkları dost spor müsabakaları için birleştirmektir. Uluslararası bir barış hareketi olarak spor fikri üzerine kapsamlı bir şekilde çalışmıştır ve spor yoluyla karakter oluşturma'nın önemi üzerine bir teori geliştirmiştir. Herkes spora katılabilirse, bunun sosyal bir elit değil, ahlaki bir elit yaratacağına inanıyordu (Lord, 2014: 7).

UOK'un yapısı zaman içinde değişmiştir, ancak UOK'un oluşturulduğu idealler hala tüzüğünde belirgindir. Olimpik Hareketin tüzüğü, örgütün üç ana bileşenini belirler: Uluslararası Olimpiyat Komitesi (UOK), Uluslararası Spor Federasyonları (UFS) ve Ulusal Olimpiyat Komitesi (UOK) (Lord, 2014: 8). Olimpiyat Kongresi 106 üyeden oluşur ve her üye 25 komisyondan bir veya daha fazlasına girer. Yıllar boyunca, UOK ve üyeleri büyük ölçüde dikkatli incelemeye tabi tutulmuştur. Eleştirmenler, böyle güçlü bir organizasyonun daha fazla kontrole sahip olması ve özellikle oylama ve finans alanında daha şeffaf olması gerektiğini savunuyorlar. Başkan ve ev sahibi şehir için verilen oy sayısı hala gizli tutulmaktadır, yalnızca kazanan ve kullanılan oy sayısı açıklanmaktadır. Bu örgütün ne kadar süredir var olduğu düşünüldüğünde, birçok skandal kamuoyundaki imajını zayıflattı. Modern Olimpiyat Oyunlarının ve Olimpik Hareketin kurucularının ortaya koyduğu değerler, daha

önce de belirtildiği gibi, uluslar arasında daha iyi ilişkiler geliştirmek ve daha barışçıl bir dünya sağlamak için ülkeleri karşılıklı bir spor anlayışı içinde birleştirmektir. Bu örgütün tarihi boyunca, bu ideal hedef olarak kaldı; ancak başka anlamlar da benimsenmiştir. Olympizm fikri, insan haklarına saygı duyan devletler ve bireyler için ortaktır ve aynı zamanda sporun temelini oluşturur (Lord, 2014: 11).

2.6.3.2 Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (FIFA)

Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği, uluslararası futbol müsabakalarının resmi kaydı için kurulmuştur. Olimpiyatların popülaritesi artıyor ve futbol en popüler etkinliklerden biridir. Böylece Avrupa'daki birkaç Futbol Federasyonu resmi olarak bir araya gelme ve tüm maçları yönetmek ve katılımcı ülkeler arasında tekdüzelik sağlamak için bir “şemsiye” örgütü kurma fırsatı buldu. Bu fikri 1904'te Hollandalı Karl Hirschman formüle edip, Hollanda Futbol Federasyonu'nun (FF) sekreterine önermiştir. Sonra da Hirschman, Fransa'daki Fransız Spor Kuruluşları Birliği'nden Robert Guerin'e başvurdu (Lord, 2014:12). Guerin bu fikirden çok memnundu ve bir şemsiye organizasyon yaratmaya hevesliydi. Guerin ulusların bir şemsiye organizasyon altında birleştirilmesine destek almak için İngiliz Futbol Federasyonu ile temasa geçmiştir fakat İngiliz FF, katılmayacağını belirterek olumsuz yanıt vermiştir. Bu nedenle 21 Mayıs 1904'te Fransa, Danimarka, Belçika, Hollanda, İspanya ve İsviçre'den spor dernekleri üyeleri Paris'te bir araya gelerek Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği'ni veya FIFA'yı resmi olarak kurdular ve ilk başkanı olarak Robert Guerin'e oy verdiler. FIFA, Avrupa'nın en iyi futbol federasyonlarını tek bir otorite altında bir araya getirerek “uluslararası maçların kurallarını oluşturmak ve birleştirmek” için kurulmuştur (Lord, 2014:12). FIFA'nın ilk toplantısında ilk tüzüğü belirlenmiştir. Ona göre, temsil edilen ve katılan ulusal federasyonların karşılıklı ve münhasır tanınması; kulüplerin ve oyuncuların farklı ulusal federasyonlar için aynı anda oynamalarının yasaklanması; dernek tarafından duyurulduktan sonra oyuncunun askıya alınmasının diğer kuruluşlar tarafından tanınması; ve Football Association Ltd Oyun Kurallarına göre maçların yürütülmesi gerekmektedir (Walt, 1998).

FIFA, 1910'da Güney Afrika'nın katılımıyla Avrupa dışına genişledi ve kısa bir süre sonra 1912'de Arjantin ve Şili de katıldı. 1912'de tek tip kurallar getirildikten sonra, İngiliz Futbol Federasyonu tarafından geliştirilen oyunun kuralları bugüne kadar kullanılmaktadır. İlk Dünya Kupası 1930'da Uruguay'da yapıldı, 13 ülke katılmıştır ve ev sahibi ülke ilk sırada yer almıştır. O zamandan beri katılım hızla büyüdü: 1934'te 16, 1982'de 24 ve 1998'de 32 ülke katılmıştır (Lord, 2014:12). Tüzüğüne göre FIFA aşağıdakilerden oluşur: Kongre

(yüksek yasama organı), İcra Komitesi (yürütme organı), genel sekreteryası (idari organ) ve ayrıca İcra Komitesine tavsiyelerde bulunan ve yardımcı olan birçok daimi ve geçici komiteler (Lord, 2014:13).

Esasen Kongre, şu anda 209 üyesi olan bir futbol parlamentodur. Şu anda altı konfederasyon var ve her bir konfederasyon yalnızca belirli sayıda takım için Dünya Şampiyonasına katılma hakkına sahiptir. Konfederasyonlar, her kıtadaki ulusal futbol federasyonlarının ana kuruluşlarıdır: Asya'daki Asya Futbol Konfederasyonu (AFC); Afrika'daki Afrika Futbol Konfederasyonu (CAF); Kuzey, Orta Amerika ve Karayipler Futbol Federasyonları Konfederasyonu (CONCACAF); Güney Amerika'daki Güney Amerika Futbol Maçları Konfederasyonu (CONMEBOL); Avrupa'da Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA); ve Okyanusya'daki Okyanusya Futbol Konfederasyonu (OFC) (Lord, 2014:15).

Futbolun popüleritesinin artmasıyla birlikte, FIFA'nın misyonunun kapsamı genişledi. Bu değerler, FIFA'nın üç sütünü ile birlikte çalışır: oyun geliştirme; dünyaya dokunmak; ve daha iyi bir gelecek inşa etmek. Bu üç sütun, örgüt tarafından formüle edilen misyonu ve değerleri şekillendirir ve bu tür popüler ve etkili bir sporun kapsamlı bir lider ve otorite organı olmakla ilgili sosyal sorumluluk üzerine odaklanır (Lord, 2014:15).

2.6.4 Uluslararası Olimpiyat Oyunları

Spor, kitleleri arkadan iten eşsiz unsurlardan biridir. Dünya şampiyonaları ve Olimpiyat Oyunları gibi büyük organizasyonlar aynı anda milyarlarca insana ulaşmaktadır ve dünyada milyarlarca insanın eşzamanlı katılımını sağlayabilecek güce sahiptir. Bu bakımdan sporun çok büyük (yumuşak) bir gücü vardır (Yıldırım'dan akt. Özşarı, 2018). Grix'e (2018) göre spor, kamu diplomasisinde iki şekilde kullanılmaktadır. Birincisi, Olimpiyat Oyunları veya Dünya Kupası gibi büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yapmaktır. Etkinliklere ev sahipliği yapmak, uluslararası prestijini artırmak, yumuşak güç kazanmak ve kendini dünyaya göstermenin bir yoludur. İkinci yol, özellikle herhangi bir spor ve mega etkinliğe ev sahipliği yapamayan ülkeler için, elit endüstrilerdeki spor başarılarını kullanarak imajı geliştirmektir. Bazen devletler ikisini birleştirebilir.

Kurtuluş (akt. Özşarı, 2018), spor diplomasisi alanında en önemli etkinliğinin Olimpiyat Oyunları olduğunu belirtmiştir. Olimpiyatları tüm dünya izliyor ve bu ev sahibi ülkeler için çok ciddi bir reklam aracıdır. Olimpiyat Oyunları ve başlıca spor oyunları uluslararası sporların bir parçası gibi görünse de, bu tür etkinliklere katılan ülkeler de diplomatik alanın ön saflarında yer almaktadır. Olimpiyatlardaki ana argüman, Olimpiyatlara

katılan ülkelerin kendilerini sportif bir anlamda temsil etmeleri ve Olimpiyatlar aracı ile tüm dünya için varlıklarını ve güçlerini hissetmelerini sağlamasıdır. Bu kuruluşlar her zaman dünya tarafından desteklenmekte ve takip edilmektedir (Doğu'dan akt. Özşarı, 2018). Olimpiyat Oyunları, kamu diplomasisi üzerindeki değeri ve etkisi açısından birçok ülkeyi kendine çekmektedir (Grix, 2018). Olimpiyatlar, dünyanın her yerinden farklı kültürlerle sahip sporcular arasında düzenlenmektedir ve sporculuk, kardeşlik, dayanışma, rekabet ruhu ile birlikte, önyargılarını kırmak, diplomasiyi değiştirmek ve birbirlerinin kültürüne dair bir fikir edinmek için bir tür uygulama haline gelmektedir.

Mega spor etkinliklerine ev sahipliği yapmanın nedenleri rejime, bölgeye ve zamana göre değişmektedir. Ancak olumsuz imaja sahip devletler, imajı değiştirmek için bu tür olayları kullanma eğilimindedir. Spor mega etkinlikleri, başta FIFA Dünya Kupası ve Olimpiyat Oyunları olmak üzere, bir iletişim uygulamalarıdır. Bir devlet, sosyal normları ve düzeyleir sergilemek için büyük bir spor etkinliğine başarıyla ev sahipliği yaparak, uluslararası politikada prestijini ve çekiciliğini artırabilir (Grix ve Lee , 2013).

1 milyar insan ya da dünya nüfusunun %15'i 2008 Pekin Olimpiyatları'nın açılış törenine izlemiştir. (Jackson ve Haigh, 2008). Mega spor etkinliklerini yapmak, ev sahibi ülkenin iyi bir "uluslararası vatandaş" olduğunu bir kanıttır. Eğer diplomatik konum, imaj ve mesaj iyice verilirse ve olumlu sportif değerlerle uyumlu olursa, yabancı halkın algısı önemli ölçüde değişebilir. Bunun en iyi örneği, Çin'in yükselen bir modern ekonomik güç olarak imajını inşa etmek ve güçlendirmek için 2008'deki Olimpiyatlarda düzenlenen Pekin partisidir (Murray ve Pigman, 2014).

Spor, dünyadaki konumlarına bakılmaksızın yüz milyonlarca izleyiciye aynı zamanda bilgi ve fikir yayabilen küresel bir ortama dönüşmüştür. Almanya ile Arjantin arasındaki 2014 FIFA Dünya Kupası finalinin bir milyardan fazla kişi tarafından izlendiği söylenmektedir. Aylık etkinlik için 3 milyardan fazla Facebook etkileşimi ve 672 milyon Twitter mesajı gerçekleştirilmiştir (Munt, 2015:31). Bu stratosferik rakamlar Dünya Kupası ile sınırlı değildir, dünya çapında aynı ilgiyi uyandıran başka spor etkinlikleri de vardır. Londra 2012 Yaz Olimpiyatları'nın açılış törenini yaklaşık 900 milyon seyirci izlemiştir (Munt, 2015:31). Avustralya'daki Kriket Dünya Kupası sırasında Hindistan-Pakistan grup aşaması maçını bir milyar insan izlemiştir ve bu onu kriket spor tarihinin en çok izlenen oyunu haline getirmiştir (Sarkar, 2015). Real Madrid FC ve FC Barcelona arasındaki tarihi maç olan son El Clasico, dünya çapında 400 milyondan fazla insan tarafından izlenmiştir (Munt, 2015:32).

Spor mega etkinlikleri, dört temel unsuru içeren olaylar olarak tanımlanmaktadır: çok sayıda ziyaretçiyi çekmek, çok fazla medya ve yayın ilgisini çekmek, çok yüksek maliyetler

ve ev sahibi topluluk üzerinde büyük bir etki ve nüfus (Müller 2015). Bu etkilere ek olarak, uzun vadeli olumlu “mirasa” (legacies) sahip olmak, tüm spor mega etkinliklerinin hedefidir. Bazı açılardan, “miras” literatürde iyi belgelenmiştir. Örneğin, uzun vadeli olumlu bir ekonomik miras - otonom para akışı, kalıcı işlerde artış ve turist sayısındaki artışla ilişkilidir (Rocha, 2017). Uzun vadeli olumlu sosyal miras, spor katılımının artması ve kitlesel spor programlarına yapılan yatırımların artmasıyla bağlantılıdır. Olumlu bir çevresel ve altyapısal miras, sadece spor sahalarını değil aynı zamanda havalimanlarını, parkları, yolları ve toplu taşımayı da içeren yeni veya yenilenmiş tesislerin sürdürülebilirliği ve kullanışlılığıyla ilişkilidir (Rocha, 2017).

Ancak bir spor mega etkinliğine ev sahipliği yapmak, ev sahibi için olumlu diplomatik mesajların garantisi değildir. Murray’ın (2012) belirttiği gibi, spor etkinlikleri olumlu sinyaller gönderebilse de, bu tür olaylar ile terörizm, savaş ve şiddet gibi anti-diplomatik mesajların yayılması arasında temel bir bağlantı vardır. Spor mega etkinlikleri genişledi ve çok ticari hale geldi, bu da dünyanın dört bir yanındaki insanlara bu tür olayların evrensel değerleri hakkında olumsuz bir sinyal gönderebilir (Chappelet 2014). Bu nedenle, spor diplomasisindeki bu olumlu ve olumsuz belirsizlik nedeniyle (Murray, 2012), organizatörler ve hükümetler hangi diplomatik mirası elde etmeyi beklediklerini ve bu mirası nasıl kullanacaklarını açıkça tanımlamalıdır.

Chalip (2002), 2000 Sidney Olimpiyatları’nın organizatörlerinin yalnızca ev sahibi şehri değil, tüm Avustralya’yı etkileyen dört kullanım stratejisini benimsediğini bildirmektedir. Birincisi, ülkenin uluslararası konumunu değiştirmek için medyaya yatırım yaptılar, imajını bir Crocodile Dundee ülkesinden teknolojik olarak gelişmiş bir ülkeye çevirdiler. İkinci olarak, kongre katılımcılarının ev sahibi şehirlerde normal turistlerden çok daha fazla para harcadıkları argümanına dayanarak, kongre turizmini teşvik ettiler. Üçüncüsü, Avustralya seyahat acenteleri, oyunlar sırasında dışarıda sorunları aza indirmek için çalıştı. Dördüncüsü, organizatörler turistleri sadece Sidney’e değil, oyunlardan önce ve sonra Avustralya’nın diğer bölgelerine çekmek için bir “geçit stratejisi” geliştirdiler. Bu stratejilerin çoğu turizm mirasını kullanmaya yönelik olsa da, uluslararası medyanın kullanımı ve yabancı turistlerin sayısının artması, ülkenin diğer ülkelerle ilişkilerde diplomatik statüsünü geliştirmesine yardımcı olmuştur (Rocha, 2017).

Nye’ya (2008) göre, bir ülkenin yumuşak gücü üç kaynağa dayanır: kültürü, politik değerleri ve dış politikası. Spor mega etkinlikleri, üç kaynağın uluslararası tanıtım potansiyeli olduğunu göstermiştir. Grix ve Lee (2013), spor mega etkinliklerinin yumuşak gücü artırmak

için diğer stratejilere göre avantajlı olduğunu öne sürmüşlerdir, çünkü ülkeler etkinliklere ev sahipliği yaptığında, kültürel değerleri sporun değerleriyle bağlantılı olarak sunulur.

Spor etkinliklerine ev sahipliği yapmak isteyen ülkeler potansiyel bir teklif hazırlamak için milyonlarca dolar harcamaktadır (Lord, 2014: 1). Chalip ve Costa (akt. Rocha, 2016), spor mega etkinlikleri ev sahipliği yapan ülkelere yüksek düzeyde medya kapsamı getirdiğini açıklamaktadır. Eğer organizatörler gerekli düzeyde hazırlanmazsa yolsuzluk, kamu parasının kötüye kullanılması ve insan hakları ihlalleri gibi kritik konular ortaya çıkabilir. Böyle bir etkinliğin yürütülmesi önemli bir mali maliyet gerektirir- ancak hükümet ve iş liderleri, artan turizm ve yatırım yoluyla potansiyel karların geleceğini göstermeyi çalışmaktadır. Fakat birçok analiz, yatırımın genellikle harcanan paraya değmediğini ve bu tür olayların bir sonucu olarak, şehirlerin ve ülkelerin genellikle yeni inşa edilen spor tesislerinin bakımı için borç ve büyük harcamalarla yüklendiğini göstermektedir (Polson ve Whiteside, 2016).

2.7 Mega Spor Etkinlikleri ve Pazarlama

Bilim adamları olimpizmin altında yatan değerlerin yani barışa vurgu ve sporda yer alan eğitimsel ve ahlaki değerinin, oyunların ticarileştirilmesiyle nasıl bağdaştırılabileceğini ele almaktadır (McFee'den akt.Grix, 2013). Devletlerin Olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için teklif verme gerekçesi, Dünya Kupası'na (en popüler küresel spor gösterisi olarak) ev sahipliği yapmakla çok benzemektedir. Olimpiyat Oyunları ve diğer küresel spor mega etkinliği hakkında dikkat edilmesi gereken nokta, bu tür olayların giderek "yeni ülkelerde" toplanmasıdır (Blatter'den akt. Grix, 2013). Bu gelişmiş demokratik devletlerden "gelişmekte olan" demokratik ve demokratik olmayan devletlere açık bir geçiş olduğunu göstermektedir (Grix, 2013).

Pekin yaz Olimpiyatları (2008) ve Katar Dünya Kupası (2022) arasında, "gelişmekte olan" ülkelerde yaklaşık sekiz büyük spor etkinliği düzenlenecektir. Onun içinde 2014'te Kış Olimpiyatları Rusya'da (Soçi, 2014) ve Yaz Olimpiyatları Brezilya (2016) ve Pyeongchang'daki 2018 Kış Olimpiyatları (Güney Kore) gerçekleşmiştir. Böyle bir trendin oluşturması ve uluslararası yönetim organlarının (UOK, FIFA) böyle eyleme geçme nedenleri nispeten açıktır, çünkü pazarlarını genişletmek ve markalarını daha da yaymak istiyorlar (Grix, 2013).

Mega olayların küresel doğası, bu tür etkinlikleri hem reklamcılar hem de halkla ilişkiler uzmanları için bir hedef haline getirmiştir. Küresel dikkat çekme fırsatı, Johnson & Johnson, Budweiser, Castrol, Continental Airlines ve McDonald's gibi markaları, 2014 FIFA Dünya Kupası'nın küresel sponsorları haline getirmiştir. Bu tür ortaklıklar, FIFA veya

Uluslararası Olimpiyat Komitesi gibi mega etkinlik organizatörlerine milyonlarca dolar getirmektedir. Uluslararası alanda sponsorlar çekebilmek, mega etkinliklerin pazarlama potansiyelinin sadece bir yönüdür. Kearns ve Philo, küresel sermayenin yeni boyutları, mega etkinliklerin “bölgesel pazarlama” haline getirdiğini belirtmektedir. Mega etkinliklerin eleştirmenleri oyunları “vitrin” olarak görmektedir. Elit ve hegemonik güç için bir gösteri ya da uzak bir kitle ile ilişkiler girişimi olduğunu savunmaktadır (akt. Carroll, 2012:14).

Helen Lensky UOK’un “Olimpik Aile” veya “Olimpizm” terimlerini kullanmak yerine “Olimpiyat Endüstrisi” terimini kullanarak, UOK’u “dünya sporunda ahlaki otorite” ve “en yüksek otorite” unvanına sahip olduğu için eleştirmektedir (akt. Grix, 2013). UOK’un diplomatik statüye sahip olmamasına rağmen, devletlere (örneğin Almanya) etkili bir şekilde siyasi tanınma sağladığına dair örneklerle işaret ediyor Olimpiyat endüstrisi genel olarak “oyunların neoliberalizasyonunda” görülmektedir (Grix, 2013).

John Sugden ve Alan Tomlinson, Olimpiyatların amatör ve popüler bir spor festivalinden devlete ait, ticari, uluslararası bir mega etkinliklerin kontrolüne geçtiğini belirttiler (akt. Grix, 2013). Olimpiyatların ticarileştirilmesi konusundaki argümanların çoğu, etkinliğin bir sonucu olan “mirasa” atıfta bulunmaktadır. Bununla birlikte, olimpiyat oyunları fiziksel aktivite yapmak ve artan obezite oranlarını azaltmak için “genç nesillere ilham verme” çağrısını verirken aynı anda obezite kriziyle ilişkili olan ve önemli bir rol oynayan çok uluslu şirketlerden para almaktadır (Coca Cola, McDonald’s). Özellikle rekorları kıran Olimpiyat Parkı’nda Avustralya’ya ait Westfield alışveriş merkezi, Avrupa’nın en büyüğüdür ve bu merkezde dünyanın en büyük McDonald’s mağazası bulunmaktadır. UOK şartlarının bir parçası olarak, Olimpiyat Parkı, mallarını satan “ana sponsorlar” için vergi cenneti olmuştur (Grix, 2013).

Horn’a göre, ev sahiplerinin UOK’un giderek artan uzun talep listesine uyması, olimpiyatların “şişman kedi” projeleri ve medya için bir “tiyatro” haline gelmesine neden olmaktadır. Bu projeler çoğunlukla oyunlara sponsorluk yapan şirketlere, kamu sübvansiyonları alan emlak geliştiricilerine ve televizyon şirketlerinden ve küresel sponsorlardan milyonlarca dolar alan UOK’a fayda sağlamaktadır (akt. Grix, 2013).

Lord’a göre, mega spor etkinliklerinin ticarileştirilmesi yeni bir çağ başlatmaktadır. Artık ülkenin “pazarlama gücünü” olimpiyatların ve futbol dünya şampiyonalarının gerçek anlamını gölgede bırakmaktadır. Ülkeler, küresel olarak ne kadar baskın olduklarını göstermek için sıraya girmektedir. Yeni literatür, artık UOK ve FIFA’nın politika belirleyici kurumlara dönüştüğünü öne sürmektedir (2014:24).

2.8 Mega Spor Etkinlikler İle Ülke Markalaşması

“Ulusal marka” pazarlaması, ekonomik olarak entegre olan bir dünyada giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu yöntem uluslararası arenada çekiciliğin gücü, hükümetler ve politikacılar tarafından meşruiyet kazanmak veya sürdürmek için vatandaşlar arasında kendi “markalarını” güçlendirmek için de kullanılmaktadır. Büyük spor etkinlikleri ve turnuvalar, “satılması” ve “yönetilmesi” gereken “olaylar” olarak kabul edilir ve “ayırt edici özellik”, “Mega” gibi terimler, boyutun gerçekten önemli olduğunu gösteriyor. Büyük ve muhteşem etkinliklerin cazibesi, medyanın dikkatini ev sahibi şehir ve ülkelere çekmek için uygun bir yol olarak kabul edilir ve turizm, yeni yatırımlar yoluyla sermaye girişine yol açması beklenir (Nauright, 2013).

Spor mega etkinlikleri, büyük bir küresel izleyici kitlesini çeker. Ev sahibi ülkeyi, kültürlerini ve imajını sergilemek için ideal bir platform sunar. Ek olarak, özellikle etkinliğin arkasındaki organizasyon sorunsuz çalışması, uluslararası güvenilirliği artırmak için çok iyi bir fırsat sağlamaktadır (Penfold, 2018).

Mega etkinliklerin dünyanın “dikkatini” çekebilme özelliği, birçok ülkeyi ve şehri kendi imajını tanıtmak veya değiştirmek için bir fırsat sağladı. Japonya ve Almanya gibi bazı ülkeler, II. Dünya Savaşı’ndaki imajlarından sonra Olimpiyatları bir “kurtuluş” aracı olarak kullandılar. Mega etkinlikler, ülkelerin küresel bir izleyicinin gözünde yeni kimlikler oluşturmaya izin veren “imaj yaratma katalizörleri” olarak sıklıkla kullanılmıştır (Carroll, 2012:15).

Olimpiyatları bir ülkenin yurtdışındaki imajını iyileştirmek veya ülkeler arasındaki ilişkileri iyileştirmek için kullanmak, eski Yunanistan’daki Olimpiyatlardan bu yana gelmiştir. (Pigman’dan akt. Trunkos ve Heere, 2017). Spor, ev sahibi ülke hakkında bir fikir verir ve başkalarını onunla tanıştırır. Sadece devlet başkanları değil, birçok insan büyük spor etkinliklerinin tadını çıkarmak ister ve onlara ev sahipliği yapmaktan gurur duyar. Bu tür yarışmalar aynı zamanda altyapı, turistik yerler ve kültür gibi ev sahibi şehirler hakkında bilgi sağlamaktadır. Milyarlarca insan ev sahibi ülkenin iç politikasını ve siyasi ideolojisini görebiliyor. Olimpiyat Oyunları gibi mega etkinlikler sadece resmi TV kanallarında değil, aynı zamanda YouTube ve diğer sosyal ağlar aracılığıyla tüm dünyada izlenmektedir. İnsanlara ülkenin güzel manzarası ve kaynakları hakkında bilgi vermek, ev sahibi ülkelere turizmi, yabancı yatırımı ve uluslararası öğrencileri teşvik ederek birçok yönden fayda sağlamaktadır (Trunkos ve Heere, 2017).

Yurtdışında imajlarını geliştirmeye çalışan ülkeler için, başarılı bir şekilde yürütülen bir spor etkinliğinin organizasyonu, yalnızca devletin sağlam kurumsal ve örgütsel temellerini

değil, aynı zamanda ziyaretçilerin ve izleyicilerin kültürel ve coğrafi güzellikleri görmelerini sağlamak için mükemmel bir fırsattır. Dünyanın en eski spor etkinliklerinden biri, ülkeyi her yıl tüm dünyaya sergileyen yıllık bir spor bisiklet yarışı olan Tour de France'dır. Bu spor havadan daha iyi görüldüğü için genelde helikopterler kullanılmaktadır. Helikopterlerden çekim sadece bisikletçileri değil, aynı zamanda Fransız manzaraları, tarihi şehirler ve kalelerin gösterilmesini sağlamaktadır. Bu etkinlik dünya çapında Fransa'nın imajını oluşturma sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Benzer şekilde, Olimpiyatlar ve FIFA Dünya Kupası gibi mega spor etkinlikleri, gelişmekte olan bir ülkenin "ilerlemesini" göstermek için sıklıkla kullanılmaktadır. Ayrıca Batılı izleyicilerin, bu ülke hakkındaki eski stereotip görüşlerini değiştirmek için yardım etmektedir. Tokyo'daki 1964 Yaz Olimpiyatları bu geleneğin ilk örneği olabilir (Trunkos ve Heere, 2017).

Spor, yeni bir ulusa meşruiyet kazandırmak için kullanılabilir. Yukarıda belirtildiği gibi, uluslararası spor etkinlikleri, spor severler ve siyasi liderler de dahil olmak üzere milyonlarca insanın ilgisini çekmektedir. Bu küresel alan yukarıda sıralanan sonuçlara ulaşmak için kullanılabilir, ancak aynı zamanda ülkenin siyasi bağımsızlığı için sembolik mücadele için bir platform olarak da kullanılabilir. Örneğin, uluslararası spor federasyonları genellikle bağımsız ulus devletler olmayı amaçlayan ve belirli bir bayrak (ulusu temsil etmese de) altında rekabet etmek isteyen bölgeler için bir fırsat sağlamaktadır (Trunkos ve Heere, 2017).

Aslında, iş dünyası ve siyasi liderler, mega spor etkinliklerini yerel ve bölgesel ekonomik kalkınma için önemli bir kanal ve kenti yeniden inşa etme yolu olarak görmektedir (Nauright, 2013).

3. BÖLÜM

ORTA ASYA'DA TÜRKİYE KAMU DİPLOMASİSİ

Tezin bu bölümünde, Türkiye'nin kamu diplomasisi alanındaki temel yönelimlerine, Orta Asya devletleri ile olan ilişkisine, bölgedeki her ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarına analizi yapılmıştır. Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun kuruluşu, amacı, faaliyetleri ve Orta Asya bölgesinde yürüttüğü faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Türkiye'nin Orta Asya ülkelerindeki spor diplomasisini araştırmayı hedefleyen bu tez çalışması, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Durum çalışması, zamana bağlı olarak sahi bir durumun ayrıntılı ve derinlemesine veri toplanması yoluyla açıklandığı (Creswell, 2014) bir araştırma desendir. Bu araştırma deseni, araştırma kapsamına alınan durum veya durumların kapsamlı ve bütüncül bir şekilde irdelenmesine ve çözümlenmesine olanak sağlamakta (Stake, 2003) olup durumun kendi bağlamında anlamlı bir şekilde açıklanmasını (Yin, 2013) mümkün kılmaktadır.

3.2 Araştırmanın Amacı

Tezin amacı, kamu diplomasisinin bir türü olarak, Türkiye'nin spor diplomasisinin Orta Asya ülkelerinde uygulanmasına yönelik mevcut durumu ve geleceği analiz etmektir. Ayrıca, Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun bu ülkelerdeki faaliyetlerini inceleyerek, bölgeye yönelik uygulanan kamu diplomasisinin bölge devletleri üzerindeki etkilerini tespit etmeye çalışmaktır.

Araştırmanın konusu, dış politika hedeflerine spor yoluyla (etnik tarzda) ulaşma süreci olarak Türkiye'nin Orta Asya'da özel bir diplomatik faaliyet türü olan spor diplomasisidir.

Bu çalışmanın bilimsel yeniliği, spor diplomasisinin yalnızca yüksek kaliteli yarışmalar veya uluslararası toplantılar, değişim programlarının organizasyonu ve sporcuların başarılı performansı yoluyla hedef ülkelerin nüfusunu etkilemek için bir aracı olarak değil, aynı zamanda, spor yarışmaları ve etkinlikleri aracılığıyla devlet seçkinlerin iletişimi olarak görülmesidir.

3.3 Araştırmanın Önemi

Spor diplomasisi alanında alanyazında çeşitli araştırmalara rastlanmasına rağmen, özellikle Türkiye'nin Orta Asya ülkelerinde yürüttüğü spor diplomasisi ile ilgili yeterli

düzeyde kapsamlı bir çalışmanın yer almamaktadır. Bu açıdan, alanyazında bu konuda yapılacak araştırmalara temel oluşturması bakımından önem arz eden bu tez araştırması, aynı zamanda bu alanda çalışmalar yürütecek profesyonellere de yol gösterecek bir kaynak olması bağlamında değer kazanmaktadır.

3.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Özel bir diplomatik faaliyet niteliğindeki spor diplomasisini incelemeyi amaçlayan bu tezin temel sınırlılığı, spor diplomasisini yürüten ülke olarak Türkiye'nin ele alınmasıdır. Ayrıca, Türkiye'nin gerçekleştirdiği spor diplomasisini Orta Asya ülkeleri çerçevesinde değerlendirerek de bu araştırma ikincil olarak Orta Asya ülkelerinde yürütülen spor diplomasisi ile sınırlandırılmaktadır. Bu bağlamda Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun faaliyetleri incelenmiştir.

3.5 Araştırmada Veri Toplama Aracı

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan vaka analizi yöntemi ile yürütülen bu tez araştırmasında, analiz edilecek duruma ilişkin veri toplamak için doküman taraması kullanılmıştır. Doküman incelemesi, yazılı belgelerin içeriğini sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir metottür.

Türkiye'nin Orta Asya ülkelerindeki spor diplomasisini irdelemek amacıyla durum analizine başvurulmuş bu tezde, veri toplamak amacıyla seçilen doküman taraması, araştırılması hedeflenen durum veya durumlara dair bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini kapsamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Konu ile ilgili derinlemesine ve detaylı geçmiş çalışmalar incelenerek veriler elde edilmiştir. Çalışmayla ilgili geçmiş dönemlerde yapılmış olan ve araştırmaya yakın çalışmalar tespit edilerek tezde alıntı kaynak olarak kullanılmak üzere bilgiler alınmıştır. Veri toplarken kitap, makaleler, , dergi ve internet temelli dokümanlardan yararlanılmıştır. Ayrıca Dünya Etnospor Konfederasyonu'nu hakkında yayınlanan gazete haberlerdeki faaliyetleri araştırılarak internet temelli dokümanlar da kullanılmıştır.

3.6 Türkiye'nin Kamu Diplomasisi: Temel Yönelimleri

Türkiye, 15. ve 16. yüzyıllardaki Güneydoğu Avrupa, Kafkasya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın çoğunu kaplayan Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısıdır. Bu imparatorluk miras,

son yıllarda Türkiye'nin modern büyük bir devlet olarak algılanmasını teşvik etmektedir. Kurtuluş Savaşından sonra (1920-1923) Avrupa kıtasının tüm Anadolu'yu ve Trakya'nın bir bölümünü kapsayan modern Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu nedenle, Türkiye'deki ulusal bir tehdit algısı, genellikle ülkenin benzersiz jeostratejik konumuna ve büyük güçlerin çıkarlarına karşı savunmasızlığına odaklanmaktadır. Daha geniş anlamda, ulusal güvenlik uzun zamandır hükümet işlerinin merkezinde yer aldı ve Türk dış politikasının temel endişesi olmaya devam etti (Haugom, 2019).

ABD Ulusal Harp Koleji'nde Türkiye konusunda profesör ve uzman olan Ömer Taşpınar, Türk dış politikasındaki paradigmatik değişimlere bir genel bakış sunarak, Türkiye'nin üç stratejik vizyonunu ve uluslararası düzendeki yerini belirlemektedir; kemalizm, neoosmanizm ve Türk gaullizmi (Taşpınar, 2011:1). Bu stratejik vizyonlar Türkiye Cumhuriyeti tarihinin farklı dönemlerinin dış politikası ile ilgilidir.

Türkiye'nin II.Dünya Savaşı'ndan bu yana dış politikası, temelde önemli politika değişikliklerini haritalamak için yararlı bir analitik araçtır. İlk vizyon, Türkiye'nin eski Cumhuriyetçi seçkinlerinin dış politika ve Güvenlik Politikası hakkındaki görüşleri kemalizm ismi ile örtüşmektedir (Haugom, 2019). Bu vizyon, 1923'ten Soğuk Savaş'ın sonuna kadar geçen uzun tarihsel dönem boyunca Türkiye'nin dış politikasını karakterize etmektedir. Ancak kemalizm farklı zamanlarda farklı dış politika stratejilerine yol açmıştır. Türkiye İkinci Dünya Savaşı'ndan önce bağımsız ve tecritçi bir dış politika yürüttü, savaş yıllarında ise nötr kalmıştır ve daha sonra 1952'den beri NATO üyeliği yoluyla transatlantik topluluğun bir parçası olmaktadır. Soğuk Savaş sırasında Ankara'nın Batı odaklı dış politikası, ideolojilerinde kemalist olmayan hükümetler tarafından sıklıkla şekillendirilmiş ve uygulanmıştır. 1950'li yıllarda Türkiye'nin NATO üyeliğini denetleyen ve Türk askerlerini Kore Savaşı'na dahil eden muhafazakar Menderes hükümetleri, bunun en önemli örneğidir (Zurcher, 2004: 234-235).

Soğuk savaş yıllarında Ankara'nın dış politikasının vizyonu, Türkiye'nin Sovyet genişlemeciliğine ve bölgesel istikrarsızlığa karşı savunmasızlığı algısına dayanıyordu ve öncelikle cumhuriyetin ulusal bağımsızlığını ve laik karakterini korumaya odaklandı. Dış ilişkiler çoğunlukla savunma pozisyonu ve mütevazı eylemler ile karakterize edilmiştir. Türkiye, dış politikasını büyük ölçüde ABD ve Batı Avrupa ülkeleriyle koordine etmiştir ve siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler, ekonomik kalkınma, modernleşme Batı ile olmuştur. Öte yandan Doğu komşularıyla ilişkiler çok azdı. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Türkiye'nin jeopolitik konumunu önemli ölçüde değiştirdi. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve Varşova Paketi'nin ortadan kalkması, Türkiye'nin stratejik konumunun, sadece bir NATO üye olarak

değil aynı zamanda bağımsızlığını yeni kazanan birçok devlet arasında bir kavşak olmasını sağlamıştır. Bu değişimler Türkiye’de devletten piyasa ekonomisine geçişle aynı zamana denk gelmiştir. Bu zamanlar, ihracat fırsatlarına aç yeni bir işletme girişimcisi sınıfının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Haugom, 2019).

Birkaç on yıl içinde Türkiye, dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden birine sahip bir ticaret devleti haline geldi ve bu gelişme, Türk dış politika düşüncesinin temellerini büyük ölçüde “güvenlikten” ekonomiye değiştirdi (Haugom, 2019). Türkiye’nin Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu arasındaki jeostratejik konumu, ulusal güvenlik ve ekonomisine yönelik bir tehdit yerine, artık ülke için diplomasi, ticaret ve kültürel değişim açısından fırsat olarak görülüyordu. Türkiye’nin kendi bölgesinde ve komşu bölgelerde ekonomik ve politik bir merkez olma potansiyeli, ilk olarak 1980’lerin sonlarında ve 1990’ların başlarında Turgut Özal liderliğindeki dönemde ortaya çıkmıştır ve daha sonra Avrupa’da görünür hale gelmiştir (Haugom, 2019).

Soğuk Savaş sonrası Türk dış politikasının revizyonunun kilit oyuncularından biri, Türkiye Cumhuriyeti’nin eski başbakanı ve şimdiki cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi’dir (AKP). AKP 19 yıldan fazla bir süredir, 2002’den bu yana Türkiye’deki yapılan tüm seçimlerde oy alan, muhafazakar-liberal bir yaklaşıma ve müslüman kimliğin siyasete ılımlı bir şekilde uygulanmasına dayanan, Türkiye’nin iç ve dış politikasını kökten değiştirdiği baskın parti olmuştur. Kasım 2002’de AKP, hakim olan iç ve dış politikayı önemli ölçüde yeniden yazan önemli bir seçim zaferi kazanmıştır. Siyasi İslam’a dayanan AKP ve liderleri Recep Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül ve Ahmet Davutoğlu, yeni pazar reformları gerçekleştirerek ve demokratik kurumların ve potansiyel AB üyeliğinin rolünü vurgulayarak, Türk toplumunun büyük ölçekli dönüşümünü başlatmıştır. AKP yeni bir dış politika kimliği kavramını “neoosmanizmi” benimsemiştir. Bu kavram, Osmanlı İmparatorluğu’nun tarihi, kültürel ve dini mirasının önemini vurgulayan eski cumhurbaşkan Turgut Özal’ın stratejisine dayanmaktadır (Салманов, 2019).

Hakan Yavuz’a (2016) göre, neoosmanizmi yeni bir ulusal kimlik inşa etmekten ve eski Osmanlı toprakları ile tarihi, kültürel ve dini bağları kullanarak bunu dış politikaya çevirmekten ibarettir. Bu kavram, Türkiye’nin bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu’na ait olan Soğuk Savaş sonrası ülkelerle hem milliyet hem de dış politika açısından yeniden birleşmesini iyi yansıtmaktadır. Ancak bu kavramda, Türkiye’nin dış bağlarının eski Osmanlı topraklarının çok ötesindeki bölgelere ve kıtalara yayılarak genişlemiştir. Yeni stratejik vizyon, Türkiye’nin bölgesel bir büyük güç olarak algılanmasına ve (daha sonra) uluslararası

sistemde orta güç olma potansiyeline dayanmaktadır. Türkiye, bulunduğu geniş coğrafyada çok aktif bir diplomatik, siyasi ve ekonomik rol oynamaktadır (Taşpınar, 2011:2).

AKP'nin ilk hükümeti (2002-2007), Türkiye'nin gelecekteki üyeliğe hazırlık olarak Avrupa Birliği'ne adapte olduğu zaman, Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilere ve Doğu ile Batı arasında bir "köprü" rolüne özel önem verildi. Ancak bu durum AKP'nin ikinci döneminde (2007-2014) değişmiştir. AB üyelik süreci yavaşladıktan sonra, o zaman Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu altında, dış politika Türkiye'nin Güney ve Doğu komşuları ile ilişkileri yeniden geliştirmeye odaklanmıştır. Davutoğlu, Türkiye'ye komşu bölgelerde stratejik derinlik kazandırmayı amaçlayan ve yumuşak güçle yürütülen aktif dış politikayı geliştirmiştir (Haugom, 2019).

Ankara, başta ticaretini artırmak ve Türkiye'nin büyüyen iş sektörüne yeni pazarlar açmak amacıyla Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki çok sayıda uluslararası ilişkilerini genişletti. Ancak, komşu bölgelere ve diğer kıtalara yönelik bu değişim, Türkiye'nin Batı'daki geleneksel ortaklarıyla ilişkilerini kötüleştireceği anlamına gelmiyordu. Aksine, Türkiye Batılı ortakları için mevcut düzeyini korumak için bir araç olarak görülüyordu (Haugom, 2019).

Taşpınar'a göre, neoosmanizmin yerini Başkan Erdoğan döneminde öne çıkan üçüncü bir stratejik vizyonu - Türk gaullizmi almıştır. Bu etiketi kullanarak, Başkan Charles De Gaulle altında 1960'ların Fransız dış politikasına paralellikler çiziyor. Taşpınar, Türkiye'nin dış politikasındaki yeni stratejik vizyonu, Türkiye'nin büyüklük algısının ve bölgesel bir güç olarak rolünün, ulusal bağımsızlık ve ulusal çıkarlara yönelik tehditlere güçlü bir vurgu ile birleştirildiği neoosmanizm ve kemalizm unsurlarını içerdiğini belirtmektedir. Başka bir deyişle, daha açık bir şekilde milliyetçi, bağımsız, kendine güvenen oldu (Taşpınar, 2011:4).

Türkiye'nin modern dış politikası çok vektörlü olarak nitelendirilmektedir. Çok vektörlü yapısı, coğrafi konumundan kaynaklanmaktadır başka bir deyişle Türkiye "stratejik derinlikte" yer almaktadır. Bu nedenle Türkiye, Yakın ve Orta Doğu, Orta Asya, Güney Kafkasya, Balkan Yarımadası ve Kuzey Afrika'da bölgesel hakimiyet için çabalamaktadır. Türkiye'nin bu bölgelere yönelik hareketleri birkaç yönden ifade edilmektedir. Birincisi, neoosmanizmin, yukarıda bahsedildiği gibi Türkiye'nin bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olan topraklar üzerindeki etki sağlamak. İkinci olarak, Türkçe konuşan devletleri (eski Sovyet cumhuriyetleri) pekiştirmeye çalışan neopantürkizmdir. Üçüncü yön, İslam dünyasını dini bir topluluk aracılığıyla etkilemek anlamına gelen pan-islamizmdir (Ульбашева, 2010).

Türk dış politikasında hayati menfaatlerin bölgeyi temsil eden stratejik yönlerden biri Balkan Yarımadası, yani Bosna Hersek'tir. Türkiye bu bölgede dış politikasını dört yönde uygulamaktadır: ekonomik, sosyal, politik ve dini. Türkiye, Bosna'daki bankacılık sektörünü kontrol edemiyor ve Bosna yatırımları için hükümet garantileri vermiyor, bu nedenle ekonomik yönü başarısız olarak sayılmaktadır. Sosyal yön, bu devlet topraklarında Türk eğitim kurumlarının açılmasıdır. Devletler arasındaki sosyal etkileşim sayesinde siyasi ilişkileri de gelişmektedir. Ankara ile Saraybosna arasındaki dini etkileşim, camilerin restorasyonu da dahil olmak üzere çeşitli faaliyetlerde bulunan özel kuruluşlar aracılığıyla gerçekleşmektedir (Ульбашева, 2010).

Yakın ve Orta Doğu'da İslam din hakimdir ve bir dini cemaatin yardımıyla Türkiye, Ortadoğu komşularını ve Kuzey Afrika devletlerini etkilemeye çalışmaktadır. Arap devletleri ile ilişkileri ikili ve çok taraflı diplomasi ile ve anlaşmaların sonuçlandırılması temelinde düzenlenmektedir. Bugün, Ortadoğu bölgesinde Ankara, ayrılık hareketler, Arap devletlerindeki iç savaşlar ve çözülmemiş Filistin-İsrail çatışması gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Ayrıca önemli noktalardan biri, Arap devletleri ile yakın çalışarak, İsrail ile istikrarlı ilişkiler sürdürmeyi başarmaktadır ve bu da kendisine İsrail ile Arap dünyası arasında bir arabulucu olma fırsatı vermektedir (Ульбашева, 2010).

Türkiye'nin Güney Kafkasya'daki ana stratejik ortağı Gürcistan'dır. Tiflis'in en büyük yatırımcısı Ankara'dır. Ancak Türkiye'nin 1915 Ermeni soykırımını tanımaması ve Azerbaycan'ın Karabağ ihtilafına desteği bu devletlerin yaklaşmasını engellemektedir. Türkiye'nin Azerbaycan ile ilişkileri sadece kültürel açıdan değil, doğrudan Hazar petrol ve gazının dünya pazarlarına taşınmasıyla ilgilidir. Türkiye, Azerbaycan ekonomisine büyük miktarda yatırım yapmaktadır. Başta petrol ve gaz endüstrisi olmak üzere çeşitli alanlarda eyaletler arasında yüzden fazla anlaşma imzalanmıştır (Ульбашева, 2010).

Türkiye'nin dış politikasının bir sonraki vektörü, çoğunluğu Türkçe konuşan Orta Asya devletlerine yöneliktir. Türkiye bu ülkeler ile Batı arasında arabulucu olmaya çalışmaktadır. Bu devletlerle, özellikle ekonomik alanlarda ilişkiler hızla gelişmektedir. Türkiye için bu bölgede enerji ve doğal kaynaklar son derece önemlidir. Kazakistan ve Türkiye arasında, Karadeniz kıyısında ham petrolün Kazakistan'dan Türkiye'ye taşınacağı bir petrol üretim tesisi kurma konusunda anlaşmalar vardır. 2013 yılında Türkiye Başbakanı Türkmenistan'a resmi ziyaretinde, ikili doğal gaz tedarikinde işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Ülkeler arası ticaret üç yılda bir buçuk kat artmış ve 2012 yılında 3,5 milyar dolara ulaşmıştır (Ульбашева, 2010).

Böylelikle Türkiye'nin dış politikası şu aşamada incelendiğinde, çok vektörlü yapısı ile karakterize edildiği sonucuna varılabilir. Türkiye coğrafi konumu nedeniyle kendisini aynı anda birçok bölgenin parçası olarak tanımlıyor ve Ortadoğu, Orta Asya, Kafkaslar ve Balkanlar bölgesindeki ulusal çıkarlarını ilan etmektedir (Ульбашева, 2010).

3.7 Orta Asya devletleri

Orta Asya, komşu bölgelerle güçlü bağları olan stratejik bir bölgede yer almaktadır. Orta Asya, küresel siyasi ve ekonomik sistemin önemli bir parçasıdır. BRICS (Rusya, Hindistan ve Çin) olarak adlandırılan üç ülke arasında dünyanın en dinamik gelişmekte olan ekonomilerinden biri ile çevrilidir (Duarte, 2014). Armando Márquez Gedes'in vurguladığı gibi "Orta Asya bir şekilde stratejik bir bölgedir ve şüphesiz istisnai bir yapısal döngüsellik kazanır" (akt. Duarte, 2014). Bu uzmana göre, yeni bir uluslararası düzenin restorasyonu ve yaratılması üzerinde olumlu etkisi olan, yüzyılın üç ana markası olsaydı, Afganistan, Irak ve Gürcistan'ın Rusya Federasyonu tarafından işgal edilmesi olurdu. İlginç olan nokta bu üç çatışmalar Orta Asya'da yaşandı. Armando Márquez Gedes'in göre, eğer "insanlığın şu anda korktuğu bir çatışma" varsa, o da İran ile ilgilidir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, İran Orta Asya'nın güney uzantısıdır. Yüzyıllar boyunca Orta Asya, Avrasya'nın kavşak noktası olmuştur veya Jack Caravelli'un (akt. Duarte, 2014) belirttiği gibi, Doğu ile Batı arasındaki kavşak olması, onu "ilginç" bir bölge haline getirmektedir. Hoji'ye göre, Orta Asya'nın, küresel bir ekonomik merkeze giderek sahip olması ile, iyi ekonomik potansiyele ve jeostratejik konuma borçludur (Duarte, 2014).

Orta Asya kavramı son zamanlarda ortaya çıkmıştır. İngilizcede "Central Asia" kavramı ile ifade edilir ve Orta Asya olarak çevrilmektedir. Batı'da SSCB'nin çöküşünden sonra, bu bölgeye olan ilgi keskin bir şekilde artmıştır. Orta Asya bölgesi Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan'ı kapsamaktadır. Orta Asya dünyanın en önemli bölgelerinden biridir ve bölgesi yaklaşık 4 milyon km'dir ve bu da tüm Avrupa Birliği ülkelerinin topraklarından çok daha büyüktür. Bölgede yaklaşık 70 milyon kişi yaşıyor. Büyük doğal kaynaklara sahiptir. Uzmanlara göre, Orta Asya gaz, petrol, demir ve değerli metaller açısından zengindir. Örneğin Tacikistan, gümüş rezervlerinde Meksika'dan sonra dünyada 2.sırada yer almaktadır. Orta Asya'nın gelecekte enerji kaynaklarının ana tedarikçisi olarak Basra körfezinin yerini alması olasıdır (Алиева, 2018:20). Orta Asya ülkelerinin doğal kaynaklara sahip olmalarına rağmen, siyasi olarak dağınık oldukları ve tek bir dış politika kavramına sahip olmadıkları, hatta birbirlerine çok büyük zararlar verdikleri dikkat çekmektedir. Beş eyalet arasında, tüm bu devletleri birleştirebilecek tek bir konsolidasyon

merkezi yoktur. İki devlet, Kazakistan ve Özbekistan, bölgede liderlik iddiasında bulunuyorlar, ancak bu iki ülke, bir takım nesnel nedenlerden dolayı, Orta Asya’da yakın gelecekte hegemonyalarını kuramayacaklar. Orta Asya şimdi, hem iç işlerinde hem de uluslararası ilişkilerde, ulus devletin geleneksel rolünün değiştiği temel bir jeopolitik dönüşüm aşamasından geçmektedir. Bu dönemde, devletin oluşumu, yeni devletlerin ulusal çıkarlarının ve hedeflerinin belirlenmesi hala gelişme sürecindedir (Алиева, 2018:24).

Orta Asya Cumhuriyetleri, önemli enerji ve insan potansiyeli ile, “Avrasya Ekonomik Alanı” olarak, yeni küresel entegrasyon aşamasının aktif bir parçası haline gelmektedir. Orta Asya’daki, jeopolitiğin ve büyük güçler arasındaki rekabetin etkisi, dünyanın başka hiç bir yerinde görülmemektedir (Duarte, 2014). Orta Asya’daki jeopolitik durumun oluşumunda önemli etkisi olan dünya ve bölgesel güçler arasında şunlar öne çıkmaktadır: Rusya Federasyonu, Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti ile Türkiye, İran, Pakistan, Hindistan ve Avrupa Birliği ülkeleri. Mevcut aşamada, bu güçlerin jeopolitik açıdan temel amacı, Avrasya’nın merkezi alanı üzerinde kontrol ve bölgenin kaynakları ve ulaşım bağlantıları üzerindeki jeo-ekonomik kontrol açısından kontrol sağlamaktır. Orta Asya’ya yaklaşımlarında, yukarıda belirtilen ülkeler, jeopolitik bölgeselcilik ilkelerini kullanmaktadır. Bu ilke, Orta Asya bölgesini tek bir jeopolitik alan ve ortak siyasi ve ekonomik çıkarları olan bir bölge olarak görülmesini sağlamaktadır. Dünya süreçlerinin dinamikleri ve katılımcılarının davranışlarının çeşitliliği göz önüne alındığında, Orta Asya’nın jeopolitik manzarasının oluşumunun aktif bir aşamada olduğu söylenebilir (Алиева, 2018:21).

Orta Asya’nın ekonomik yapısı ve politik özellikleri, büyük ölçüde coğrafi konumu, başka bir deyişle “dünyanın diğer bölgelerine erişim zorluğu” tarafından belirlenmektedir. Öte yandan, Orta Asya cumhuriyetlerinin hayatta kalması, büyük ölçüde çeşitli koridorların ve bağlantıların korunmasına bağlıdır (Duarte, 2014). Aslında bu koridorlar her yöne genişleyerek Çin, Rusya, Avrupa, Kafkasya bölgesi ve Hint Okyanusu’nu birbirine bağlayan potansiyele sahiptir. Siyasi açıdan, Doris Bradberi’nin belirttiği gibi, Orta Asya, genel olarak Afganistan, İran ve Orta Doğu’dan daha istikrarlı bir bölgedir. Zhao Huasheng’in belirttiği gibi, Rusya’nın bölge ülkeleriyle özel ilişkileri olmasına rağmen, büyük güçler arasında bir tampon bölge olduğunu söylemektedir (akt. Duarte, 2014). 21.yüzyılın başından bu yana, büyük güçler arasındaki enerji kaynakları için rekabet yoğunlaştı. Bu bağlamda ve enerji rezervleri sayesinde, Orta Asya “uluslararası yapıyı” etkileyen bir rekabet alanı haline gelmiştir (Duarte, 2014).

Konsolos Fernando Antunes’e göre, Orta Asya’nın büyük güçler için önemini açıklayan üç temel neden vardır. Birincisi, bu bölge hem petrol hem de gaz şeklinde önemli

enerji kaynaklarına sahiptir (akt. Duarte, 2014). Duarte'ye göre, bölge özellikle petrol ve gaz sektöründe bir büyük küresel enerji tedarikçisi haline gelecektir. İkinci nedeni, komşularının (Çin, Rusya, Kafkasya ve Avrupa) karşılaştığı “ulaşım sorunları”, Orta Asya ülkeleri tarafından hafifletilmesi beklenmektedir. Son olarak, bölge yaklaşık 30 yıl önce bağımsızlık kazanan ve ekonomik büyüme için çok önemli potansiyele sahip ülkelerden oluştuğu için önemlidir. Ayrıca enerji zengini Orta Asya, yatırım ve ticaret için cazip bir yerdir. Örneğin, 2000'den 2009'a kadar, bölgeye doğrudan yatırım akışı dokuz kat arttı ve gayri safi yurtiçi hasılası yılda ortalama yüzde 8,2 büyüdü (Duarte, 2014).

Orta Asya'daki jeopolitik durum, bölgede yeni etkileşim biçimlerinin oluşumunu teşvik etmektedir. Sovyet sonrası Asya'daki “geleneksel” işbirliği platformlarıyla birlikte (BDT, AEB, KGAÖ, SCO, ICO vb.) yeni formatlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin ABD + 5 OA devleti veya 2018'de Orta Asya ve Hindistan'ın Semerkant'taki beş devlet forumu tarafından kanıtlandığı üzere Hindistan + 5 OA devleti ve 2018'de Afganistan'ın istikrarı konusunda Çin – Rusya – İran – Pakistan diyalogunun kurulması (Майтдинова, 2019:59).

3.7.1 Kazakistan

Bağımsızlık kazandıktan sonra, Kazakistan'ın siyasi seçkinleri, yansıtılan mevcut komünist ideolojiye bir alternatif bulmak için bir dizi girişimde bulunmuştur. Örneğin, 1992'de “Kazakistan'ın Egemen Bir Devlet Olarak Oluşumu ve Gelişimi İçin Strateji” ve 1993'te “Kazakistan'ın İlerlemesinin Bir Koşulu Olarak Toplumun İdeolojik Olarak Sağlamlaştırılması” görüşü kabul edilmiştir. Devletin iç politikasındaki etnik gruplar arası meselenin en sorunlu olanlardan biri olması nedeniyle, uluslar arası rıza yönlerine, ülkenin kültürel çeşitliliğinin önemli rolünün vurgulanmasına büyük önem verilmiştir. Bu, gelecekteki reformların başarılı bir şekilde uygulanmasının anahtarıydı. Devletin iç kalkınma stratejisi ve dış politika alanındaki faaliyetleri, ülkenin hayatının en önemli yönlerini etkileyen yeni resmi belgelerin kabul edilmesi bağlamında iyi izlenmektedir (Керим, 2016:45). Böylece, N. Nazarbayev tarafından 23 Mayıs 1996'da onaylanan “Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Kimliğinin Oluşumu Konsepti” Kazakistan'ı ilk kez bir ulus devlet olarak tanımladı ve 1997'de Cumhurbaşkanı “Kazakistan'ın 2030 yılına Kadar Kalkınma Stratejisi” kabul etmiştir. Bunun uygulanabilmesi için, ilk uzun vadeli aşama olarak, Aralık 2001'de Kazakistan Cumhurbaşkanı'nın 2010 yılına kadar stratejik kalkınma planına ilişkin kararnamesi oldu. Böylece, ulusal güvenlik, toplumun konsolidasyonu ve iç siyasi istikrar, yabancı yatırımların ve piyasa ekonomisinin artması, enerji sektörünün ve altyapıların geliştirilmesi gibi başlıca öncelikli alanlar açıklanmıştır. Şubat 2010'da Kazakistan

Cumhurbaşkanı'nın 2020 yılına kadar devletin gelişmesine ilişkin kararı imzalandı ve bu, büyük ölçekli “Kazakistan-2030” projesinin uygulanmasında ikinci aşama olmuştur (Керим, 2016:46).

3.7.2 Özbekistan

SSCB'nin çöküşünden sonra, Özbekistan'ın yönetici seçkinleri, ulusal bağımsızlığı güçlendirme temel amacı ile, kendi özel gelişme yolunu, piyasa ekonomisine sahip bir hukuk devleti demokratik devlete geçiş olasılığını geliştirmeye odaklandı. Uzmanlara göre Türkiye, yeni devletin oluşumunun ilk aşamalarında kalkınmanın prototipi oldu. Başkan İ.Karimov Aralık 1991'de Ankara'ya yaptığı ilk resmi ziyarette Özbekistan'ın Türk yolunu izleyeceğini söylemiştir. Ancak daha sonra liderlik, yeni bir kimlik ve devletlik inşa etmeye yönelik “Çin modelini” benimsemeye karar vermiştir (Керим, 2016:48). Bu karara gerekçe olarak, İ.Karimov 1993 yılında Ankara'nın Türk halklarının entegrasyonu konusundaki fikirlerine tepki göstererek “Türkiye bizden Türk olmamızı istiyor. Türk değil, Özbekleriz” ifadesinde bulunmuştur (Керим, 2016:49).

“Ulusal bağımsızlık ideolojisi”, devletin ideolojik boşluğunun geliştirilmesi ve doldurulmasında öncelikli alanlardan biri haline gelmiştir. Özbek devlet kurma modeli ulusal değerlere, geleneklere dayanıyordu. Timur'un Özbeklerin atası olarak ilan edilmesi, Orta Asya'nın hem siyasi hem de ekonomik lideri olduğunu iddia eden “büyük bir geleceğe sahip bir devlet” fikrinin gerçekleşmesinin başlangıcıydı. Uzmanlara göre, bu politika sadece devletin yaşamının bireysel alanlarının dönüşümü ile sınırlı değildi. Cumhuriyetteki tüm eğitim sistemi önemli değişiklikler geçirdi. Kütüphanelerde “maneviyat ve aydınlanma” bölümleri açılmaya başladı, üniversitelerde yeni “ulusal bağımsızlık fikri, hukuk ve maneviyat temelleri” bir uzmanlık önerilmiştir. Marksist-Leninist felsefenin yerini alma süreci hızlı bir şekilde gerçekleşti ve yeni devlet bilinci, eski Sovyet ideolojisinin statüsünü kazandı. İ.Karimov ile yaptığı röportajlardan birinde belirtildiği gibi, kendi gelişim yolunun olmaması ve nüfusun zihnindeki ideolojik boşluk, her türlü ekonomik ve politik bağımlılıktan daha tehlikelidir (Керим, 2016:50).

3.7.3 Türkmenistan

SSCB'nin dağılmasının ardından Türkmenistan'da toplumun sağlamlaştırılması, Cumhuriyet hükümetinin yeni ideolojik yönünün ulusal kültürün canlanmasına ve “kalıcı tarafsızlığa” dayandığı en önemli görevlerden biri haline gelmiştir. Türkmenistan, yerli Türkmen geleneklerine ve kültürüne odaklanmakla ilgiliydi. “Anti-tribalizm” kavramı, klan

ilişkilerinin ve aile bağlarının siyasetteki rolünü ve etkisini azaltmayı amaçlıyordu. Ülke liderliğine göre bu, halkın kaynaşmasını sağlayabilir ve onları ortak ulusal Türkmen kimliği fikri altında birleştirebilir. Birliğin dağılmasından sonra yeni bir kimlik arayışının merkezi yönlerinden biri, Saparmurat Niyazov'un çağrıldığı gibi, Türkmen halkının babası ya da Türkmenbaşı'nın "manevi" misyonu oldu. 1990'ların sonlarından beri devlet lideri kültü, ona "yarı-dini" özellikler atfetme girişimleriyle de güçlendirildi. Yani, 1996-1999 arası Türkmen alimler, Hz.Muhammed ile bağlantısını kanıtlamak için Niyazov'un soyağacını araştırdılar. Araştırmacılar ayrıca, Türkmenbaşı'nın "Ruhnama" adlı temel eserinin piyasaya sürülmesinden sonra, ülkede yeni bir Hz. Peygamberin eşdeğerinin ortaya çıktığını da belirtmektedir. Türkmenistan Cumhurbaşkanı'na göre "Rukhnama" veya "Maneviyat Kitabı", Türkmen halkının ana kitabıdır ve halkın ahlaki anayasasıdır. Türkmenleri, geleneklerini, kanunları, Türkmenlerin tarihi faaliyetlerini anlatan bir kitaptır. (Керим, 2016:51).

S. Niyazov'un aktif olarak Sovyet olan her şeyi devirme politikasına Türkmen milliyetçiliğinin bir tezahürü deniyordu. Bürokratik düzende hala Rus hakimiyetini sürdürmesine rağmen, hükümet, yayınlanan Rusça gazeteler, televizyon ve radyo yayınlarında önemli bir kısıtlama da dahil olmak üzere önlemleri almıştır. 1996 yılında Türkmenistan resmi olarak Latin alfabesine geçti ve 2000 yılında Türkmenbaşı tüm hükümet yetkililerini yalnızca Türkmen dilinde iletişim kurmaya çağırdı. Dil politikasının devamı, isimlerin Rusça'dan Türkmence'ye değiştirilmesiydi. 2007 yılında S. Niyazov'un ölümünden sonra Gurbanguly Berdimuhamedov iktidara geldi. Saltanatının ilk ayları, Türkmenbaşı'nın "kişilik kültüründen" kurtulma arzusu olarak nitelendirilebilir. Ancak, kısa sürede, Türkmenbaşı'nın statüsüne benzetilerek, ihtiyar heyeti G. Berdimukhamedov'a resmi "Arkadağ" yani "koruyucu" unvanını verilmiştir (Керим, 2016:51).

3.7.4 Kırgızistan

Kırgız Cumhuriyeti'nin bağımsızlığından bu yana, ülkenin siyasi eliti, kökenleri Sovyet öncesi geçmişe dayanan yeni bir ulusal fikrin gelişiminin daha fazla hareketini belirlemek için tasarlanmış yeni projeler için çeşitli fikirler önermiştir. Birçok etnik grubun birleşmesini teşvik eden "Kırgızistan – Ortak Evimiz" gibi vatansever programlar ve "Manas-1000", "Oş-3000", "Kırgız Devletinin 2200.Yılı" gibi tarihi projeler düzenlenmiştir. 1990'ların ortası Kırgızistan'da etno-milliyetçi duyguların büyümesiyle damgasını vurdu. Bunun sonucunda yönetici elitleri, Kırgızları birleştiren bir kahraman olan Manas hakkındaki bir destana atıfta bulunarak yeni bir devlet ideolojisi inşa etmeye çalışmıştır. Özel Kültür ve Eğitim Komisyonu'na göre, destanın yedi önemli postülatının tahsisi ve bunların yeni bir

ideolojiye dahil edilmesi uygun olmuştur. Manas, değerler sistemini ve ulusal birlik felsefesini yansıtan uygun bir karaktere ve kolektif bir imgeye dönüşmüştür (Керим, 2016:53).

Gelenek, Manas'ın memleketinin Talas olduğuna tanıklık ediyor, bu yüzden 1995 yazında Talas bölgesinde destan kahramanın 1000. yıl dönümü kutlandı. Bu, Kırgız halkının ulusal fikrinin ve kendi kaderini tayin edilmesinin yanı sıra etnik hoşgörü ve diğer olumlu özellikler, sosyal yükümlülükler ve genel ilkeleri için bir araç haline gelmiştir. Uzmanlara göre, Başkan A. Akaev devlet bilincinin en önemli unsuru olarak “vatandaşlık” kavramına dayanan ideolojinin reddini göstermeye çalışmıştır (Marat, 2008:31). A. Akaev'e göre, her milletin bin yıldır oluşturulmuş kendi “genetik kodu” olduğu söyleniyordu ve Manas, Kırgızlar için böyle bir kodun tanımıydı. Kırgızistan'ın siyasi eliti, sadece kendi halkına değil, uluslararası topluma da yeni bir modern bağımsız devlet vizyonu göstermeye çalışmıştır. “Lale Devriminin” ardından ülkede meydana gelen siyasi değişimler neticesinde milli ideoloji meselelerine dair söylemi devam ettirmiştir. Adakhan Madumarov ağırlıklı olarak batı yönünde ideolojinin gelişmesini memnuniyetle karşılamıştır. Dastan Sarygulov ise etno odaklı fikirler ve Tengrism kültürü desteklemiştir. Ancak, hiçbir halk tarafından için destek almadı.

2011'in ortasında, Kırgızistan, bölgenin diğer devletleri gibi, bir dizi sokağın ve idari merkezin yeniden adlandırarak Rusya'dan uzaklaşma politikasını göstermeye başlamıştır (Керим, 2016:55).

3.7.5 Tacikistan

Tacikistan bağımsızlığını kazandıktan sonra ulusal bir fikrin oluşumundaki deneyimi, birçok bakımdan diğer Orta Asya ülkelerinden farklıdır. Sorunun araştırmacılarından biri olan Rustam Shukurov'un belirttiği gibi, etno-milliyetçi “dönüm noktasının” aktif aşaması, Afganistan'daki Sovyetler Birliği savaşıyla aynı zamana denk gelmiştir. Savaşa Tacikistan'dan çok sayıda asker sıcak noktalara gönderilmiştir. Bazıları kültürel, dini ve dilsel yakınlık nedeniyle Sovyet birliklerinin çekilmesinden sonra Afganistan'da kalmıştır. Ancak, bir süre sonra geri döndüğünde ithal edilen İran ve Afgan manevi ve seküler literatürünü yeni fikirleri teşvik etmek için kullanabildiler, bu da analistlere göre, Tacik halkının bir kısmı arasında kendi kültürleri ve tarihleriyle ilgili yeni postülaların oluşumuna neden olmuştur (Керим, 2016:56). Devlet düzeyinde ortak bir ulusal fikir edinme sorunu, Tacikistan'daki baskın etnosa dayanan bir ideoloji inşa etmenin imkansız olduğu gerçeğiyle karmaşıktı. Ayrıca Sünni ve Şii İslam'ın devlet topraklarındaki dağılımının heterojenliği nedeniyle din temelli bir ideoloji oluşturma meselesi de zorluk yaşamıştır (Керим, 2016:55).

1997 iç savaşından sonra, Başkan E.Rahmon, Samanidlerin, Zerdüşt döneminin ve Aryan medeniyetinin tarihsel mirasına dayanacak olan ulusal kimlik oluşumuna ilişkin birkaç kavramı ilan etmiştir. 2001 yılında, hükümet Samanid İmparatorluğunun 1100.yıl dönümünü kutlamıştır. 2000’lerden beri E. Rahmon, Samanid Devleti ile modern Tacikistan’ın inşaat süreci arasında paralellikler oluşturma ihtiyacını vurgulayarak, hanedanın istikrarına ve dış etkinin üstesinden gelmeye odaklanmıştır. Öte yandan, hükümet karşıtı güçlerden oluşan bir koalisyonu temsil eden Tacikistan İslami Uyanış Partisi, modern Taciklerin geleneksel müslüman değerlerle şekillenmesinin bir örneği olarak Samanid dönemini kullanmıştır (Керим, 2016:55).

Ancak, idari kaynakların eksikliği ve fikirlerini açık bir şekilde yaymanın imkansızlığı nedeniyle, Uyanış Partisinin çatışması, sadece 2005 seçimlerine kadar sürdü. Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra ayrı bölgelerin yeniden adlandırılması, ortak Sovyet geçmişiyle ilişkilendirilen isimlerden “uzaklaşma” arzusundan kaynaklanıyordu. Örneğin Tacikistan’daki Leninabad bölgesi ve Leninabad şehri, sırasıyla Sughd bölgesi ve Khujand olarak yeniden adlandırıldı. 2013’ün başlarında, Duşanbe Halk Temsilcileri Meclisi, “Sovyet” isimleriyle birkaç caddeyi, “Tacik” olarak yeniden adlandırmak için bir kararname çıkarmıştır (Керим, 2016:57).

Dolayısıyla, Orta Asya’da, Sovyetler Birliği’nin çöküşünden kaynaklanan ideolojik boşluğu “Anavatan” kültürü ile doldurulmuştur. Bu, büyük ölçüde, komünist geçmişi terk etmeyi amaçlayan yeni siyasi elitlerin aceleci eylemlerine neden olmuştur. Cengiz Han ve Timur gibi ulusal kahramanların ve tarihi karakterlerin sembolleri Sovyet döneminin anıtlarının yerini almaya başladı. Buna ek olarak, yeni siyasi seçkinler sadece komünist mirasın niteliklerini terk etmekle kalmayıp, aynı zamanda “Sovyet vatanseverliği” yerine, halkın efsanevi kökenini, tarihi misyonlarını ve en önemli zaferlerini anlatan geleneklere dönüştürmeye çalıştılar (Керим, 2016:59).

3.8 Türkiye’nin Orta Asya’da Kullandığı Kamu Diplomasisi Araçları

Çok kutuplu bir dünya düzeninde Avrupa ve ABD gibi geleneksel ortaklarıyla aynı çizgiyi takip eden Türk dış politikası, özellikle Turgut Özal döneminden sonra çeşitlenmeye çalıştı. Birbirine alternatif olmayan bu çeşitlilik, Türkiye’nin komşu ülkelerle iş birliği imkanlarını bölgesel siyaset yoluyla genişletmeyi amaçlamaktadır. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, 3-9 Ağustos’ta Ankara’da düzenlenen Büyükelçiler Konferansı’nda “Yeni Asya” girişimini Türkiye için yeni bir vizyon olarak duyurdu. Dilaver’e (2020) göre, Yeni Asya girişimi medya tarafından yeni bir politika olarak yorumlansa da aslında Türkiye için o kadar

da yeni bir politika değildir. Dışişleri Bakanı'nın Aralık 2019'da Ankara'daki Yeni Asya Çalıştayı'nda belirttiği gibi, bu politika, Türkiye ile Asya ülkeleri arasında son 20-30 yılda kaydedilen ilerlemenin ışığında açılan yeni fırsatların yeniden değerlendirilmesine dayanmaktadır (Dilaver, 2020).

Bilindiği gibi Türkiye, 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana çoğunlukla Türkçe konuşan ülkeler olan Kafkasya'da ve Orta Asya'da yeni bağımsız ülkeleri tanıyan ilk ülkelerden biriydi. Bu bağlamda, bölgede yeni bağımsızlığa kavuşan ülkelere üst düzey ziyaretler yapıldı ve 1993'e kadar Türkiye ile Orta Asya ülkeleri arasında 140'dan fazla ikili anlaşma imzalandı (Yalçınkaya, 2010). 1990'larda AB üyeliğinin Türkiye'nin gündeminde ön plana çıkması nedeniyle beklenen ölçüde ilerleme kaydedilemedi. Bununla birlikte, Türkiye Orta Asya ülkelerini desteklemeye devam etti ve Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (AGİT) ve Birleşmiş Milletler üyesi olmalarına yardımcı oldu. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), 1992 yılında Orta Asya ve Kafkasya'daki cumhuriyetlerle yeni işbirliği olanaklarını kullanmak üzere oluşturulmuştur. Türk dünyası ile işbirliği 2000'li yılların ortalarına kadar tarafların öncelikli dış politika gündemleri arasında yer almasa da, değişen, küreselleşen dünya düzeninde Türk cumhuriyetleriyle işbirliğini genişletme hedefi yeniden gündeme geldi. Bu amaçla, mevcut diyalog kanalları kullanılarak birkaç uluslararası yapı oluşturulmuştur (Dilaver, 2020).

3.8.1 Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY)

Ankara merkezli ve Türk Dünyası UNESCO olarak anılan Uluslararası Türk kültürü Örgütü (TÜRKSOY) 1993 yılında kurulmuştur. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye TÜRKSOY üyesi-kurucuları ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu'nun özerk cumhuriyetleri; Tataristan, Başkurdistan, Altay, Saha, Tuva, Hakasya ve Gagavuzya Özerk Bölgesel Birimi (Moldova) gözlemci statüsüne sahip üye devletler olarak TÜRKSOY'a katıldı <https://www.turksoy.org/tr/turksoy/about> (erişim tarihi:03.01.2020). TÜRKSOY, bilim, eğitim, kültür ve sanat alanlarında partiler arasında işbirliğinin geliştirilmesi, kitlelerin Türk dünyasının ortak değerlerini uluslararası düzeyde tanınması, Türkçe konuşan ülkeler arasındaki kültürel bağların derinleştirilmesi gibi hedefleri takip etmektedir <http://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa> (erişim tarihi:03.01.2020).

3.8.2 Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA)

Ülkeler arasında siyasi diyalogu parlamenter diplomasinin https://turkpa.org/tr/content/about_turkpa/activities (erişim tarihi: 03.01.2020) araçlarıyla geliştirmeyi amaçlayan TÜRKPA, 2008 yılında İstanbul Anlaşması temelinde kurulmuştur https://turkpa.org/tr/content/about_turkpa/history (erişim tarihi: 03.01.2020). Bakü merkezli bu örgütün başkanlığı rotasyon esasına göre yürütülmektedir. Genel Kurul toplantıları 2009 yılından itibaren her yıl meclis başkanları düzeyinde yapılmaktadır. TÜRKPA, 4 ayrı alt komite ile faaliyet göstermektedir: hukuki işler ve uluslararası ilişkiler, sosyo-kültürel ve insani konular, ekonomik işbirliği ve çevre ve doğal kaynaklar; stratejik öneme sahip konularda taraflar arasında araştırmalar yapılmaktadır. Hukuk İşleri ve Uluslararası İlişkiler Komisyonu toplantılarında, mevzuat ve parlamento tüzüklerinin uyumlaştırılması, terörizm ve bilişimle mücadelede hukuki işbirliği ve diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği gibi çeşitli konular ele almaktadır (Dilaver, 2020).

Ekonomik İşbirliği Komisyonu'nun bugüne kadar yaptığı toplantılarda ele alınan konular incelendiğinde, üye ülkede girişimcilik, ekonomik çeşitlendirme, enerji sektörünün geliştirilmesi, ulaşım ve ulaştırma alanlarında fırsatlar ve yatırımlar üzerine çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Son olarak Çevre ve Doğal Kaynaklar Komisyonu toplantılarında alternatif enerji kaynakları gibi konuların da tartışıldığı görülmektedir. Bu sayede TÜRKPA, üye devletlerin yasal ve kurumsal yapılarını bütünleştirerek üye devletlerin uygulamalarında farklılık yaratabilecek durumları en aza indirmeye hizmet etmektedir. Nitekim TÜRKPA'nın son 8.genel toplantısında Kazakistan Parlamentosu Başkanı Nurlan Nigmatulin, TÜRKPA'nın faaliyetlerinin Türk dili konuşan ülkeler arasındaki işbirliğinin gelişmesine olumlu etki yaptığını ve büyük faydalar sağladığını belirtti https://turkpa.org/tr/content/faaliyetler/plsessions/viii_genel_kurul/1731_trkpa_8_genel_kurul (erişim tarihi: 03.01.2020).

3.8.3 Türk Konseyi

2001 yılındaki yedinci devlet başkanları zirvesinden beş yıl sonra, Türkiye'nin girişimleri 2006 yılında yeniden başlaması ile, 2009 yılında Türk Konseyi bir şemsiye kuruluş haline gelmiştir. 2009 yılında imzalanan kuruluş anlaşmasına göre, bu teşkilatın amacı ortak çıkarlara uygun olarak siyaset, ekonomi, ticaret, enerji ve ulaştırma alanlarında işbirliğini geliştirme ayrıca paylaşılan tarih, dil, kültür ve kimlik çerçevesinde araştırmalar yapmaktır. Türk Konseyi sekreteryaya ek olarak Başkanlar Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, Aksakallar Konseyi ve Kıdemli Memurlar Komitesi şeklinde alt gruplar oluşturmuştur.

Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye'nin kurucu üyelerinin yanı sıra Özbekistan, Ekim 2019'da Türk Konseyi'ne katıldı. Macaristan gözlemci üye olmasına rağmen, gelecekte Türk Konseyi'ne katılacağı beklenmektedir. Nitekim 2019 yılı sonunda, Avrupa'daki Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de Türk Konseyi Avrupa Ofisi açılmıştır <http://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa> (erişim tarihi: 03.01.2020).

3.8.4 Uluslararası Türk Akademisi

Uluslararası Türk Akademisi, Kazakistan eski Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in tavsiyesi üzerine 2010 yılında Nur-Sultan'da (eski Astana) kurulmuştur. 2012 yılına kadar Kazakistan Cumhuriyeti'nin ulusal bir kurumu olarak hareket etti. 2012 yılında Türk Konseyi'nin Bışkek'teki zirvesinde Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye'nin gönüllü girişimleri sayesinde uluslararası bir yapıya kavuştu <http://twesco.org/tr/академия-туралы/> (erişim tarihi: 03.01.2020). Nur-Sultan'da bulunan Türk Akademisi, Türk dili, edebiyatı, kültürü, tarihi ve etnografya alanlarında bilimsel araştırmaları koordine etmeyi ve desteklemeyi amaçlamaktadır. Türk Akademisi ayrıca Türk halklarının kültürel ve manevi mirası üzerine araştırmalar yaparak Türk halkakrın dünya medeniyetine katkısını görünür kılmayı amaçlamaktadır <http://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa> (erişim tarihi: 03.01.2020).

3.8.5 Türk İş Konseyi

Kuruluş belgesi 2011 yılında imzalanmıştır. Dört ülkenin özel sektör kuruluşlarını bir araya getirerek ekonomik işbirliğini teşvik etmek amacıyla Türk Konseyi'nin yürüttüğü araştırmada önemli bir rol oynaması beklenmektedir. Türk Keneşi üye devlet dairelerinin başkanları Türk İş Konseyi himayesinde yılda bir kez toplanır. Bu kapsamda 3 Nisan 2017 tarihinde Türk İş Konseyi'nin "Atameken'in" düzenlediği beşinci toplantısı Nur-Sultan'da yapılmış ve Türk İş Konseyi Sekreteryasının İstanbul'da kurulması kararlaştırılmıştır <http://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa> (erişim tarihi: 03.01.2020).

3.8.6 Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA)

Ocak 1992'de, Türk Dışişleri Bakanlığı - Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA), başta Türk dillerini konuşan ülkeler olmak üzere, ekonomide işbirliğini geliştirmelerine yardımcı olmak için özel bir birim olarak oluşturuldu. Ticaret, teknik alan, eğitim ve kültür alanları kapsamaktadır. Böylece, Türkiye'nin siyasi faaliyeti, yakın ekonomik, kültürel, bilimsel ve diğer bağlar kurmak ve insani ve teknik dahil olmak üzere çok yönlü yardımı

azaltmak için somut faaliyetlerle birleştirildi (ИВАНОВА, 2019). TİKA'nın Orta Asya'daki faaliyetleri sayesinde Türkiye, uluslararası kalkınma konusunda değerli deneyimler kazanmış ve daha sonra TİKA, diğer gelişmekte olan ülkelerle işbirliği aracı olmak için kullanılmıştır. Türkiye'nin Orta Asya ile ekonomik ilişkileri oldukça dinamik ve çok yönlüdür. En önemlisi, Türkiye, Orta Asya'daki çoğu Türk şirketinin bölgeler arasındaki insan ilişkilerini güçlendirmeye hizmet eden küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) olması anlamında, daha dinamik bir özel sektör geliştirmeye çalışan ülkeler için iyi bir ticaret ortağıdır (Balcı ve Liles, 2018).

Türkiye'nin Orta Asya'daki güçlü ekonomik konumu, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan ticaret dengelerindeki payıyla teyit edilir. Bu, tüm AB veya ABD'den biraz daha azdır. Türkiye ile bölgedeki bazı ülkeler arasındaki ticaret son birkaç yılda hızla arttı. Örneğin, Türkiye ile Türkmenistan arasındaki ticaret 2006-10'da üç kattan fazla arttı ve Türkiye ile Tacikistan arasında 2007-10'da ikiye katlandı. Türkiye'nin bölgedeki en önemli iki ticaret ortağı olarak Kazakistan ve Azerbaycan'dır. Türkiye aynı zamanda Tacikistan ve Türkmenistan için önemli bir ticaret ortağıdır, ticaret dengelerindeki payı yüzde %12-15, Azerbaycan'da ise %8'dir. Özbekistan'ın ticaret dengesinde Türkiye'nin payı yaklaşık %5'tir. Kırgızistan ve Kazakistan örneğinde, payı yaklaşık %4 ile en düşüktür (Balcer, 2012). Türkiye aynı zamanda Orta Asya ülkelerine kalkınma yardımı bağışçısı olarak hayati bir rol oynamaktadır. 2009-10'da Ankara, Kırgızistan ve Türkmenistan'ın en büyük kalkınma yardımı bağışçısı, Kazakistan için iki numara ve Azerbaycan için dördüncü oldu. Türkiye de Orta Asya ülkelerinden orta sınıf turistler için popüler bir hedef haline gelmiştir (Balcer, 2012). 2019 yılında yaklaşık 1100.000 Orta Asya vatandaşı Türkiye'yi ziyaret etti <https://www.turizmuncel.com/haber/turkiyeye-2019-yilinda-kac-turist-geldi> (erişim tarihi: 29.03.2021). Onlar için “Türk Rivierası” orta sınıf arasında en popüler turistik yer haline gelmiştir (Balcer, 2012).

Türkiye'nin Latin alfabesi lehine Kiril alfabesini terk etmeye teşvik etmesi dikkate alınması gerekir. Özbekistan, Azerbaycan ve Türkmenistan Latin alfabesini nispeten erken kabul ederken, Kazakistan son zamanlarda yeni alfabe kararını onayladı. Kırgızistan ve Tacikistan hala Kiril alfabesini kullanmaktadır. 20.yüzyılın başında Arapçadan Latinceye geçen Türkiye, bu reform için teknik yardım sağlamış ve Orta Asya'daki benzer değişikliklere örnek teşkil etmiştir. Her halükarda, Orta Asya'daki alfabe reformu Türkiye için uygun oldu, çünkü bu reformlar iletişimi kolaylaştırmaktadır (Balcı ve Liles, 2018).

Tablo 3.1. Türkiye İle Kazakistan Arasındaki İkili Ticaret (Bin ABD Doları Cinsinden)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacmi	Dengesi
2011	947,821	1,995,114	2,942,935	-1,047,293
2012	1,068,625	2,056,085	3,124,710	-987,460
2013	1,039,420	1,760,114	2,799,534	-720,694
2014	977,487	1,236,267	2,213,754	258,780
2015	750,027	1,109,831	1,859,858	-359,804
2016	623,715	1,093,896	1,717,611	1 -470,181
2017	746,244	1,463,158	2,209,402	-716,914
2018	477,701	997,604	1,475,305	-519,903

Kaynak: Balcı ve Liles, 2018

Tablo 3.2. Türkiye İle Özbekistan Arasındaki İkili Ticaret (Bin ABD Doları Cinsinden)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacmi	Dengesi
2011	354,489	939,882	1,294,371	-585,393
2012	449,884	813,287	1,263,171	-363,403
2013	562,525	815,416	1,377,941	-252,891
2014	603,013	780,706	1,383,719	-177,693
2015	488,579	711,555	1,200,134	-222,976
2016	533,018	709,292	1,242,310	-176,274
2017	680,104	709,292	1,503,378	-143,170
2018	607,058	540,204	1,147,262	66,854

Kaynak: Balcı ve Liles, 2018

Çeşitli eğitim programları ve Orta Asya'daki Türk okullarının açılışı ile Türkiye, dolaylı olarak bölge ile bağları güçlendirebilecek yeni nesil, yerel iş ve siyasi elitleri yetiştirmiştir. Özellikle Türkiye, Orta Asya'dan öğrencileri kabul etmek, Orta Asya'ya eğitim için Türk öğrencileri göndermek ve eğitim kalitesi için bölgede okullar ve üniversiteler kurmak için önemli adımlar atmıştır (Balcı ve Liles, 2018).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı, "Büyük Öğrenci Projesi" adı verilen çok iddialı bir program oluşturdu. Programın amacı, Orta Asya'dan gelen öğrenciler için Türk üniversitelerine başvuru ve kabul sürecini kolaylaştırmaktı. Orta Asya ve Azerbaycan'dan binlerce öğrenci, çeşitli Türk yüksek öğretim kurumlarında okumak için burs aldı. Bu programın uygulanması son derece zordu ve her zaman tatmin edici değildi. Örneğin Orta Asya'lılar bazen Türkiye'deki yaşama uyum

sağlamayı ve Türk kültürüne entegre olmayı zor bulmuşlar ve eğitim açısından bakıldığında burs seviyesi bazı durumlarda yetersiz kalmıştır. Bununla birlikte, program, genel olarak, binlerce Orta Asya’lı öğrencinin Türkiye hakkında ilk elden bilgi edinmesini sağlamıştır (Pınar’dan akt. Balcı ve Liles, 2018). “Büyük Öğrenci Projesine” paralel olarak Türkiye, binlerce Türk öğrenciyi Orta Asya’da eğitimlerine devam etmeye teşvik etti. Milli Eğitim Bakanlığı, yerel üniversiteleri sistemine dahil edecek kadar ileri gitti, bu da Orta Asya’da alınan diplomaların Türkiye’de resmi olarak tanınması anlamına gelmektedir (Balcı ve Liles, 2018). Türkiye ayrıca, Kırgızistan’da iki, Kazakistan’da iki, Türkmenistan’da ve Azerbaycan’da olmak üzere altı üniversite ve Türk ülkelerindeki birçok ortaokul açtı. Kırgız-Türk Üniversitesi “Manas”, uluslararası sıralamaya göre, Orta Asya’daki en iyi yüksek öğretim kurumudur. Türkmenistan ve Azerbaycan’daki Türk üniversiteleri de bu ülkelerde en iyisi olarak kabul edilir. Diğer Orta Asya ülkelerinden, özellikle Özbekistan’dan birçok öğrenci, Kırgızistan’daki Türk üniversitelerinde eğitim görmektedir. Bu Türk üniversitelerinin karakteristik bir özelliği, İngilizce ve Türkçe öğretime verilen önemdir. Bu eğitim politikası, Türk seçkinleri arasında bir ortak dil olarak Rus dilinin önemini azaltmaya yardımcı olmaktadır (Balcer, 2012).

Orta Asya’da faaliyetlerine başlayan ilk devlet Türk üniversitesi, Çimkent ve Kentau’da şubeleri bulunan, Kazakistan’ın güneyindeki Türkistan şehrinde bulunan Ahmet Yesevi oldu (Balcı ve Liles, 2018). Türkistan’da isim ve yer seçimi tesadüfi değildi. Nitekim, 1990’ların başında Orta Asya ile kardeşlik duygusu uyandırmaya yönelik ilk girişimlerinde, Türk siyasetçiler, hem Orta Asya’da hem de Anadolu’da tüm ülkelere özgü İslami mistisizmin gelişmesinde önemli bir rol oynayan ruhani lider Ahmet Yesevi’ye (1093-1166) seçmiştir (Balcı ve Liles, 2018). Türkistan’daki Yesevi türbesinin yakınında bulunan üniversite, birçok yeni Kazak seçkin yetiştirmiş ve Türkiye’nin ülke ile ikili ilişkilerinde önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Türkiye, benzer şekilde 1995 yılında Kırgızistan’da Manas Üniversitesi’ni kurdu. Üniversitenin adı, Kırgızistan’ın tarihi ve ulusal kimliğinde önemli bir figürün istismarlarını anlatan önemli bir edebi eser olan Manas destanına dayanmaktadır. Ülkenin en iyileri arasında yer alır ve akademik mükemmellik açısından hem Orta Asya Amerikan Üniversitesi hem de Kırgız-Rus Slav Üniversitesi ile rekabet etmektedir (Balcı ve Liles, 2018).

Türkiye’nin dini işbirliği alanındaki başarıları daha da belirgindir. Türkiye, İslam vizyonunu bölgeye ihraç etti ve Sovyet sonrası alanda İslamı değiştirmede önemli bir oyuncu oldu. Bu anlamda Türkiye, İran ve Suudi Arabistan gibi diğer İslam ülkeleriyle başarılı bir şekilde rekabet etmektedir. Türkiye’nin dini politikası çok yönlüdür ve bir dizi kamu ve özel

kuruluş tarafından desteklenmektedir. Sovyet sonrası dönemde Türkiye'nin dini politikasını belirleyen ana Devlet Kurumu Diyanet İşleri Başkanlığıdır (Diyanet İşleri Başkanlığı). Esasen Diyanet İşleri Bakanlığı geleneksel olarak Türkiye'nin dış politikasında ikincil bir oyuncu olmuştur. Diyanet, eğitim, camilerin inşası ve dini literatürün yayılması yoluyla Orta Asya'da varlığını sürdürmektedir (Balcı ve Liles, 2018). Eğitim alanında Diyanet, Orta Asya'dan yüzlerce öğrenciyi Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne kabul ederek, onlara burs ve din eğitimi vermektedir. Benzer şekilde Diyanet, Orta Asya'da çeşitli teolojik fakülteler kurdu. Aşkabat, Oş (Kırgızistan), Çimkent ve Bakü'de kurulan fakülteler, yerel dini personelin yetiştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır (Balcı ve Liles, 2018). Diyanet, Kırgızistan'da Bişkek'teki İmam Sarahsi'nin Merkez Caminin inşasını finanse etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2018 yılında açılışına katıldı; şu anda Orta Asya'daki en büyük kült yapıdır (Balcı ve Liles, 2018). Aşkabat'ta Diyanet politikası, Türkmenistan'ın en büyük camilerinden birinin inşasına yol açtı. Son olarak, Diyanet, Orta Asya sakinlerine İslami eğitim için daha iyi bir temel sağlamak için yerel dillerde bol miktarda dini literatür yaymıştır. Bu çok yönlü stratejinin bir sonucu olarak Diyanet, Orta Asya'da İslam'ın Türk versiyonunu başarıyla genişletmiştir. Diyanet, bölgedeki Hanefi mezhebinin yayılmasına katkıda bulunan tek figür değildir. Özellikle dini emirler şeklinde Türk sivil toplum kuruluşları da önemli bir rol oynamıştır. Bağlam açısından, bu tür Türk dini tarikatları, Anadolu'daki İslam'ın özelliklerinin çoğunun Orta Asya'dan kaynaklandığı göz önüne alındığında, birincil taraftarlarının çoğunu bölgeye borçludur (Balcı ve Liles, 2018). Orta Asya'da faaliyet gösteren Nakşibendi'nin en ünlü Türk kolu Osman Nuri Topbaş'tır. Ortak vakfın (Aziz Mahmud Hudai Vakfı) desteğiyle, bu saygın dini lider ve temsilcileri, Orta Asya'da İslamın yeniden doğuşunda önemli bir rol oynayan küçük kültürel ve dini merkezleri kurdular. Bu topluluk, Kazakistan'ın çeşitli şehirlerinde, özellikle de girişimlerinin insani yardımdan yeni manevi liderlerin eğitimine kadar geniş bir faaliyet göstermektedir. Benzer şekilde, Süleyman Hilmi Tunahan'ın manevi rehberliği altında Nakşibendi Türk düzeni Orta Asya'ya yoğun ilgi gösterdi. Orta Asya eyaletlerinde yeni büyüme fırsatlarını finanse eden Tunahana topluluğu, Kazakistan ve Kırgızistan'da çok sayıda küçük medrese kurduğu ve Avrasya'nın çeşitli bölgelerinde faaliyet gösteren yeni imamları eğittiği özel bir kurumdur (Balcı ve Liles, 2018).

Bunula birlikte Orta Asya'da, Nursi'nin takipçileri, özellikle Mustafa Sungur ve Mehmet Kutlular'la ilişkili gruplar birkaç gayri resmi medrese ve dini daire kurdular. Böylece Türkiye'nin Orta Asya'daki dini faaliyetleri iki etkiye sahiptir. Resmi bir bakış açısıyla Türkiye, İslamı bölge devletleriyle ikili ilişkilerini güçlendirmek için bir dış politika aracı olarak kullanmaktadır. Türkiye'nin çok taraflı stratejisi sayesinde, Türk STK'ları bölgedeki

ılımlı İslamın gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu nedenle, Türkiye'nin Orta Asya'ya yönelik siyasi, eğitimsel, dini ve ekonomik girişimlerinin birleşimi, Ankara'yı 20.yüzyılın büyük bir bölümünde bölgede önemli bir oyuncu haline getirmiştir. Son zamanlarda, iki önemli gelişme, Türkiye'nin Orta Asya'daki rolü için önemli sonuçlar doğurabilir: Türkiye ile Özbekistan arasındaki ikili ilişkilerin ani iyileşmesi ve 2016'da Gülenist eylemlerinin olumsuz etkileri (Balcı ve Liles, 2018).

3.9 Türkiye'nin Orta Asya Ülkeleriyle İlişkileri

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından önce, Türkiye'nin daha önce Soğuk Savaş dönemi zorunluluklarıyla sınırlı olan güvenlik politikası nedeniyle Orta Asya'ya karşı bir "stratejisi" yoktu. Ancak 1991'den sonra kamuoyu ve Türk siyasetçiler bölgeye olan ilginin arttığını gördüler (Duarte, 2014). Bazen "Türk Cumhuriyetleri" olarak adlandırılan "kardeş devletlerin" ortaya çıkması, Türkiye'nin hemen hemen tüm siyasi çevrelerinde coşkuya neden oldu. William Hale, "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar Türk Dünyası" fikrinin Türk siyasi çevrelerinde ve medyada yeni bir tartışma konusu haline geldiğini belirtmektedir (Duarte, 2014).

Türkiye, Avrupa, Hazar bölgesi, Orta Doğu ve Akdeniz'i birbirine bağlayan petrol ve gaz geçişinde "bölgedeki yeni enerji merkezi" olmayı hedeflemektedir (Duarte, 2014). Aslında, Türkiye, Orta Asya Cumhuriyetleri, zengin enerji kaynakları, Orta Doğu ve Avrupa tüketim merkezleri arasındaki yol kavşağında stratejik olarak yer aldığından, petrol geçişinde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Mehmet Oğütçü'nün açıkladığı gibi, bölgesel bir enerji merkezi olmak, sadece topraklarını geçen boru hatlarına sahip olmak anlamına gelmez (akt. Duarte, 2014). Türkiye'nin doğal gazın çekirdeği olarak faaliyet gösterebilmesi için, hem kendi iç talebini hem de yeniden ihracat taahhütlerini karşılamak için yeterli miktarda gaz ithal edebilmeli, aynı zamanda Hazar ve Orta Doğu'dan Avrupa'ya gaz taşıma kabiliyetini sağlayabilmelidir. Ankara'nın enerji politikasının merkezinde, enerji ithalatına aşırı derecede bağımlı olan hızla büyüyen bir ekonomi ve hükümetin Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak konumunu güçlendirme niyeti yatıyor (Duarte, 2014).

1990'larda Türkiye'nin elitleri, pantürkizm unsurlarını içeren bir politikaya geri dönmüştür. Bu kavramsal dış politika kararı Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinin yanı sıra Rusya, İran ve Çin'in siyasi emellerini de etkilemektedir. Pantürkizmin temel fikri, tüm Türk halklarını etnik veya etnik-mezhepsel bir temelde bir imparatorluğa birleştirmektir. Buna benzeyen daha bir hareket - "Turan", tek bir etno jeopolitik temelde Avrasya halklarının birliği. Başka bir yönü - türkizm, 20-30 yıllarında Türkiye'de faaliyet gösteren bir ideoloji.

Temel anlamı-Avrupa tipi bir ulus devlet çerçevesinde Antalya ve Doğu Trakya'da tüm Türkleri birleştirmektir. Tüm bu sosyal ve politik hareketler, komşularına göre Doğu ve Batı geleneklerini sentezlemede diğerlerinden daha başarılı, çokuluslu bir imparatorluk kurma tecrübesi olan, aynı zamanda en fazla sayıda Türk'ü aynı jeopolitik alanda birleştiren bir devlet olarak Türkiye'ye hedef almaktadır. Bugün bu ideoloji de yeniden canlanmaktadır (Джакупов, 2018). Bugün Türkiye, Orta Asya devletleriyle etkileşim kurmayı, stratejik hedeflere ulaşarak kendi iç sorunlarını çözmenin bir yolu olarak görmektedir - bölgeselde daha aktif bir politika izlemek ve buna bağlı olarak uluslararası düzeyde Batılı müttefiklerinin gözünde jeostratejik önemini artırma amaçlanmaktadır (Джакупов, 2018).

Ancak 1990'ların ortalarında Türkiye'nin Orta Asya'ya yönelik geniş kapsamlı planlarından coşku azalmıştır. Bu bir kaç nedenden kaynaklanmaktadır. Orta Asya ülkelerinin liderleri, Türkiye'nin "Big Brother" rolünü oynama arzusundan giderek daha fazla endişe duymaya başladı. Türk Dışişleri Bakanlığının yanlış hesaplaması olarak, Dışişleri Bakanı H. Çetin'in Mart 1992'de yaptığı açıklaması değerlendirilebilir: "Türkiye, bu cumhuriyetlerin çıkarlarını yurt dışında temsil edecek". Sadece Özbekistan bu teklifi kabul etmiştir (Иванова, 2019). Türk aktivizmine rağmen, bağımsızlığını kazanan Türk devletleri ulusal kimliklerini geliştirmeye ve güçlendirmeye çalıştılar. Türkiye'nin Türk devletleriyle olan ortaklığına aşırı önem vermesinin Orta Asya'da reddedilmesine neden olduğu vurgulanmaktadır (Иванова, 2019). Ankara'nın politikası bu fikirlere bağlılığı yansıtıyordu, örneğin, dönemin Başbakanı S. Demirel'in Türk dünyası hakkındaki açıklamaları: "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne Büyük Türk Dünyası" (akt. Надыров, 2018). Bu tür ifadeler Osmanlı (Türk) Türkçülük teorisinin fikirlerinin yeniden üretmesine benziyordu (Надыров, 2018). Ancak, Sovyet sonrası cumhuriyetlerin liderleri, Türk liderliği ruhuna uygun böyle bir entegrasyon hareketinin, bağımsız olarak iç ve dış politika kursları oluşturma hakkını sınırlamakla yükümlü olduğunu fark ederek, mevcut "entegrasyon alanlarının" gerçek sayısını kültürel, eğitimsel ve ekonomik alanlara kadar "indirdiler". Kazakistan Cumhurbaşkanı N.Nazarbayev'in pozisyonu bu konudaki gösterge niteliğindedir. "XXI Yüzyılın Kapısı Üzerine" adlı kitabında:

Turgut Özal birkaç kez Kazakistan'a geldi. Orta Asya ülkelerine yaptığı ziyaretlerin sadece yeni devletlerle iyi komşuluk ilişkileri kurma ihtiyacıyla değil, aynı zamanda bir dereceye kadar Atatürk'ün hayalini gerçekleştirme ve güçlü bir "Türk devletleri" birliği kurma arzusuyla bağlantılı olduğu düşünülüyordu. Bu hayalini o saklamıyordu. O, büyük Türkiye fikrinin, Pan-Türkçülüğün tarafçısıydı. Peki bu pratikte ne anlama geliyordu? Bu, bir "ağabey" yerine başkasını boynumuza takmak anlamına geliyordu (Надыров, 2018).

Benzer şekilde Kırgızistan'ın eski Türkiye Büyükelçisi Mambetzhunus Abılov, ülkeler arasındaki ilişkilerde bazı sorunlu bölgeleri vurgulamaktadır:

Türk Dünyası, bilindiği gibi, Türk kaganatına bağlı halkların ve etnik grupların ortak dilinin ortaya çıkmasından sonra oluşmuştur. Dilimiz, binlerce yıllık ayırık yaşamdan sonra bile halklarımız tarafından korunmuştur. Bu gerçek, Türkler tarafından etnik akrabalığın bir işareti olarak algılanmaktadır, ancak bu ifade bize oldukça tartışmalı görünmektedir. Bununla birlikte, Türkler hakkında konuşmaya başladığınızda, bizim görüşlerimizde Rus siyasetinin Sovyet halkının bilinci üzerindeki etkisini görüyorlar (Vetsel, 2014).

Buna ek olarak Abılov, Türkiye tarafının Türk dünyasıyla ilgili görüşlerine karşı ihtiyatlı olduğunu dile getirmektedir. Eski diplomat, kendi halkın kökeninin bireyselliğini gizlemesini gerektirecek gibi görünen tarih anlayışlarını “yutmak” da zor olduğunu belirtmiştir (Vetsel, 2014).

Türkiye’nin daha fazla etkiye sahip olma umutları, Türkiye’nin Orta Asya’daki rolünü ve etkisini artırma çabalarını engellemeye devam eden birkaç faktöre bağlıdır:

1. Ankara’nın iç sorunları, özellikle ayrılık hareketleri, İslami hareketlerin yükselişi ve Türkiye’nin ekonomik zayıflığı, dikkatleri bölgeden uzaklaştırdı.
2. Türkiye’nin Orta Asya’daki diplomatik enerjisi, güneydeki Suriye, Irak ve İran’dan tehditler, Balkanlar’daki istikrarsızlık ve Ermenistan ile çözülmemiş gerilimler, batıda Kıbrıs ve Yunanistan ile devam eden anlaşmazlık sorunları nedeniyle tüketilmiştir.
3. Türkiye’nin Orta Asya ülkelerine coğrafi yakınlığının olmaması, Ankara’nın özellikle güney Kafkasya’nın ötesinde bir etki veya askeri güç projelendirme yeteneğini sınırladı.
4. Nakit sıkıntısı çeken Türkiye’nin büyük ölçekli ekonomik yardım ve yatırım için yeterli sermayeye sahip olmadığı ortaya çıktığında, Orta Asya ülkeleri Türkiye’nin bölgesel ekonomik entegrasyon tekliflerine olan ilgisinin çoğunu kaybetti.
5. Türkiye’nin pantürkist davasında liderlik iddiaları, özellikle daha az ortak kültürel ve sosyal bağlantılar karşısında, Orta Asya liderlerinin duygularını rahatsız ediyordu.
6. Birçok Orta Asya ülkesi Batı ülkeleriyle kendi ilişkilerini geliştirdikçe, Türkiye’ye Batı ile bir arabulucu olarak güvenme ihtiyacını hissetmediler.
7. Ankara, Rusya, büyük bir ticaret ortağı ve önemli bir enerji kaynağı ve hala Türkiye üzerinde güçlü bir askeri baskı uygulayabilen tek ülke ile antagonizmi tetikleyebilecek eylemlere karşı ihtiyatlı olmaya devam ediyor (Martirosyan, 2001).

2007’den bu yana ilişkiler yeni bir ivme kazandı ve daha verimli hale geldi. İtalyan araştırmacı K. Frappi’ye göre AKP’nin Orta Asya ülkelerine yönelik politikası, Orta Asya ülkelerini dış politikasının önceliği haline getiren Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı A. Gül’ün seçilmesiyle bağlantılı olarak canlandı (Frappi, 2013).

2002-2013 döneminde çoğunluk tek parti liderliği altında Türkiye'nin yıllık ortalama ekonomik büyüme oranının %5'e ulaştığı göz önüne alındığında, Ankara dış politika faaliyetlerinde bağımsız inisiyatifler uygulamak için daha aktif hale geldi. Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun geliştirdiği "komşularla sıfır sorun" ve "ekonomik karşılıklı bağımlılık yoluyla bölgesel entegrasyon" başlıklı yeni AKP konsepti, ülke içinde önemli sosyal destek aldı ve yönetimin çok sektörlü bir dış politika yürütmesini sağladı (Керим, 2016:73).

Türk Dışişleri Bakanlığı'na göre, Türkiye'nin bölgeye yönelik dış politikası aşağıdaki beş bileşene bağlıdır:

- 1.Enerji, ekonomi, ticaret, kültür, kamu dernekleri, siyaset vb. alanlarda ikili ve çok taraflı işbirliğinin geliştirilmesi;
- 2.Bölgesel çatışmalara barışçıl bir çözüm bulmaya yardımcı olmak;
- 3.Enerji terminali olarak hizmetler;
- 4.Ulusal ve devlet yapılarının oluşturulması sürecinde bölge ülkelerine yardım sağlanması;
5. Diğer ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesine yardım (Иванова, 2016).

Şu anda Orta Asya ülkeleri açısından Türk dış politikasının en çarpıcı paradigmaları arasında şunlar yer almaktadır:

1. Orta Asya Cumhuriyetleri Avrupa pazarlarına doğrudan erişim elde etmek için, Rusya'dan ayrı olarak, tek bir enerji havuzunun oluşturulması yönünde proaktif eylem için umut verici bir strateji. Aynı zamanda enerji akışını sağlayacak geçiş güzergahı Türkiye olacaktır.
2. Aktif ilişkiler kurmak ve ülkenin ekonomik potansiyelini de artıracak, bölgedeki ekonomik ilişkiler sistemini güçlendirecek ve aynı zamanda hem siyasi liderler, iş seçkinleri hem de sıradan vatandaşlar arasındaki ilişkileri derinleştirecek tek bir müzakere ve siyasi çözüm platformu oluşturmak;
3. Türk-İslam dünyasının inşası ve dil ve kültür ortaklığı düzeyinde kültürel etkileşim;
4. Yasal olarak resmileştirilmiş uygun kurumların oluşturulması yoluyla bu alandaki devletlerin siyasi entegrasyonuna doğru ilerleyen adımlar (Джакупов, 2018).

Orta Asya ülkelerinde Türk dış politika etkisi paradigmasının son derece önemli bir başka özelliği de, radikal İslamcıların Orta Asya ülkelerine girmesine karşı mücadelede ve İslami radikalizme karşı aktif eylemlerdir. Bu eylemler Türkiye'ye uygun siyasi ağırlık vermelidir (Джакупов, 2018). Dolayısıyla, Türkiye'nin Orta Asya bölgesi ülkelerine olan ilgisi, rekabeti artıran ve bölgedeki zorlu eyaletler arası ilişkilere damgasını vuran küresel güvenlik meseleleriyle birlikte hem ekonomik, kültürel hem de askeri-stratejik kaygılardan

kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, birçok güncel uluslararası meselelerde “yeni düzeyde bir diyalogun” başlangıcına rağmen, Moskova ve Ankara, Orta Asya ve Kafkasya cumhuriyetleri olmak üzere BDT alanında rekabet etmeye devam etmektedir (Джакупов, 2018).

3.9.1 Türkmenistan-Türkiye İlişkileri

Türkiye, SSCB’nin dağılmasından sonra Aşgabat’taki elçiliğini açan ilk devlet olmuştur. Türkmenistan’ın dünyanın en büyük doğal gaz rezervine sahip ilk beş ülke arasında olması, özellikle Türkiye’nin bu ülkeye olan ilgisini çekmektedir. Son yıllarda Türk inşaat şirketleri Türkmenistan’da en fazla sayıda proje gerçekleştirmiştir (Иванова, 2019).

Türkiye ve Türkmenistan arasındaki işbirliğinin ayırt edici özelliği, 1992 yılından bu yana, yani diplomatik ilişkilerin kurulmasından bu yana, çeşitli düzeylerde siyasi diyalogun güçlendirilmesi olmuştur. Bugün, yaşamın çeşitli alanlarında ikili işbirliğinin tüm kompleksini yöneten 130 dan fazla anlaşma vardır. Böylece, devletler inşaat, iletişim, tekstil endüstrisi, eğitim ve kültür alanlarında ticaret ve enerji alanında aktif olarak etkileşime girmektedir. Nihai siyasi belge olarak, iki ülke başkanları iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin kurulmasının 20.yıl dönümünü kutlayan ortak bir deklarasyon imzaladılar. İşbirliğinin önemli bir bileşeni turizm alanında etkileşimdir. Türkmenistan Cumhurbaşkanı Berdimuhamedov, Türk işadamlarına Türkmenbaşı kentinde bulunan ulusal turizm bölgesi “Avaz’ın” kurulmasına yatırım yapmalarını önermiştir (Керим, 2016:88).

Kültür ve eğitim işbirliği, Türkmenistan’n yeni Cumhurbaşkanı Gurbanguli Berdimuhamedov’un 2006 yılında iktidara gelmesiyle güçlendi. Bugün, bu ülkenin sanat kolektifleri, hem Cumhuriyetin kendisinde hem de dışında düzenlenen çeşitli Türk kültürü festivallerine katılmaktadır. Örneğin, Eylül 2012’de Türkmenbaşı’da Türk dili konuşan ülkelerin Bilim, Kültür ve Sanat Figürleri Uluslararası Forumu düzenlendi. 29 Nisan 2013 tarihinde Cumhurbaşkanı’nın girişimiyle başkentte Uluslararası Konferans ve “Türk Halklarının Kültürel Mirası” festivali düzenlendi. 11 Temmuz’da Türkmen müzisyenleri grubu Nur-Sultan’daki Uluslararası Türk müzik Festivali’ne katıldı (Бейцель, 2014).

Türkmenistan’daki siyasi liderliğin değişmesinin, eğitim ve kültür alanları da dahil olmak üzere Türkiye ile ikili ilişkilerin gelişimini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmalıdır. Ancak, temasların sıklığı Kırgızistan ve Kazakistan’dan birçok kez daha düşüktür (Бейцель, 2014).

Eğitim konusuyla ilgili olarak, 1990’ların başında Türkmen-Türk okullarının kurulmasından bahsetmeye değer. Zamanla okul sayısı 14’e ulaştı, bununla birlikte “Başkent”

Eğitim Merkezi de kuruldu. Ancak bu eğitim kurumlarına yönelik olarak, İslamcı odaklı ve Türk fikirli gençlerin eğitime yönelik eleştiriler ve suçlamalar sıklıkla dile getirilmiştir. Aşkabat'ın kendi topraklarında Türk örgütlerinin faaliyetlerini yapay olarak kısıtladığı yönünde firirler vardır. Sonuç olarak, 2011 yılında, tüm okullar genel eğitim devlet kategorisine transfer edilmiştir. İstisna olarak, Türkmen eğitim standartlarını tamamen benimseyen ve şikayete neden olan konuları reddeden Kemal Atatürk Metropolitan okuluydu. Yükseköğretim sistemi ile ilgili olarak, bu alanda en önemli gelişme 1994 yılında uluslararası Türkmen-Türk Üniversitesinin kurulmasıydı. 2013'te Cumhuriyet yetkilileri üniversitenin topraklarını genişletmeye izin verdi ve 3000 öğrenci için yeni bir konut inşa etmeyi kabul etti. Türkmenistan, diğer Orta Asya ülkelerine, Türkiye üniversitelerinde tercihi şartlarda okuyan öğrenci sayısı ile övünebilir. Bugüne kadar bu sayı yaklaşık 4000 kişidir (Бейцель, 2014).

Türkmenistan'ın en büyük dış ticaret ortağı olan Türkiye, bu ülkeye metal, beyaz eşya, elektronik, gıda, tekstil, inşaat malzemeleri, taşıt, ilaç ve başta pamuk, kimya ve tarım ürünleri ihraç etmektedir. Bugün Türkmenistan'da 1.270'den fazla yatırım projesi geliştiren Türk sermayesinin katılımıyla 600 işletme var, bunların 1.200'ü 15 milyar doların üzerindedir. İki milyar avroyu aşan 26 proje vardır (Керим, 2016: 89).

Türkiye ile Türkmenistan arasındaki temel ekonomik işbirliği alanı, elektrik enerjisi endüstrisi, petrol ve gaz endüstrisi (Türkmen gazının Türkiye üzerinden Batı pazarlarına geçişi), yurtdışında Türkmen doğalgazının temini için boru hatlarının inşası, petrol ve gaz üzerine ortak projelerin uygulanması dahil olmak üzere yakıt ve enerji sektörü olmaya devam etmektedir. Türkiye, Türkmenistan – Afganistan – Pakistan – Hindistan (TAPI) doğalgaz boru hattı projesi, Afganistan'a Türkmen elektrik arzının artması ve ulaşım altyapısının geliştirilmesi projeleri de dahil olmak üzere enerji güvenliği ile ilgili büyük bölgesel projelerin hayata geçirilmesi ile ilgilenmektedir (Керим, 2016: 89).

3.9.2 Kazakistan İle İlişkilere Öncelik

Kazakistan, bağımsızlığının en başından itibaren Türkiye ile kültür ve eğitim düzeyinde etkileşime girmiştir. İki devlet arasındaki ilişkilerin gelişmesine temel teşkil eden ilk belge, Mayıs 1992'de imzalanan Kültür, Bilim, Eğitim ve Spor Alanlarında İşbirliği Anlaşması idi. Sonucu olarak, aynı yılın Kasım ayında, Almatı'da Türk kültür günleri düzenlenmiştir (Перепелица, 2007). 2006 yılında, siyasi etkileşim sırasında, Türkçe konuşan devletlerin Sekizinci Zirvesi yapılmıştır. Cumhurbaşkanı N. Nazarbayev, Türk dili konuşan devlet kurumları kurulması için bir teklif getirdi, Türkiye taraf da bu teklifi desteklemiştir. Ayrıca Nur-Sultan, Türkiye'nin desteklediği Türk dünyasında liderlik hırslarını gösterme

arzusu için başvuruda bulundu. Bu nedenle Türkiye, sadece Orta Asya bölgesinde değil, Avrasya'nın tamamında da en etkin politikayı izleyebilmek için Kazakistan ile ilişkilerine güvenmektedir. Ancak Kazakistan aynı zamanda siyasi bir rakip de olabilir (Джакупов, 2018).

Kazakistan, bölge ülkeleriyle karşılaştırıldığında yüksek gelişme seviyesi nedeniyle Orta Asya'daki beş ülke arasında öne çıkmaktadır. Ülke, doğalgaz rezervlerinde 20. sırada, petrol rezervlerinde ise dünyada 12. sırada yer almaktadır (Иванова, 2019). Bugün Nur-Sultan, Ankara ile aşırı yakın konsolidasyonla ilgilenmiyor. Bunun yerine, Kazakistan, Rusya, Çin ve Türkiye gibi tüm büyük bölgesel güçlerle eşit mesafeli temasları sürdürmeyi amaçlamaktadır (Иванова, 2019).

2000'lerin ikinci yarısında Kazakistan ve Türkiye arasındaki etkileşim yeni bir siyasi karşılıklı işbirliği düzeyine ulaşmıştır. Ayrıca, Stratejik Ortaklık Anlaşması ile resmleştirilmişlerdir (2009'da hazırlanmış ve sonuçlandırılmıştır). 2014 yılı itibarıyla Kazakistan ekonomisine Türkiye tarafından 400 milyon doları, Kazakistan'dan Türkiye ekonomisine 1 milyar doları aşan karşılıklı yatırım yapılmıştır (Джакупов, 2018).

11 Ekim 2012 tarihinde Türkiye ile Kazakistan arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin ilk toplantısı Ankara'da gerçekleştirilmiştir. İki ülke arasındaki yatırım, ticaret ve ekonomik etkileşim, en öncelikli alanlardan biri olmuştur. Böylece, devlet başkanları toplantısı, Türk-Kazak ilişkilerinin gelişimi için aşağıdaki öncelikli alanları belirlemiştir: enerji, ulaşım sistemi, tarım, eğitim, inşaat, küçük ve orta ölçekli işletmeler, bankacılık ve turizm <https://www.zakon.kz/4518749-po-itogam-kazakhstansko-tureckogo.html> (erişim tarihi: 04.01.2021). Kazakistan Cumhurbaşkanı'nın Türkiye'ye resmi ziyareti kapsamında Kazak-Türk iş forumu gerçekleştirildi ve 1 milyar ABD dolarını aşan 15 anlaşma imzalanmıştır. Etkinlik çerçevesinde, işadamları şu öncelikli sektörlerde projeler gerçekleştirmeyi kabul etmiştir: kimya, tarımsal sanayi kompleksi, metalurji, madencilik, tekstil ve deri üretimi, turizm ve lojistik, elektrik enerjisi endüstrisi (Керим, 2016: 82). Kazakistan'da milyarlarca dolara taşeron işi yapan 600'den fazla Türk firması vardır (Иванова, 2019).

Kazakistan ayrıca Türkiye ile etkileşimin ABD, Avrupa Birliği ve NATO ile siyasi etkileşimi açısından da önemini anlamaktadır. Ankara da Kazakistan'ın BDT ve Orta Asya'daki nüfuzuna ve otoritesine değer veriyor ve bunları dış politikası için ek bir kaynak olarak görmektedir. Her iki devlet de Avrupa için çabalamaktadır (Джакупов, 2018).

Türkiye ve Kazakistan'ın en üst düzeyde yürüttüğü siyasi diyalog, modern uluslararası gündemin en önemli konularını, Avrasya alanındaki güvenlik sorunlarını, Orta Doğu

lkelerindeki durumu, Afganistan'ın yeniden inşasına yardımcı olmayı, islamofobi meselesini, uluslararası örgütlerde çok taraflı işbirliğini, uluslararası hukukun güçlendirilmesini içermektedir (Бейцель, 2014). Kazakistan Cumhurbaşkanı, tarihi İpek Yolu zerinde Türkiye ve Kazakistan, "Doğu ve Batı arasındaki köprünün işlevlerini" uyguladığını belirtmiştir (Иванова, 2019).

3.9.3 Özbekistan İle İlişkilerin Yeniden Kurulması

Türk-zbek ilişkileri büyük ölçüde iki ulusun kültürel tarihi yakınlığı tarafından belirlenmektedir. 1991'de Türkiye, Özbekistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmuştur (Керим, 2016: 90).

Türkiye ve Özbekistan, yeni Sovyet sonrası devletin bağımsız gelişiminin ilk yıllarından itibaren kültür ve eğitim alanında oldukça aktif bir etkileşime başlamıştır. Bu istekleri gerçekleştirmenin yolu, Türkiye'nin "Türk devletlerinden" gelen öğrencileri eğitmek için yıllık burslar dağıtmasıydı. 1992-1993 akademik yılında, en fazla nüfusa sahip bir ülke olarak Özbekistan'a yıllık 2.000 ğrenci ile en büyük kontenjan tahsis edilmiştir (Бейцель, 2014). Ancak 1994 yılında, Türkiye ile Özbekistan arasındaki ilişkilerin siyasi olarak soğuması nedeniyle, kültür ve eğitim alışverişi alanında bir soğuma yaşanmıştır. Bu yıl zbek ğrencilerin Türkiye'de okumak için seyahatleri iptal edilmesi kararlaştırılmıştır. Türkiye'deki İslamcıların konumunu gçlendirdikten sonra, Özbekistan Cumhuriyeti yetkilileri bu küçük ğrenci grubunun bile gelişini derhal engelledi. Mübadele fiilen kısıldı ve Türk tarafının ısrarına rağmen bugüne kadar sürdürülemedi. Ancak iki devlet arasındaki ilişkilerde dönem dönem yaşanan krizlere rağmen Özbekistan'da zbek-Türk okullarının sayısı giderek artmıştır, fakat 1999'da iki ülke arasındaki ilişkilerin siyasi bileşeni nedeniyle, Özbekistan yetkilileri ülkedeki tüm zbek-Türk eğitim kurumlarını kapatmaya karar vermiştir (Бейцель, 2014). 1994 yılında iki ülke arasındaki ilişkilerin ilk soğutulmasından sonra, Türk devlet başkanlarının IV. zirvesinde İslam Karimov, Türkiye'nin hareketlerini sert bir şekilde eleştirdi ve sunduğu projelerin aşağılık olduğunu, Çin'deki etnik Uygurların da Türk dünyasının bir parçası olduğunu belirtmiştir (Бейцель, 2014).

Genel olarak, Türkiye ve Özbekistan arasındaki siyasi ilişkiler, diğer Orta Asya Cumhuriyetlerinin aksine, son yıllarda oldukça istikrarsız kalmıştır. 2014'te, iki ülke arasındaki ilişkiler, zbek makamlarının Türk ticaret şirketlerinin tüm temsilciliklerinin ortadan kaldırılma yoluyla ticaret piyasasının yeniden şekillendirilmes girişimlerini yapmıştır. Resmi olarak, yaklaşık 50 Türk işletmesinin kapatıldığı bildirilmektedir. Özbekistan'da kendileri için yarattığı olumlu yatırım ortamını ve dostane bağlantıları kötüye kullanması

nedeniyle yönetici ve çalışanlarının çeşitli derecelerde sorumluluk altına alınmıştır. Ekonomik güven ihlal edenler arasında “Orzu Plastik”, “Emir Tekstil”, “Polat T. S.”, “Akeca Textstil”, “Oskainak”, “Günes Cafe” gibi Özbekistan’daki diğer ünlü Türk işletmeleri yer almaktadır. Bununla birlikte Birçok gözlemci, yasaklanmış dini örgütlere yardım suçlamalarının ekonomik rakiplerle mücadelede bir bahane olduğunu söylemektedir. Türkiye geleneksel olarak Özbek ekonomisinde büyük bir yatırıma sahiptir, ancak aynı zamanda şimdi Rusya, ABD veya AB ülkeleri gibi stratejik açıdan Özbekistan için çok önemli değildir (Джакупов, 2018).

İki ülke arasındaki ilişkilerde periyodik krizlerin nedenleri şu şekildedir: Birincisi Türk Cumhuriyeti daha önce Özbek muhalif güçlerle yeterince güçlü bağları teyit etmişti. İslam Karimov’un ana rakibi Muhammed Salih’in birkaç yıldır Türkiye’de olması, iki ülke arasındaki ilişkilerde bir dönüm noktası haline geldi ve bu da etkileşimi olumsuz etkilemiştir (Vetsel, 2014). Taşkent, Türkiye’yi Özbekistan muhalefetini desteklemekle suçlamıştır. Çünkü 1999’da Taşkent’teki terör saldırılarından sonra, Türkiye, Özbekistan makamlarının teröristlerle bağlantı kurmakla ve I. Karimov’a suikast girişimi hazırlamakla suçlanan muhalif M. Solih’i vermeyi reddetmiştir (Джакупов, 2018). İkincisi, Türkiye tarafından Özbekistan’a sağlanan ekonomik yardımın hacmi, daha önce belirtilen hacimlerden önemli ölçüde düşük çıkmıştır. Üçüncüsü, ılımlı İslam ve İslami birlik sloganları ile hizmet veren Recep Erdoğan’ın iktidara gelmesi, Taşkent’te iç muhalefet radikal islamcı güçlerle işbirliğinin başlamasına ve Türk eğitim kurumlarındaki öğrencileri etkilemeye yönelik bir tehdit olarak yorumlanması (Вейцель, 2014). Binlerce Özbek öğrenci, o dönemde çok popüler olan Türk liselerinde eğitilmiş, daha sonra ortaya çıktığı “Nurcular” hareketinin fikirlerine maruz kalmıştır (Джакупов, 2018). Dördüncüsü, Türkiye “Genel Türk Entegrasyonunun” başlatıcısıdır ve sıklıkla önerilerini teşvik etmede liderlik işlevlerini üstlenmektedir. Bu da, bölgesel bir lider olmayı amaçlayan resmi Taşkent için endişe vericidir (Вейцель, 2014).

Sonuç olarak, 1994 yılından bu yana, Türkiye ve Özbekistan’ın Eğitim-Kültür ve dini alanlarda işbirliği dondurulmuştur. Bununla birlikte, belirli durgunluk dönemlerine rağmen, iki ülkenin ekonomik etkileşimi 1 milyar dolarlık ticaret hacmine ulaşan oldukça aktif bir şekilde gelişmeye devam etmektedir. Böylece, Taşkent’in Türk tarafıyla ilişkilerinde seçiciliği görülmektedir (Вейцель, 2014).

Özbek Cumhurbaşkanı I.Kerimov’un ölümünden sonra Ankara, ilişkileri “sıfırlamak” için büyük çaba göstermiştir. Türkiye’deki başarısız darbeden 4 ay sonra, Kasım 2016’da Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cumhurbaşkanı Vekili Ş.Mirziyev ile görüşmek üzere Özbekistan’a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Özbekistan Kazakistan, Kırgızistan,

Tacikistan, Afganistan ve Türkmenistan ile sınırı olduğu için, jeopolitik önemi büyüktür. Erdoğan'ın bu ziyareti sadece Türkiye'nin Özbekistan ile ilişkileri için değil, aynı zamanda tüm Orta Asya ile siyasi, jeostratejik öneme sahipti. 2017'de yeni Özbekistan Cumhurbaşkanı Ş.Mirziyev, 20 yıl içinde Türkiye'ye ilk devlet ziyaretini gerçekleştirmiştir. İki liderin görüşmesinin ardından ekonomi, eğitim, kültür, bankacılık ve askeri sanayi alanlarında 26 anlaşma imzalanmıştır. İki lider, ülkeler arasındaki ticareti 10 yıl içinde 10 milyar dolara çıkarma görevini üstlenmiştir (Иванова, 2019).

3.9.4 Kırgızistan ve Türkiye: İlişkide Duraklama

Türkiye-Kırgızistan ilişkileri arasında faydalı bağlantılar kurmak için siyasi, ticari, ekonomik, kültürel, insani, bilimsel, eğitimsel, askeri-teknik alanlarda oldukça geniş bir yasal çerçeve vardır: yaklaşık 120 temel belge faaliyet göstermektedir (Керим, 2016:83). Daha önce bahsedilen Orta Asya ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye Kırgızistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk devlettir ve 1992'te iki ülke arasında diplomatik ilişkiler kurulmaya başlamıştır (Иванова, 2019).

1995 yılında kültür ve eğitim alanında iki ülke arasındaki ilişkilerin en önemli olaylarından biri, İzmir'de Kırgız-Türk “Manas” Üniversitesini kurulmasına ilişkin anlaşma imzalanmıştır. Çalışmanın başlamasından bu yana, bu eğitim kurumu cumhuriyetin önde gelen üniversitelerden biridir (Бейцель, 2014).

Türkiye'de siyasi iktidarın değişmesi iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişimini etkiledi ve 1997-2001 dönemi ikili ilişkilerde belli bir “sükunet” ile işaretlenmektedir. Burada diyalog girişimi öncelikle ikili ilişkileri desteklemeye çalışan Kırgızistan tarafından gelmiştir. 24 Ekim 1997 Cumhurbaşkanı Askar Akayev'in ziyareti sırasında Kırgızistan ve Türkiye arasında ebedi dostluk ve işbirliği anlaşması imzalandı. Bir sonraki ziyarette 1 Temmuz 1999'da “Kırgızistan ve Türkiye: 21.yüzyılda Birlikte” ortak bir bildiri imzalandı. Recep Erdoğan liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2002 yılındaki seçimleri kazanması ardından, iki ülke ilişkileri işbirliği için yeni bir ivme başlamıştır (Бейцель, 2014).

2011 yılından bu yana, Ankara'nın Kırgızistan politikası, bölgedeki en aktif politika olmuştur. Nisan 2010 devrimi ve Oş'taki olaylardan sonra Türkiye, Kırgızistan'a ilk destek verenlerden biri oldu ve yangın mağdurlarına bir defaya 10 milyon dolarlık bir yardım ve inşaat malzemeleri ayırmıştır. R. T. Erdoğan'ın yeni Başbakanı olarak Orta Asya'ya ilk siyasi ziyaretleri 2011 yılında Bişkek'te olmuştur. Aynı şekilde Başbakan Atambayev'in de ilk siyasi ziyareti Ankara'ya olmuştur (Джакупов, 2018). Ziyaret sırasında iki ülke arasında Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi (YDIK) kurulmuştur (Иванова, 2019).

Genel olarak, R.T. Erdoğan, Türkiye Kırgızistan'a yaklaşık 450 milyon dolarlık yatırım yapmayı planladığını belirtmiştir. Türkiye ayrıca hisselerin bir kısmını ve hatta Dastan savunma tesisinin tamamını almakla ilgilendi ve bu da Moskova'da derin endişe uyandırmıştır (Джакупов, 2018).

Türk işadamları, Başbakanının Kırgızistan ile ticaret cirosunu 1 milyar dolara çıkarması çağrısında bulunmuştur. Türk işletmelerine Kırgızistan'da büyük bir kargo merkezi kurmak ve İstanbul-Bişkek-Şangay hava koridoru açmak için proje önerilmiştir. Hedefe ulaşmak için, Ankara ve Bişkek yüksek devletlerarası Konsey kurmak için bir anlaşma imzalamıştır (Джакупов, 2018).

2004 yılından bugüne kadar Türkiye, Kırgızistan'a TİKA'nın faaliyetleri kapsamında yaklaşık 850 milyon dolar maddi destek sağlamıştır. Ancak, buna rağmen, iki ülke arasındaki ticaret sadece 500 milyon doları oluşturmaktadır. Kırgız - Türk kültürel bağları ekonomik alandan daha aktif gelişmektedir. Aynı zamanda Türkiye, siyasi ve ekonomik etkisini güçlendirmek için iki ulusun etnik akrabalığını kullanarak klasik “yumuşak güç” geleneklerinde faaliyet göstermektedir (Иванова, 2019).

2002'den beri, Kırgızistan ile Türkiye arasındaki kültürel ve eğitimsel işbirliği önemli ölçüde yoğunlaştı, çok sayıda etkinlik düzenlendi ve yapılmaktadır. Örnek olarak, 2013 Mayıs ayında gerçekleşen faaliyetlere bakıldığında, Kırgız Cumhuriyeti ile Türkiye arasında haftada ortalama en az bir kültür ve eğitim etkinliğinin gerçekleştiği sonucuna gelmektedir (Бейцель, 2014). Bununla birlikte, bu tür aktif etkileşim göz önüne alındığında, kültürel ve eğitimsel işbirliğinin kalitesi ve yönünden de memnuniyetsizlik vardır. Ancak Türk tarafının eleştirilerine rağmen, Kırgızistan ile Türkiye arasında eğitim ve kültür alanında işbirliğinin iyi bir hızla gelişmekte olduğu, iki halkın birbirine yaklaştığı kabul edilmelidir (Бейцель, 2014).

Bununla birlikte, 2016 yılından bu yana Kırgızistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerde belirgin bir bozulma olmuştur. Bunun nedeni, Türk makamlarının 16 Temmuz 2016 tarihinde silahlı bir darbe girişimi ile suçladığı Fethullah Gülen'in dini figürü olan “Hizmet” hareketi hakkındaki anlaşmazlıktı. Türkiye, “Gülen'in” etkisinin Kırgızistan'da güçlü bir şekilde hissedildiğini belirterek, ülkenin yetkililerini faaliyetlerini yasaklamaya çağırdı. Ardından Kırgız Cumhuriyeti'nin o zamanki liderliği Ankara'nın talebine reddetmiştir. A. Atanbayev, Türk yetkililerin Kırgızistan'ın iç işlerine müdahale ettiğini belirterek, bu konuda eleştirilerde bulunmuştur. Kırgızistan'da, Gülen'in takipçileri tarafından açık olduğu düşünülen bir dizi Eğitim, Kültür kurumu faaliyet göstermektedir. Bunların en büyüğü - “Sebat” Uluslararası Eğitim Kurumları ağıdır. 2017'de bu okullar yerel bir kuruluş olarak yeniden kaydedildi ve

ismi “Sapat” olarak değiştirilmiştir. Bu olaylardan sonra Kırgızistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler oldukça soğumuştur (Иванова, 2019).

Türk-Kırgız ilişkilerinin yeni aşaması Nisan 2018’de başladı. Kırgızistan’ın yeni seçilen Cumhurbaşkanı Sooronbay Jeenbekov resmi ziyaret ile Ankara’ya gelmiştir. Erdoğan ile yaptığı görüşmede ekonomi, yatırım, tarım, spor, sosyal güvenlik, bilgi alanlarında ikili işbirliği belgeleri imzalanmıştır. Bu ziyareti sırasında ele alınan konulardan biri de Gülen hareketiydi. Erdoğan’ın belirttiği gibi, 2016 askeri darbesinin örgütlenmesinde şüphelinin Fethullah Gülen hareketi, Kırgızistan’a da bir tehdit oluşturduğunu ve bu nedenle Kırgız cumhurbaşkanını bu akımın taraftarlarına karşı harekete geçmeye çağırdı. Ancak S.Jeenbekov, Erdoğan’ın Gülen’in okullarıyla ilgili çağrısına cevap vermedi ve pozisyonunu dile getirmedi (Иванова, 2019).

3.9.5 Tacikistan: İran’a Etnik Yakınlık Bir Engel Değildir

Türkiye 1991’de Tacikistan’ın bağımsızlığını tanıdı ve 1992’de ülkeler arasında diplomatik ilişkiler kuruldu. Tacikistan’ın etnik olarak İran’a daha yakın olması, Türkiye’nin bu ülke ile bağlantı kurmasını engellemedi (Иванова, 2019).

Siyasi bileşenin olumlu etkisiyle 1991’den sonra Ankara ile Duşanbe arasında yapıcı bir diyalog kurulmuştur. Her iki devlet de ortak bir tarihi ve kültürel alandadır, ayrıca ülkelerin yakınlaşması aynı zamanda bölgesel istikrarın yanı sıra karşılıklı yarar sağlayan ticaret ve ekonomik ortaklık ihtiyacıyla da karakterize edilir. 1990’larda iki ülke arasındaki ilişkilerde önemli bir sınırlama vardı. Bunun başlıca nedenleri Tacikistan’daki iç savaştır (1997’ye kadar), ekonomik durum ve Türkiye’nin Orta Asya’ya entegre bir bölgesel yaklaşımının olmaması gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Eylül 1995’te, eski Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in Tacikistan’a ilk resmi ziyareti gerçekleşti ve Mayıs 1996’da Tacikistan Cumhurbaşkanı Emomali Rahmon’un Türkiye’ye dönüş ziyareti gerçekleşti. Bununla birlikte, ikili ilişkilerin genişlemesi, Türk dış politikasında 2003’ten beri meydana gelen önemli değişikliklerle kolaylaştırıldı: çok vektörlü bir dış politika, uluslararası ilişkilerin çeşitlenmesi, Rusya ile çok yönlü temasların geliştirilmesi, Afganistan’daki devlet aygıtının inşasında etkileşim (Керим, 2016:85).

Önemli bir nokta olarak, Ankara ve Duşanbe’nin birçok bölgesel meseledeki ana tutumlarının benzer olmasıdır. Bu, sosyo-ekonomik kalkınma ve bölgesel istikrarın korunması, genel olarak Afganistan ve Orta Asya’da güvenlik ve ayrıca bölgesel çatışmaların çözümü için geçerlidir. Her iki devlet, başta BM ve İKT olmak üzere birçok uluslararası kuruluşta aktif olarak işbirliği yapmaktadır. Aynı zamanda, Türkiye-Tacik ilişkilerinin

gelişiminde keskin bir atılım, son on yılın sonuna kadar gerçekleşmedi. Bu yöndeki bir başka girişim 28-30 Mayıs 2009 tarihlerinde Tacikistan'ı ziyaret eden ve ikili işbirliğinde niteliksel olarak yeni bir aşamaya işaret eden Türkiye Cumhurbaşkanı Gül tarafından yapılmıştır. Bununla birlikte Türkiye, Tacikistan'ın önde gelen ticaret ortaklarından biridir. Cumhuriyetin Devlet İstatistik Komitesi'ne göre, Türkiye'nin Tacikistan'ın ticaret cirosundaki payı yaklaşık % 10'dur. İhracat yapısında en büyük payı gıda ürünleri ve kimyasal ürünler alırken, Türkiye ithalatında en büyük payı alüminyum ve pamuk oluşturmaktadır. Bununla birlikte, ticaretin büyümesi, malların birçok ülkenin sınırlarından geçişinde ortaya çıkan zorluklar ve engeller nedeniyle sınırlanmaktadır (Керим, 2016:85).

2012 yılında Tacikistan Cumhurbaşkanı Türkiye'ye ziyareti gerçekleştirdi ve bunun sonucunda iki ülke liderleri Türkiye ile Tacikistan arasında Üst Düzey İşbirliği Konseyi kurulmasına ilişkin bir bildirge imzaladı. Böylece ilişkiler yeni bir seviyeye gelmiştir (Иванова, 2019). Özellikle hidroelektrik, ulaşım ve turizm başta olmak üzere Türkiye tarafından Tacikistan ekonomisine yapılan yatırımlar konusuna değindiler. Sonuç olarak, 122 milyon ABD Dolarını aşan yatırımların cazibesıyla Tacikistan'daki üç sanayi kuruluşunun Türk şirketlerinin inşaatı için anlaşmalar imzalanmıştır (Керим, 2016:87). TİKA'nın faaliyetleri kapsamında Tacikistan'a genel olarak 90 milyon dolar tutarında maddi yardım yapılmıştır (Иванова, 2019). Şubat 2017'de Duşanbe'de düzenlenen hükümetlerarası Ekonomik İşbirliği Komisyonu'nun dokuzuncu toplantısı çerçevesinde Türkiye-Tacikistan İş Forumu, devletlerarası işbirliğini derinleştirmek ve iki ülkenin ekonomik yatırım ve ticaret ilişkilerini geliştirmek için etkili bir platform haline gelmiştir (Иванова, 2019).

3.10 Etnospor Alanına Genel Bakış

Etnospor, ulusal sporlar da dahil olmak üzere geleneksel fiziksel aktivite türlerini birleştiren ve geleneksel yerli oyunların tarihsel rekonstrüksiyonları olarak yeniden canlanan yeni bir kurumsal formdur (Кыласов, 2011a). Etnospor, dünya halklarının kültürel mirasının önemli bir parçasıdır ve bir tür etnokültürel kimlik olarak hareket eder. Ulusal yaşam tarzları ve örf-adetlere ilişkili geleneksel oyunları ve etnokültürel fiziksel aktivite türlerini içerir (Кыласов, 2011b).

Uluslararası Olimpiyat Komitesini kuran Pierre de Coubertin döneminde, teknoloji dahil olmak üzere ekonomik, politik, sosyal yaşamın çeşitli alanlarında Batı lehine genel kabul görmüş bir ayrım vardı. Dünyanın geri kalanlarıyla ilişkilerdeki bu üstünlük, spor yönetimi de dahil olmak üzere sporda da mevcuttu. Ek olarak, dünyanın toplam nüfusunun yüzdesi olarak daha fazla Avrupalı vardı. Bugün durum kökten değişti. Çin, Hindistan,

Japonya, Kore ve Güneydoğu Asya'nın diğer ülkeleri ekonomi, demografi dahil her şeyde Batı'yı sıkıştırıyor ve Anglo-Sakson sporunun geleneksel kültür taşıyıcılarını yabancılaştırıyor. Dolayısıyla dünya sporları hareketi, içeriği ve altyapısı artık sporun doğduğu zamandaki ile aynı değildir (Кыласов, 2011b).

Ulusal hükümetlerin öncelikli Olimpik sporların geliştirilmesine olan ilgisi, “etnokültürel yarışmaları desteklemeyi reddetme” ile birleştiğinde, farklı halkların kültürel mirasının değerlendirilmesinde eşitsizlik sorununa yol açmaktadır (Кыласов, 2011b). Kylasov (2011b), modern ve fırsat eşitliği toplumunda bunun şovenizmin ve etnisitenin bir tezahürü olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır. Ona göre, bu durumda dünya halklarının zihinsel sağlığının (mental health) üreme işlevi, yabancı spor geleneklerinin saldırgan dayatmasının etkisi altında yıkım tehditlerine maruz kaldığından, kendi fiziksel aktivite gelenekleriyle ilişkili olarak sosyal ilgisizlik oluşturur. Aksine, ortaya çıkan etnokültürel fiziksel aktivite geleneklerini destekleme, dünyadaki etnik grupların, ulusal devletlerin ve uygarlık alanlarının zihinsel sağlığını korumaya ve yeniden üretmeye hizmet edecektir (Кыласов, 2011b).

Politikacıların geleneksel oyunlara ve yarışmalara olan ilgisi, küreselleşme koşullarında halkların kendini tanımlama süreçleri ve kültürel farklılıkların silinmesi tehdidinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, bazı ülkelerde geleneksel oyunların ve yarışmaların korunması ve geliştirilmesi için devlet statüsüne yükseltilmiş programlar uygulanmaktadır. Bu ülkeler arasında Kazakistan, Çin, Kırgızistan, Moğolistan, Rusya, Türkiye, Özbekistan yer almaktadır. Bu ülkelerde geleneksel oyunlar ve yarışmalar programına dahil olmak üzere düzenli spor etkinlikleri için hükümet hibe fonları vardır.

Toplumdaki ilgi nedeniyle, son yıllarda birçok uluslararası ve bölgesel sivil toplum kuruluşundan oluşan geleneksel oyunların ve yarışmaların korunması için bir hareket oluşmuştur (Кыласов, 2019). Bunlara, World Ethnosport An International Non-Governmental Organization (WE), Dünya Ethnosport Konfederasyonu (DEK), Uluslararası Sahad Spor Birliği (ISA), Uluslararası “Spor Herkes İçin” Derneği (TAFİSA), Uluslararası Birleşik Güreş Stilleri Federasyonu (FİLA) v.b girmektedir. Bu tür olaylar Olimpiyat hareketine karşı çıkmaktadır. 2000'lerin ilk on yılına kadar, etnik tarza sahip uluslararası spor federasyonları, UOK tarafından tanınmaya ve Olimpiyat Oyunları programına dahil edilmeye çalışılmıştır. Ancak şimdi durum yavaş yavaş değişmektedir ve şimdi ulusal toplumlar tarafından, Olimpizmin “Batı toplumunun bir değeri” olarak algılanan bir inkar ortaya çıkmaktadır. Öncelikle bu, Türkiye'nin ana rol oynadığı Türk Konseyi himayesinde Orta Asya'daki İslam ülkelerinde görülmektedir. Türkiye, Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için yedi kere

başvuruda bulunmuştur, fakat UOK tarafından reddedilmiştir (Кыласов, 2019). Kılsov'a (2019) göre, belki de bu, Türkiye'nin UNESCO Geleneksel Oyunlar ve Spor Danışma Komitesi himayesinde başlayan bir Olimpiyat karşıtı hareket yaratmasının nedeni olabilir.

Bunun öncesinde, Türkiye, Olimpiyat karşıtı faaliyetlerinin ana etkinliği haline gelen Kırgızistan'daki Dünya Göçebe Oyunlarının masraflarını karşılama sorumluluğunu almıştır. Burada Kılsov, Olimpizme karşı modern bir spor etkinliğini tanıtmak için gerçek bir neden olmadığını belirtmektedir. Ancak organizatörler için, bu etkinliğin, Türk dili konuşan halkların yaşadığı, gelişmemiş Orta Asya ülkeleri hükümetleri tarafından desteklenmesini yeterli bulunmuştur (Кыласов, 2019).

3.11 Dünya Etnospor Konfederasyonu

Dünya Etnospor Konfederasyonu, geleneksel spor ve oyunların bilinirliklerinin artması ve yaygınlaşmasına yönelik faaliyetlerde bulunan uluslararası bir kurumdur. 2015 yılında Kırgızistan ve Türkiye'nin girişimiyle Dünya Etnospor Konfederasyonu kurulmuştur <https://ru.sputnik.kg/sport/20150902/1017887744.html> (erişim tarihi: 06.07.2020) ve 2017 yılında konfederasyonun merkezi İstanbul'a taşınmıştır. <https://www.gencgonulluler.gov.tr/Foundation/Detail?foundationId=2982> (erişim tarihi: 05.12.2020).

Dünya Etnospor Konfederasyonu 3335 sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun ve Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulmuştur <https://worldethnosport.org/tuzuk> (erişim tarihi: 22.01.2021). Geleneksel oyun ve sporlara, bu etkinliklerin muhafazası, ıcrası ve sürdürülebilirliği adına destek olan kurum bu faaliyetleri, bir çatı örgütlenmesi vasfıyla, daha kalıcı ve sistemli bir hale getirme amacıyla kurulmuştur. Konfederasyon, geleneksel spor ve oyunların tanıtılması ve yaygınlaşması hedefi ile 2016 yılından beri, her yıl etnospor kültür festivalini gerçekleştirmekte ve diğer şehirlerdeki festivalleri de desteklemektedir <https://www.gencgonulluler.gov.tr/Foundation/Detail?FoundationId=2982> (erişim tarihi: 05.12.2020).

Dünya Etnospor Konfederasyonu (bunda sonra DEK olarak geçmektedir) 4 yerel, 3 uluslararası federasyon üyeleri ile çalışmalarına devam etmektedir. Ayrıca, çok sayıda ülkeden geleneksel spor federasyonlar tarafından yapılmış olan üyelik taleplerini değerlendirmekte ve uluslararası üye katılımı çalışmalarına devam etmektedir <https://www.gencgonulluler.gov.tr/Foundation/Detail?FoundationId=2982> (erişim tarihi: 05.12.2020).

Konfederasyonun amacı, etnospor çalışmalarında ve kültürel alanlarda olmak üzere ekonomik ve ticari işbirliklerini geliştirmek, bu konularda bilgi, birikim, deneyim ve karşılıklı teknolojilerden yararlanmak için, Türkiye ve Dünya genelinde çeşitli milletlerin, kültürel kimliklerini korumaya yardımcı olmak, desteklemek ve bu bağlamda etnospor anlayışının gelişmesini teşvik etmeyi benimsemiştir. Konfederasyon etnospor alanındaki farklı sportif, sosyal ve kültürel çalışmaları düzenlemeyi, bu yönde girişimler yapan diğer kurumlar ile işbirliği yapmayı, tüm etnik sporları tek bir kurumsal çatı altında toplamak ve etnospor anlayışını ve ahlakını yaygınlaştırmayı hedeflemiştir. Ayrıca DEK, sporcuların maddi, manevi, kültürel, sosyal ve sportif alanlardaki eğitimlerine katkıda bulunmayı hedeflenmiştir. Konfederasyon, etnospor kültürü çerçevesinde her bir devletin dünya sahnesinde en iyi şekilde ve eşitlikçi olarak tanıtılıp temsil edilmesini amaçlamıştır. Kurum için farklı medeniyetlerden miras kalan etnik sporların ve kültürlerin korunması ve gelişmesinin desteklenmesi öncelik olarak belirtilmiştir <https://worldethnosport.org/tuzuk> (erişim tarihi: 21.11.2020).

3.11.1 Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun Vizyon ve Misyonu

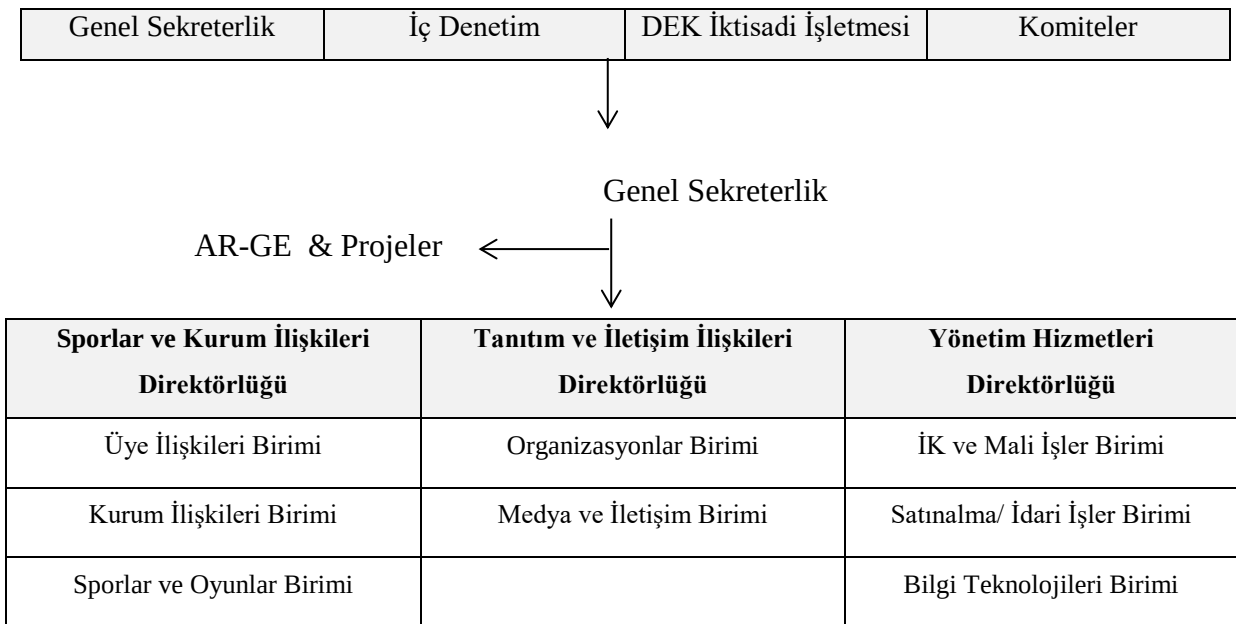
DEK'in misyonu toplumlar arası kültürel ve sportif fırsat eşitsizlikleri ile mücadele etmek için geleneksel spor ve oyunları regüle etmek, popülerleştirmek, profesyonelleştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla teşkilatlanmak, yenilikçi stratejiler geliştirmek, uygulamak, izlemek ve değerlendirmektir. Milletler, bireyleri birbirine kenetleyen ortak geçmiş ve birikimin tezahürleridir. Bu ortak geçmiş ve birikimin en önemli unsurlarından biri geleneksel spor ve oyunlardır. Aşırı şekilde kitleselleşen modern spor ve oyunların yol açtığı tek tipleşme, önlem alınmazsa, geleneksel spor ve oyunları geri dönüşü imkânsız bir sürece zorlamaktadır. Bu süreç, geleneksel spor ve oyunların önce çeşitliliğini azaltma ve fakirleştirme daha sonra da tamamen yok etme tehdidini ortaya çıkarmaktadır. Bu bakımdan, devletlerin ve insanlığın bu ortak kültürünü korumak, geliştirmek ve gelecek kuşaklara aktarmak, bizlere bir sorumluluk yüklemektedir. Her bir geleneksel spor ve oyun dalının kendi içinde bir değeri olması gerçeğinden hareketle, kuşaktan kuşağa aktarılan geleneksel spor ve oyunların çeşitli etkinlikler ile korunmasını, geliştirilmesini ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasını toplumsal bir sorumluluk olarak gören DEK, geleneksel spor ve oyunlar alanında her düzeyde (yerel, ulusal, bölgesel ve küresel) teşkilatlanmayı gerekli görmektedir. Bir yandan geleneksel spor ve oyunları regüle etmek ve yaygınlaştırmak, diğer yandan farklı düzeylerdeki teşkilatlar arasında iş birliği ve standardizasyonu sağlamak için merkezî bir çatı

kurumuna ihtiyaç duyulmuştur <https://worldethnosport.org/hakkimizda> (erişim tarihi: 04.01.2021).

DEK'in vizyonu ise geleneksel spor ve oyunlar aracılığı ile rekabet ederken dayanışmayı, eğlenirken barışı, profesyonelleşirken geçmiş birikimi geleceğe taşımak ve bu alanda uluslararası kabul gören bir otoriteye sahip olmaktır. DEK, geleneksel spor ve oyunlar aracılığıyla en iyi yetenekleri ortaya çıkarmayı, hayata değer katacak rahatlamayı ve bugünün bireylerini ruh ve beden sağlığı açısından yetiştirmeyi gerekli ancak yeterli görmemektedir. Yeterli olabilmesi için geleneksel spor ve oyunları, değer katacak üst hedeflere ilişkilendirmeyi gerekli görmektedir. Bu çerçevede geleneksel spor ve oyunların alanında;

- Yetenek yarışının, farklı kültür ve düzeylerde insanları birbiri ile yakınlaştırarak güçlü toplumsal dayanışmaya yol açmayı,
- Eğlenme ve rahatlama hakkı kullanılırken, insanlığın huzur ve barış içinde yaşamasına da katkı sunma bilinciyle hareket edilmesini,
- Bugünkü bireyleri ruh ve beden sağlığı açısından profesyonelleştirirken insanlık birikimini gelecek nesillere aktarmada bir köprü rolü üstlenilmesini, tarihsel bir sorumluluk olarak görür <https://worldethnosport.org/hakkimizda> (erişim tarihi: 04.01.2021).

3.11.2 Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun İdari Yapısı

Şekil 3.1. Organizasyon Şeması

Kaynak: <https://worldethnosport.org/organizasyon-semasi> (erişim tarihi: 04.01.2021).

Kurumun organları genel kurul, yönetim, denetim, disiplin kurulu ve danışma kurulu olarak ayrılmıştır. Kurumun teşkilat yapısında bir başkan, bir başkan vekili, iki adet başkan yardımcısı ve bu yardımcılara bağlı üyeler bulunmaktadır <https://worldethnosport.org/yonetim-kurulu> (erişim tarihi: 04.01.2021).

Tablo 3.3. Yönetim Kurulu

Konfederasyonun Başkanı	Necmeddin Bilal Erdoğan
Başkan Vekili	Dr. Hakan Kazancı
Başkan Yardımcısı	Mehmet Fatih Kalender Taha Ayhan
Sayman	Cengiz Toksöz

Kaynak: <https://worldethnosport.org/yonetim-kurulu> (erişim tarihi: 04.01.2021)

DEK etnospor alanında faaliyet gösteren 18 uluslararası organizasyonlar ile işbirliği yapmaktadır <https://worldethnosport.org/kurumsal-uyeler> (erişim tarihi: 04.01.2021)

Tablo 3.4. Kurumsal Üyeler

Arjantin Pato Federasyonu	Azerbaycan Cumhuriyeti Atçılık Federasyonu	Japonya Yabusame Derneği
Kazakistan Etnospor Derneği	Kırgızistan Cumhuriyeti Kökbörü Federasyonu	Meksika Geleneksel Sporlar ve Oyunlar Federasyonu
Moğolistan Atlı Spor Yarışları ve Eğiticipleri Federasyonu	Eğitim ve Spor Geliştirme Enstitüsü	Katar Al-Gannas Şahincilik Derneği
Romanya Oina Federasyonu	Rusya Kökbörü ve Milli Sporlar Federasyonu	Uluslararası Kuşak Güreşi Federasyonu
Yakutistan Cumhuriyeti Milli Sporlar ve Oyunlar Derneği	Belediye Spor Kulüpleri Federasyonu	Marmara Bölgesi Ata Sporları Federasyonu
Türkiye Geleneksel Türk Okçuluk Federasyonu	Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu	Tunus Ata Sporları ve Oyunları Koruma Derneği

Kaynak: <https://worldethnosport.org/kurumsal-uyeler> (erişim tarihi: 04.01.2021)

3.11.3 Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun Faaliyet Alanı

Konfederasyon, bunlarla sınırlı olmamak şartıyla aşağıdaki çalışma konularında ve belirtilen şekilde faaliyet göstermektedir:

- Ulusal ve uluslararası düzeyde geleneksel spor dallarına göre proje, organizasyon, turnuva, yarışma ve festivaller düzenlemek.
- Geleneksel spor dallarının oyun kurallarını net bir biçimde belirlemek ve oyunlara uluslararası standardizasyon getirilmesi ve kural anlaşmazlıklarının giderilmesi için çalışmalar yapmak ve yürütmek.
- Dünya genelinde geleneksel spor dalları ve kültürünün halk tarafından öğrenilmesi, benimsemesi ve etnik kültürlerin korumasını sağlamak için gerekli adımları atmak.
- Geleneksel spor dallarını insanlığın hizmetine sunarak ulusal ve küresel barışın güçlenmesi için kamu ve özel kuruluşlar ile işbirliği yapmak.
- Geleneksel spor branşlarına göre antrenörlük ve hakemlik kursları ve seminerleri düzenleyerek antrenör ve hakemleri yetiştirmek ve derecelerine göre sertifika sağlamak, Konfederasyona bağlı hakemlerin her türlü haklarını korumak.
- Etnospor ve Etnokültürel faaliyetlerde yüksek başarı gösteren veya potansiyel başarı gösterebilecek kişilerin her türlü eğitim, öğretim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için yardımda bulunmak veya karşılıklı/karşılıksız burs vermek.
- Ortak amaç doğrultusunda faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası kurumları maddi ve manevi olarak desteklemek ve çalışmalarında kendilerine sponsor olmak.
- Yürürlükteki yasalara uygun olarak uluslararası faaliyette ve işbirliğinde bulunmak, yurt dışında kuruluş kurmak, Yurt dışında bulunan kişi, kurum ve kuruluşlardan ayni ve nakdi yardım almak ya da vermek.
- Geleneksel spor dallarının tanıtımını sağlayıcı aktiviteleri desteklemek ve bilinirliklerinin artırılması için reklam ve tanıtım çalışmaları yapmak ve yaptırmak.
- Geleneksel spor dallarının metodolojik ve bilimsel özelliklerine yönelik araştırmalar yapmak veya yaptırmak, bilimsel ve eğitim etkinlikleri düzenlemek.
- Geleneksel spor dallarının ve millî kültürlerin tanıtımı için açık oturum, münazara, konferans, seminer, panel, çalıştay, brifing, forum vb. çalışmaları tertip etmek.
- Faaliyet konularını gerçekleştirmek için özel ve resmi TV, Radyo, Ulusal ve Yerel Basın veya dergiler gibi görsel ve yazılı medya ile diyalog kurmak. Viral video çekmek veya çektirmek. Her türlü dijital malzemeyi hazırlamak. İlgili araç, mal ve malzemeleri temin etmek. Gerekğinde bunları satmak, kiraya vermek veya devretmek. İlgili elemanları temin etmek.
- Konfederasyon merkezi dışındaki diğer ülkelerde şubeler, temsilcilikler, dernekler, birlikler, vakıflar ve federasyonlar açmak ve bu kurumlara görevli atamak <https://worldethnosport.org/tuzuk> (erişim tarihi: 21.11.2020).

3.12 Dünya Etnospor Konfederasyonu’nun Fonu Örneğinde Türkiye Kamu Diplomasisi Faaliyetler Analizi

Türkiye kamu diplomasisinin önemli araçları vardır. Fakat Dünya Etnospor Konfederasyonu Orta Asya hedef kitlesiyle büyük etkileşimler sağlaması açısından özel araç olarak dikkat çekmektedir.

Konfederasyon faaliyetinin temel amacı, dünya çapında halk arasında geleneksel sporların yaygınlaştırılması ve Olimpiyat hareketinin profesyonel seviyesine getirilmesidir. Konfederasyon, üç Uluslararası Forum düzenleyerek hedeflerin gerçekleştirilmesine önemli katkılarda bulunmuştur. “Geleneksel Sporların İhyası Forumu” başlıklı ilk Etnospor Forumu 2018 yılında Antalya’da gerçekleştirildi. Forum, yüksek bir seviyeye sahipti, Orta Asya ülkeleri de dahil olmak üzere dünyanın 58 ülkelerinden delegasyonları gelmiştir. Dünya etnospor Konfederasyonu Başkanı Bilal Erdoğan, yaptığı konuşmada, bu etkinliğin halkların yakınlaşmasında, yüzyıllar öncesine dayanan etnik geleneklere hitap ederek dostluklarının ve karşılıklı anlayışlarının güçlendirilmesinde önemini gösterdi. Özellikle Türk halklarının (Türkler, Kazaklar, Kırgızlar, Azeriler, Yakutlar, Başkurtlar ve diğerleri), büyük Bozkır ve mirasçılarının, özellikle göçebe kültürün geleneksel sporlarının entegrasyonuna vurgu yaptı. Raportöre göre, etnospor, küreselleşmenin ve ticarileştirilmiş profesyonel sporun yıkıcı etkisine, etnokültürel özgüllüğü, kimliği bulanıklaştıran ve sporu bir şov, bir kar kaynağı ve bir pazarlama ürünü haline getiren bir engel oluşturmalıdır. Toplantıdan sonra, küreselleşme, eğitim sistemi (okul ve okul dışı eğitim, çocuk spor okulları ve kulüpleri), yerel yönetimlerin bu yönde politikaları, kültürler ve nesiller arasındaki yakınlaşma, vb. bağlamında geleneksel sporların gelişimi konuları ele alınmıştır <https://atso.kz/vsemirnyj-forum-po-vozhrozhdeniyu-traditsionnyh-vidov-sporta-glazami-uchastnika/> (erişim tarihi: 21.11.2020).

Aksunkar Abdulina, Kazak Çalışma ve Sosyal İlişkiler Akademisi’nin Sosyal Bilimler ve Hukuk Fakültesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Disiplinleri bölümünde yardımcı doçent olarak, çeşitli spor ve oyunların yeniden canlandırılması konusunda Kazakistan Cumhuriyeti’nin zengin deneyimine var olduğunu belirterek etnosporların gelişimi için somut önerilerde bulundu (popüler halk sporları için çocuk bilgisayar oyunlarının yaratılması, etnospor yarışmalarında şampiyonlarının statüsünün Olimpiyat Oyunlarının madalyaları gibiyükseltilmesi, etnospor araştırması için bilimsel projeler için hibe fonlarının geliştirilmesi v.b) <https://atso.kz/vsemirnyj-forum-po-vozhrozhdeniyu-traditsionnyh-vidov-sporta-glazami-uchastnika/> (erişim tarihi: 21.11.2020).

Federasyonu Başkanı da daha önceden geleneksel sporların popülerleşmesi, daha çok oynanması ve izlenmesi gerektiğini vurgulamıştır; Çocukların bu sporları tekrar icra eder hale

gelmeleri, sporları canlandırmak, kültür ve kimliğimizi korumak son derece önemli. Sporun etrafındaki müzik, formalar her biri çok değerlidir <https://www.sabah.com.tr/spor/tum-sporlar/2020/02/24/etnosporta-kulturler-bulustu> (erişim tarihi: 14.09.2020).

İkinci Uluslararası Etnospor Forumu “Manevi Uyanış. Milli sporların gelişimi”adı ile Nisan 2019’da Kazakistan’ın Almatı Kazakistan Etnospor Derneği’nin ev sahipliğinde gerçekleşmiştir <https://inbusiness.kz/ru/last/delegacii-iz-30-stran-mira-uchastvuyut-vo-vtorom-mezhdunaroe>(erişim tarihi: 10.12.2020). Forum, Dünya Etnospor Konfederasyonu tarafından, Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) ve Kazakistan Samruk-Kazına Ulusal Refah Fonu’nun katkılarıyla düzenlendi. Forumu 30 ülkeden 150 delegasyon katıldı. Kazakistan tarafından Kazakistan Kültür ve Spor Bakanı Arystanbek Mukhamediuly, Kazakistan Cumhuriyeti Ethnosport Derneği Başkanı Kairat Satybaldy, Meclis Yardımcısı Bekbolat Tleukhan, Türkiye tarafından Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Muharrem Kasapoğlu, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakan Yardımcısı Yavuz Selim Kiran Ethnosport Konfederasyonu Bilal Erdoğan, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi) Genel Sekreteri Baghdad Amreev, Türk Hava Yolları Yönetim Kurulu Başkanı İlker Aycı <https://www.aa.com.tr> (erişim tarihi: 10.12.2020). Bilal Erdoğan, bu forumun Almatı’da yapılmasının tesadüf olmadığını kaydetti. Kazakistan Cumhuriyeti geleneklerin korunmasına ve kültürünün tanıtılmasına büyük önem vermektedir. Kazak tarafına ve Kazakistan Etnospor Derneği’ne böylesine ciddi bir etkinlik düzenledikleri için teşekkür etmiştir <https://inbusiness.kz/ru/last/delegacii-iz-30-stran-mira-uchastvuyut-vo-vtorom-mezhdunaroe> (erişim tarihi: 10.12.2020).

Forumda Almatı’dan Akım Bauyrzhan Baibek, karşılama konuşmasında, UNESCO’nun girişimiyle, bağımsızlıkların 30.yıl dönümünde Kazakistan’ın Ulusal Sporlarda ilk Dünya Oyunlarına ev sahipliği yapacağını kaydetti. Kazak halkının tarihini, kültürünü ve sanatını dünyaya göstermek için 2021 yılında yapılacaktır https://express-k.kz/news/na_mestakh/v_almaty_proshel_mezhdunarodnyy_forum_vsemirnogo_konfederatsii_etnosporta-140228 (erişim tarihi: 10.12.2020). Bu karar, 2018 yılında Dünya Etnosport Konfederasyonu tarafından düzenlenen Erzurum’da gerçekleşen “Türk oyunları-2018” festivali sırasında yapılmıştır. 2021 yılı Kazakistan’ın bağımsızlığının 30.yıl dönümü olacaktır ve jübile yılında, Nur-Sultan’da seçilen ulusal sporlar için yarışmaların yapılacağı dünya etnospor oyunlarının bayrağını yükseltecekler <https://www.belta.by/world/view/v-kazahstane-v-2021-godu-projdu-i-mirovye-etnosportivnye-igry-314157-2018/> (erişim tarihi: 11.12.2020). Forum çerçevesinde, katılımcıların etnosporun güncel sorunları ve 2020 yılında Türkiye’de düzenlenecek olan IV.Dünya Göçebe Oyunları organizasyonunun iyileştirilmesi

konularını ele aldığı beş panel düzenlenmiştir <https://www.aa.com.tr> (erişim tarihi: 10.12.2020).

Daha önce üç kez Kırgızistan'da düzenlenen Dünya Göçebe Oyunları'nın dördüncüsünün, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tavsiyeleriyle 2020 yılında, Türkiye'de yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak Türk Konseyi, Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Dünya Etnospor Konfederasyonu arasında gerçekleşen istişareler neticesinde, Covid-19 salgını nedeniyle 2021 yılına tehir edilmiştir <https://worldethnosport.org/haberler/4-dunya-gocebe-oyunlari-ertelendi> (erişim tarihi: 10.12.2020). 2012 yılında Kırgız Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti, Bişkek'te Türk dili konuşan ülkeler başkanları zirvesinde, Kırgızistan'da Dünya Göçebe oyunlarının düzenlenmesine karar verdikleri bir deklarasyon imzalanmıştır. 2014 yılında ise Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Almazbek Atambaev ilk dünya Göçebe Oyunları açılışını açıklamıştır <http://www.worldnomadgames.com/ru/page/VIK-2014/> (erişim tarihi: 11.12.2020). Bu adım, Türk halklarının geleneksel sporlarının entegrasyonunun başlangıcıydı. Kazakistan Cumhurbaşkanı N.Nazarbayev'in de belirttiği gibi, Birinci Dünya Göçebe Oyunları, kültürlerarası diyalog kurmak için devletler arasında entegrasyon yolunda bir başka adım olacak ve Orta Asya'nın zengin Türk mirasını tanıtmaya hizmet edecektir <http://deptourism.gov.kg/> (erişim tarihi: 11.12.2020).

Yarışma çok başarılı geçmiştir. Genel olarak yarışmaya 19 ülkeden sporcular katıldı. Televizyon yayını dünyanın 40 ülkesinden 230 milyon kişiye ulaşmıştır. Dünya Göçebe Oyunları, BBC, CNN, Washington Post, Los Angeles Times, The Guardian, Al Jazeera, Russia 1, Mirror, Canada.com ve Orta Asya medyası gibi medya kuruluşlarından 250 gazeteci ve kameraman tarafından haber yapılmıştır <http://www.worldnomadgames.com/ru/page/VIK-2014/> (erişim tarihi: 11.12.2020).

İkinci Dünya Göçebe Oyunları 2016 yılında tekrar Kırgızistan'da da düzenlendi. İlk dünya göçebe oyunları sırasında 10 ulusal spor müsabakaları yapılmıştır, 9 türü Kırgız ve bir spor türü Kazakistan tarafından temsil edilmiştir. <http://www.worldnomadgames.com/ru/page/VIK-2016/> (erişim tarihi: 11.12.2020). III Dünya Göçebe Oyunları da 2018'de başarılı bir şekilde yapılmıştır. Kırgız Cumhuriyeti Turizm Dairesi Müdürü Maksat Chakiev ve Turizm Bakanlığı'na göre, Oyunlara 45.000 kadar kişi katıldı. Sadece hipodromdaki açılış törenine 15 binden fazla seyirci katıldı. Bunların %10'u (4-4,5 bin kişi) yabancı turistlerdi. Hesaplamalarına göre, Oyunların hayranları ve izleyicileri Kırgızistan bütçesine yaklaşık 10 milyon dolar kazandırmıştır. III Dünya göçebe

Oyunları'nda, Türkiye oyunlarının sembolik aktarımına Türkiye Gençlik ve spor Bakanı Hamza Yerlikaya katılmıştır <http://www.worldnomadgames.com/ru/news/ru/Sostoialas-seremoniia-zakrytiia-III-Vsemirnykh-igr-kochevnikov/#> (erişim tarihi: 11.12.2020).

2014 yılında yapılan I.Dünya Göçebe Oyunlarından sonra stafetin Türkiye'ye teslim edileceği bildirilmişti ancak olmadı. Bunun nedeni, Ankara'nın o zamanki Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev'in eleştirisi nedeniyle maçlara ev sahipliği yapmayı reddetmesiydi. 2018 yılında yeni seçilmiş Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sooronbai Ceenbekov, bir sonraki Dünya Göçebe Oyunlarının Türkiye'de yapılacağını resmi olarak açıklamıştır

https://rus.azattyk.org/a/kyrgyzstan_nomad_games_political_sport_2018_/29479807.html

(erişim tarihi: 11.12.2020). Buna ek olarak Ceenbekov Türk Konseyi üyesi ülkelerin sadece "etnospor", "etnokültür" gibi kavramları dünyaya yaymadıklarını, aynı zamanda bu alanları çok popüler hale getirebildiklerini ve Türkiye'nin imkânları da dikkate alınarak bu eşsiz projenin geliştirilmesine yeni bir ivme kazandırılacağını belirtmiştir <https://ru.sputnik.kg/economy/20180903/1040922708/zhehehnbekov-vik-sammit-sstg.html> (erişim tarihi: 11.12.2020).

"Geleneksel Sporların İhyası" başlıklı 3.Uluslararası Ethnosport Forumu Antalya'da yapıldı. Forum, başta Orta Asya ülkeleri olmak üzere 49 ülkeden bakanlar, hükümet yetkilileri, ulusal federasyon temsilcileri ve akademisyenler de dahil olmak üzere 200 katılımcıyı bir araya getirdi. Forumda, sekiz bakanlıktan temsilciler: Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Kasapoğlu ile Azerbaycan, Fildişi Sahili, Mali, Pakistan, Filistin, Somali ve Özbekistan'dan meslektaşları geleneksel sporların canlanmasına ilişkin bir Ortak Bildiri imzaladı. Forum, Geleneksel Sporlar 2020 Antalya Deklarasyonunu yayınladı. Deklarasyon, geleneksel sporların korunması ve güçlendirilmesinde hükümetlerin önemli rolünü, geleneksel sporların gençleri ve becerilerini güçlendirmedeki etkisini ve üniversiteler, federasyonlar ve kulüpler arasındaki işbirliğinin önemini vurgulamaktadır <https://www.prnewswire.com/ru/press-releases/vsemirnaia-federatsiia-etnosporta-etot-sammit-posviashchen-budushchemu-traditsionnykh-vidov-sporta-842447771.html> (erişim tarihi: 11.12.2020).

Toplantının önemli konularından biri, Türkmenistan Ulusal Spor Oyunları Merkezi'nin Dünya Etnik Sporlar Konfederasyonu'na (forumun organizatörü) dahil edilmesi idi. Organizasyona katılım, sloganı "Türkmenistan - Tarafsızlık Anavatanı" olan jübile yılında gerçekleşti <https://turkmenportal.com/blog/25545/centr-nacionalnyh-sportivnyh-igr-turkmenistana-prinyat-v-sostav-vsemirnoi-konfederacii-etnosporta> (erişim

tarihi: 11.12.2020). Daha önce örgüt başkanı Bilal Erdoğan'ın 2019 yılının sonunda Spor ve Gençlik Politikası Bakanlığı ve Türkmenistan'ın diğer spor departmanlarının temsilcileriyle bir araya gelerek Aşkabat'a dostça bir ziyarette bulunduğunu belirtmek gerekir. Forumda ayrıca Özbekistan'dan gelen heyete de özel ilgi gösterilmiştir. Özbekistan adına Özbekistan Cumhuriyeti Beden Kültür ve Spor Bakanı Dilmurad Nabiev, Özbekistan Ulusal Olimpiyat Komitesi Genel Sekreteri Oybek Kasymov, Okçuluk Federasyonu Başkanı Otabek Imamov gelmiştir. Bildiği gibi Dünya Etnospor Konfederasyonu Başkanı Nazhmiddin Bilal Erdoğan, Özbekistan'ı defalarca ziyaret etmişti. Bu toplantılardan birinde, Semerkant'ta, ulusal bir okçuluk türünün geliştirilmesine ilişkin bir mutabakat imzalanmıştır. Forumda ayrıca, Türkiye ve Özbekistan'ın resmi temsilcileri, iki devlet arasındaki dostluk bağlarını güçlendirme, ortak eğitim kampları düzenleme, turizm ve sporu geliştirme konularını tartıştıkları bir sohbet gerçekleştirdiler. Örneğin, uluslararası bir etnik faaliyeti olarak Hiva'daki Ichan-Kala kompleksinin topraklarında Eylül-Ekim 2020'de planlanan Festivalidir. Faaliyet iki yılda bir yapılması planlanmış ve bu etkinliğin olumlu tutulmasıyla Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun tam teşekküllü üyesi olacak Özbekistan Etnospor Federasyonu'nun açılması planlanmaktadır <https://sports.uz/news/view/v-turtsii-proshyol-forum-vsemirnoy-konfederatsii-etnosporta-25-02-2020> (erişim tarihi: 21.11.2020). Bu, 2016 yılına kadar Türkiye ile Özbekistan arasındaki ilişkilerin gergin olduğu göz önüne alındığında, olumlu bir ilişki kurma yolunda iyi bir adımdır. Forum sırasında Bilal Erdoğan'ın ülke genelinde Spor alanında yürüttüğü Özbekistan Cumhurbaşkanı'nın politikasını övdüğü ve Özbekistan'ı birçok devlet için örnek olarak gösterdiği belirtilmelidir <https://sports.uz/news/view/v-turtsii-proshyol-forum-vsemirnoy-konfederatsii-etnosporta-25-02-2020> (erişim tarihi: 21.11.2020).

Konfederasyon, Orta Asya ülkeleri ile sadece etkinlikler yoluyla değil, aynı zamanda konfederasyon başkanı da Orta Asya ülkelerini ziyaret ederek, organın temsilcileriyle görüşmelerde bulunmaktadır. Örneğin, son yıllarda Dünya Etnospor Konfederasyonu başkanı sık sık Orta Asya ülkelerini ziyaret etmiştir. 2019 yılında Tacikistan ve Türkiye cumhurbaşkanlarının oğulları Duşanbe'de bir araya geldiler. Dünya Ethnosport Konfederasyonu çerçevesinde Tacikistan ve Türkiye arasındaki işbirliğiyle ilgili konuları tartıştıkları bildirilmektedir. Özellikle Rustam Emomali, Tacikistan'ın geleneksel sporların gelişimine büyük önem verdiğini vurgulayarak Ülkenin bir Geleneksel Sporlar Komitesi oluşturduğunu belirtmiştir. Duşanbe, Türk iş dünyasının temsilcileriyle işbirliğini genişletmiştir. Bugün Duşanbe'de 20'den fazla Türk sermayeli şirket başarıyla faaliyet göstermektedir <https://www.caviral.com/synovya-prezidentov-tadzhikistana-i-turczii-vstretilis-v-dushanbe/> (erişim tarihi: 21.11.2020). Aynı yıl Bilal Erdoğan Türkmenistan'ı

ziyaret etti. Konfederasyon Başkanı, Spor ve Gençlik Politikası Bakanlığı ve Türkmenistan'ın diğer spor kuruluşlarının temsilcileriyle bir araya geldi. Spor ve Gençlik Politikası Bakanı Dayanch Gulgeldiev, Türkmenistan'ın geleneklerine büyük saygı duyduğunu, onları dikkatle koruyup nesilden nesile aktardığını kaydetmiştir. Buna dair bir kanıt, pek çok turnuva ve dünya ve Asya şampiyonalarının yanı sıra Olimpiyat kenti temelinde Aşkabat'ta düzenlenen kıtasal karmaşık yarışmalardır http://gundogar-news.com/index.php?category_id=9&news_id=15028 (erişim tarihi: 21.11.2020). Şubat 2019'da Türkiye'den Dünya Etnospor Konfederasyonu temsilcileri Taşkent'i ziyaret etti. Özbekistan okçuluk Federasyonu, Dünya Etnosport Konfederasyonu ile işbirliği kurmuştur. Taraflar ortak projelerin uygulanmasını tartıştılar ve ayrıca Özbekistan'da büyük bir ethnosport festivali düzenlenmesi planlandılar. Toplantıya MOK Başkanı Danışmanı Nazirjon Khudoikulov, Özbekistan Okçuluk Federasyonu Başkanı Otabek Imamov, Türkiye'den uzmanlar Kuneit Öztan, Yosin Tutunju ,Nurulla Aslan ve Faatih Yıldız katıldı. Buna ek olarak, Özbekistan sporun gelişimi konusunda Türkiye ile yakın işbirliği için hazır olduğu belirtmiştir <http://www.uzdaily.uz/ru/post/42093>(erişim tarihi: 21.11.2020). Bir sonraki toplantı Haziran ayında Bilal Erdoğan'ın katılımı ile Harezm'de yapılmıştır. Konfederasyon başkanı, ülkeler arasında işbirliğini daha da güçlendirmek, onları bir sonraki seviyeye taşımak ve Uluslararası Okçuluk Turnuvası ile Hiva'daki Uluslararası okçuluk Festivali için düzenlenen bir konferansa katılmak amacıyla Harezm vahasını ziyaret etmiştir. <https://www.uzreport.news/society/sin-prezidenta-turtsii-bilal-erdogan-posetil-horezm> (erişim tarihi: 21.11.2020).

Bir yıl önce Bilal Erdoğan liderliğindeki Türk heyetinin Semerkant'a olan ziyareti dikkati çekmektedir. Ziyaretin temel amacı, spor alanında yeni ortak projelerin tartışılmasıydı. Heyet, Fetih Uluslararası Kupası'na yönelik konferansın yapıldığı okçuluk turnuvasına da katıldı. Bilal Erdoğan aynı anda da Okçu Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı, Dünya Etnosport Konfederasyonu Başkanı ve Türkiye Gençlik Vakfı Yüksek Danışma Kurulu üyesidir. Türkiye - Özbekistan parlamentolararası dostluk grubu başkanı Haydar Ali Yıldız ile birlikte medyaya 6.Uluslararası Fetih Kupası hakkında bilgi verilmiştir. Bu toplantı, Türkiye'de düzenlenen Fethih Kupası için Uluslararası Okçuluk Turnuvasının başlangıç haftasından önce gerçekleşti ve Okçular Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Bilal Erdoğan, Semerkant'ta bu turnuvayı başlattı <http://stv.uz/news/newsamar/8818-syn-prezidenta-turcii-bilal-erdogan-dal-start-6-omu-mezhdunarodnomu-turniru-luchnikov-na-kubok-fetiha.html> (erişim tarihi: 21.11.2020).

2018’de Dünya Etnospor Konfederasyonu Başkanı Necmettin Bilal Erdoğan, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi’ni ziyaret etmiştir. Ziyareti sırasında Geleneksel Oyunlar ve Spor Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin (GOSAM) açılışı da yapılmıştır. Merkez sadece spor alanında değil tarih, edebiyat, sanat, arkeoloji, etnografya gibi pek çok alanı içine alan multidisipliner çalışmaların yapılacaktır <http://mediamanas.kg/lang-tr/2762-dnya-etnospor-konfederasyonu-bakan-bilal-erdoan-ktmy-ziyaret-etti.html> (erişim tarihi: 12.12.2020). 2020’de bunu gibi Geleneksel Sporlar Uygulama ve Araştırma Merkezi Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesinde de kuruldu <https://worldethnosport.org/haberler/hbvuniversitesi-geleneksel-sporlar-uygulama-ve-arastirma-merkezi-kuruldu> (erişim tarihi: 12.12.2020). Açılışa Cumhuriyeti Bişkek Büyükelçisi Cengiz Kamil Fırat, Büyükelçilik Müşavirleri ve Mensupları, Kırgız Cumhuriyeti Hükûmeti Gençlik, Beden Eğitimi ve Spor Devlet Ajansı Müdür Yardımcısı Kanat Arpaçiyev, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Bişkek Program Koordinatörü Ali Muslu ile Türk Hava Yolları Kırgızistan Genel Müdürü Özgür Suuçak katılmıştır <http://mediamanas.kg/lang-tr/2762-dnya-etnospor-konfederasyonu-bakan-bilal-erdoan-ktmy-ziyaret-etti.html> (erişim tarihi: 12.12.2020).

Esas olarak Konfederasyon Başkanı Kırgızistan’a seyahat ederken Manas Üniversitesi’ni ziyaret etmektedir. Bilal Erdoğan KTMÜ’nün iki ülke ilişkilerinde en büyük katılım olduğunu belirtmektedir <http://mediamanas.kg/lang-tr/3308-am-ve-erdoan-ktmy-ziyaret-etti.html> (erişim tarihi: 12.12.2020). 2019 yılında KTMÜ Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilen Prof. Dr. Fuat Sezgin’in anma törenine DEK başkanı Nizhmetin Bilal Erdoğan katılmıştır <http://mediamanas.kg/lang-tr/3218-prof-dr-fuat-sezgini-anma-yl-al-treni-dzenlendi.html> (erişim tarihi: 12.12.2020). Aynı yıl Eylül’de Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Dr. Serdar Çam ve Dünya Etnospor Konfederasyonu Başkanı Necmettin Bilal Erdoğan, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi’ni ziyaret ettiler. Ziyarete T.C. Bişkek Büyükelçisi Cengiz Kamil Fırat, TBMM Erzurum Milletvekili Zehra Taşkesenlioğlu Ban, İbn Haldun Üniversitesi Mütavelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. İrfan Gündüz, TİKA Bişkek Program Koordinatörü Ali Muslu, Kırgızistan Ahıskalı Türkler Derneği Başkanı Atamşah Dursunov ve Türk Yatırımcı Aydın Mıstaçoğlu gibi önemli kişiler katılmıştır <http://mediamanas.kg/lang-tr/3308-am-ve-erdoan-ktmy-ziyaret-etti.html> (erişim tarihi: 12.12.2020).

2019’da Dünya Ethnosport Konfederasyonu, Almatı’yı ziyaret etmiştir. Ziyaret II. Uluslararası Ethnosport Forumu “Geleneksel Sporların Yeniden Canlanması: Köklere Dönüş” adlı geleneksel ethnospor ödülleri sunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Fransız bilim adamı

Pierre Parlebas'a "Ethnosport'un Gelişimine Bilimsel Katkı" ödülü verildi, Kazakistanlı Kurmanbek Turdanbek ise, "Gençlik Etnospor Ödülünün" sahibi oldu. Ödülleri Dünya Etnospor Konfederasyonu Başkanı Nezhmettin Bilal Erdoğan kendisi takdim etmiştir <https://www.aa.com.tr/ru/%D> (erişim tarihi: 12.12.2020). Aynı yılı Necmettin Bilal Erdoğan, Sariağas'ta 10 bin kişilik caminin açılış törenine katılmak üzere Kazakistan'ı bir kez daha ziyaret etti. Sonra Necmettin Bilal Erdoğan, Türkistan'da bulunan Ahmet Yesevi Üniversitesi'ni de ziyaret etmiştir. Ziyaret sürecinde öğrencilerin ve üniversite yönetiminin izlenimlerini ve isteklerini dile getirdi <http://ayu.edu.kz/ru/archives/49170> (erişim tarihi: 12.12.2020).

3.13 Orta Asya'da Etnospor Alanında Yapılan Girişimler

Orta Asya ülkeleri göçebe gelenekleri ve kültürü koruma ve kendi kimliklerini canlandırma girişimlerinde bulunmaktadır. Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun bu alanındaki uygulamaları, kültürel özgünlüklerini korumaya yardımcı olmak ve etnosporun gelişmesini teşvik etme çabaları Orta Asya ülkeleri tarafından olumlu şekilde karşılanmaktadır. Örneğin, Kazakistan hükümeti tarafından geliştirilen "Rukhani Zhagyr" stratejik programı. Programın hedeflerinden biri de halk geleneklerini, örf-adetlerini, oyunlarını, ritüellerini ve bayramlarını korumaktır. Tüm bunlar, N.Nazarbayev'in "Geleceğe Bir Bakış: Kamu Bilincinin Modernizasyonu" ve "Büyük Bozkırın Yedi Yüzü" adlı makalesinde ayrıntılı olarak anlatılmıştır (Иса и Ижанов, 2019).

Ülke, milli sporların canlanmasına özel önem vermektedir. Gelişimlerine katkıda bulunan birçok aktivite yapılmıştır. Ayrıca Kazakistan hükümeti, etnospora büyük önem vermektedir. Kazakistan Ulusal Spor Derneği Başkanı Mazhilis Milletvekili Bekbolat Tleukhan, Kültür ve Spor Bakanlığı'nın milli sporları geliştirme girişimlerini her zaman desteklediğini söylemektedir <https://ethnosport.kz/kz/lty-sporttan-tkiziletin-olimpiada-turaly-ajtyldy/> (erişim tarihi: 01.02.2021). Ayrıca, Dernek Başkanı onları kitle sporları seviyesine çıkarmayı planladığını beyan etmektedir https://old.qazaqtv.com/ru/view/plan-of-nation/page_200141_2019-zhyly-etnosport-boyuncha-dyino-chempionaty-otot (erişim tarihi: 01.02.2021). Kazakistan Ulusal Spor Derneği İcra Direktörü Rakhat Caksıbay tarafından belirtildiği gibi Ulusal Spor Derneği Başkanı Kairat Satıbaldiyev ve Dernek Başkanı Bekbolat Tleukhan'ın iki büyük hedefi vardır. Birincisi, ulusal sporların ülkede bir marka olarak gençler arasında yaygınlaşmasıdır. İkincisi ise milli sporumuzu dünya seviyesine çıkarmak için çaba sarf etmektir. Rakhat Caksıbay bu yönde pek çok çalışma yapıldığını belirtmektedir <https://asylarna.kz/kk/maqala/531> (erişim tarihi: 01.02.2021).

Ayrıca Özbekistan’da da, etnosporun gelişmesine özel önem veriliyor. Ulusal sporların kurash, kemer güreşi, Özbek dövüş sanatlarının yaygınlaştırılmasında önemli ilerleme sağlanmıştır <https://www.navoi-ibusm.uz/news/93> (erişim tarihi: 02.02.2021).

Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Miromonoviç Mirziyoyev, tüm ulusal oyunların geliştirilmesi, teknik bir temelin oluşturulması ve ilkel atların yetiştirilmesi hakkında bir kaç kararname çıkarmıştır <https://ethnosport.kz/kz/rahimzhon-hodzhimatov-zbek-ltty-sporty-endi-zhandanyp-keledi/> (erişim tarihi: 07.02.2021). Ocak 2020’de cumhurbaşkan, Asya ve Olimpiyat Oyunları programlarında da dahil olmak üzere ulusal sporların popülerleşmesini geliştirmek ve artırmak için sistemik önlemlerin uygulanmasına ilişkin bir kararname çıkarmıştır <https://lex.uz/ru/docs/4711329> (erişim tarihi: 07.02.2021).

Aynı yılı benzer şekilde, Özbek sporunun bir markası olarak kuraşın uluslararası arenadaki rolünü artırmak, gençlerin milli spor türlerine ilgilerini destekleyerek ve teşvik ederek, nüfusun tüm katmanlarını dünya halklarına çekmek için gerekli koşulları yaratma kararını kabul etmiştir <https://lex.uz/ru/docs/5080103> (erişim tarihi: 07.02.2021).

Kırgızistan ise bu konuda büyük gelişmeler göstermektedir. Rusya Etnospor Federasyonu Başkanı Aleksey Kılsov, Kırgızistan , BDT üyesi devletlerin parlamentolar arası Meclisi tarafından 2002 yılında kabul edilen “Ulusal Sporlar Üzerine” 19-8 sayılı model yasasını uygulayan ilk ülke olduğunu belirtmektedir <https://24.kg/archive/ru/biznes-info/126749-yetnosport-v-kyrgyzstane-dolzhen-stat-chastyu.html/> (erişim tarihi: 02.02.2021).

O zamandan beri, etnospor ve etnik kültürün gelişmesi için uygun koşullar yaratmak için aktif çalışmalar yürütülmüştür. Parlamento Başkanı Asılbek Ceenbekov’a göre, Kırgız halkının kültürel mirasını korumayı amaçlayan spor alanında etnokültürel gelenekler geliştirilmesi, Kırgızistan’ın devlet politikasının bir parçası haline gelmiştir <https://24.kg/archive/ru/biznes-info/126749-yetnosport-v-kyrgyzstane-dolzhen-stat-chastyu.html/> (erişim tarihi: 02.02.2021).

Bu, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev’in geleneksel sporların geliştirilmesine ilişkin kararnamesiyle kanıtlanmıştır. Uzmanlar, devlet başkanının bu şekilde geleneksel sporların gelişmesine katkıda bulunduğuna ve ulusal azınlıkların birleşmesi çağrısında bulunduğuna inanıyor, çünkü geleneksel oyunlar sadece Kırgız anlamına gelmiyor, bu Kırgızistan’da yaşayan ulusal azınlıkların spor oyunlarını da içermektedir <https://24.kg/archive/ru/biznes-info/126749-yetnosport-v-kyrgyzstane-dolzhen-stat-chastyu.html/> (erişim tarihi: 02.02.2021).

A.V.Palin’e göre bu anlamda Kırgız Cumhuriyeti - Dünya Göçebe Oyunları projesi çok önemlidir. Ulusal gelenekleri korumayı, genç nesli eğitmeyi, Kırgız ve diğer Orta Asya

halklarının kültürünü popülerleştirmeyi amaçlamaktadır. Dünya Göçebe Oyunları, eyaletler arası ve diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesinde büyük önem taşımaktadır (Palin, 2018).

2018’de “Gençlik Alanında Ulusal Spor ve İşbirliği” konulu zirvede eski Kırgızistan devlet başkanı Sooronbai Jeenbekov, katılımcı ülkelere (Azerbaycan, Kazakistan, Türkiye, Özbekistan, Macaristan) Türk dili konuşan ülkeler arasında etnospor, etnik kültür alanlarında işbirliğinin geliştirilmesi için daha uygun koşullar yaratmaları çağrısında bulunmuştur <http://slovo.kg/?p=99392> (erişim tarihi: 02.02.2021).

Bu bağlamda Azerbaycan, Türkiye, Kazakistan ve Kırgızistan tarafından Göçebe Medeniyet Merkezi’ni kurulmuştur. Merkez Kırgızistan’da yer almaktadır. Merkezin misyonu, sporun gelişmesi, spor etkinliklerinin düzenlenmesi ve göçebe kültür geleneklerini yaygınlaştırma ve Türk dili konuşan halklar ve diğer devletler arasında karşılıklı güven ve işbirliği alanı oluşturmak ve spor yoluyla entegrasyonu derinleştirmektir. Merkezin başkanı, Türk Keneşi Dışişleri Bakanları Konseyi’nin önerisi üzerine Türk Keneşi Devlet Başkanları Konseyi tarafından atanacaktır <https://www.trend.az/azerbaijan/society/2944494.html> (erişim tarihi: 04.02.2021).

Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Sporlarını Geliştirme Merkezi’nin eski yöneticisi Almaz Kasenov, bu kültürün ayrılmaz bir parçası olan (geleneksel) sporlar da dahil olmak üzere her milletin kendi etnik kültürü ve gelenekleri olduğunu belirtiyor. Ona göre bunlar geliştirmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Bu, Kırgız kültürünü ve bir ulusun statüsünü korumanın bir yoludur <https://24.kg/archive/ru/biznes-info/126749-yetnosport-v-kyrgyzstane-dolzhen-stat-chastyu.html/> (erişim tarihi: 02.02.2021).

Türkmenistan cumhurbaşkanı G. Berdimuhamedov konuşmalarında düzenli olarak, modern teknolojilerin mevcut çağında, etnik sporların geleneklerini, ve kültürünü ülkelerinin her sakini için önemli olduğunu söylüyor. Türkmenistan Cumhurbaşkanı’nın girişimiyle, bugün yaklaşık 100 entelektüel ve mobil sporu içeren Türkmenistan Ulusal Spor Oyunları Merkezi oluşturulmuştur (Алимова, 2020). Ülkenin spor ve eğitim kurumları, Türkmenistan cumhurbaşkanının gereklilikleri doğrultusunda milli oyunları, özellikle çocuklar arasında yaygınlaştırma ve sevdirmeye ve böylece beden sağlığını güçlendirmeye yönelik çalışmalar yürütülmektedir <https://www.tkamm.gov.tm/tm/content/10628> (erişim tarihi: 06.02.2021).

Ayrıca III.Uluslararası Ulusal Oyunlar Konferansı’nda Türkmenistan Ulusal Spor Oyunları Merkezi Başkanı Şohrat Muratgulyev genç sporcuları milli sporlarda yer almaya çağırdı. Uluslararası konferanstaki katılımcılar ayrıca ulusal spor oyunlarının okul sporları müfredatına dahil edilmesini desteklediler. Muratgulyev’e göre bu durum, çocukların milli spor gelenekleriyle tanışması açısından önemli olacaktır

<https://turkmenportal.com/tm/blog/25545/turkmenistanyn-milli-sport-oyunlary-merkezi-butindunya-konfederasiyanyn-agzalygyna-kabul-edildi> (erişim tarihi: 06.02.2021). Aşabat İhtisas Satranç ve Dama Okulu Antrenörleri Yazbike Ovezova, Spor Okulu Müdürü Mammetguly Meretgulyev ve diğer uzmanlar okul müfredatına etnik spor disiplinlerinin dahil edilmesi gerektiğini desteklemektedir. Onlara göre bu, gençlerin orijinal Türkmen gelenek ve göreneklerini incelemeye ilgisini önemli ölçüde etkileyecektir (Алимова, 2020).

Aynı şekilde Kazakistan Kültür ve Spor Bakanlığı'nın 2025 yılına kadar fiziksel kültür ve sporun gelişmesi için kapsamlı bir plan geliştirdiği belirtilmelidir. Bu kapsamda eğitime ulusal spor üzerine seçmeli derslerin eklenmesi planlanmaktadır <https://liter.kz/zanyatiya-po-naczionalnym-vidam-sporta-mogut-poyavitsya-v-kazahstanskikh-shkolah/> (erişim tarihi: 01.02.2021).

Duşanbe Belediye Başkanı Rüstam Emomali Bilal Erdoğan ile yaptığı görüşmede spor sektörünün Tacikistan Cumhuriyeti'nde aktif olarak gelişmekte olduğunu duyurmuştur. Ona göre Tacikistan milli sporların gelişimine özel bir önem veriyor https://polpred.com/?ns=1&ns_id=3217707&searchtext=%FD%F2%ED%EE%F1%EF%EE%F0%F2 (erişim tarihi: 06.02.2021). Bu kapsamda, Tacikistan'da milli sporların oluşumu ve yaygınlaştırılması için Ulusal Oyunlar Organizasyon Komitesi oluşturulmuştur. Her yıl Navruz tatilinin arifesinde, ülkenin tüm şehir ve bölgelerinde at yarışı, ulusal güreş gibi etnospor türlerinde, çok sayıda yarışma düzenlenmektedir <http://news.taj.su/?p=34415> (erişim tarihi: 06.02.2021).

SONUÇ

Dünya sisteminin dönüşümü, uluslararası iletişimdeki değişiklikler, ulusal çıkarlarının uygulanmasında devletlerin imajının rolünün yeniden düşünülmesine katkıda bulunmuştur. Bu bakımdan devletlerin dış politikasında kamu diplomasisinin rolü artmıştır. Soğuk Savaş sırasında, iki kutuplu bir dünya sisteminde, kamu diplomasisi programlarının uygulanması devletlerin ayrıcalığıydı. Sadece devletler, yabancı ülkeleri ve toplumlarını etkileyebilecek bilgileri yayabiliyordu. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden ve tek kutuplu bir dünyanın kurulmasından sonra, temelde ideolojik muhaliflerin eksikliğinden dolayı kamu diplomasisinin gelişme hızı yavaşladı (Soğuk Savaş sırasında, bu tür rakipler SSCB ve ABD idi). Modern çağda, kamu diplomasisi, oldukça geniş bir katılımcı yelpazesıyla, daha karmaşık hedefler ve bu hedeflere ulaşmak için araçlar içeren daha karmaşık bir faaliyet alanı anlamına gelmektedir. Yeni çağda, kamu diplomasisinin gelişimi ve bu fenomenin teorik anlayışının evrimi olmuştur.

60'ların ortalarında, “kamu diplomasisi” kavramı, daha tartışmalı “propaganda” teriminin yerini almak üzere resmi Amerikan sözlüğüne girdi. Ancak, Amerikan devletinin bu alandaki uygulamaları hala oldukça propagandacıydı. Diyaloğun öneminin farkındalığı, muhatapların görüşlerini dikkate almak, kamu diplomasisi stratejisinin uygulanmasında özelliklerini anlamak, sadece yeni yüzyılın başında uygulamalara gelmiştir. Ayrıca 90'lardan beri, kamu diplomasisi “yumuşak güç” prizmasından ve daha sonra politik iletişim ve yapılandırmacılık teorisi üzerinden görülmüştür.

Dijital teknoloji çağında kamu diplomasisi, içerik bakımından zenginleştirilmiş yeni özellikler kazanmış ve devlet dışı aktörlerin artan varlığı nedeniyle katılımcılarının çevresi genişlemiştir. Bu eğilimlere paralel olarak, kamu diplomasisi kavramına ilişkin bilimsel fikirler gelişti. Uzmanların “kamu diplomasisi” kavramıyla eşanlamlı olarak başvurmaya başladığı bir dizi ilgili terim ortaya çıktı. Şu aşamada kamusal ve kamusal olmayan diplomasi, propaganda, insani işbirliği biçimlerinin yaygınlaşması ile, “spor diplomasisi” adlı yeni bir olgunun ortaya çıktığı belirtilmelidir. Ayrıca spor diplomasisinin ortaya çıkışına yalnızca çeşitli siyasi aktörlerin çıkarlarının iç içe geçmesi değil, aynı zamanda bu aktörlerin çeşitliliği de öncülük etmiştir.

Spor küresel bir olgudur. En iyi kalitesinde, insanları kökenleri, yetiştirilme biçimleri, dini inançları veya ekonomik durumları ne olursa olsun insanları birleştirme yeteneğine sahiptir. Modern dünyada spor, güçlü potansiyele ve fırsatlara sahip bir politik etki aracıdır. Tarihte, farklı ülkelerin hedeflerine ulaşmak için bu aracı nasıl kullandığına dair pek çok

örnek vardır. Modern dünyada spor, uluslararası ilişkilerin ayrılmaz bir parçası haline geldi. Uluslararası işbirliğini güçlendirmenin bir yolu olarak hareket eder, çatışmaların üstesinden gelmek ve kültürlerarası diyalog kurmak için bir araç olarak hizmet eder.

Spor evrenseldir. Irk, renk, inanç, ideolojik görüşlerden bağımsız olarak herkes tarafından anlaşılabilir. Sporun uluslararası ilişkiler alanında yer alması, halklar arasında karşılıklı anlayışı sağlamayı, barışı ve spor yoluyla işbirliğini güçlendirmeyi amaçlayan, son yıllarda aktif olarak gelişen bir diplomatik faaliyet türü olan spor diplomasisi olgusuyla ilişkilidir. Modern dünyada, insani bir teknoloji ve tam teşekküllü bir sivil toplum kurumu olarak spor diplomasisi oluşturma süreci, devletlerin iç ve dış politika alanındaki stratejik görevlerini çözebilecek aktif bir şekilde devam etmektedir.

Devletler sporu, spor yarışmalarını, spor başarılarını siyasi, ideolojik, propaganda amaçlı kullanmaya başlıyor ve spor zaferleri, uluslararası ilişkilerde bir devletin siyasi ağırlığının bir ölçüsü olarak da görmeye başlıyor. Dolayısıyla spor diplomasisi, hem insani yardım hem de dış politika faaliyetlerinin gelişmekte olan özel bir alanı olarak görülebilir. 21.yüzyılın zorlukları ve riskleri, insanlığa, modernliğin küresel zorluklarını ele almada belirli bir etkinliğe sahip olacak yeni ilkeler ve işbirliği biçimleri geliştirme görevini vermiştir. Kuşkusuz, spor diplomasisi böyle bir form olarak güçlü bir potansiyele sahiptir.

SSCB'nin çöküşünden sonra, Orta Asya, özellikle enerji kaynaklarının mevcudiyeti ve ulaşım koridorlarının geliştirilmesi gibi bir dizi nedenden dolayı, modern dünyada jeopolitik öneme sahip olmuştur. Orta Asya Bölgesi, dünya politikasının önemli noktası olmasına rağmen, siyasi süreçler, ekonomi, güvenlik açısından karmaşık ve heterojen olmaya devam etmektedir. Bölge, henüz istikrarlı ilişkiler alanı olarak gelişmemiştir. Son yıllarda bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerde olumlu eğilimler görülse de, ülkeleri arasında düzenli yapıcı diyalog için hala güvenilir platformlar yoktur ve dünyanın diğer bölgelerinde giderek artan bir rol oynayan kamu diplomasisi mekanizmaları da gelişmemiştir.

SSCB'nin çöküşü ve bağımsızlığının kazanılması, Orta Asya ülkeleri için, yeni jeopolitik gerçekler ve dünya siyasetinde konumlarını ve yerlerini belirlemede başlangıç noktası oldu. Sovyet olan her şeyin terk edilmesiyle kendi dış politika bağlarını geliştirme, öz kimlik arayışına yönelik yoğun çabalar başlamıştır. “Sovyet adamı” kavramını geçmişe bırakma, değişen gerçeklerdeki yerini tanımlama girişimleri ortaya çıkmıştır. Dış ve iç siyasetin Orta Asya halklarının “tarihi” görevleriyle karşılaştırılması, ulusal öz-farkındalık ruhunun yükselmesiyle daha da büyük oranlar kazanmaya başladı. Bölgede 90'lı yılların başından itibaren meydana gelen ve bu güne kadar devam eden ideolojik süreçlerin bileşenini

anlama ihtiyacı, yeni devletlerin “dış dünya” ile ilişki kurmasının analizinde kilit noktalardan biridir.

Uluslararası ilişkiler sisteminin dönüşümü nedeni ile Orta Asya ülkeleri, güçlü bölgesel ve küresel aktörlerin etkisinin nesnesi haline gelmiştir. Orta Asya bölgesindeki durumu aktif olarak etkilemeye çalışan bölgesel güçlerden biri de Türkiye Cumhuriyeti’dir. Türkiye, dış politika anlayışı çerçevesinde, Orta Asya’yı kültürel, dilsel ve dinsel akrabalık ve köklü tarihi bağlarla desteklenen bir ilgi alanı olarak görmektedir.

Analiz, Türk politikasının ilk üç ülkede - Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan daha başarılı olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, cumhuriyetlerinin liderliği ile Türk liderliği ve seçkinleri arasındaki iyi ilişkilerdir. Ayrıca Türkmenistan, Kazakistan ve Özbekistan Türkiye’nin Orta Asya planlarında özel bir yere sahip olduğu görülmektedir. Özbekistan ve Kazakistan, bölgesel liderlik için çaba gösterme potansiyeline sahip kilit oyuncularlardır. Bu durumda NurSultan’ın daha elverişli jeostratejik konumu ve dengeli dış politikası, onu Taşkent’in çatışma stratejisinden olumlu bir şekilde ayırmaktadır. Genel olarak Türkiye Orta Asya ülkelerinde, kalkınma yardımları ve kültür alanında daha aktif faaliyet göstermektedir.

1990’ların başında, öfori bir ortamda, sağcı milliyetçi güçlerin etkisi altında, egemenliklerini güçlendirmek ve Rusya’dan bağımsız olmak isteyen yeni bağımsız devletlerin desteğiyle, Türkiye bir dizi fikir ortaya koymuştur. Bölge devletleriyle ilişkilerin kurulduğu dönemde, “tüm Türkleri Türkiye’nin liderliği altında birleştirmek”, “Adriyatik’ten Çin Duvarı’na kadar Türk dünyasının oluşturulması” gibi fikirler ve ölçsüz ifadeler yer almıştır. Böylece, Türk halklarıyla tarihi ve kültürel yakınlığını teşvik eden Ankara, onlarla ticari, ekonomik, kültürel ve sosyo-politik bağlar geliştirmeye çalıştı. Ancak, bir “ağabeyinin” vesayetinden yeni kurtulan Orta Asya devletleri, yeni basılan “ağabeyin” vesayetini kabul etmek istemedi ve Ankara, bölge devletlerine yönelik yeteneklerini ve politikalarını yeniden gözden geçirmek zorunda kaldı. Öncelikli olarak, onlarla ticari ve ekonomik ve kültürel eğitim bağlantılarını belirledi.

Yukarıdakilerin hepsine rağmen, son on yılda Türkiye-Orta Asya ilişkilerinin genel olarak karşılıklı yarar sağlayan işbirliği üzerine inşa edildiği ve bazı iniş çıkışlarla ılımlı bir hızda geliştirildiği belirtilebilir. Profesör N. Kireeva, bugün Türkiye’nin Türk dili konuşan devletleriyle ilişkilerinde temel arzusu, Pan-Türkizm ve İslamcılık çerçevesinde etnik ve dini birliğe dayalı bir topluluk oluşturma olduğuna inanmaktadır.

Türkiye ve Orta Asya ülkeleri arasındaki ilişkiyi incelemiş olduğumuz ve elde ettiğimiz bilgilere göre, bölge’nin Türkiye ile olan köklü tarihi, kültürel bağı, bununla birlikte

Orta Asya’da yaşayan Müslüman/Türk devletler Türkiye’nin Orta Asya politikasını etkilemiştir.

Türkiye 2007 yılından beri bu politikayı devam ettirmiş, bunun yanında, eylem düzeyinde yumuşak güce önem veren bir dış politika anlayışı geliştirmiştir. Türkiye’nin Orta Asya’daki politikası, kültür, kimlik ve sivil toplum kuruluşlara önem veren ve bu araçları dikkate alarak hedef bölge ve ülkeler ile iyi ilişki ağı geliştirmeyi amaçlayan kamu diplomasiye önem veren, inşacı yaklaşıma dayanmaktadır.

Çalışmada uzun vadeli ilişkilerin kurulması için Türkiye’nin Orta Asya’da kamu diplomasi uygulamaları olarak 2015 yılında kurulan Dünya Etnospor Konfederasyonu seçilmiştir. Dünya Etnospor Konfederasyonu Türkiye’nin spor diplomasi uygulamalarını görmek ve değerlendirmek için önemli aktörü haline gelmiştir.

Orta Asya bölgesinde gerçekleştirdiği uygulamalar bir diyalog oluşturma süreci kapsamında ele alınmış ve bu bölgelerde gerçekleştirdiği her faaliyet bir mesaj kabul edilip incelemeye tabi tutulmuştur. Faaliyetlerin analizi ile elde edilen bulgular neticesinde bu araştırmada görülmüştür ki, spor diplomasi kapsamında hedef ülkelerde düzenlenen ulusal ve uluslararası organizasyonlara katılımı ile o bölgeyle kültürel etkileşim sağlama amacıyla, bütünleşmeye dayalı kültürel etkinlikleri gerçekleştirerek Türkiye’nin Orta Asya’daki önemli spor diplomasi aktörü olduğu sonucuna varılmıştır. Dünya Etnospor Konfederasyonu’n faaliyetleri iletişim yönü olarak iki yönlü asimetrik modele göre uygulandığı görülmüştür. Bölgede hedef ülkeleri olarak etkileşim daha çok Kazakistan ve Özbekistan ülkeleri ile olduğu belli olmaktadır. Konfederasyonu’n 2016 yılından beri düzenlenen faaliyetlerine bakıldığında, etkinliklerin çoğunluğu kültürel alanında olmakla birlikte, etnospor alanında çeşitli sportif yarışmalar, festivaller olarak da gerçekleştirildiği görülmektedir.

Bununla beraber konfederasyonun, spor diplomasi uygulamalarında köken birliğine ayrıca önem vermesi ve spor diplomasinin uygulanmasında Orta Asya bölgesinde tüm aktörler arasında iletişim kurması, etnospor alanında çalışmalar yapan diğer kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapması ve destek sağlaması, Orta Asya bölgesinde yeteri kadar söz sahibi olmaya çalıştığını göstermektedir. Bu bağlamda Dünya Etnospor Konfederasyonu tarafından, kamu diplomasisi uygulamasındaki taktiklerden biri olarak kullanılan konferanslar, seminer ve paneller uluslararası iş birliği ve bilgi paylaşımı başarılı şekilde kullanıldığı sonucuna varılmaktadır. Ayrıca yarışmaları ve faaliyetleri devletlerin seçkinleri arasında gayri resmi müzakereler için bir platform olarak kullanılmaktadır. Bu Konfederasyonu’n Orta Asya bölgesinde aktif olan kamu ve paydaşlar arasında sempati ve

kabul oluşturmaya amaçlayarak aynı anda devletlerin elitlerini de kamu dipolması hedeflerinden biri olarak seçtiğini göstermektedir.

Orta Asya ülkeleri, bugüne kadar devam eden ulusal öz bilinç ruhunu yükseltmek için daha da büyük girişimler yapmaya başladı. Bu, Türkiye ile ilişkilerin inşası analizindeki kilit noktalardan biridir. Orta Asya Türk göçebe gelenekleri ve kültürü koruma ve kendi kimliklerini inşa etme yolundadır. Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun kültürel özgünlüklerini korumaya yardımcı olmak ve farklı medeniyetlerden miras kalan etnik sporların ve kültürlerin gelişmesinin destekleme ve bu doğrultuda etnospor anlayışının gelişmesini teşvik etme çabaları Orta Asya ülkeleri tarafından olumlu karşılanmaktadır. Bunun kanıtı olarak, Orta Asya ülkeleri hükümeti tarafından kabul edilen, ulusun milli kültürünü canlandırma ve etno oyunları geliştirme hakkında kararnamelerdir. Böylece DEK, faaliyetleriyle tarihi ve kültürel arka planı canlandırmaktadır. Bu bağlamda DEK, Türkiye'ye karşı sevgi ve sempatinin artmasını sağlayarak yumuşak güç üretmektedir.

Orta Asya devlet başkanları bu projeler çerçevesinde komşu ülkelerle işbirliği yapmaya hazırdır. Analizin gösterdiği gibi, Orta Asya ülkelerinde, kültürlerini koruma, etnik sporların ve kültürlerin gelişmesinin teşvik etme ve etnospor kapsamında, kardeş ülkelerle ilişkileri güçlendirme amacıyla kurumlar oluşturulmuştur. Bu günde kurumlar tarafından, ülke çapında etnospor anlayışının gelişmesine yönelik girişimler yapılmaktadır. Bu nedenle, ülkeler arasında etnik-dinsel tarzda birlik fikri, Orta Asya ülkeleri ile Ankara arasındaki bağların daha iyi geliştirilmesi için bir fırsat sunmaktadır.

Buna dayanarak, spor diplomasisinin başarılı bir şekilde uygulanması büyük bir rol oynamaktadır ve Türkiye'nin bu alanda büyük bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Her şeyden önce, Türkiye'nin zengin bir spor tarihi ve geleneği, birçok etnosport türünde zengin bir kaynak vardır. Bu da spor diplomasisinin ülkenin yumuşak gücü ve kamu diplomasisi için bir araç olarak kullanılmasını mümkün kılmaktadır.

Genel olarak, Türkiye'nin spor diplomasisi şu anda gelişme sürecindedir. Devlet, geleneksel ve kamu diplomasisi görevlerinin yerine getirilmesi için potansiyelinin ve değerinin giderek daha fazla farkına varmalıdır. Türkiye, bu konuda ilerlemiş olan diğer yabancı ülkelerin deneyimlerinden daha geniş bir şekilde yararlanmalı, Amerika Birleşik Devletleri'nin ve bazı Avrupa ülkelerinin en iyi uygulamalarını kullanması gerekiyor.

KAYNAKÇA

- Aksoy, V. (2019). Global Public Diplomacy. *Master Thesis*. Ankara: Middle East Technical University.
- Anholt, S. (2005). Introduction to the Nation Brands Index. *Place Branding and Public Diplomacy*.
- Bachrach, P., & Baratz, M. (1962). Two Faces Of Power. *The American Political Science Review*, Volume 56, 947-952.
- Baker, J. (2014). U.S. Public Diplomacy Strategy In Support Of An Israeli–Palestinian Two–State Solution. *Institute for Public Policy*, 1-20.
- Balcer, A. (2012). Between Energy And Soft Pan-Turkism: Turkey And The Turkic Republics. *Turkish Policy Quarterly*, 151-162.
- Balcı, B., & Liles, T. (2018). Turkey’s Comeback To Central Asia. *Commentary*, 11-26.
- Betsill, M., & Corell, E. (2008). *Ngo Diplomacy. The Influence Of Nongovernmental Organizations In International Environmental Negotiations*. London: The Mit Press Cambridge.
- Boosrtin, D. J. (1992). *The Image: A Guide To Pseudo-Events In America*. New York: Vintage Books Edition.
- Bound , K., Briggs, R., Holden , J., & Jones, S. (2007). *Culture Is A Central Component Of International Relations.It’s Time To Unlock Its Full Potential*. London: Demos.
- Burcu, S. (2013). The Collateral Of The Rising Public Diplomacy In Turkey: The Presidency Of Religious Affairs And The Religious Diplomacy. *International Conference On Economic And Social Studies*, 108-116.
- Carroll, T. (2012). Illusions Of Unity: The Paradox Between Mega-Sporting Events And Nation Building. *The Journal Of Public Diplomacy*.
- Catsells, M. (2009). *Communication Power*. New York: Oxford University Press.
- Chalip, L. (2002). Using The Olympics To Optimise Tourism Benefits. *University Lecture On The Olympics*.
- Chappelet, J.-L. (2014). Managing The Size Of The Olympic Games. *Sport In Society*, 581–592.
- Clinton. H. R. (2011, 6 Haziran) Kadınlar Dünya Kupası girişiminin başlatılmasına ilişkin açıklamalar. Konuşma Benjamin Franklin Odasında sunulmuştur. Washington DC

- Cowan, G., & Arsenault, A. (2008). Moving From Monologue To Dialogue To Collaboration: The Three Layers Of Public Diplomacy. *The Annals Of The American Academy Of Political And Social Science*, 10.
- Creswell, J. W. (2014). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Curanovic, A. (2012). The Religious Diplomacy Of The Russian Federation. *Russia/NIS Center*.
- Dahl, R. A. (1969). "The Concept Of Power," In Political Power: A Reader In Theory And Research. New York: Free Press.
- Dilaver, T. (2020). International Cooperation In The Relations Between Turkey And Central Asia. *Avim Avrasya İncelemeleri Merkezi Center For Eurasian Studies*.
- Duarte, P. (2014). Turkey vis-à-vis Central Asia: a geostrategic assessment. *Alternatives Turkish Journal Of International Relations Vol. 13*.
- Durra, Z. J. (2017). US Public Diplomacy Efforts During Obama's Administration to Combat Islamic Extremist. *Birzeit University*.
- Dutta-Bergman, M. J. (2006). U.S. Public Diplomacy In The Middle East: A Critical Cultural Approach. *Journal Of Communication Inquiry*, 102-124.
- Entman, R. (2008). Theorizing Mediated Public Diplomacy: The U.S. Case. . *The International Journal Of Press/Politics*, 87-102.
- Er, A. (2018). Türk Dış Politikası'nda Kültürel Diplomasi:Yunus Emre Enstitüsü Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Ferreira De Lima Jr, A. (2007). The Role Of International Educational Exchanges In Public Diplomacy. *Place Branding And Public Diplomacy*, 234-251.
- Fitzpatrick, K. (2013). Public Relations And Public Diplomacy: Conceptual And Practical Connections. *Public Relations Journal Vol. 7*.
- Frappi, C. (2013). Central Asia's Place In Turkey's Foreign Policy. *Ispr Analyses*, 1-12.
- Fuchs, C. (2009). Some Reflections On Manuel Castells' Book "Communication Power". *Oxford University Press*.
- Gilboa, E. (2008). Searching For A Theory Of Public Diplomacy. *The Annals Of The American Academy*.
- Gregory, B. (2008). Public Diplomacy: Sunrise Of An Academic Field. *The Annals Of The American Academy Of Political And Social Science* , 274-290.
- Gregory, B. (2011). American Public Diplomacy: Enduring Characteristics, Elusive Transformation. *The Hague Journal of Diplomacy* .

- Grix, J. (2013). Sport Politics And The Olympics. Political Studies Review. *Interdisciplinary Political And Cultural Journal*, 15-25.
- Grix, J., & Lee, D. (2013). Soft Power, Sports Mega-Events And Emerging States: The Lure Of The Politics Of Attraction. *Global Society*.
- Grix, J., & Brannagan, P. (2016). Of Mechanisms and Myths: Conceptualising States' "Soft Power" Strategies through Sports Mega-Events. *Diplomacy & Statecraft*, 251-272.
- Grix, J. (2018). The Mixedrecord Of Sports Diplomacy. *Council On Foreign Relations*.
- Grunig, J. E. (1993). Public Relations And International Affairs: Effects, Ethics And Responsibility. *Journal Of International Affairs*, 137-61.
- Ham, P. V. (2001). The Rise of the Brand State - The Postmodern Politics of Image and Reputation. *Foreign Affairs*, 3-6.
- Ham, P. V. (2002). Branding Territory: Inside The Wonderful Worlds Of PR And IR Theory. *Journal Of International Studies*, 249-269.
- Harris, B. (2013). Diplomacy 2.0: The Future Of Social Media In Nation Branding, Exchange. *The Journal Of Public Diplomacy*.
- Haugom, L. (2019). Turkish Foreign Policy Under Erdogan: A Change In International Orientation? *Comparative Strategy*, 206-223.
- Herschner, I., & Cheer, J. (2018). Cinematic Diplomacy And The Exotic Other In The Film Tanna: Implications For Bilateral Relations And Tourism. *Int. J. Tourism Anthropology*, Vol. X.
- Hjalmarsson, D. A. (2013). South Korea's Public Diplomacy: A cultural approach. *Bachelor Thesis*. Södertörn: Södertörn University.
- Ivey, B., & Hurlburt, H. (2008). Cultural Diplomacy And The National Interest: In Search Of A 21st-Century Perspective. *The Curb Center for Art, Enterprise, and Public Policy at Vanderbilt*.
- Jackson, , S., & Haigh. , S. (2008). Between And Beyond Politics: Sport And Foreign Policy In A Globalizing World. *Sport In Society*, Sport In Society.
- Jackson, S. (2013). The Contested Terrain Of Sport Diplomacy In A Globalizing World. *International Area Studies Review*.
- Kalin, İ. (2011). Soft Power And Public Diplomacy In Turkey. *Perceptions*, Volume Xvi, 5-23.
- Kaya, M. (2019). Eğitim Diplomasisi: Kavramsal Bir Çerçeve. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 1-12.

- Kemming, J. D. (2009). Doktor Dissertation. *Nation Brand Management in Political Contexts: Public Diplomacy for Turkey's EU Accession*. Köln: Justus-Liebig-Universität.
- Kersaint, M. (2014). Exploring Public Diplomacy 2.0 A Comparison Of German And U.S. Digital Public Diplomacy In Theory And Practice. *Dissertation To Obtain The Academic Degree*. Frankfurt: European University .
- Kim, H. (2017). Bridging The Theoretical Gap Between Public Diplomacy And Cultural Diplomacy. *The Korean Journal Of International Studies* , 293-326.
- Lauri, A. D. (2018). Humanitarian Diplomacy: A New Research Agenda. *Cmi Brief*.
- Leonard, M., Stead, C., & Smewing, C. (2002). Public Diplomacy. *The Foreign Policy Centre*.
- L'etang, J. (2017). Public Relations Concepts, Practice And Critique. *Stirling Media Research Institute*.
- Ledingham, J. (2003). Explicating Relationship Management As A General Theory Or Public Relations. *Journal Of Public Relations Research*, 181–198.
- Long, D. (1993). International Functionalism And The Politics Of Forgetting. *International Journal*.
- Lord, A. (2014). A Game Changer: Mega-Sporting Events, Illiberal Regimes, And Political Liberalization . *Master's Thesis* . New York: The City College Of New York .
- Lukes, S. (2005). *Power A Radical View Second Edition*. New York: Palgrave Macmillan .
- Lusa, D. (2017). Olympic Diplomacy And The Emerging States: Striving For Influence In The Multipolar World. *Cirr XXIII*, 73-102.
- Macnamara, J. (2012). Corporate And Organizational Diplomacy: An Alternative Paradigm . *Journal Of Communication Management*, 312-325.
- Marat, E. (2008). National Ideology And State-Building In Kyrgyzstan And Tajikistan. *Silk Road Paper*.
- Mark Leonard, Catherine Stead ve Conrad Smewing. (2002). Public Diplomacy. *The Foreign Policy*.
- Martirosyan, T. (2001). Turkey In Central Asia: An Elusive Quest For A Larger Role. *Turkey In Central Asia*.
- McGee, A. E. (2011). Military Soft Power Is Not An Oxymoron: Using Public Diplomacy Analytic Approaches To Examine Goals And Effects Of U.S. Military Educational Exchange Programs. *PhD. Thesis*. Washington: Georgetown University.

- Melissen, J. (2005). *The New Public Diplomacy: Soft Power In International Relations*. New York: Palgrave Macmillan .
- Melissen, J. (2013). Public Diplomacy. In *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*.
- Minear, L., & Smith , H. (2007). *Humanitarian Diplomacy: Practitioners And Their Craft*. New York: United Nations University Press.
- Misyuk, I. (2013). Propaganda And Public Diplomacy: The Problem Of Differentiation. *Humanities & Social Sciences 2013*.
- Mos, M., & Smith, G. (2009). Democracy Promotion And The New Public Diplomacy. *New Directions In Us Foreign Policy*.
- Mull, C., & Wallin, M. (2013). Propaganda: A Tool Of Strategic Influence. *American Security Project*.
- Munt, V. (2015). 2015 Game, Set, Match: Sports And The Future Of Diplomacy . *Master's Thesis*. New York: City College Of New York.
- Murray, S. (2013). Moving Beyond The Ping-Pong Table: Sports Diplomacy In The Modern Diplomatic Environment. *Pd Magazine*.
- Murray, S., & Pigman, G. (2014). Mapping The Relationship Between International Sport And Diplomacy. *Sport In Society*.
- Murray, S. (2015). Sports Diplomacy: A Hybrid Of Two Halves. *Cultural Diplomacy*.
- Müller, M. (2015). What Makes An Event A Mega Event? *Leisure Studies*, 627-642.
- Nakamura, K. H. (2009). U.S. Public Diplomacy: Background and Current Issues. *Congressional Research Service* .
- Nauright, J. (2013). Selling Nations To The World Through Sports: Mega Events And Nation Branding As Global Diplomacy. *Pd Magazine* .
- Ndlovu, S. M. (2013). Fifa And The South Africa Question: The 1976/1977 Football Unity Talks And Their Impact On The Development Of Professional Football In South Africa. *International Area Studies Review*, 285–306.
- Nye, J. S. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. *United States by Public Affairs*.
- Nye, J. (2006). Soft Power, Hard Power And Leadership. *BC*.
- Nye, J. (2018). Public Diplomacy And Soft Power. *The Annals Of The American Academy Of Political And Social Science*, 94-109.
- Nygard, H., & Gates, S. (2013). Soft Power At Home And Abroad: Sport Diplomacy, Politics And Peace-Building. *Center For International Area Studies, Hankuk University Of Foreign Studies*.

- Osgood, K. A. (2020). Propaganda. *Encyclopedia Of American Foreign Policy*.
- Özsarı, A., Fişekçioğlu, İ., Çetin, M., & Temel, A. (2018). Sport Diplomacy As Public Diplomacy Element. *International Journal Of Science Culture And Sport*.
- Palin, A. (21 Апрель 2018 г.). Национальные игры и виды этноспорта коренных народов Кузбасса. Кемерово, Россия.
- Pallaver, M. (2011). Power And Its Forms: Hard, Sof, Smart. *Master's Thesis*. London: School Of Economics.
- Pamment, J. (2016). Rethinking Diplomatic And Development Outcomes Through Sport: Toward A Participatory Paradigm Of Multi-Stakeholder Diplomacy. *Diplomacy & Statecraft*, 231-250.
- Penfold, T. (2018). National Identity And Sporting Mega-Events In Brazil. *Sport In Society*.
- Pigman, G., & Deos , A. (2007). Consuls For Hire: Private Actors, Public Diplomacy Received (In Revised Form). *Place Branding And Public Diplomacy*, 85–96.
- Polson, E., & Whiteside, E. (2016). Getting In The Game? A Rising India And The Question Of Global Sport. *International Journal Of Communication*.
- Potter, E. H. (2008). Canada and the New Public Diplomacy . *Discussion Papers In Diplomacy*.
- Rocha, C. M. (2017). Rio 2016 Olympic Games And Diplomatic Legacies. *International Journal Of Sport Policy And Politics*.
- Rofe, J. S. (2016). Sport And Diplomacy: A Global Diplomacy Framework. *Diplomacy & Statecraft*, 212-230.
- Rogoza, K. (2018). The Economic And Political Reflections Of National Branding In Turkish Foreign Policy. *Master's Thesis*. Ankara: Hacettepe University .
- Saliu, H. (2014). Media Diplomacy – Albanians Challenges In The Era Of Global Media. *3rd International Conference On Humanities*. Tirana: Socio-Economic Dimensions Of Peace Building.
- Sanders, B. (2011). Sports As Public Diplomacy. *Cpd Monitor*.
- Simons, G. (2018). The Role Of Russian Ngos In New Public Diplomacy. *Journal Of Political Marketing*, 137-160.
- Stake, R. E. (2003). Qualitative Case Studies. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (p. 443–466). UK: Sage Publications Ltd.
- Szondi, G. (2008). Public diplomacy and nation branding : conceptual similarities and differences. *Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'* .
- Tago, A. (2017). Public Diplomacy and Foreign Policy. *Oxford Research Encyclopedia*.

- Taşpınar, Ö. (2011). *The Three Strategic Visions Of Turkey. Us – Europe Analysis Series Number 50.*
- Taylor, P. (1997). *Global Communications, International Affairs And The Media Since 1945.* London: Routledge.
- Tenkorang, N. A. (2019). *Cultural Diplomacy As Soft Power In Advancing National Development: A Comparative Study Of Nigeria And The United States Of America . Master Thesis.* University Of Ghana.
- Tiedeman, A. (2004). *U.S. Public Diplomacy in the Middle East. Seminar on Geography, Foreign Policy, and World Order.*
- Trunkos, J., & Heere, B. (2017). *Sport Diplomacy: A Review Of How Sports Can Be Used To Improve International Relationships. Fit Publishing.*
- Van Dyke, M., & Vercic, D. (2009). *Public Relations, Public Diplomacy, And Strategic Communication. The Global Public Relations Handbook.*
- Wach, E. (2013). *Learning about qualitative document analysis. Institute of Development Studies, 13, 1-9.*
- Walt, S. M. (1998). *International Relations: One World, Many Theories. Foreign Policy.*
- Wilson, E. J. (2008). *Hard Power, Soft Power, Smart Power. The Annals Of The American Academy.*
- Yalçınkaya, F. (2010). *Türkiye İle Orta Asya Devletleri Arasındaki Siyasi Ve Diplomatik İlişkiler-Hükümetler Üstü Kuruluşlar (1992-2010). Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi .*
- Yavuz, H. (2016). *Social And Intellectual Origins Of Neo-Ottomanism: Searching For A Post-National Vision. Die Welt Des Islams.*
- Yin, R. K. (2013). *Case study research: Design and methods. UK: Sage publications.*
- Yıldırım A. & Şimşek H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.*
- Zaharna, R. S. (2010). *U.S. Strategic Communication And Public Diplomacy After 9/11. New York: Palgrave Macmillan.*
- Zhang, J. (2013). *A Strategic Issue Management (Sim) Approach To Social Media Use İn Public Diplomacy. American Behavioral Scientist, 1312–1331.*
- Zurcher, E. J. (2004). *Turkey: A Modern History. London: I.B. Tauris.*
- Алиева, Р. (2018). *Республика Таджикистан В Сфере Влияния Геополитических Процессов Центральной Азии И Мировых Держав. Большая Евразия: Развитие,*

- Безопасность, Сотрудничество*. Москва: Институт Научной Информации По Общественным Наукам.
- Алимова, М. (2020). *В приоритете – национальные игры*. Ежедневная газета Нейтральный Туркменистан.
- Антюхова, Е. (2016). Цифровая Дипломатия США Как Сегмент Публичной Дипломатии НАТО. *Вестник Брянского Госуниверситета*, Вестник Брянского Госуниверситета.
- Василенко, И. (2011). Имидж России: концепция национального брендинга. . *Материалы научной конференции кафедры российской политики факультета политологии МГУ имени М.В. Ломоносова* (стр. 124). Москва: Телер.
- Василенко, И. А. (2014). Новые тенденции мирового опыта ребрендинга государств: уроки для России. *Контуры глобальных трансформаций: политика, экономика, право*, 131-138.
- Вейцель, Р. (2014). Влияние Турции На Культуру И Образование Стран Центральной Азии. *Ислам В Современном Мире № 1*.
- Джакупов, Т. (2018). Центральная Азия Во Внешнеполитической Концепции Турции. *Постсоветские Исследования. Т. 1. № 5*.
- Долинский, А. (2013). Внешняя политика России, Образование и наука, Общество и культура. Публичная дипломатия для бизнеса, НКО и университетов. *Российский Совет по международным делам*.
- Иванова, И. (2019). Турция В Центральной Азии: Партнер Или Соперник? *Азия И Африка Сегодня*, 39-47.
- Иса , З. Н., & Ижанов , Б. И. (2019). Евразийская наука и искусство. *Роль национальных игр в этнокультурном воспитании* (стр. 85-90). Нур-Султан: Казахский национальный университет искусств.
- Каганович, А. (2018). Сущностные характеристики и компоненты национального брендинга: формирование бренда современной России в условиях глобальной конкуренции. *Вестник Российского университета дружбы народов*, 288-297.
- Казаков, М. А., М. К. (2016). Публичная Дипломатия и Публичная Экспертиза: Основные Подходы и Взаимосвязи. *Вестник Кемеровского Государственного Университета. Серия: Политические, Социологические И Экономические Науки*.
- Керим, Х. (2016). *Внешняя Политика Турецкой Республики И Российской Федерации В Центральной Азии (Сравнительный Анализ)*. Москва: Московский Государственный Университет Имени М.В. Ломоносова.

- Кривохиж, С. (2014). Публичная Дипломатия Китайской Народной. *PhD Thesis*. Санкт-Петербургский Государственный Университет.
- Кыласов, А. (2011a). Методология и Терминология Этноспорта. *Массовая физическая культура и оздоровление населения*.
- Кыласов, А. В. (2011b). Этнокультурное многообразие спорта. *Наука о спорте*, 462–491.
- Кыласов, А. В. (2019). Традиционные игры и состязания вдоль Шелкового пути. *Международный журнал "Этноспорт и традиционные игры"*, 1–11.
- Майтдинова, Г. (2019). Общие геополитические тренды в Центральной Азии в конце второй декады XXI века. *Национальные стратегии новых государств Центральной Азии в XXI веке: приоритеты, механизмы реализации, международное сотрудничество* (стр. 52-68). Душанбе: Российско-Таджикский (Славянский) университет.
- Надыров, Р. (2018). Тюркизм: Основа Межгосударственного Диалога? *Международная Научная Студенческая Конференция «ТурцияТюркские Государства. Тюркоязычные Народы России»* (стр. 112-119). Москва: Казанский Федеральный Университет.
- Наумов, А. (2013). Международные Неправительственные Организации И Проблемы Глобального Управления. *Государственное Управление. Электронный Вестник Выпуск № 39*.
- Перепелица, Е. Ф. (2007). Сотрудничество Республики Казахстан И Турецкой Республики В Области Культуры В I Половине 1990-Х Годов. *Вестник Волгоградского Государственного Университета*, 175-178.
- Салманов, Ф. В. (2019). Концепция неоосманизма во внешней политике Турции в эпоху правления Партии справедливости и развития (Neo-Ottomanism in Turkish Foreign Policy during the Justice and Development Party era). Москва: Конференция «Ломоносов 2019» Секция «Геополитика».
- Смирнов, Н. А. (2015). Публичная Дипломатия Эволюция Концепта В Политической Науке. *Политические Науки*.
- Ульбашева, А. (2010). Основные Направления Внешней Политики Турции. *Институт Международных Отношений*.
- Цветкова, Н. А. (2011). Социальные Сети В Публичной Дипломатии США. *Вестник Санкт-Петербургского Университета. Политология. Международные Отношения*, 84-89.

- Цветкова, Н. А. (2013). Политизация Цифровой Дипломатии Публичная Дипломатия Германии, Ирана, США И России В Социальных Сетях. *Политология. Международные Отношения*, 119-124.
- Шелягина, С. О. (2016). Спортивная Дипломатия России В XXI Веке. *Магистерская диссертация*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский Государственный Университет.

ELEKTRONİK (ÇEVİRİMİÇİ) KAYNAKLAR

- “Akademi Hakkında” <http://twesco.org/tr/академия-туралы/> (erişim tarihi: 03.01.2020).
- “Apartheid” <https://tr.wikipedia.org/wiki/Apartheid> (erişim tarihi: 06.02.2021).
- “Çam Ve Erdoğan KTMÜ’yü Ziyaret Etti”. <http://mediamanas.kg/lang-tr/3308-am-ve-erdoan-ktmy-ziyaret-etti.html> (erişim tarihi: 12.12.2020).
- “Dünya Etnospor Konfederasyonu”.
<https://www.gencgonulluler.gov.tr/Foundation/Detail?foundationId=2982> (erişim tarihi: 05.12.2020)
- “Dünya Etnospor Konfederasyonu Başkanı Bilal Erdoğan KTMÜ’yü Ziyaret Etti”.
<http://mediamanas.kg/lang-tr/2762-dnya-etnospor-konfederasyonu-bakan-bilal-erdoan-ktmy-ziyaret-etti.html> (erişim tarihi: 12.12.2020).
- “Dünya Etnospor Konfederasyonu Tüzüğü”. <https://worldethnosport.org/tuzuk> (erişim tarihi: 22.01.2021)
- “Etnospor’da Kültürler Buluştu”. <https://www.sabah.com.tr/spor/tum-sporlar/2020/02/24/etnospor-da-kulturler-bulustu> (erişim tarihi: 14.09.2020).
- “Haberler”. <https://worldethnosport.org/haberler/4-dunya-gocebe-oyunlari-ertelendi> (erişim tarihi: 10.12.2020).
- “Haberler”. <https://worldethnosport.org/haberler/hbvuniversitesi-geleneksel-sporlar-uygulama-ve-arastirma-merkezi-kuruldu> (erişim tarihi: 12.12.2020).
- “Hakkımızda”. <https://worldethnosport.org/hakkimizda> (erişim tarihi: 04.01.2021).
- “Kurumsal-Uyeler”. <https://worldethnosport.org/kurumsal-uyeler> (erişim tarihi: 04.01.2021).
- “Milli Oyunlaryň Ähmıýeti”. <https://www.tkamm.gov.tm/tm/content/10628> (erişim tarihi: 06.02.2021).
- “Organizasyon Şeması”. <https://worldethnosport.org/organizasyon-semasi> (erişim tarihi: 04.01.2021).
- “O‘zbekiston & Turkiya: sport sohasidagi hamkorlik yanada rivojlanadi”. <https://www.navoiibusm.uz/news/93> (erişim tarihi: 02.02.2021).
- “Prof. Dr. Fuat Sezgin’i Anma Yılı Açılış Töreni Düzenlendi”. <http://mediamanas.kg/lang-tr/3218-prof-dr-fuat-sezgini-anma-yl-al-treni-dzenlendi.html> (erişim tarihi: 12.12.2020).
- “Türkmenistanyň Milli sport oýunlary merkezi Bütindünýä konfederasiýanyň agzalygyna kabul edildi”. <https://turkmenportal.com/tm/blog/25545/turkmenistanyn-milli-sport->

- [oyunlary-merkezi-butindunya-konfederasiyanyn-agzalygyna-kabul-edildi](#) (erişim tarihi: 06.02.2021).
- “Yönetim Kurulu”.<https://worldethnosport.org/yonetim-kurulu> (erişim tarihi: 04.01.2021).
- “Yunus Emre Enstitüsü” www.yee.org.tr (erişim tarihi: 06.02.2021).
- “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı”
www.ytb.gov.tr (erişim tarihi: 06.02.2021).
- “Азербайджан, Турция и страны Центральной Азии создают Центр кочевой цивилизации”. <https://www.trend.az/azerbaijan/society/2944494.html> (erişim tarihi: 04.02.2021).
- “В Алматы Прошел Международный Форум Всемирной Конфедерации Этноспорта”.
https://express-k.kz/news/na_mestakh/v_almaty_proshel_mezhdunarodnyy_forum_vsemirnoy_konfederatsii_etnosporta-140228 (erişim tarihi: 10.12.2020).
- “В Казахстане В 2021 Году Пройдут I Мировые Этноспортивные Игры”.
<https://www.belta.by/world/view/v-kazahstane-v-2021-godu-projdut-i-mirovye-etnosportivnye-igry-314157-2018/> (erişim tarihi: 11.12.2020).
- “В Казахстане возрождают национальные виды спорта”.
https://old.qazaqtv.com/ru/view/plan-of-nation/page_200141_2019-zhyly-etnosport-boyuncha-dyino-chempionaty-otot (erişim tarihi: 01.02.2021).
- “В Турции Прошёл Форум Всемирной Конфедерации Этноспорта”.<https://sports.uz/news/view/v-turtsii-proshyol-forum-vsemirnoy-konfederatsii-etnosporta-25-02-2020> (erişim tarihi: 21.11.2020).
- “Всемирная Конфедерация Этноспорта Будет Презентована В Кыргызстане”.
<https://ru.sputnik.kg/sport/20150902/1017887744.html> (erişim tarihi: 06.07.2020)
- “Всемирная Федерация Этноспорта: Этот Саммит Посвящен Будущему Традиционных Видов Спорта”. <https://www.prnewswire.com/ru/press-releases/vsemirnaia-federatsiia-etnosporta-etot-sammit-posviashchen-budushchemu-traditsionnykh-vidov-sporta-842447771.html> (erişim tarihi: 11.12.2020).
- “Всемирный Форум По Возрождению Традиционных Видов Спорта Глазами Участника”. <https://atso.kz/vsemirnyj-forum-po-vozrozhdeniyu-traditsionnykh-vidov-sporta-glazami-uchastnika/> (erişim tarihi: 21.11.2020).
- “Вторые Всемирные Игры Кочевников”. <http://www.worldnomadgames.com/ru/page/vik-2016/> (erişim tarihi: 11.12.2020).

- “Делегации Из 30 Стран Мира Участвуют Во Втором Международном Форуме Всемирной Конфедерации Этноспорта”. <https://inbusiness.kz/ru/last/delegacii-iz-30-stran-mira-uchastvuyut-vo-vtorom-mezhdunarо> (erişim tarihi: 10.12.2020).
- “Занятия по национальным видам спорта могут появиться в казахстанских школах”. <https://liter.kz/zanyatiya-po-naczionalnym-vidam-sporta-mogut-poyavitsya-v-kazahstanskih-shkolah/> (erişim tarihi: 01.02.2021).
- “Новая Страница В Дружбе Тюркоязычных Стран” <http://slovo.kg/?p=99392> (erişim tarihi: 02.02.2021).
- “Нурсултан Назарбаев: Первые Всемирные Игры Кочевников Послужат Делу Пропаганды Богатого Тюркского Наследия” <http://deptourism.gov.kg/> (erişim tarihi: 11.12.2020).
- “Первые В Истории «Всемирные Игры Кочевников”. <http://www.worldnomadgames.com/ru/page/vik-2014/> (erişim tarihi: 11.12.2020)
- “Постановление Президента Республики Узбекистан”. <https://lex.uz/ru/docs/5080103> (erişim tarihi: 07.02.2021).
- “Председатель города Душанбе Рустами Эмомали встретился с Наджмиддином Биалом Эрдоганом”. <http://news.taj.su/?p=34415> (erişim tarihi: 06.02.2021).
- “Представители Всемирной Конфедерации Этноспорта Посетили Национальный Олимпийский Комитет”. <http://www.uzdaily.uz/ru/post/42093> (erişim tarihi: 21.11.2020).
- “Президент Всемирной Конфедерации Этнических Видов Спорта Биал Эрдоган Посетил Туркменистан”. http://gundogar-news.com/index.php?category_id=9&news_id=15028 (erişim tarihi: 21.11.2020).
- “Рахат Жаксыбай: Ұлттық Спорт– Бренд Болу Керек”. <https://asylarna.kz/kk/maqala/531> (erişim tarihi: 01.02.2021).
- “Рахимжон Ходжиматов: «Өзбек Ұлттық Спорты Енді Жанданып Келеді». <https://ethnosport.kz/kz/rahimzhon-hodzhimatov-zbek-lty-sporty-endi-zhandanyp-keledi/> (erişim tarihi: 07.02.2021).
- “Рустам Эмомали встретился с сыном президента Турции”. https://polpred.com/?ns=1&ns_id=3217707&searchtext=%FD%F2%ED%EE%F1%EF%E%Fo%F2 (erişim tarihi: 06.02.2021).
- “Состоялась Церемония Закрытия III Всемирных Игр Кочевников”. <http://www.worldnomadgames.com/ru/news/ru/sostoialas-tseremoniia-zakrytiia-iii-vsemirnykh-igr-kochevnikov/#> (erişim tarihi: 11.12.2020).

- “Билал Эрдоган Дал Старт 6-Ому Международному Турниру Лучников На Кубок Фетиха”. <http://stv.uz/news/newsamar/8818-syn-prezidenta-turcii-bilal-erdogan-dal-start-6-omu-mezhdunarodnomu-turniru-luchnikov-na-kubok-fetiha.html> (erişim tarihi: 21.11.2020).
- “Сыновья Президентов Таджикистана И Турции Встретились В Душанбе”. <https://www.caviral.com/synovya-prezidentov-tadzhikistana-i-turczii-vstretilis-v-dushanbe/> (erişim tarihi: 21.11.2020).
- “Сын Президента Турции Билал Эрдоган Посетил Хорезм”. <https://www.uzreport.news/society/sin-prezidenta-turtsii-bilal-erdogan-posetil-horezm> (erişim tarihi: 21.11.2020).
- “Турция Всегда Поддерживает Традиционные Виды Спорта”. <https://www.aa.com.tr> (erişim tarihi: 10.12.2020).
- “Тюркские Страны Сделали Популярным Этноспорт — Жээнбеков О ВИК”. <https://ru.sputnik.kg/economy/20180903/1040922708/zhehehnbekov-vik-sammit-sstg.html> (erişim tarihi: 11.12.2020).
- “Центр Национальных Спортивных Игр Туркменистана Принят В Состав ВЭК”. <https://turkmenportal.com/blog/25545/centr-nacionalnyh-sportivnyh-igr-turkmenistana-prinyat-v-sostav-vsemirnoi-konfederacii-etnosporta> (erişim tarihi: 11.12.2020).
- “Указ Президента Республики Узбекистан”. <https://lex.uz/ru/docs/4711329> (erişim tarihi: 07.02.2021).
- “Ұлттық Спорттан Өткізілетін Олимпиада Туралы Айтылды”. <https://ethnosport.kz/kz/lty-sporttan-tkiziletin-olimpiada-turaly-ajtyldy/> (erişim tarihi: 01.02.2021).
- “Университет Посетил Нежметтин Билал Ердоган”. <http://ayu.edu.kz/ru/archives/49170> (erişim tarihi: 12.12.2020).
- “Этноспорт в Кыргызстане должен стать частью государственной политики”. <https://24.kg/archive/ru/biznes-info/126749-yetnosport-v-kyrgyzstane-dolzhen-stat-chastyu.html/> (erişim tarihi: 02.02.2021).
- <https://www.turizmuncel.com/haber/turkiyeye-2019-yilinda-kac-turist-geldi> (erişim tarihi: 29.03.2021).
- “III Игры Кочевников: Какими Они Останутся В Памяти Участников”. https://rus.azattyk.org/a/kyrgyzstan_nomad_games_political_sport_2018_/29479807.html (erişim tarihi: 11.12.2020).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Gulsara AKİMKANOVA
Eğitim Durumu	
Mezun Olduğu Lise	S.M.Kirov Lisesi 2013, Çolpon-Ata, Kırgızistan
Lisans Diploması	Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, 2018, Bişkek, Kırgızistan
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı 2021, Antalya, Türkiye
Yabancı Dil	Kırgızca (Ana Dili), Rusça (İleri), Türkçe (İleri), İngilizce (Orta)
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	“Shoro” Şirketi, PR Müdürü asistanı